

בעזרש"ת

קדו התאחדות

יוצא לאור ע"י

התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגד"ק שליט"א

בני ברק - אלעד

גליון מוגדל
חג הפסח תש"ע לפ"ק

חובן הענינים

✧ מדור אמרין טבין ✧

לקח טוב.....עמוד ו
קול תפילה.....עמוד ח
דבש תמרים.....עמוד י
פרפראות לחכמה.....עמוד י"ב
דבר בעתו.....עמוד י"ד

✧ מדור למען תדע ✧

שלא שינו את לבושם (ב).....עמוד כ"ד
וכל המרבה לספר.....עמוד ל"ז
על הצדיקים ועל הצדוקים.....עמוד נ"ד
והנותר ממנו.....עמוד נ"ד
פניני התורה.....עמוד ס"ה
מכירת חמץ בזמנינו.....עמוד ס"ה

✧ מדור למען תספר ✧

בשפתי צדיקים.....עמוד ע"ב
רבותינו שהיו מסובין (ב).....עמוד ע"ח
משולחן מלכים.....עמוד ק"ג

דבר המערכת

ובאן הבן שואל...

כבוד ושררה, תפארת וגדולה, היתה מנת חלקו של השר המהולל, ומאז שהמלך הגדול הכיר בכשרונותיו הברוכים נשאו מעל כל השרים ומקורביו, וכך עלה ונתעלה מעלה מעלה, עד שפעם אחת פגע בכבודו של המלך, והוא בחמתו גירשו מעל פניו, ובין לילה אחת נפל מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, ונדד לכפר עלוב ובמו כפיו הוכרח לעמול קשות להביא טרף לביתו.

ויחי היום, ומצא הזדמנות לפניו לבוא אל המלך, אמנם מרוב בושה לא היה לו פתחון פה איך לבקש על נפשו ולהזכיר להמלך את גודל הכבוד והגדולה שהיתה מנת חלקו, אמנם הוא בפקחותו לקח את בניו הקטנים עמו, ובהגיע תורם להפגש עם הוד מלכותו, לבש בגדי יקר ותפארת, ובנו הקטן אשר כבר נולד לאביו בימי גלותו, תמה בקול בפני המלך ושאל את אביו אבא! מה לך ולבגדי שרד האלו השייכים לבני מלכים, הרי בני כפרים אנחנו ובלויי סחבות לבושינו, ענה לו האב וסיפר לו כל מעשי תקפו וגבורתו אשר גדלו המלך בשנים קדמוניות, ואף שעתה הוא מגורש ומנודה מלחמנות בחצר מלכותו, אמנם הוא מתחזק שעוד יבא יומו שישב על כנו, וכבודו ישגשג ויפריח כבראשונה, וכאשר המלך שמע שיחתם של האב ובנו, נכמרו רחמיו עליו, וקירבו ואימצו באותות אהבה כבראשונה.

הנמשל מובן ומכוון מאליו, שאנו בני ישראל עם קרובו זכינו לחיבה יתירה מאת מלכו של עולם ובהר בנו מכל העמים, אך מפני חטאינו גלינו מארצינו ונתרחקנו מעל שולחן מלכים, ומני אז גולה אחר גולה הגלנו, וברעות שבעה נפשינו, עד שפנינו הושחרו מרוב מידדות ותלאות הזמן.

אך בהגיע ימים הנעלים והנשגבים – ימי החג הקדוש הבעל"ט שלכאור"א מוזמן לידו לשחרר פני המלך הקב"ה, ולכן לב מי לא יהמה לבוא אל המלך ולהתחנן לו ולעורר אהבתו הישנה, אך דא עקא, מי יורה דעה ומי יבין שמועה איך לרצות פני האדון ה', אשר לפניו חנף לא יבוא.

על כן תיקנו חכמינו ז"ל שבהגיע ליל התקדש חג ינהגו מנהג בני מלכים, ואז מתעורר העלם הצעיר ושואל בתמהון אבא אבא! מה לנו ולחירות הזאת, הרי עבדי אנן ובחשוכי שרינן בגו גלותא, והאב משיב לעומתו ומתאר לפניו שמקודם עבדים היינו וכו' ויוציאינו ה' אלוֹקינו ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה, והראה לנו אהבה גלויה וקירבה יתירה, ומסיימים באמונת אומן – אשר גאלנו ממצרים – כן יגיענו למועדים ולרגלים אחרים שמחים בבנין עירך, נמצא איפוא, שכל ענין סיפור יציאת מצרים הוא לעורר את האהבה עד שתחפץ.

השי"ת יהא בעזרינו שנשאוב ממוענות השפע הנשפעים באלו ימים הנעלים, ושנוכח לעורר אהבת קדומים, להחיות נרדמים, ולקרב הימים, בבנין בית עולמים, ומלכינו כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

ארגון שיעורי תורה

שעל ידי

התאחדות אברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ס מרן אדמו"ר הגה"ס שליט"א

סרית יואל - בני ברק

מודעה רבא לאורייתא

בשמחת התורה אנו מודיעים בזה לציבור אנשי שלומינו
קהל עדתינו זקנים עם נערים הע"י

כי אי"ה ביום ד' א' דחזה"מ פסח הבעל"ט
בין מנחה למעריב

ידרוש

מוריננו הגה"צ ראש ישיבתינו שליט"א

דברי פלפול אגדה ומוסר מענינא דיומא

בבית מדרשינו בשיכון

ביקרא דאורייתא

הגבאים

מדור

אמרי

טוב

לקח טוב

עמ' ו'

קול תפילה

עמ' ח'

דבש תמרים

עמ' י'

פרפראות לחכמה

עמ' י"ב

דבר בעתו

עמ' י"ד

Kolel Atzi Chaim
Tzedukes
Reb Meir Baal Hanes

כולל עצי חיים
לצדקת
רבי מאיר בעל הנס

ב"ה

תושבי קרית יואל

די יערליכע אקציע

לצדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל עצי חיים

וועט אי"ה פארקומען כ"ו ניסן

ביומא דהילולא רבא

- פרטים יבואו -

לקח מזב

לִיקוּמִים יְקָרִים, מִפְּנֵי סוּפְרִים וּסְפָרִים,
עַל דֶּרֶךְ מוֹסֵר וְחִסְדוֹת נְאֻמְרִים

(ר"ח) ולמה סידר רב אשי סיפור זה שנראה כגנותם של בני פופוניא, אלא בל' כמה אמונת חכמים תמימה וטהורה היתה להם, שכולי עלמא בלי יוצא מהכלל, באו לרב מתנה לקנות מסי למצו ואף אחד לא החכים כנגדו מדוע מימיו יותר טובים משלהם.

(אבני נזר)

לשביעי של פסח

לגזר ים סוף לגזרים וכו', היינו אס נגזר ח"ו גזירה על האדם שאינו יכול לעמוד בה, אזי הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו יגזור ויחתוך הגזירה לגזרים וחתוכות קטנות קצת מהם בשנה זו וקצתם בשנה האחרת, וכן הלאה וקצתם בגלגול השני, וקצתם על צאצאיו וצאצאיו וצאצאיו וכו' למען יוכל האיש הישראלי לעבור בתוכו להיות כימו בעולם הזה. (בארת המים)

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ, י"ל בגלות הדומה ללילה אי אפשר לבער את הרע מכל וכל, רק החוב מוטל עלינו לבדוק, אחריו בחורין ובסדקין עד כמה שידינו מגעת, אבל לעתיד לבוא בעת הגאולה הדומה ליום, אז נזכה שיתבער הרע מן העולם כולו לגמרי, ויהיה ומלאה הארץ דעה את ה'.

(הרה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע)

בגמ' אמר רב יהודה אשה לא תלוש אלא במים שלנו דרשה רב מתנה בפפוניא שלמחר איתו כולי עלמא חעבייהו ואתילגביה ואמרו ליה הב לן מיא, אמר להו אנא במיא דביתו אמרי [במים שאובין מאתמול ולנו בלילה, דאינון מיא "ביתו" ונצטננו הרבה

קדש, ע"ד הכתוב חדשים לבקרים רבה אמונתך, היינו כי עיקר אמונה הוא להאמין בביאת משיח, ועל זה הוא עיקר מצות סיפור יציאת מצרים לידע באמונת אומן אשר כמי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, והגאולה נקראת בשם בק"ר, כמ"ש אמר שומר אתא בוקר וזה רבה אמונתך, להאמין אשר חדשים לבקרים שהשי"ת יחיש גאולתנו ופדות נפשינו, וזה שמרמז לנו בתחילת סיפור יציאת מצרים, בסימן קדש, העולה בק"ר אמונה, אשר עיקר הוא להיות נשרש בלב איש ישראל אמונת הגאולה במהרה בימינו אמן.

(אמרי נועם)

אפיקומן, י"ל מה שאומרין הצדיקים אשר אפיקומן סגולה לבנים, על פי דברי המדרש אשר פרעה אמר פן ירבה, ורוח הקודש משיבו כן ירבה, ותיבת כן ירבה עולה אפיקומן. (אמרי נועם)

בליל פסח מתגלה הארת המוחין ויכנס באוני הבן ענין יצי"מ

יכול מר"ח ת"ל בעבור זה וכו' שיש מצוה ומרור מונחים לפניך וכו', הנה באמת אף אם התינוק שואל את האב שאלה זו בשאר ימות השנה או יכול האב ג"כ להשיב להבן כפי הכתוב בתורה, אך דהתה"ק מורה לנו דכל ימות השנה אף אם יאמר להבן הסיפור יציאת מצרים לא יהיו אז הדברים מתיישבים בלבו ולא יכנסו באוני כי זה תלוי באמונת הלב ולא כל מוחא סביל דא, וזה"ש לט התורה בעבור זה, ודרש בעל ההגדה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצוה ומרור מונחים לפניך, ר"ל בליל פסח שאז מתגלית הארת המוחין אשר רומזין לזה, המצה והמרור, וזוה הלילה מתגלה אור השכל והאמת והאמונה וחופף בלילה הזה על כל זרע ישראל ואז כשתשיב לבנך תשובה זו ותגיד לפניו כל הסיפור הלו, אז בודאי יכנסו דברי האב באוני הבן ויאמין באמת ביציאת מצרים, שא"כ בשאר ימות השנה שאז החשכות גובר בעולם עי"ז לא יוכל הבן לקבל דברי אביו ולהאמין בהם, ויה"ר שיקוים בו ב"ב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות אמן. (אוהב ישראל)

ושאינו יודע לשאול, הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זצוקלה"ה אמר, דהיותר טוב מכל הארבעה בנים שדיברה תורה הוא זה שאינו יודע לשאול, שמאמין בתמימות ומקבל הכל באהבה, בבחינת כל דעביד רחמנא לטב עביד, ואינו מתעורר אפילו לישאול שאלות, לפי שהכל טוב ואין לו שום סיבה להקשות קושיות ולחפש תירוצים. (מבשר טוב)

שהחינו וקימנו והגיענו לזמן הזה

יום"א טב"א לרבנן

מרום הוא אלקא בקדמא ובתרייתא, ברכת התורה נברך בהני שורתא, ביקרא דאורייתא, נעטור להון כתרין בנור ועטרה, לשם לתהילה ולתפארה,

קדם מעבת"ה של הני צורבא מרבנן אריות שבחבורה, אברכים מופלגים ושקדנים באהלה של תורה, חשיכה כאורה, ממציאיינו לומדיי המעטירה, ומפארי קהילתינו המפארה, הלא המה

קבוצה ב'

הרב יעקב שלמה כהנא שליט"א
הרב יעקב בן ציון ווייס שליט"א
הרב יצחק שלמה ראטער שליט"א
הרב אברהם יעקב טויסיג שליט"א
הרב יצחק אייזיק מארקאוויטש שליט"א
הרב אהרן שלמה ראומאן שליט"א
הרב נחמן כהנא שליט"א
הרב יואל ווייס שליט"א
הרב יצחק פערלמאן שליט"א
הרב יצחק אליעזר היילברון שליט"א
הרב שלמה אלעזר פייערוערגער שליט"א
הרב מאיר צבי ווייס שליט"א

קבוצה א'

הרב דוד כהן שליט"א
הרב שמואל שטריל שליט"א
הרב יואל מרדכי דאוידאוויטש שליט"א
הרב אברהם נתן ווייסהויז שליט"א
הרב משה דוד בנעט שליט"א
הרב יצחק אייזיק פייערוערגער שליט"א
הרב יוסף צבי הלוי שישא שליט"א
הרב אלחנן שלמה ולמן גראס שליט"א
הרב יהודה אר" ווייס שליט"א
הרב יואל לעוו שליט"א
הרב יואל הלוי שישא שליט"א
הרב מנחם מענדל ראובן ראטה שליט"א

לרגל הגיעם להאי יום"א טב"א לרבנן

כאשר זכו להתעטר בכתר תורה, וקצרו פרי עמלם ברינה ובאורה,

בעמדם בכור המבחן

על שו"ע הלכות יום טוב

עם הגו"כ בעל-פה

ידו רצון מולפני קל נותן התורה כשם שזכותם לברך על המוגמר על הלכתא רבתא זו וחבילים נפלו לכם בנעימים להבחין עליה בע"פ כן ותוכו להמשיך בלימוד התורה ביתר שאת וביתר עוז ותוכו להמשיך לישב באהלה של תורה כל ימי חיובם, ותראו ברכה בעמליכם.

החותמים אלפאן שלם כבבוד התורה,

בראשי הערכה והוקרה

הנהלת הסוף

קול תפילה

אמרות קודש בעניני תפילה ואמרים,
בעניני דינא ערובים וסדורים

בליל פסח התפילות מתקבלים

הא לחמא עניא, פירשו רז"ל (פסחים קטו). שעונין עליו דברים הרבה. פירוש שעונין עליו הוא כמו יענך ה', כי בלילה הזה מתעוררת הישועה שהיתה אז, והקב"ה עונה וממלא הבקשות שמבקשים ממנו בלילה זה, די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, שמתעוררות אותן הישועות שהיו ביצי"מ.

ועל כן מבקשים, כל דכפין ייתי ויכול, שה' יתן לנו פרנסה, כל דצריך ייתי ויפסח, שירחם עלינו השי"ת, כמו שפירש התרגום על הפסוק אשר פסח על בתי בני ישראל - די חס וכו'. וכיון שבלילה הזה עונה הקב"ה ומרחם עלינו, ע"כ עיקר בקשתנו היא. השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישאל, אע"ג דעדיין השתא עבדי אנן, רצה לומר שאנו משועבדים ליצה"ר, אכן בטחוננו חזק שלשנה הבאה בני חורין.

מהר"י מנעלא

סגולות מצת מצוה לקבלת תפילות

מעלת וסגולת מצות מצה, מבואר בבני יששכר (ניסן מאמר ד דרוש י) שהוא בא לבטל יצרא דגילוי עריות. וכן כתב בתפארת שלמה (לפסח) שהוא שמירה על כל השנה לבל יעבור מקרה רעה ח"ו, עי"ש. וכן זוכים על ידי זה לקבלת תפילות, דמכח חטא זה מתעכבים ח"ו התפלות כמו שדרשו חז"ל (נדה יג:) על הכתוב (ישעיה א טו) גם כי תרבו תפילה אינני שומע ידיכם דמים מלאו, אלו המנאפים ביד. ולזה נקרא מצה לחם עוני, שעונין עליו דברים הרבה (שם:). כי בכח סגולת המצוה של אכילת מצה, זוכה האדם להיות נקי מעון זה, והוא שעונין עליו דבריהם הרבה, היינו דיבורי תורה ותפילה.

כ"ק מרן רציו הגה"ק שלט"א

כוחות המסוגלים בפסח

ויאמינו בה' ובמשה עבדו. הרה"ק רמ"מ מרימנוב זי"ע אמר, כי בכל חג מתעוררות אותן המדרגות שזכו ישראל בימים ההם בזמן הזה ומסוגל להשיג את זה, כמו בשבועות ענין קבלת התורה, בפסח יציאת מצרים. והנה בשביעי של פסח שזכו למדרגת ויאמינו בה' ובמשה עבדו, הזמן מסוגל מאד לזכות לאמונה טהורה בה' ובמשה עבדו, אמונת ה' ואמונת צדיקים.

ילך לבית הכנסת ויכון מאוד בערבית, כי רבו מאוד רזין עילאין ואורות גדולים בשמים גדולי גדולים תלי תלים.

עבודת הקודש

יזהר בתפילתו כראוי וכשיגיע לאמת ממצרים גאלתנו יאמר אותו מלה במלה ובכוונה ראויה שאילו לא הוציא את אבותינו ממצרים עדיין אנו ובנינו כו', וברוך הפודה והמציל אשר הפליא חסדו עמו למענו ולמען ברית אבותינו, וכן כשיאמר ההלל יכון בו כראוי ויאמר אותו מלה במלה בשמחה וטוב לכב על הנסים ונפלאות שעשה עמו ועם אבותינו כימים ההם הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.

דבר היום

ושאינו יודע לשאול את פתח לו. הרה"ק מהר"י מבעלא זי"ע ה' אומר שאנו מבקשים מהשי"ת אף שאין אנו יודעים אך לשאול ולבקש - את פתח לו שהשי"ת יפתח את לבנו להבין איך להתפלל לפניו.

מהר"י מבעלא

לחם עוני, שעונין עליו דברים הרבה. כי הלחם הזה מיכלא דמהימנותא עונין ע"י דברים הרבה. היינו כל התפילות ובקשות לבקש רחמים מבעל היכולת המשגיח בפרטים, ע"י האמונה הבא לנו ברצת המצה.

בני יששכר

אמונת חכמים גבוהה יותר מאמונת ה', כמו שמצינו שהקפיד ה' על כבוד עבדיו יותר מכבוד עצמו. וכן מרומז בפסוק הללו עבדי ה' ואח"כ הללו את שם ה'. בשם צדיקים אמונת ה' מזכך את הנשמה, ואמונת חכמים מזכך את הגוף. ולכן מדרגת אמונת חכמים גבוהה יותר, היות והוא קשה יותר להשיגה, וכל הקשה יותר חשוב יותר.

גם מתעורר ביום הק' הזה הענין שצעקו בני אל ה' והושיעם וקרע להם את הים, משו"כ הזמן מסוגל מאד שכל אחד יתפלל לה' בענינים שנאמר עליהם קשין כקריעת ים סוף, קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, קשה זוגו של אדם כקריעת ים סוף.

לצעוק על שאין יכולים להתפלל כראוי

הנה כתוב בספרים, שבגלות מצרים היה הדיבור בגלות, שלא היה להם דיבור כראוי של קדושה, ולכן נקרא זמן יציאת מצרים פסח לשון פ"ה ס"ח. ולהבין זה, דהלא כתיב (שמות ב, כג) ויצעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה, נמצא שעלתה תפילתם השמימה לו ית"ש ואיך אמרינן שלא היה דיבור של קדושה שיעלה לה'.

רק הענין על דרך הכתוב (ויקרא כו, מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם כו' לכלותם, ופירשו בספרים לשון תשוקה, שאף תשוקתם של ישראל אינו מואס השי"ת, וכתיב (דברים ל, ד) אם יהיה נדחק בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך. ולכן אין לשום אדם מישראל לייאש את עצמו כלל וכלל, ולא יאמר ח"ו אני נפסק מקדושתו ית"ש. שאין אני יכול להתפלל בלא מחשבה זרה וכדומה, שנראה לו שאין לו דיבור של קדושה שתעלה תפילתו לו ית"ש לא ייאש את עצמו בכ"ז, כי לא ידח ממנו נדח, הטוב כי לא כלו רחמיו וחסדיו, ואומר השי"ת וחנותי את אשר אחזק אף על פי שאינו הגון וכדאי.

וגם האיש הזה שהוא בשפל המדרגה מאוד, ונסתמין דבריו ואינו יכול לפתוח פיו כראוי לדבר לפניו ית"ש כלל, אף על פי כן ידע באמת, שגם התשוקה הזאת שחפץ ומשתוקק לדבר ולהתפלל לפניו ית"ש כראוי אך שאינו יכול, זה גם כן רואה השי"ת וחשוב לפניו ית"ש. וגם יכול לעשות לעצמו שיחה ותפילה מזה בעצמו, שיעצוק ויתחנן לפניו יתברך שנתרחק כ"כ מאתו ית"ש שאין יכול לדבר כראוי, ויבקש מאתו ית"ש רחמים ותחנונים שיחמול

עליו, ויפתח פיו, שיוכל לפרש שיחתו לפניו ית"ש, שיהיה לו דיבור כראוי, ויוכל להתפלל כדת וכראוי וכנכון, ובודאי יעזרהו ית"ש.

וכעין זה מצינו הענין במצרים, דכתיב (שמות ב, כד) וישמע אלהים את נאקתם, וכתיב (שם ו, ה) וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל, וידוע שנאקה הוא בלב לבד, ששמע יתברך את תשוקת לבם לעובדו ית"ש כראוי בדיבור קדוש, והם בעצמם ביקשו רחמים על דבר זה שנתרחקו מאתו ית"ש, וצעקו על זה לו ית"ש, וזהו שנאמר (שם ב, כג) ויאנחו בני ישראל מן העבודה, פירוש על עבודתו יתברך שאינו כראוי, על זה צעקו לו ית"ש, ושמע השי"ת ועזר להם... וזהו שנאמר (שם ו, יב) ואני ערל שפתים. כי משה היה כלול מכל נשמות ישראל, ויש בכלל מה שבפרט, ולכן מחמת שלא היה בפרטיות ישראל דיבור כראוי, היה גם כן בכללותו, שהוא משה הכולל, היה ערל שפתים. ובוזה הרגיש משה שלא נתקן עדיין דיבור שלהם כראוי, עד שיצאו, ונקרא פס"ח לשון פ"ה ס"ח כנ"ל.

תפילה בלב שלם תיקון עון ע"ז

ופרעה הקריב וגו', ודרשו חז"ל הקריב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים וישאו בני"א את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם, ופירש"י ראו שר של מצרים נוסע לעזור למצרים, ונראה דהנה ידוע מאמר חז"ל דהיה קטרוג על הים שטען שר של מצרים מה נשתנו אלו מאלו והשיב הקב"ה הללו מתוך טירוף הדעת והללו מתוך ישוב הדעת, וא"כ מבואר מזה דהצלת ישראל היה מפני שהיו משעבדין את לבם לאביהם שבשמים ועשו מה שעשו רק מתוך טירוף הדעת, וז"ש ויצעקו בני"א אל ה' ופירש"י תעשו אומנות אבותם היינו להתפלל לה', ואמרו חז"ל (ריש תענית) איזה עבודה שהוא בלב זה תפילה ר"ל דהבינו דבזה יכולים להציל נפשם מיד שונאם רק ע"י עבודה שבלב כיון דגם הם מתוך טירוף הדעת עשו כמעשה ארץ מצרים רק שבלבם היה לה', ועל כן רק בתפילה שהוא עבודה שבלב בזה הם נגאלים, ח"ש ופרעה הקריב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים, ובמה, ואמר הכתוב והנה שר של מצרים נוסע לעזור למצרים בטענה שלו מה נשתנה אלו מאלו, וע"כ בזה שהקריבו לבם לאביהם שבשמים היה תשובה נצחית להשר של מצרים דישאל לא עשו מתוך ישוב הדעת.

ע"י ח"ס

התאחדות אנרכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות ב"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

קרית יואל – בני ברק

המשרד: רח' קדושת יו"ט 17 שיכון קרית יואל בני ברק, טלפקס: 6168833

הודעה משמחת

הן ידוע לכל בר בי רב גודל מעלת התפילה בחוה"מ אשר מבואר
מפי ספרים וסופרים התיקונים הגדולים והשפעות קדושות
אשר יכולים להשיג בימים אלו

אשר ע"כ שמחים אנו להודיע כי אנו מארגנים

מנין מיוחד בכל יום מימי חוה"מ
לתפילת שחרית בצוותא

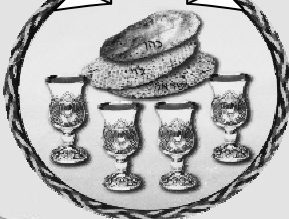
בשעה 9.00

בהיכל בית מדרשינו הגדול בשיכון

זה' יהא בעזרינו כי ע"י התפילות כראוי וכיאות לכבודה של חג נזכה
לשפע קודש מנוח אפריון עדי נזכה לביאת גואלינו, רוח אפינו,
ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו, בב"א

בברכת חג כשר ושמח

הגבאים

רבש תמרים

בנינים יקרים, מבאר חפרוה שרים,

רבותנו הקדושים עצי התמרים

רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם וגו', ו"ל דלכאורה קשה קושיא עצומה האך יצאו בני" דיי חובתם בפסח, הלא הקב"ה אמר ועבדום וענו אותם ד' מאת שנה, והוקשו המפרשים האך יצאו ישראל תוך הזמן, ויש ע"ז הרבה תירוצים, עכ"ז לא נשלם זמן השיעבוד עד ט"ו בניסן כמ"ש רש"י ל מגיד שכיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין וכו', וא"כ בי"ד בניסן דלא הגיע זמן הקץ היה להם דין עבדים, ומה שקנה עבד קנה רבו, וא"כ הכל ה' לפרעה, וי"ד בניסן היה זמן שחיטת הפסח, ועכ"כ צ"ל דהקב"ה נתן להם על מנת שאין לרבו רשות בו, וזש"ה ויקחו לה"ם, היינו שיהיה שלהם ואין לרבו רשות בו, וז"ש המגיד רש"ע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם, רומז בזה הרשע דהרי העבודה עם לכם הם שני הפכים, אם היינו עבדים לפרעה ע"כ שוב אינו לכם, דמה שקנה עבד קנה רבו, אך התירוץ לזה אמור לו בעבור זה שהיינו עבדים לפרעה, עשה ה' ל"י, כלומר שיהיה שלי בלבד ואין לרבו רשות בו.

ובל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. וצ"ב הכוונה. ונראה ע"פ מה שהביא בייטב פנים (לחנכה אות כ"ט) על שם הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע שפירש (דברים ז') כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וגו' לא תירא מהם, והסיבה לזה אמר זכור תזכור את אשר עשה לפרעה ובאותו זכירה תגרום עשות גם היום כן להכרית הגוים ההם, עכ"ד ז"ל. ובבחינה זו כתב א"ז וללה"ה בייטב פנים (לחנכה אות י') לפרש הכתובים (תהלים קא ב) גדולים מעשי ה' דרושים לכל חפציהם וגו', הפי' גדולים מעשי ה', כי הם דרושים לכל חפציהם, בכל עת אשר יבקשו אותו וימצאם, הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד, שאותו הפעולה עומדת לעד, והראיה כי זכר עשה לנפלאותיו כי צוה לזכרם, אין זה כי אם חנוך ורחום ה' לעשות כמוהו בכל עת, וכמו כן טרף נתן ליראיו וזכור לעולם בריתו, כח מעשיו הגיד לעמו, למה, הלא מה דהוי

והיא שעמדה לאבותינו ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו לבלותינו וכו', והוא משולל הבנה כי לא פירש מה היא זו שעמדה לאבותינו ולנו. וי"ל עפ"י המבואר בספרים שהיה מההכרח להוציאם או ממצרים, שאלמלי נשארו שם היו נשקעים ח"ו, ולכאורה אינו מובן דמשום דלא יכלו להתמהמה יוציאם ממצרים שקנויים להם לעבדים קודם הזמן, והלא כתיב ואין עול, והתירוץ כיון שהיה ראוי לעבור גם עליהם הגזירה לכלותם ח"ו כי גם המה חטאו, רק השי"ת ברחמיו הצילם, וא"כ הוי השי"ת כמו מציל מזומו של ים דמציל לעצמו, וז"ש המגיד והיא שעמדה לאבותינו ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו לבלותינו והקב"ה הוא מצילנו, וזו טובה גדולה שע"ז יכול לגאול אותנו בכל זמן אפילו לפני זמנו כי לעצמו הוא מציל, וזו היא שעמדה לאבותינו שע"י שלא נתן המשחית לבוא וגו' גאל אותם קודם זמנם, היא עצמה שעמדה לנו ע"י שבכל דור דור עומדים עלינו והוא מצילנו. (ישמח משה)

ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכו' ואף אתה הקהה את שני"ו, וי"ל דמדוע דווקא להקהות את שני"ו, וי"ל פ' דהנה החילוק בין אדם רשע לאדם רע הוא, דאדם רשע יוכל להיות בו גם כן מידות טובות הרבה, ויכול להיות גם כן טוב לשמים וטוב לבריות, אלא לפעמים הוא עושה מעשה רשעות לאדם ועל אותה הרעה נקרא רשע, לא כן האדם רע שהוא רע לגמרי רע לשמים ורע לבריות, ואין בו שום מידה טובה רק רע כל היום, וז"ש הבעל אגדה ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל, כלומר מכל מידות טובות ואין בו שום מידה טובה, אם כן הוא רע לגמרי ולא רק רשע לבד, על כן הקהה את שני"ו, כלומר הקהה השין שלו, היינו הקהה את האות ש' מתיבת רשע, כי הוא אינו רק רשע לבד, אלא הוא רע לגמרי, ואם תלקח את השין מתיבת רשע נשאר אותיות ר"ע, אבל רשע יכול להיות בו מידות טובות הרבה, וגם טוב לשמים וטוב לבריות. (ייטב לב)

הוי, על כרחך כדי ליתן להם גם היום נחלת גוים, כי מעשה ידיו אמת קיים לעד, נאמנים פי' קיימים מלשון ותקעתיו במקום אחד (ישעיה כב כג), כל פקודיו, מה שפקד לטובת ישראל, וכמו כן פדות שלח לעמו צוה לעולם בריתו, עכ"ד. ועל פי זה יש לבאר מאמרם ז"ל (ראש השנה יא). בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל. שעל ידי שמזכירים בימי חודש ניסן את הנסים והנפלאות שנעשו לאבותינו בימים ההם במצרים, שבחמלת ה' עליהם הוציאם מעבדות לחרות ביד חזקה ובזרוע נטויה, על ידי זה גורמים עשות כן כהיום הזה, שירחם עלינו הקב"ה לגאול אותנו לחרות עולם. וזהו ביאור מאמר בעל ההגדה, וכל המרבה לספר בציאת מצרים הרי זה משובח, שהמרבה לספר בציאת מצרים זוכה להמשיך עליו אותם ההשפעות וההארות שהמשיך הקב"ה לאבותינו בעת גאולתם, ולכן כלילת הזה הרי הוא משובח ונכבד יותר מכל ימות השנה, שהלא זוכה להארות מעין הגאולה העתידה.

(עצי חיים - מדרשיות תלמידו הרה"ג ר' מרדכי ויילינגער ז"ל)

מעשה בר"א ור"י וכו' הגיע זמן ק"ש של שחרית, צ"ב איך לא שמו התנאים הקדושים על לבם לקיים מצות עשה דאורייתא לקרות ק"ש בזמנה, והוצרכו להתלמידים זיכרון ע"ז. אך הענין יוכן עפ"י הדיוע אשר צדיקים אמיתיים בעת אשר נפשם דבוקה ביוצרים ב"ה ודבוקים בחיי החיים ב"ה שהוא למעלה מן הזמן, כי אצלו ית"ש לא שייך ענין של זמן כלל כי הוא היה הוה ויהיה ברגע אחד, הרי אז גם הצדיקים הללו הדבוקים בו ית"ש הם גם כן בבחי' למעלה מן הזמן, ואינם מרגישים כלל בזמן החולף ועבר עליהם, וכמו שהיה אצל מרן הקדוש הדברי חיים מצאנו זללה"ה שפע"א בליל שב"ק לפני קידוש אחרי שכבר מוג הכוס של קידוש נשתקע בדביקות נפלא והתחיל לומר הניגון של הרה"ק מקאלוב זללה"ה (על התיבות גלות גלות וכו') וניגן כך שעות ארוכות עד שהנרות היו מתכבים וכמעט שהאיר היום, וכאשר התעורר הד"ח מדביקותו והרגיש שעברו כ"כ שעות ארוכות אמר הייתי סבור שהיה רק מינוט אחד. וכמו"כ התנאים הקדושים הללו ע"י סיפור יצי"מ הגיעו לדביקות נפלא בהבוב"ה, והיו למעלה מן הזמן ולא הרגישו כלל כי הזמן חולף ועובר, וע"כ לא הרגישו שכבר הגיע זמן ק"ש עד שבאו תלמידיהם שלא היו בבחינה זו, ואמרו להם רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית.

(דברי יואל)

על אחת כמה וכמו וכו' שהוציאנו ממצרים ועשה בהם שפטים ועשה באלהיהם וכו', וי"ל עפ"י ד' מרן החתם סופר זללה"ה דמפרש כמה שאמרנו לעיל רבי יהודה היה נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב, דלכאורה צ"ב מה מוסף בזה. אלא הפשט הוא דהסופי תיבות מהם הוא כב"ש, דהיינו לרמוז מול מלך דזה היה עבודה זרה של המצריים, ועיקר מהמכות היה להראות דאלהיהם של המצרים אין בהם שום ממשלה, עעכתדה"ק. ולפי"ז מובן למה אינו פורט כאן בפרטות כל העשר מכות, דהבעל הגדה רוצה להשמיענו בזה דככל עשר מכות היה העיקר רק נקודה אחת דהיינו להראות דאין באלהי מצרים שום ממשות, וז"ש ועשה בהם שפטים ועשה באלהיהם, דעיקר השפטים שעשה בהם היה לעשות באלהיהם, דהיינו להראות ביטול הע"ז שלהם, ולכן נקט לשון זה.

(כרך משה)

איתא במס' פסחים (דף צא.) דלחד תנא אין שוחטין את הפסח על היחיד, ויש ליתן מעם לשבח, דהנה הוקשו המפרשים איך יצאו בני ישראל ממצרים קודם הזמן שהלא נגזר עליהם ד' מאות שנה, ויש לתרץ עפ"י"ש הרמב"ן פ' שמות דבמצרים לא עברו בני ישראל בלי הרף, אלא קושי השיעבוד היה על דרך זה שהיה מס חודש חליפות, וכתב בערוגת הבושם שהיה אחדות גדול בין בני"י וכיון שכאו"א היה רואה שיעבודו של חבירו היה מיצר ודואג ונשבר לבו בקרבו יותר ממה שהוא היה עובד עכ"ד, וא"כ תמיד לא נחו ולא שקטו מרוב עבודה ולא מצאו מנוח כלל. וא"כ נמצא שהיה להם בנוסף לצער של כאו"א בעצמו גם מה שנצטערו בצרתן של אחרים, וצער זה מצטרף לחשבון ד' מאות שנה, ומעתה י"ל דלכך זאת צוה השי"ת שלא לשחוט את הפסח על היחיד אלא בחבורת רבים וזכר ליציאת מצרים שהיה על דרך זה שהתחברו ביניהם והשתתפו בצערן וזה השלים השיעבוד. וזהו שאלת הבן מה העבודה הזאת לכ"ם, דייקא בלשון רבים ולמה אין שוחטין את הפסח על היחיד, ומאי שנא מכל הקרבנות, ואמרתם ובה פסח הוא לה' אשר פסח וכו' בטרם הזמן שנשלם ד' מאות שנה, ואך בזאת יצאו משום שהיה ביניהם שלום ואחדות כאמור, ולכך אין שוחטין את הפסח על היחיד.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שלי"מ"א)

פרפראות

**מאמרים נחמדים, על דרך הרוש מיסודים,
בפתור ופרה משוקדים**

פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים, וזה שאמר "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי" אני אדון היינו דיני שמים מזה מוכח שיש דיני שמים ממילא יהודה פטור בדיני אדם וישראל אינם חייבים לבנות את פיתוס ורעמסס ממילא מגיע להם שכר עבודה לכן בדין הוא "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". (ילקוט האורים)

☆

וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי. בספר פר"ד (דרוש ה') פירש שהכוונה היא שבדיני שמים לא אמרינן קם ליה בדרכה מיניה וז"ש "דן אנכי" היינו בדיני שמים ולפיכך אע"פ שילקו במיתה מ"מ גם "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", והנה רש"י סובר (ע"ז ע"א). שגם בעכו"ם אמרינן קלב"מ והתוס' סוברים שבעכו"ם לא אמרינן קלב"מ, ולשיטתם י"ל לפרש פסוק זה, דלדעת רש"י הכי פירושו "וגם את הגוי אשר יעבודו" זה שהם לוקים ומשלמים הוא לא בגלל שאין אומרים לעכו"ם קלב"מ, אלא משום "דן אנכי" בדיני שמים ולכן "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", ולדעת התוס' שבעכו"ם אין אומרים קלב"מ י"ל דהכי פירושו דבגלל שני טעמים המצרים לוקים ומשלמים חדא "וגם את הגוי אשר יעבודו" בגלל שהם גוים, זאת ועוד, בגלל "דן אנכי" שדן בדיני שמים ומשום ב' טעמים הללו "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול".

(שמחת הרגל)

☆

ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו. ופרש"י כדבר משה שאמר להם במצרים וישאלו איש מאת רעהו, וקשה מה הוסף רש"י בזה, ונראה עפ"י"מ שאחז"ל (ב"ק ל"ז): שור של ישראל שנגח שור של גוי פטור משום שאמרה תורה, כי יגח שור איש את שור "רעהו" שור רעהו ולא שור של גוי, ולפי זה היה קשה לרש"י כיצד נאמר וישאלו איש מאת "רעהו" היינו המצרי, הרי הגוי אינו רעהו, ועוד למה אמר הקב"ה "דבר נא" אין נא אלא לשון בקשה, למה היה צריך לבקש מהם, אלא התירוץ הוא שלא היו יכולים לקחת מן המצרים אלא אם קודם לכן יעשו חסד איש

והיה כי ישאלך בנך לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזוק יד הוציאנו ה' ממצרים. ונראה בהקדם לומר טעם על מצות "פדיון הבן" שנוהג רק בזכר ולא בנקיבה אע"פ שגם הן ניצלו ממכת בכורות, שהרי גם הנקיבות הוכו במכה זו, ונראה דהנה הטעם של פדיון הבן הוא לפי שגם בכורי ישראל היו חייבים מיתה, וכמבואר במדרש ששר של מצרים טען הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, והיו ראויים ללקות כמו המצרים, ולכך טעונים פדיון על שהקב"ה הצילם בחסדו הגדול, וטעם זה לא שייך בנקיבות, שהרי אי' בגמ' (סוטה י"א): בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים, ובוודאי לא היו צריכות ללקות, וא"כ אינן צריכות לפדיון, ויש להעמיס הדברים בכונת הפסוקים וכל בכור אדם בבני"ך תפדה, ולא בטניך, והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת, מה נשתנו הבנות מהבנים, שהללו צריכים פדיון והללו אינן צריכות, והלא במצרים מתו גם הנקיבות, ואמרת אליו כי בחזוק י"ד עפ"י"ש המפורשים שלכך הוצרכו לחזוק יד כיון שגם ישראל לא היו זכאים להגאולה, מפני טענת שרו של מצרים הנ"ל, וזהו תשובת האב להבן כי בחזוק יד הוציאנו דייקא, כלומר שאנחנו הזכרים הוצרכנו ל"חזוק יד" אבל הנקיבות לא הוצרכו לכך, כי על פי הדין היו ראויות ליגאל, משום שהיו צדקניות, ולפיכך אינן צריכות לפדיון. (מעשה רוקח)

☆

וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. וקשה למה דוקא כשהקב"ה ידן אותם רק אז יצאו ברכוש גדול, וי"ל דאיתא בגמ' (סנהדרין צ"א א') שהרכוש הגדול שלקחו ישראל ממצרים היה בשכר עבודה שבנו את פיתוס ואת רעמסס, והנה ידוע שפיתוס ורעמסס נחרבו ע"י צעקתו של יהודה בוויכוח עם יוסף במצרים, וא"כ מן הדין היו חייבים ישראל לבנות את מה שהרסו, ולא מגיע להם שכר עבודה והרכוש גדול לקחו שלא כדון, אכן איתא דאם אדם צעק מתוך הכלי ושבר הכלי מתוך הצעקה

את רעהו, ואז ע"י כן יתן ה' את חן העם בעיני מצרים וישאלום, וזה כוונת הכתוב "דבר נא" לשון בקשה שיבקש מהם שיעשו חסד איש את רעהו, וזה אמר רש"י "כדבר משה" שאמר להם במצרים וישאלו איש מאת "רעהו" שיעשו חסד איש את רעהו, ואז וישאלו ממצרים כלי כסף וכו' וד' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום. (קול אליהו)

☆

ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים וכו' וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וכו'. וקשה בתחילה אמר "בני ישראל" ובהם כתיב "וישאלו" ולבסוף אמר "עם" וכתוב "וישאלו". ואפ"ל דהנה צווי ה' שישאלו כלים מהמצרים היה נגד ההגיון האנושי, כי דווקא בעת הזאת שכל המצריים מבכים בכוריהם, איך יגדבו לבם ליתן כליהם לבנ"י, אמנם הכשרים שבעם עשו כאשר נצטוו אף שפליאתם גברה, ורק הפחותים שבעם לא הרהיבו עוז בנפשם לקיים מאמר ה' ללכת לבקש מהמצריים. וע"ז מרמז הכתוב שהכשרים ששמו מרומז בבני ישראל כידוע, האמינו במשה, וזהו אמרו "ובנ"י" שמעו אל משה "וישאלו" דהיינו שהלכו לשאול מהמצריים, אך אלו אשר בשם "עם" כינוה לא הלכו לשאול, והקב"ה מחמת שלא יאמר אותו צדיק ועבדו וענו אותם קיים בהם וכו' – נתן את חן "העם" וכו' "וישאלום" – פי' שמבלי שהם ישאלו השאלו המצריים להם.

☆

כי ממנו נקח לעבוד את ה' וכו' עד בואנו שמה. ואפ"ל עפ"י הגמ' בעירובין (ק): אלמלא לא נתנה תורה היו למידין צניעות מחתול, גול ממנלה, עריות מיונה וכו', וזהו שכתב – כי ממנו נקח לעבוד את ה' – פי' מהבהמות נקח הדרך לעבודת ה', כי אנחנו לא נדע האיך לעבדו – עד בואנו שמה – פי' עד שנבוא להר חורב ושם נקבל את התורה אבל עד קבלת התורה אנו נלמוד מהבהמות והחיות דרכי העבודה. (אריך חמדה – מלבי"ם)

☆

ויחזק לב פרעה. פירש"י אמר להם תבן אתם מכניסים לעפריים הלא כל מצרים מלא כשפים וכו' עיי"ש, ולכאורה קשה למה באמת עשה ה' המכות שגם המצריים יכלו לעשות בחרטומיהם. ואפ"ל דמנהג החכם שרוצה להראות חכמתו, יציע בעיר גדול בפני יודעי בינה, ואם יסכימו לחכמתו אז ידעו כולם שחכמתו והמצאתו נכונה, אבל אינו הולך לעיר

קטנה שאין בה אנשים חכמים ונבונים, וה"ה כאן כשבא הש"ת לפרסם גדולתו בחר במצרים שיש בה מכשפים גדולים, כדאיתא בקידושין (מ"ט:) "קבין כשפים ירדה לעולם ט' נטלה מצרים, וכשהם יעידו לא יערער עוד שום אדם שבכחו ית"ש לעשותו מה שאין שום ברי' יכול. אך פן יקומו דור אחרון ויאמרו שחכמי מצרים לא היו כ"כ חכמים ואנו מושכלים הרבה יותר מהם, ע"כ עשה ה' גם מכות מה שיכלו חרטומי מצרים ומי שיבוא ויערער יאמרו לו עשה קודם ממטה לתנין, ומים לדם, שרק חרטומי מצרים בגודל כוח הכישוף ידעו לעשותה, ואעפ"כ הודו ואמרו שאצבע אלוקים הוא, ע"כ נתן גם אותות האלה. (שמן המור)

☆

ויאמר משה כה אמר ה' בחצות הלילה אני יוצא וגו'. אמרו חכ"ל (ברכות ד') שמה לא רצה לומר "בחצות" שמא יטעו איצטגניני פרעה ויאמרו בדאי הוא, ולכאורה קשה הלא ידוע דכשפים ושדים אין להם שליטה מחצות לילה ואילך רק עד חצות, אם כן מדוע חשש משה לומר "בחצות" הלא לא יחזיקו אותו כבדאי, כי המה יודעים בטוב הרגע של חצות הלילה מחמת שמכוונים בכשפיהם הרגע מתי תגיע חצות. אמנם יבואר עפ"י דברי הוה"ק שהלילה הזה היה שמור מן המזיקין ומן השדים, נמצא שכל אותו הלילה לא שלט שום מזיק ומחבל, אם כן שפיר חשש משה שיאמרו בדאי הוא, כי בלילה הזה גם החרטומים לא היו יודעים מתי הוא חצות הלילה, מחמת שלא היה אז שליטת החיצונים כלל.

(מעדני מלך)

☆

ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה. וקשה הרי הקב"ה אמר לאברהם "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה" והם לא עבדו כי אם רד"ו שנים במצרים, וי"ל דמנין הד' מאות ושלשים שנים מתחיל מברית בין הבתרים וגזירת השעבוד היה על ד' מאות שנה וזה שהקדים הקב"ה יציאתם בק"ץ שנים הוא משום שהלילות השלימו כדאיתא בתנחומא (ויצא ט') שהעבירו אותם גם בלילה, ואין דרכו של עבד לעבוד בלילה, לכן הקדים צאתם בק"ץ שנה, ולפי זה יש לפרש הפס' (איוב כ"ח ג') "קץ (מנין ק"ץ) שם (הוסף לשעבוד) לחשך (החושך היינו הלילות)" ולכן יצאו לפני הזמן. (חנוכת התורה)

☆

ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים. איתא במדרש בשכר שלוח פרעה לאברהם ד' אמות נשתעבדו בני ישראל אצלו, ונראה דהנה אחז"ל בשכר ד' אמות שהלך נבוכדנצר ליקח את האגרת ששלח אויל מרודך לחזקיהו המלך זכה שנתשעבדו ישראל אצלו, וי"ל עפ"מ שאחז"ל דפסיעה של אדם בינוני הוא אמה, ופירשו התוס' שליש קומתו, וקומתו של אדם בינוני הוא ג' אמות, לכן פסיעה שלו היא אמה, עוד אחז"ל שקומתו של פרעה היה אמה, וא"כ פסיעה שלו היא שליש אמה, נמצא הד' אמות שהלך נבוכדנצר בד' פסיעות הלך פרעה בשנים עשר פסיעות, ועכשיו החשבון פשוט דכיון שבשכר הד' פסיעות שהלך נבוכדנצר נשתעבדו ישראל אצלו שבעים שנה, א"כ פרעה שהלך י"ב פסיעות שהם ג' פעמים ד' פסיעות, לפיכך נשתעבדו ישראל אצלו ג' פעמים שבעים שנה שהם רד"ז שנים. (בית שמואל)

☆

כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים. ופרש"י לא אמר כחצות שמא יטעו איצטגניני פרעה ויאמר משה בדאי הוא וכו', וי"ל דאיתא בוזהר הק' (חלק ב' ל"ח) שאותה הלילה שבו יצאו ממצרים היום התחיל להאיר בחצי הלילה, ולפי"ז מתורץ קושיית התוס' (ברכות ט.). שהקשה היכי מצי למימר רבי אלעזר בן עזריה עד חצות והכתיב לא תותירו ממנו עד בוקר דמשמע עד בקר מיהא מצי לאכלו, אכן לפי הנ"ל י"ל שהכתוב הזה נאמר בפסח מצרים ושם התחיל הבוקר מחצות, ולפי"ז מדויק גם לשון הכתוב "כחצות" שבאמת לא היה אז חצות לילה רק סוף הלילה רק כחצות של הלילה הקודם או הלילה שלאחריו.

☆

כי אין בית אשר אין שם מת. ופרש"י יש שם בכור הוא מת, אין שם בכור גדול שבבית אף הוא קרוי בכור ומת. וקשה למה לא התרה בהם משה על זה שהגדול שבבית ימות, וי"ל ע"פ המדרש (שמו"ר י"ח ב') שהמצרים נטלו הבכורים שלהם וזרקו אותם לבית ישראל, שחשבו שבכך הם ניצולים, ולפי זה אם משה יתרה שאם אין בכור אז הגדול שבבית ימות, אז לא יזרקו את הבכורים לבית ישראל כי הגדול שבבית ירצה להציל עצמו ואז ימותו רק הבכורים, לכן שתק משה ולא התרה על זה, בכדי שיוזקו הבכורים לבית ישראל, ואז יהרגו שניהם גם הבכורים וגם הגדול שבבית. (עדות ביהוסף)

☆

בגמ' איתא (ברכות ט.). דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו אין נא אלא לשון בקשה בבקשה ממך הזהירים על כך שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדו ועיניו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, וצ"ב, והנראה בהקדם לפרש מאמה"כ וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד, דהנה הרכוש הגדול הלזה "צאן ובקר מקנה כבד מאד" שהוציאו ממצרים כל זה היה משלהם שהרי לא שאלו ממצרים כי אם כלי כסף וכלי זהב ושמלות ויש לברר אם כן, מדוע לא לקח פרעה מאתם את רכושם כי רב במשך כל שנות השיעבוד, ונראה, שגם זה היה מרצונו לענותם, כי העיניו שיש לאיש עשיר אשר רכישו רב שצריך לעבוד עבודת פרך, הוא גדול בהרבה יותר מאיש עני, שאין לו מה לאכול, וצריך לעבודת עבודה כזו, כי זה העני אין נפשו עגומה עליו כל כך בזאת, הרי בלאו הכי העניות משברת את גופו ומכניעו, והיינו דכתיב ועבדו וענו אותם, עבדות מתוך עינו שיעבדו עבודת פרך כשכל רכושם ברשותם, ובוזה יש לפרש מאמרם ז"ל דבר נא באזני העם וגו' שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדו וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, דלכאורה אינו מובן כי יתכן שבאמת היתה כוונת ההבטחה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול על רכושם שלהם היינו שפרעה לא יקח מהם ואם כן שפיר קיים הבטחתו בזה, אמנם לדברינו מה שלא לקח מהם פרעה את רכושם, הרי זה לרעה היתה להם, וזהו ועבדו וענו אותם קיים בהם, וממילא על כרחך ואחרי כן יצאו ברכוש גדול מוסב על של פרעה מה שיוסיף ויתן להם אחר כך. (כתב סופר)

☆

בגמ' איתא (ברכות ט.). דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו אין נא אלא לשון בקשה בבקשה ממך הזהירים על כך שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדו ועיניו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, וצ"ב, והנל"פ עפ"מ שפי' בייטב לב (פר' וארא) מאמה"כ (שמות ו ו) והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים ופירש"י כי כן הבטחתי ואח"כ יצאו ברכוש גדול וצ"ב למה הביא רש"י סיפא דקרא ברכוש גדול, ופי' דלכאורה יש להבין מה שאמר הכתוב "מתחת" סבלות מצרים, וחז"ל מסבלות מצרים, ונ"ל דכתיב למעלה וישימו עליו שרי מסים וגו' ונלחץ רש"י לפרש מה המס ויבן ערי מסכנות לפרעה וגו' אבל יתכן כי

ומשאורותם על שכמם, אכן י"ל דהנה ידוע דבפסח מצרים היה נוהג איסור חמץ רק יום אחד כמו כן היה אסור להם לעשות מלאכה ביום ט"ו ניסן, והנה אף לשיטת ב"ה שהתירו הוצאה ביו"ט אפי' שלא לצורך אוכל נפש, מ"מ אם הוא שלא לצורך יו"ט כלל זה אסור ולכן לא היו רשאים לקחת על שכמם כסף וזהב שאין בהם צורך יו"ט, וממילא היה אסור בהוצאה לכן הניחו הכסף וזהב על החמורים כי אין נוהג שביתת בהמה ביו"ט, אבל את הבצק היו יכולים לשאת על שכמם שהרי היא הוצאה לצורך אוכל נפש, וז"ש מקודם וישא העם את בצקם וכו' על שכמם כי זהו צורך אוכל נפש אבל הכלי כסף לא לקחו כי אם היה מונח על החמורים, ורק אחרי יו"ט עשו בני ישראל כדבר משה ולקחו את הכלי כסף וכלי זהב ג"כ.
(בגין שלמה)

☆

בגמ' איתא (ברכות ט.) דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו אין נא אלא לשון בקשה בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמרו אותו צדיק אברהם ועבדו ועינוי אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, וצ"ב הלא בלא"ה נמי ה' להם רכוש גדול בביות הים ולמה ה' צריך להזהירם על כך כדי שלא יאמרו אותו צדיק, לכן נל"פ עפי"מ דאיתא בגמ' (שבת סח.) כל היכא דבעי למיתני כלל אחר הקטן ממנו תנא כלל גדול, אבל היכא דלא בעי למיתני כלל אחר הקטן ממנו לא תנא כלל גדול, ולפי"ז א"ש הא דקאמר ליה הקב"ה לאברהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול דלכאורה מי איכא גדלות לפני הקב"ה שהכל כאין וכאפס לפניו, אלא נראה דקאמר רכוש גדול על ביות הים שהיתה יתירה וגדולה הרבה מביות מצרים, כידוע ממ"ש תורי זהב וכו' עם נקודות הכסף, ויתכן לומר על ביות הים ברכוש גדול יותר מביות מצרים כמו ששנו חז"ל במסכת שבת בלשון המשנה דכלל גדול הנ"ל, נמצינו למדים דואחרי כן יצאו ברכוש גדול קאי אביות הים אלא דממילא משתמע נמי ביות מצרים דאי לא ביות מצרים לא הו"א א"ש בביות הים לשון רכוש גדול, ומעתה באו הדברים על נכון שאמר הקב"ה בבקשה מכס שאלו איש מאת רעהו וכו' שאם לא יטלו בצאתם שום רכוש, יאמר אותו צדיק ואח"כ יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם אע"פ שנטלו ביות הים מ"מ לא יתכן לקרותו גדול אלא א"כ יש להם גם ביות מצרים.
(בגין אריאל)

העניינים בנו והעשירים היו פוידים את עצמם במס שנתנו להעמיד אחרים במקומן ואח"כ רבתה המשא עד שמכח זה נעשו עניים ואפשר שמה שאמר למען ענותו היינו לעשותן עניים בסבלותם ומפני זה אמר כאן והוצאתי אתכם לא מבעי' מגוף סבלותם אלא אפילו מן העניות ע"י המס שנתנו במקום סבלותם (כמו עין תחת עין) וזהו "מתחת" סבלות מצרים היינו מה שנתנו במקום סבלות מצרים, וזה שפרש"י כי כן הבטחתיו (לעשותן עשירים) שנא' יצאו ברכוש גדול, ובוזה יתבאר דברי הגמ' דהנה בעצם היו יכולים לומר שמה שכתוב ואחרי כן יצאו ברכוש גדול היינו דרך העשירים שהענינו שלהם ה' ע"י הכסף הם יצאו לחיות דהיינו שיצאו ברכוש גדול, אמנם העניינים די לו בזה שיצא לחפשי ולא יצטרך עוד לעבוד עבודת עבד ולשם מה זקוק לו עוד רכוש גדול, אך כדי שלא יאמר אותו צדיק ועבדו ועינוי אותם קיים "בהם" בהעניים, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים "בהם", בעניים אלא בעשירים, ולכן יצאו כולם ורכוש מצרים בידם.

☆

אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי. המקרא נראה לכאורה כמסורס, והול"ל כי כל אוכל חמץ מיום הראשון וגו' ונכרתה אמנם הכתוב בא לרמוז שני הטעמים שהחמירה תורה בחמץ, לאסרה בכל יראה א' משום דאיסורו איסור כרת, וב' משום דלא בדילי אינשי מיניה כולה שתא, וחיישנן דילמא אתו למיכל מיניה, ולכך חמור יותר משאר איסורי כרת, שאינם בכל יראה. וכך מתפרש הכתוב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם, ואם תאמר מאי שנא משאר איסורים, כי כל אוכל חמץ ונכרתה בשביל חומר הכרת חמור הוא יותר משאר איסורים ועדיין קשה מאי שנא משאר איסורי כרת על זה מסיים דשאר איסורים איסורן איסור עולם, ובדילי מינייהו, משא"כ חמץ לא נאסר אלא מיום הראשון עד יום השביעי ולא בדילי מיניה כולה שתא וטפי איכא למיחש ביה דילמא אתו למיכל מיניה.

(תורת אמת להגה"ק רבי נתן אדלער זי"ע)

☆

וישא העם את בצקו וכו' צדורות בשמלותם על שכמם, ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו כלי כסף וכלי זהב ושמלות. וצ"ב דהרי מקודם שאלו ורק אח"כ כשיצאו מצרים נשאו את בצקם

דבר בעתי

לְקַט אִמְרֵי קֹדֶשׁ מִפִּי צְדִיקִי עֲלֵינוּ
בְּגֹדֶל קְדוּשַׁת לַיֵּל הַתְּקַדֵּשׁ הַפֶּסַח

רושם בלבו, ע"י שגם הוא נתעורר בראותו התלהבות האב. והיינו בש"א עד אם הבנים שמחה, שירגישו האם והבנים שסביב לשולחננו, ובה"א עד חלמיש למעינו מים, שגם מי שלנו כחלמיש יתעורר עד שישפוך לבו כמים.

*

פע"א בליל הסדר כשנכנסם הרה"ק מרוזין זי"ע להסדר אמר להאנשים שהסתופפו בצלו בזה"ל: "איך בעט אייך איר זאלט מיך נישט מבלבל זיין מיט אייערע נארישע מחשבות", ונפל פחד עליהם ולא ידעו מה לעשות, ועלו בדעת כל אחד ואחד לחשוב רק בפסוק שמע ישראל וגו', ואחר הסדר שאלו את זה, מה עשית, ואמרו כולם פה אחד שחשבו בפסוק דיחוד ה', ובוה ניצלו ממחשבות זרות. (הגש"פ אור המלכות)

*

טעם מה שנוהגין ללבוש קיט"ל בליל התקדש חג הפסח, ובספרים מבואר הטעם שמביא להכנעה, כיון שמצידין השלחן בכלים נאים ומצויירים וחיישינן שמא תזוז דעתו עליו, לכן לובשין קיט"ל. אמנם יש לומר עוד, עפי"ד א"ז בייטב לב לפרש דברי הרמ"א (או"ח סי' א') שויתי ה' לנגדי תמיד וכו' כשישים האדם אל לבו שהמלך מלכי המלכים הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו, מיד יגיע אליו היראה והכנעה ובושתו ממנו תמיד. ביאור הענין עפי"ד הרמב"ם במורה שכתב דמעות דור אנוש ה' שאין כבוד להשי"ת שיעבדוהו בני אדם קרוצי חומר, ועל כן מסר משמרו והנהגת עוה"ז למערכת השמים וכל צבאם, כי אין כבודו להשגיח בתחתונים, ואולם עפרא לפומי' כי בכל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענוותנותו מכח גודל ענוותנותו משגיח גם בארץ הלזו. והנה אחז"ל לדבקה

קדושת הלילה גדולה עד מאוד בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. הבעל הגדה התכוין ליתן לנו התחזקות, דאף אם עברו הימים שלפני הפסח ריקם, ולא אספת לנפשך קדושה וטהרה והכנה לליל הקדוש הזה, מ"מ אל יפול רוחך ולבך לומר לנפשך נואש, גם בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך עדיין יש לך תקנה, לקבל עליך עול מלכות שמים ועול תורה, בקבלה אמיתית ובלב שלם ולפרוש מכל טומאה וגדנוד ע"ז ומינות, וקדושת לילה זו גדולה מאוד עד אין חקר, ע"כ מי שרוצה להתדבק בקדושתו יתברך באמת, יוכל ליזכות אליה עכשיו, דקיימא ליה שעתא.

*

רחמנא לבא בעי, ולכן אף מי שאין לו השגה בכונה וסוד, מכל מקום יסדר העבודה בלב שלם באופן שתהיה מכוונת ע"כ הכוונה והסוד, והקב"ה יעלה עליו כאלו כוון מה שראוי לכוון. (מהר"ל הגדה מ"א)

*

יראה לומר ההגדה במתן ולא לאמרו במהירות, ואל יהא דומה עליו למשא ח"ו, כי בזכות זה הקב"ה יפרוש כנפיו תמיד עלינו להציל אותנו מן הסכנה בכל הדרכים ויעשה לנו נסים ונפלאות. (קב הישר פרק ז')

*

עד היכן אומרים הלל בש"א עד אם הבנים שמחה, ובה"א עד חלמיש למעינו מים, י"ל בדרך רמז, כי עיקר אמירת ההלל לתת שבח והודיה לשמו יתברך על חסדו הגדול שהפליא לעשות עמנו, ולא לבר נסי יציאת מצרים, אלא כל מה שעשה עמנו תמיד לא ימוש ממנו לעולם, ולא יאמר ההלל בשפה לבד בלי לב רגשי שלהבת הקודש, ואם הבן רואה סדר כזה [עם התלהבות] אצל אביו לא ישכחנו לעולם, ויעשה

בו, הדבק במדותיו מה הוא רחום אף אתה רחום וכו', וא"כ כמו שהקב"ה שהוא עניו להשגיח על מעשה בני אדם, כמו"כ צריך האדם להיות שפל בעיניו כמדתו של הקב"ה. והן הן דברי הרמ"א כשישים על לבו שהקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו וזה הוא מכח ענוותנותו יתעלה שמשגיח במעשה בני אדם ורוצה בעבודתם, ועל כן מגיע אליו מזה הכנעה ר"ל להדביק במדותיו מה הוא עניו אף אתה תהא עניו, עכ"ד. והנה מבואר בזה"ק כד אשתעי בר נש ביציאת ממצרים, ב' שעתא כניש קוב"ה לכל פמליא דילי', ואמר לון זילו ושמעו ספורה דשבחא דילי', וכלהו מתכנשין ואתיין ומתחברין בהדיהו דישראל, עי"ש בדב"ק. ולכאורה מקום יש להתבונן הכי זהו כבודו של כביכול הקב"ה לבא לתוך דירתו של כל אחד ואחד ולהשגיח בליל הסדר שלו איך שמקיים מצות ה', אלא עכ"ח שזהו מרוב ענוותנותו של הקב"ה להשפיל עצמו ולהשגיח על מעשה בני אדם, וזה מביא את האדם שיכניע לבבו, ולכן לובשין קיט"ל להביא את האדם לידי הכנעה, כי בליל הסדר הזמן גרמא ביותר שיכניע האדם ויגיע אליו יראתו והכנעתו ובושתו ממנו תמיד. (כ"ק מרן רבינו שליט"א)

*

ראוי לאדם להיות נזהר שלא ידבר בלילה זו שום שיחה משיחת חולין, ויזהיר בני ביתו על זה, ולא יהיו נפרדים מדביקות השי"ת רגע כמימרא, רק יתעסקו הכל במצות הלילה הזה, ובסיפורי ניסי מצרים ולפרסמם לבני ביתו, ואם הקב"ה חלק לו חלק בבינה ויודע סודות הענינים, יעסוק בהם. (של"ה הק')

*

מה טוב ומה נעים מנהג יראי ה' שלא לדבר שיחת חולין מעת הקידוש עד גמר ההלל, כי הכל יחוד גמור ושלם ואין להפסיק בינתים. (החד"א, לב דוד)

*

יש רגע בחצי הלילה הלז שאם ישמור האדם את עצמו ממחשבות זרות, רק יעסוק במחשבות קדושות, אזי כשבא הרגע של חצות לילה שבו נכנסו בישראל האמונה השלימה בעת צאתם ממצרים, ויכל לבא אז לידי האמונה השלימה שבא בעת הגאולה.

(אור הנר, בשם הרה"ק רד"מ מרימנוב זי"ע)

[אמר הרה"ק מקארלין זי"ע:] מי שהוא עובד ה' יכול ליקח מלילות הללו של סדרים הרבה והרבה, הן בגשמיות והן ברוחניות, וחזר ואמר: לאו דוקא אנשים גדולים, אלא אף האנשים הגסים והעבים פחותי הערך, יכול כאו"א ליקח כפי ערכו. (בית אהרן)

*

בזו הלילה מתגלה אור השכל והאמת והאמונה, וחופף בלילה הזה על כל זרע ישראל. (אוהב ישראל)

*

הלילה הזאת יש בה כח לתת שמירה על כל לילות מכל השנה. (תפארת שלמה לשבח"ג)

*

בכל שנה ושנה בעת הזאת הסיפור הזה (יציאת מצרים) מועיל לטהר דיבורו ולהוציא מתחת הסט"א ולהביאו אל הקדושה, כמו שהיה אז בצאתם ממצרים שנגאל הדיבור. (מאור ושמש)

*

נתעורר בכל ליל פסח הריח מהאי ריחא שבגן עדן עבור בני ישראל עם קרובו, ומריח בו כל אחד ואחד לפי דרגתו. (לקוטי צבי לצדיק)

*

אאמו"ר זצ"ל אמר: מי שאינו מזהיר בתשובה בלילה הזאת [ליל פסח], הוא מבחינת אותן שמתו בשלשת ימי האפילות ח"ו. (בית אהרן)

*

כשאדם מדבק בזה מחשבה תמיד שהכל מאתו ית', ואינו תלוי כלל בטבע, אז כשבא ליל פסח ומתוך ספורי יציאת מצרים, נתלהב האדם בקרבו ומחשבתו זכה וברורה וצלולה, להאמין ולספר בניסים נגלים כיציאת מצרים, ומחמת התלהבות אינו מניח לו לישן כל אותו הלילה של ליל ראשון של פסח, ומוחותיו אינם נופלים. (קדושת

לוי)

*

גודל קדושת לילה זאת אשר השי"ת כביכול מתדבק עם כל אחד ואחד מבני ישראל, כמ"ש חצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, כי בכל חצות לילה השי"ת נכנס בגן עדן להשתעשע שם עם הצדיקים כמ"ש בזה"ק בפ' והמלך שב מגינת הביתו, אך בלילה זאת

אינו נכנס לג"ע, רק בתוך בני ישראל העושים רצונו במצוות הנהוגים בלילה זאת, באכילת מצה וסיפור יציאת מצרים, והוא שאמר ובמורא גדול זו גילוי שכינה. (תפארת שלמה)

*

בליל התקדש החג הקדוש יאזור חיל לקיים מארז"ל חייב אדם להראות בעצמו כאלו הוא יצא ממצרים, ועל ידי מחשבות טהורות תדירות, יתלהב לבו באופן שיראה שאי אפשר שלא לשמות, ולפי התעוררותו ולפי מעשיו כך יהיה לו סייעתא דשמיא, והבא ליטרה מסייעין אותו שישמח בעושי שמוחה רבה שמחה של מצוה כדת מה לעשות. (פלא יועץ)

*

הוא הלילה הזה ל"ה' שמורים" לב"ל בני ישראל, ס"ת מילה, והכוונה שאם הלילה הזה הוא ל"ה, שאינו מחשב רק בלתי לה' לבדו, אזי הוא נשמר בכל השנה במדת יסוד. (חסד לאברהם)

*

הלילה הזה כולו מצה, שאין שולט בנו היצר הרע כ"כ, ומדובקים אנו באדונינו מלכינו. (מהר"י מבבל)

*

ליל שמורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים, לשון עתיד, שהוא עתיד להוציאם תמיד בכל שנה כשיבא הלילה הזה, הוא הלילה הזה לה' שמורים לכל בני ישראל לדורותם, אף לדורות, כי בכל הדורות מוציא ה' את ישראל ממצרים בלילה הזה. (בית אהרן)

*

לכן נקרא ליל התקדש חג, שכל קדושת החגים מסתעפים מליל זה, שכן פסח נקרא ר"ה לרגלים, דראש, היינו שהוא רישא לכולא גופא, דבתר רישא גריר, דכל הרגלים מסתעפים מקדושת חג הפסח, וקדושת החג הוא עיקרו מלילה הראשונה, נמצא דמלילה הראשונה נתקדשו כל החגים, ולכן קרי לי' ליל התקדש חג סתם. (פרי צדיק)

*

רמז בעל המסדר הגדה בהסימן של סדר פסח קדש ורחץ, פירוש שהוא מעלת לילה זו הראשונה של חג הפסח, כי בכל קבלת הקדושה, צריך מקודם לרחוץ ולטהר את לבו מכל וכל, כדי שיוכל לקבל הקדושה,

ועל כן חייב אדם לטהר עצמו ברגל, פירוש קודם הרגל, כדי שיוכל לקבל אל תוכו קדושת אור ה' המאיר בכל רגל ורגל לפי ערכו, ולא כן היה ברגל חג המצות, שהקדושה היתה מוכרחת להאיר פתאום אל תוך הרע, וכל הרע היה נדחה ונתבטל ממראות אור הגדול, ואח"כ היה הציווי לרחוץ ולטהר, להכין עצמו לקבלת התורה, וזה קדש ורחץ, שתחילה האיר אור הקדושה, וקידש את ישראל בקדושתו, ואח"כ ורחץ, שצוים לרחוץ ולטהר עצמם. (סידורו של שבת)

*

בלילה הזאת מאירים כל האורות כרגע, ומסתלקין אח"כ להיכנס מעט מעט ע"י הספירה, וזה ע"י מעשינו, וזהו שקבלנו וכו' כי כל בן דעת מתפעל ביום מחר, מה זאת ביום אתמול ה' לנו גדלות כל המוחין, וכחיים חזרנו לקטנות, אבל להיות שהי' הדבר שלא ע"י מעשינו, לא נתקיים הדבר, עד עבור הספירה. (בני יששכר)

*

בשעה שיהודי מברך אשר גאלנו וגאל את אבותינו וכו', יכול לפעול להגאל גאולת עולם בכל עניינו. (חגש"פ תורת אבות)

*

בשם כ"ק אאמו"ר הגה"ק מהוניאד זי"ע אמרו לי בשמו ששמעו ממנו בעת שבא אל הסדר בחג המצות, והביט על המפה של המצות שכתב עלי' סדר השולחן שרשום עליה ביצה, אמר שביצה היא ר"ת ב' יודין צ"ה, והוא שלעתיד יהי' ה' אחד ושמו אחד, שבמקום הו' של השם הו"י יהי' יוד, ושני השמות הו"י ואדנ"י יהי' בני' צ"ה, וכעת בליל שמורים אנו מתפללים על זה שנוכה לזה במהרה רידן. (כתבי קודש עמרת ישועה)

*

האוכל מצה כהלכתה שבעה ימים, כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, דכתיב מצות יאכל את 'שבעת' הימים, ימים אין כתיב כאן אלא שבעת ימים, שבעת ימי בראשית. (רוקח, הלכות פסח)

*

המצה מביאה אמונה בלב האדם, אף למי שיש איזה מינא בלבו בהסתרה. (מנחם ציון רימנוב)

היו ראויים שלא לאכול חמץ כלל בכל השנה, אך הטעם הוא שבשבעת הימים שאוכל מצה הוא מתקן כל השנה כולה, כי כל יום מימי השבוע מתקן את יומו מכל השנה, כדי שיוכל לאכול חמץ בכל השנה. (שער התפלה)

כל דכפין ייתי לבקש מזוני ויכול, כל דצריך כל מיני הצטרבות, ייתי ויפסח, פירוש וימלט, שימלא כל רצונו יחד. (ייטב פנים)

אמר הרה"ק מסלאנים זצ"ל: פס"ח בגימ' נצ"ח, כמד"א מהאריז"ל, וענינו כי הזמן מסוגל לנצח בו את היצר שבקרבנו. (תורת אבות)

החג הזה נקרא פסח, מלשון דילוג ופסיחה, שהקב"ה מעביר על מדותיו, ואינו מסתכל על כובד הפשעים ומעללים רעים של בני ישראל, ומעביר עינו מראות ברע, כדי לקבל מעשיהם ברצון ולעורר הרחמים וחסדים. (תפארת שלמה)

כל דכפין ייתי עליו כל הטובות, ויכול, והי' לו מה לאכול, שיהי' לו פרנסה בריווח, כל דצריך, דברים הצריכים ייתי עליו והי' לו, ואעפ"י שאינו כדאי, לזה אמר ויפסח, וידלג לאדם כמו במצרים, שאף שלא היו ראויים, כתיב ופסחתי עליכם וכו'. (זרע קודש)

איתא בשם אא"ז הרה"ק החידושי הרי"מ זצ"ל שאמר: פסח מסוגל לפרנסה. והטעם כי בעת הזאת יצאו ישראל למדבר שממה, מקום שאין שם מזון, ובטחו בה' שיספיק להם צרכם, ומהאי טעמא בפסח נידונים על התבואה (ר"ה ט"ז ע"א). עוד אמר טעם מפני שאיתא בגמ' (פסחים קי"ח ע"א) קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף. (ליקושי יתודה)

ח"ג המצו"ת בנימטריא שמור"ה עה"כ. והרמז בזה כי בחג המצות זוכה האדם לשמירה על כל השנה. (חסד לאברהם)

*
תמשיך לעצמך פרנסה מהלילה הזה ע"י מצות אכילת מצה ומרור. (זרע קודש)

*
בפסח שזהו זמן הגאולה צריך כל אחד ואחד לראות להשתדל שהוא לא יהי' המונע את גאולת הכלל ע"י מעשיו. (חידושי הרי"ם)

*
ובחג הזה מתעורר הנס כמו בעת יציאת מצרים, והנה ביציאת מצרים הי' הרעת בגלות, ובחג הזה בא להם בחינת דעת, וכמו כן לדורות, וזה הרמז בסימן מוציא מצה, היינו כמו מצא אכידה הנ"ל שימצא האדם מה שנאבד מאתו. (חסד לאברהם)

*
בכל שנה ושנה בפרוס חג הפסח זוכים בני ישראל להתעוררות עליון להוציא מקרבם כוחות הטומאה ולהכניסם לשערי הקדושה. (ברך משה פ' אחרי)

*
הנה בפסח הוא העת והזמן שנתגלה אורות גדולים ויקרים בלי אתערותא דלתתא אבל אחר הפסח נומלים אלו האורות ואין משפיעים אלו האורות עוד רק ע"י אתערותא דלתתא, על ידי תורה ומצות ומעשים טובים להיות כלי מוכן לקבל אור וקדושה. (כת עין)

*
מכא הפסח נשפע על הנפש, כח להשביית השאור מנפשו בקדושת אכילת המצה, וגם בדורותינו אלה שאין לנו מקדש להקריב הפסח, הקיווי של כל נפש ישראל אשר מצפה לזה שאם הי' ביכולת בכל לבו ונפשו הי' מוכן להקריב הפסח, הרי זה נחשב לפני השי"ת כאלו הקרבנו הפסח להיות נשפע קדושתו זאת עלינו כמאז, ורחמנא לבא בעי. (פרי צדיק)

*
אלהי מסכה לא תעשה לך, את חג המצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות, כי אכילת המצה בשבעת הימים היא שמורה לכל השנה מחטא עבודה זרה. (חסד לאברהם)

בית המדרש דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

זכרון מאיר – בני ברק

מודעה רבא לאורייתא

הננו להודיע בזה לכל אנ"ש שוחררי תורה וחסידות הע"י

כי אי"ה ביום א' דיו"ט פסח בין מנחה למעריב

ידרוש

הרה"צ פה מפיק מרגליות

אדמו"ר מטעמעשוואר שליט"א

בדברי דרוש ואגדה עענינא דיומא

☆☆☆

כמו כן הננו להודיע בזה זמני התפילות בימי חג הפסח בבית מדרשינו

שחרית יו"ט פסח.....בשעה 9.30

מנחה יו"ט פסח.....בשעה 7.00

שחרית שבת חוזה"מ.....בשעה 9.00

וכן בכל שבתות הקיץ

מנחה שבת חוזה"מ.....רבע שעה אחרי הדח"ג

וכן בכל שבתות הקיץ

מנחה שביעי של פסח בזמן הדלקת הנרות
ולאחמ"כ נעילת החג ברוב עם

בברכת חג פסח כשר ושמח

הגבאים

מדרור למש תרע

לא שינו לבושם (ג)

עמ' כ"ד

וכל המרבה לספר

עמ' ל"ז

על הצדיקים ועל הצדוקים

עמ' נ"ד

והנותר ממנו

עמ' ס"א

פניני התורה

עמ' ס"ה

מכירת חמץ בזמנינו

עמ' ס"ה

הזמנה מילתא הוא

בהתקרב ובא מועד יומא דהילולא רבתי של גאון עוזינו
מון רבינו הגה"ק בעל משה זי"ע

למעמד החזקת היסודות למנוחת הצדקה הקדושה כולל עצי חיים לצדקת רבי מאיר בעל הנס

שבתקיים א"ה אצל
המלוה מלכה וסעודת הילולא רבתי
בליל מוצש"ק פרשת שמיי
בהיכל ביהמ"ד הגדול דקרית יואל
בשעה 10:30

בראשות כ"ק מון רבינו הגה"ק שליט"א

ודבר בעתו מה טוב לחזק המי שלשה עמודי עולם של כוללנו הק' ביזמא הדון, יומא דגשמתא של
רבינו זצ"ל אשר מסר נפשו עלי, והמשיך בפעולות צדיק לחייו מר אביו הגה"ק בעל עצי חיים
מסייגות זי"ע מייסד כוללנו

וכבא הקריאה יוצאת לכל אנ"ש, נא ונא לתמוך אותנו בסכומים עצומים כדי שנוכל שאת את כל
הפעולות הללו למנוח אנ"ש דיורי ארצא קדישא, חכרתו הגדול של רבינו זצ"ל בודאי יין על כל
התומכים להושיע בכל מילי דמיטב, ואלקא דמאיר יענו להפקד בדבר ישועה ורחמים
כברכת

הנהלת הכולל

לא שינו לבושם (ב)

אודות בגדי שבת ויו"ט
מקורם / מעמם / וסגולתם

מבוא:

בפרוס חג הפסח עלינו לטובה, הרי ידוע בפי כל דברי המדרש שבזכות ג' דברים נגאלו אבותינו ממצרים וא' מהן הוא שלא שינו את מלבושם, והוא עמד להם כחומה בצורה לבל יתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, ואכן גם בדורות הבאים באותן המקומות שחרפו נפשם על מלבושי ישראל נשאר התורה והיהדות על תילה כידוע, ובפרט הזהירו רבותינו הקדושים תלמידי הבעש"ט הקדוש זיע"א שלא לשנות ממלבושי ישראל כמלא נימא, כי טובא גזוז בגווייהו.

ובפרט האריכו בגודל יקר תפארת בגדי שבת ויו"ט, אשר משום כבוד שבת ויום טוב, על האדם לשנות את כסותו שלבש בחול ולהתעטף במלבושים נקיים, בגמרא במסכת שבת איתא, כי כך נוהג היה רבי יהודה בר אלעאי, בכל ערב שבת מביאים לו עריבה מליאה חמין, ורוחץ פניו ידיו ורגליו, ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה' צבא-ות.

וכך דרשו חז"ל (שבת י"ג.) על הכתוב "וקראת לשבת עונג לקדוש ה'" "מכבוד וכבדתו" - שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול. ועוד אמרו במדרש (תנחומא בראשית ב') "וכבדתו" בבגדים נאים ובכסות נקיה שלא תעשהו כחול.

בענין לבישת בגדי השבת נדרשו תילי תילים של הלכות בפרטי הדינים להלכותיהם ולקדושיהם. אבל היות שיש בה תילי תילים של מנהגי קודש, אפס קצהו תראה וכולו לא תראה. על כן באנו לנקוט כמה נקודות, ותן לחכם ויחכם עוד.

ובספר שמועות וסיפורים (ה"ג עמ' ל"ז) מובא שפע"א במוצאי שבת קודש מצאוהו לבעל התניא שוכב על הרצפה, ואומר בניגון: "פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה" פשטתי את בגדי החול שלי, ולבשתי בגדי שבת, כיצד אני יכול לפשוט אותם.

וכן איתא בס' תורת אבות (עמ' ר"י) פעם יצא הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זי"ע במוצש"ק ופשט מלבושי שבת, אחר כך נכנס ולבש שוב את מלבושי השבת, וכבר היה אז מאוחר בלילה, ותמדהו על זה, ואמר: אפילו משהו משבת, סארא זיסקייט דאס איז

*

גודל החיוב בבגדי שבת ויו"ט איתא במדרש רבה (רות פרשה ה פסקה יב): ורחצת וסכת ורחצת מטנפות עבודת כוכבים שלך, וסכת אלו מצות וצדקות, ושמת שמלותיך עליך, וכי ערומה היתה אלא אלו בגדי שבתא, מכאן אמר רבי חנינא צריך אדם להיות לו שני עטפים אחד לחול ואחד לשבת.

*

וסגולת הבגדים מובא בספר אמרי פנחס (שער א על תנ"ך) וזלש"ק: אך הענין הוא כן דהנה יש לבושי שבת ויו"ט והם בגדי קודש וכמש"כ בבגדי כהונה בגדי קודש לאחרון, והלבושים הללו מי שזוכה ללבשן ניצול מכל רע, וכל בחינת הרע בורח מן האיש שזוכה ללבושין בגדי שבת, והלבושים הללו הם בחינת אורות מקיפים והם שמירה גדולה לאדם.

וכן עיין ספר פרי צדיק (מאמר קדושת שבת - מאמר ה) וזלש"ק: ועל כן כשמכבד גופו בלבושים נאים לכבוד שבת קרינן ביה וכבודתו שהוא מכבד את השבת היינו קדושת השבת שבקרבו. ועל כן אמרו (שם ע"ב) ושמות שמלותיך אלו בגדים של שבת דדייקא משמלותיך שהבגדים אין להם שייכות לעצם האדם שיהיה נקרא שמלותיך דמשמע שמויחדים אליה ושהם שלה ביהוד. ומה יחוד יש לבגדים עם אדם ומחר יוכל ללבשם אחר והוא ילבש בגדים אחרים. אבל בגדי שבת שהיא מה שלובש לכבוד הקדושה דשבת שבקרבו. וודאי יש להם שייכות להאדם הלובש ביהוד וכפי קדושת השבת הקבועה בו דודאי גם כן אין דומה בכל אדם. וכמו בעולם הבא דלכל אחד יש עולם בפני עצמו ומדור לפי כבודו. כן בשבת שמעין עולם הבא הקדושה שנקבע בלב בני ישראל הוא בכל אחד בפני עצמו כפי הראוי לשורש נשמתו. וכמו שהקדושה מעין עולם הבא כן הלבושים שלובש לכבוד אותה קדושה הן מעין הלבושים דעולם הבא שידוע שגם אז יש לבושים לנשמות הנעשים מתורה ומצות שעושה להם גם כן לכל אחד כפי מה שהוא ואין לזר חלק בו, עכ"ל.

מנהג לבישת בגדי לבן

מקורו / טעמו / מנהגים שונים

על לבושו התחתון, והחלוק אשר על בשרו, וראיתי למורי ז"ל, בימי החורף היה לובש ביום השבת מפני הצניעה מלבוש א' של בגדי ארגמן תחת מלבוש הלבן העליון, ולא היה חושש, רק שיהיו לו ד' בגדי לבן, שהם לבוש העליון והתחתון והאזור והחלוק כנ"ל.

וממשיך שם - ודע כי אלו הבגדים הם בחינת אור המקיף מבחוץ, והיא סוד המלבושים וכו'...עיי"ש. וכן איתא בברכי יוסף (סי' רס"ב אות ב) בשם האריז"ל.

~ ♦ ~

ובס' טהרת הקודש (הקדמון, הנהגות שבת ויו"ט) כתב: ועכ"פ הדל לא ימעיט מחלוק לבן להניח לכבוד שבת, אבל העשיר ירבה בד' בגדי לבן כנגד ד' אותיות הוי'.

~ ♦ ~

ועיין בס' פרי צדיק (מאמר קדושת שבת מאמר ה) וז"ל: וכפי הנראה מפני כן כתבו ללבוש בגדי

הנה בגמרא קידושין (עב) אמר רבי ללוי וכו' הראני ישמעאלים דומין לשעירים של בית הכסא, הראני תלמידי חכמים שבבבל דומים למלאכי השרת. ופירש"י שם ישמעאלים מלובשים שחורים ודומים לשדים, ות"ח לבושים לבנים, ע"כ, ומשמע שבגדי לבן היה מלבושים של תלמידי חכמים, וכן איתא בס' אלה המצות למהר"ם חגיז (מצוה תקמ"ג) דמלבושי לבן המה לחסידים ואנשי מעשה.

אולם לא הקפידו ע"ז וכדאיתא בבכור שור (שבת קמה): דבגדי לבן אינם אלא לבני עליה שהשכינה מתדבקת בהם תמיד, עיי"ש.

~ ♦ ~

אכן בשבת קודש, עפ"י האריז"ל צריך האדם ללבוש לפחות ד' בגדי לבן כן מובא בשמו בבאר היטב (או"ח סי' רס"ב), וכן כ' בשער הכוונות (ענין רחיצת ידיו ורגליו): ודע, כי אין לפחות מן ד' בגדי לבן, והם המלבוש העליון והתחתון, והאזור

לבן בשבת, לפי שהוא מעין לבושי עולם הבא ושם הצדיקים לובשים לבנים, כמו שאמרו (שבת קי"ד.) לענין תכריכין (והם הלבושים שיקומו בהם לעתיד לבוא כמו שאמרו (סנהדרין צ"ב) דיעמדו בלבושיהם)

זכה לטעום הקדושה דשבת שמקדמת לבוא בזמן הראוי לתוספת שבת ונתעטף כו', ודומה למלאך ה' צבאות. ובוודאי שנתעטף בבגדי שבת ולבש לבנים ונתעטף לבנים כמלאך מיכאל

וכן כהן גדול ביום הכיפורים שהוא סוד עולם הבא כידוע לובש לבנים. ושם בשבת יחסוהו ללבוש חתנים. וכבר אמרו דהקב"ה אמר לשבת כנסת ישראל יהיה בן זוגך והיא כלה מלכתא והם חתן דומה למלך, וכל ישראל בני מלכים ונקראו ממלכת כהנים, על ידי שהם גוי קדוש מקדושת השבת שהוא מדת מלכות ומלכתא. וכהנים הוא כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה שהכלה יש לה תכשוטי כלה שבהם ניכרת שהיא כלה. ועל כן נקרא כליה המיוחדים וכן החתן יש לו בגדי חתן שהם לו לפאר דוגמת כהן בבגדי כהונה שאין נקרא כהן בכיהונו זולתם, שהם לבוש לאותה הקדושה שהכניס השם יתברך בכהנים מצד עבודתם.

ולאותה קדושה זוכים גם כן כל ישראל לטעום ביום השבת שאז הם כחתן יכהן. ובגדי שבת הם דוגמת בגדי כהונה ובגדי הבד. ועל כן אמרו (שבת כה"ב) בר' יהודא בר אילעי אחר רחיצת פניו ידיו ורגליו בערב שבת לכבוד שבת

בספר "שיחות יקרים" (אות מ"ה) איתא: מה שסיפר הרב הצדיק רבי שמואל קאמאדער מדאראג זי"ע להאנשים שאינם לובשים בגדים מכובסים בערב שבת קודש לכבוד שבת קודש רק בשבת שחרית – מעשה שהיה כך היה, פעם אחת בליל שבת קודש שחק מאוד הרה"ק מלובלין זי"ע, ואמר שהיום נפטר הצדיק החזן מזעסלאוו תלמיד הבעש"ט זי"ע, והעלה עמו נשמה שלא היה לה עליה זה ד' מאות שנים. והכי הוה עובדא – בעלות נשמת החזן השמימה כבדו אותו שיאמר קבלת שבת בפמליא של מעלה, ויען ויאמר שהוא אינו יכול לומר רק עם המשורר שלו, ותיכף הודיעו להמשורר שלו שצריך לילך מן העולם, וכן היה.

ויהי בעלותם השמימה, והתחילו להתפלל קבלת שבת, וכל המפליא של מעלה לאלפים ורבבות היו שם, ויהי בהגיעם לומר ברכו, והנה נעשה ההיכל ריק מכל הנשמות שהיו שם ולא נשאר רק החזן והמשורר, והתחילו לילך מחדר לחדר ומהיכל להיכן ולא ראו שם נשמה ויפחדו מאוד, עד שבאו להיכל אחר גבוה מאוד, ושם ראו נשמת זקן אחד ושאלו אותו, ויען הזקן שלא יפחדו כי חיה אחת יש ברקיע ושבת שמה, ואומרת ברכו, והלכו הפמליא של מעלה לשמוע הברכו, ותיכף יבואו חזרה.

וישאל לו החזן על מה אתה יושב פה, ויען ויאמר כי זה כד' מאות שנים אשר הוא בעולם העליון. ויהי בהעלותו השמימה ובדקו בפנקס חשבונו ולא מצאו דבר פגם ויפסקו לו גן עדן, והנה בא מקטרג אחד ובפיו טענה שלא לבשתי בגדים לבנים נקיים בערב שבת רק בשבת בבוקר, ופסקו שבשביל חטא זה איני רשאי לשמוע קבלת שבת, ועל זה הנני פה ביחידות.

ויען החזן, יען שהחיית את נפשי בתשובתך, על כן אני מבטיח לך שאם יהיה כדברך ויאמרו לי להתפלל מעריב לא אתפלל עד שיתירו לך מכאן והלאה להיות על קבלת שבת, והנה תיכף נעשה רעש מהנשמות אלפים ורבבות באמרם אל החזן להתפלל מעריב, ויאמר החזן שהבטיח לנשמת הזקן שלא יתפללו מעריב עד שיתירו לו להיות מכאן והלאה אצל קבלת שבת, ויאמרו האחד בא לגור וישפוט שפוט, ויאמר אני מעולם לא שיניתי בדיבורי וגם עתה לא אשנה, ובדקו בפנקסו וכן היה שלא שינה דיבורו מעולם, והוכרחו להתיר להנשמה ההיא להיות על קבלת שבת, וע"כ הזהיר הרה"ק רבי שמואל מדאראג את האנשים הפשוטים שילבשו בגדים מכובסים מערב שבת, זי"ע ועכ"א, עכ"ל.

משרת בבגדי הבד וגם כהנים נמשלו למלאכים כמו שאיתא בבראשית רבה מקרא דכי שפתי כהן וגו', כי מלאך וגו'. ובמלאכים אמרו (שם פט.) כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכים שבות שהם שובתים תמיד. ועל כן אין להם שייכות לקדושת השבת ואין להם הרגש בזה על דרך כיתרון האור מן החושך. ומי שמשוקע בששת ימי המעשה הוא מרגיש יותר העונג בשבת כששובת כידוע וכן לענין הקדושה.

ובשבת ששובת דומה למלאך ששובת

תמיד אלא שאצלו אינו בבחירתו ועל כן לא שייך בו הרגש קדושה והשם יתברך בראו להיות מלאך ה' והוא עומד במדריגה זו. והאדם נקרא הולך ומחול לשבת הוא מתעלה מקדושת אדם לקדושת מלאך. ובכל שבת הוא הולך ומתעלה יותר לקדושת מלאך יותר גדול, כי גם במלאכים מדריגות אין מספר. ומצד הזה הוא גם כן ענין

בגדי שבת דוגמת מלאכים שיש להם גם כן לבוש כמו שכתוב והאיש לבוש הבדים וגם בגדי אדם הראשון, ועיי"ש עוד שמאריך בזה.

~ ~ ~

סגולת המנהג

איתא בספר שער הכוונות (דרושי סדר שבת דרוש א' ענין קבלת שבת) וז"ל: וקבלתי ממורי ז"ל שכפי הצבע וגוון המלבושים שלובש האדם ביום שבת בעה"ז כן ממש יתלבש האדם בעה"ב אחר פטירתו תמיד ביום השבת וא"ל כי בקבלת שבת פ"א נתגלה אליו נשמת חכם אחד שנפטר

בימיו וראהו לובש שחורים וא"ל לפי שבעה"ז היה לובש שחורים ביום השבת שלכך היו מענישים אותו שם להלבישו אחר פטירתו בגדים שחורים אף ביום השבת, עכלש"ק. וכן איתא בס' ילקוט ראובני (פר' בראשית).

~ ~ ~

בספר הקדוש אגרא דפרקא (אות כ"ח) איתא וזלש"ק: איתא בספר כסא מלך, הלושב בגדי לבן בשבת מכפרים על עון עריות מצורף עם התשובה.

ולא ידעתי פירושן של דברים דהרי עריות הוא כריתות ומיתות בי"ד, ודין תשובתם וכפרתם הוא תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין [יומא פו.], ודוחק לומר הכוונה דהלושב בגדי לבן יהיה במקום יסורין, ואפשר לומר הכוונה דהשי"ת מיקל יסוריו ויוצא ביסורין קלים דהיינו בהושיט ידו לכיס ליטול פרוטה ולא עלתה בידו, או בעושה לעצמו בגד ולא נתקבל עליו כל כך, עיי"ש.

~ ~ ~

ובס' זוהר חי-קאמארנא (ח"ב עמ' שמ"ה) מובא בשם הרה"ק רבי משה הראשון מפשעווארסק זי"ע כשאדם לובש ד' בגדי לבן בשבת מוחלין לו כל עוונותיו, ושאל לו בנו, אבא הרי ראיתי שאפילו אחר שלבשת את הד' בגדי לבן, אעפ"כ התפללת מנחה [בעש"ק] ואמרת סלח לנו וכו' בבכיה עצומה, והשיב, בזה העולם שהייתי בערב שבת נמחל לי, וכשהלכתי לעולם שלמעלה ממנו היה נרשם עלי כמה עוונות.

~ ~ ~

אמירה בעת הלבישה

בספר "מקור חיים" לבעל החוו"י כותב שבעת לבישת בגדי השבת יש לומר "לכבוד שבת". ובספר "דרכי חיים ושלום" (סי' שס"ב) כתב בשם האר"י ז"ל לומר ג' פעמים את הפסוק (ישעיה נד יז) "כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום עמן למשפט תושיעי זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאום ה'",

והרה"ק בעל "יסוד ושורש העבודה" (בצוואה סי' כ"ט) העיד על עצמו "כשלבשתי בערש"ק סמוך למנחה בגדי שבת, נתתילה' יתברך הודאה גדולה בשמחה עצומה בפה מלא בזה"ל: יוצרי ובוראי יתברך שמך אני נותן לך הודאה על שנתת לי בגדים חשובים לכבוד שבת קודש, לא כפי מעשי... רק ברחמיך הרבים וחסדיך הגדולים".

ברחמים שהוא סוד בגדי לבן ולפי' חייבין ישראל לשבת במקום ואם ח"ו אינו עושה למטה אינו עושה למעלה, ע"ש.

~ ♦ ~

בזמירות שבת קדשך (עמ' כ"ז) מביא שהרה"ק רבי משולם פייש זי"ע אב"ד טאהש היה הולך עם בגדים לבנים בשב"ק, והדבר היה נגד רצון תושבי העיירה, וכשהגיע הדבר לאזני הרה"ק, אמר להם צאו וראו האם מאז שהנני מכהן כאן בתור רב דמתא עם הבגדי לבן בשב"ק, האם היה צריך א' מבני העיר ללבוש תכריכין לא' מבניו רח"ל.

~ ♦ ~

מנהגי הצדיקים הקדושים

ידוע שתלמידי בעש"ט הקדוש זיע"א

ובספר שולחן הטהור-קאמארנא (ס' רס"ב סעיף ח') כתב ישתדל ללבוש בשבת ד' בגדים לבנים, ואיצטלא זו ראוי לכל ישראל, כידוע מעשה נורא נהרה"ק רבי איציקל מדראהביטש זי"ע, ויקבל עלבונות ויסורים וצער ומסירות נפש, וילבש בגדים לבנים בשבת, ויהי' ניצול מכל עבירות, ומיצר הרע, ומאש של גיהנם, ויקרב הגאולה,

וכותב שם לשון נורא – ואילו היו כל ישראל לובשין לבנים בשבת כבר היה הגאולה בבחינת אחישנה, ע"כ אל יקל בעיניך כי בזמן המר הזה אין כאן יוהרא כלל, אלא סבלות חרפות ועלבונות...עיי"ש.

~ ♦ ~

בעל הילקוט ראובני בספרו עונג שבת

(אות ג') מביא בשם מקובלים דהמתלבש בבגדי לבן, מעביר ממנו הקליפה רוח מסאבא, ואם אי אפשר ילבש גוונים אחרים, חוץ אדום ושחור, וזהו סוד לא תבערו א"ש בכל מושבותיכם, דא"ש ר"ת א'דום ש'חור, כי הם רומזים לקליפות, וסוד הכתוב (ישעי' ס"ו ט"ז) ה' בא"ש נשפט. ומי שיש בידו ועובר ע"ז ח"ו עליו הכתוב אומר כי תצא א"ש ומצאה קוצים וגו'.

~ ♦ ~

ועיין בספר הנהגות צדיקים (מנהגים מרבי אברהם הלוי זי"ע) וזלש"ק: ללבוש בגדים לבנים בשבתות ובי"ט טעם א' והוא מנהגו של ר' יהודא ב"ר אלעאי שלובש לבנים ומתעטף לבנים ודומה למלאך ה', ב' שהנשמות בשבתות וי"ט לובשים לבנים בגדי אור וזהו "על כן באורים כבדו ה'" ג' אשריהם ישראל שמה שעושין למטה עושין כנגדו למעלה בחול ה' מתלבש בדין שהוא שחור וכן השכינה שנאמר "אלבש שמים קדרות" "שחורה אני ונאווה" בשבת ה' ושכינתו מתפשטים ומתלבשים

קדושת בגדי שבת

הרה"ק בעל המאור עינים זצוק"ל היה נוהג לילך למקוה בערב שבת בליווי בנו הרה"ק רבי מרדכי שעדיין היה בילדותו, והוא היה נושא בגדי אביו, פעם אירע שרבי מרדכי היה ממחר מאוד לחזור לביתו וכשאביו הקדוש היה טובל עצמו חשב איך לקצר את הזמן, והחליט לסדר את בגדי אביו שיהיה מוכן ללא שהיות עבור אביו, ובתוך כך נפל אחד מהפוזמקאות לארץ ונתלכלך, לכן החליט החליף עם א' מהפוזמקאות שאביו פשט, ולא גילה מזה לאביו.

בליל שבת קודש כשערך המאור עינים את סעודת ליל שבת התחיל הרה"ק להתאנח שרגלו אינו מרגיש קדושת שבת, והחל לחשוש במה פגם רגלו שבגללו לא מרגיש את קדושת השבת, ולא שקט ולא נח החסידים ששהו סביבו נתבהלו מכך, ובאותה עת שנכנס הרה"ק רבי מרדכי לאביו ראה את כל הקהל עומד ומשתומם, וכשסיפרו לו מאנחת אביו כנ"ל. מיד הבין שאולי זאת מחמת שלא החליף אביו אחד מהפוזמקאות לכבוד שבת, ותיכף רץ אל אביו וסיפר לו מה שקרה במקוה. מיד ענה לו אביו תנוח דעתך שהנחת את דעתי, שב"ה לא פגמתי בשום דבר רק בגלל זה שעל הרגל לא החלפתי לכבוד שבת.

(ילקוט מאורי אור ערך שבת)

את כל העולם לחסידים, דהיינו שיהיו חסידים מצד הסטרא אחרא, נתיירא רבי איציקל מזה, וחזר מכוונתו.

~ ♦ ~

בס' עשר קדושות" (מערכה א', ג') מובא כי הרה"ק רבי יצחק אייזיק מסאפרין זי"ע אביו של הרה"ק העטרת צבי מזידיטשוב זי"ע לא התנהג ברבנות, והיה מתפרנס מיגיע כפו והיה יודע בע"פ ששה סדרי משנה וד' חלקי שו"ע, והיה מחסידי מרן הק' מלובלין רבי יעקב יצחק זצ"ל, ובבואו לרבו הלך גם הוא בבגדי לבן בשבת, ככל תלמידיו הקדושים זכרונם לברכה.

~ ♦ ~

ובס' פאר יצחק (זידיטשוב פרק כ"ב אות ו') מובא שהרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע היה הולך עם בגדי לבן בשבת.

~ ♦ ~

הרה"ק העטרת צבי מזידיטשוב זי"ע גם הורה לחסידיו הבעלי מדריגה ללכת בשב"ק בבגדי לבן, עיין בספר עשר קדושות (תנינא, דף י"ג) מובא כאשר באו שניים מחסידי קאסוב להרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב, שלח להם בגדי לבן ולא קיבלו מחמת שרובם לא הורה להם ללובשם.

נענה הרה"ק מזידיטשוב, "קאסוב" הוא בחינת מלכות, ושם נאמר (בראשית מא, מד) "בלעדך לא ירים איש את ידו", אנחנו בבחינת נביא "ומי יתן כל עם ה' נביאים" (במדבר יא כט).

~ ♦ ~

וכן הרה"ק מראפשיץ זי"ע הלך עם בעקיטשע לבנה ובגדי לבן, ובספר החכמה מאין (עמ' קנ"ו) מביא בשם הגה"ק מוסטיטשיין זי"ע שסיפר הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק זי"ע, היה פעמים שהיה נמנע מללבוש מחמת כבוד רבו, ובעת שהיה נוסע לשבות בצל הרה"ק מראפשיץ, וכן הרה"ק מראפשיץ פשט את הווייסע טרעסטיין [הבעקיטשע] שלו בשביל כבודו של הרה"ק רבי נפתלי זי"ע.

באותה שעה אמר הרה"ק רבי נפתלי מליזענסק "הלוואי ולא הייתי נולד, אז דער

הלכו בבגדי לבן ובבעקיטשע'ס לבנות, וכן היה סימן והיכר על צדיק מפורסם, וידוע שאמרו על החתונה הידועה בשמה 'דער אוסטילער חתונה' ישבו כמאתיים ווייסע בעקיטשע'ס, והיה ידוע שרק בעלי רוח הקודש מפורסמים הלכו עם בעקיטשע לבנה, וכן ידוע האימרא מהרה"ק מצאנז זי"ע שדתן ואבירם לא היו פוחזים וריקים מהרחוב, אלא הלכו עם ווייסע בעקיטשע'ס, ומי שלא היה מפורסם בצדקותו וקדושתו לא היה לובשו.

בספר תהלה למשה מובא שכידוע הרה"ק הישמח משה זי"ע הלך בכל ימות השבוע בבגדי שבת, אך בימות החול היה הכיפה על השטריימל שחורה, ובשבת הלך עם כיפה לבנה על השטריימל, וכן כל בגדיו היו לבנים.

[אגב עיין בס' פרי ישע אהרן שהרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע גם היה הולך בשבת עם כיפה לבנה על השטריימל, עפ"י ד' האריז"ך שצריך ללכת עם בגדי לבן, עיין בס' נפלאות הרבי (אות רצ"ה) שהרה"ק מלובלין זי"ע הלך בימי פורים עם שטריימל עם כיפה לבנה, עיי"ש].

~ ♦ ~

ועיין בס' גדולת יהושע (עמ' י"ז) שהגה"ק מנאסאד זי"ע סיפר שהישמח משה לא הלך עם בגדי לבן, ופע"א דיבר מזה שאינו הולך כי הוא אינו עושה שום דבר שלא גילו לו מן השמים [אשר כידוע לכן לא ערך י"ב חלות על שולחנן] ובתוך כדי דיבור הגיע איזה סוחר גוי לביתו והציע משי לבן למכירה, נענה הישמח משה ואמר עכשיו שמע כרוז מן השמים שילך עם בעקיטשע לבנה, ומני אז הלך עם בגדי לבן.

~ ♦ ~

וכן סיפר הרה"ק מהרי"א מקאמאראנא זי"ע שהרה"ק רבי איצקל מדראהביטש זי"ע (אביו של הרה"ק המגיד מזלאטשוב זי"ע) רצה לתקן שכל היהודים ילבשו בשב"ק בגדי לבן [ווייסע דזיפיצעס], והתחיל לנסוע מעיר לעיר לעורר אנשים לגודל הענין והחשיבות בזה, והשטן ראה שאם יצליח הוא יקרב את הגאולה, ע"כ אמר לו לרבי איציקל שאם לא יחזור לביתו הוא יעשה

הייליגער רב זאל אויסטועהן די ווייסע טרעסטיין
פאר מיין כבוד וועגן".

~ ♦ ~

אך בעת שבאו אליו לשבות אנשים מכובדים,
לא לבש בגדי לבנים, אלא בעקישע שחורה
כשאר חסידים.

ועיין בס' י"ג אורות (ה"ב עמ' קפ"ב) שהרה"ק
רבי אשר מראפשיץ זי"ע גם הלך עם בגדי לבן,

[ואגב נציין מה שמובא בס' דרכי חיים
שהרה"ק מצאנז זי"ע התאונן פע"א (בפרשת
וישלח) ואמר בגודל ענתונותו: עם
לבן גרתי, איך האב מיך געדרייט
ביי רבי'ס מיט ווייסע
בעקישע'ס, ואחר עד עתה, און
צו תשובה טוהן האב איך
פארשפעטיגט, עפי"מ שאמרו
חז"ל אין ועתה אלא תשובה].

~ ♦ ~

וכן הרה"ק מהרי"א
מקאמארנא זי"ע לבש בגדי לבן
בשבת, וכמוזכר לעיל מפליג
מאוד בגודל הענין שגנוז בזה,
ועיין בהקדמת ספרו הק' זוהר חי
שבנו הרה"ק רבי אליעזר'ל זי"ע
כותב שבשב"ק קודם הסתלקותו
של אביו הק', קראו והלבישו
בעקישע לבן והסמיכו שימלא
מקומו וינהיג את הדור, עיי"ש
באריכות.

וכ"כ המנחת אלעזר
ממונקאטש זי"ע בדברי תורה
(מהד' א' אות ע"ט) בזה"ל: וראיתי
בכתבי חו"ז הגה"ק מהרי"א
מקאמארנא זי"ע שכתב שצריכין
מסירות נפש על זה ללבוש בגדי
לבן בשבת.

~ ♦ ~

אולם מאידך היו צדיקים
שמחמת סיבות שונות, וטעמים
כמוסים השמורים עמם, נמנעו
מללבוש בגדי לבן בשבת.

וכפי הנראה הראשון מבין
תלמידי הבעש"ט זיע"א שלא
הלך עם בעקישע לבנה, היה
הרה"ק רבי שלו' מבעלזא זי"ע,

קדושת בגדי השבת - אף בימות החול

בספר דמשק אליעזר כתב, שפעם בהיות הרה"ק
מראפשיץ זי"ע אצל הרה"ק מלובלין זי"ע, היה אז שיחה בין
החבריא הקדושה בענין קדושת שבת, שהיו כולם מרגישים
בשבת קדושה יתירה ותענוג נפלא מעין עולם הבא, ונפלה
חקירה ביניהם, אם הקדושה שהם מרגישים בשבת קודש הוא
אמיתי מנועם קדושת שבת, או הוא רק דמיון ח"ו, מחמת
השינויים וההכנות שעושים לפני', שטובלים במקוה ומחליפים
שמלותיהם ומדליקים נרות, וגם אוכלים מאכלים מיוחדים לכבוד
שבת קודש, ואולי השינויים הגשמיים האלה גורמים להם
להרגיש טעם אחר מרומם הנדמה להם שהוא הרגשת קדושת
יום השבת.

נמנו וגמרו בדעתם, לפשוט ספיקותם על ידי שבחרו ביום
פשוט אחד מימי החול, וטבלו במקוה ולבשו בגדי שבת, והכינו
כל מאכלי שבת, ועשו הכל כמו בשבת. ומה מאוד נבהלו
ונשתוממו כשהרגישו התרוממות וקדושה הגם שהיה יום חול,
ויחרדו איש אל רעהו והצטערו מאוד מזה, כי זה להם אות כי כל
מה שמרגישים ביום השבת עונג וקדושה אינו אלא דמיון וכזב
ח"ו, ובלב נשבר נכנסו כולם אל רבם הרה"ק מלובלין זי"ע,
והביעו לפניו צערם ומכאובם שהוכיחו מן הנסיון הנוצר שעל
עבודתם והרגשתם אינו אמיתי, שאך השינויים הגשמיים גורמים
להם לחשוב שמרגישים נועם קדושת יום השבת.

וישם הרה"ק מלובלין זי"ע את פניו הקדושים על ידיו,
ואחר כמה רגעים הגביה ראשו ואמר להם, אמרו נא לי אם
לבשתם בגדי שבת בעת המבחן שלכם, ויענו ויאמרו הן, לבשנו
בגדי שבת, אמר להם רבם הק', אכן נודע הדבר, באמת בכל שבת
אתם מרגישים קדושת שבת אמיתי, ומה שהרגשתם הרגשה
הזאת גם בימי החול, בגלל הבגדי שבת שלבשתם אז, כי הבגדי
שבת הם ספוגים מקדושת יום השבת, ואף כשלובשים אותם
בחול יש להם הכח להרגיש על ידם מעין קדושת שבת.

ועיין בספר "ג אורות (ח"ב עמ' רל"ט) שהרה"ק שר שלום מבעלזא לא לבש בגדי לבן באמרו: באמת הייתי לובש בעקישע לבן, אלא, כיון שישנם רבים המצפים שאני אלבוש כן כדי שגם הם יוכלו ללבוש, על כן אינני לובש...

ועיין בס' ביתו נאווה קודש (ח"א חודש ניסן) כאשר הגיע נכדו הרה"ק מהר"א מבעלזא לשערי ארה"ק, הביאו לו אנשי ירושלים בעקיטשע לבן לדורון, ברם הרה"ק לא לבשו בשבת ויו"ט כמנהג ירושלים, אלא הניחו במיוחד לערב פסח בעת אפיית המצות.

ועיין בס' דברים ערבים (ח"ב דף קמ"ב) שהרה"ק רבי יצחק אייזיק מזיטטשוב זי"ע אמר שבבעלזא למד שיכולים להיות רבי, בלי בעקיטשע לבן, כי הוא היה הראשון שלא לבשו.

~ ~ ~

במונקאטש הלכו עם בעקיטשע לבנה רק בשעת עריכת השולחנות, וכפי שכתב הרה"ק המנחת אלעזר בס' "דברי תורה" (מהדו' א' אות ע"ט) וז"ל: ואנו נוהגין שהולכים בבגד לבן, למעלה בעת סעודות שב"ק, אבל בתפילה בשב"ק, נהגנו כאבותינו ורבותינו הק' זי"ע, רובם ככולם בדורינו ובדור לפנינו בבגד שחור למעלה. ונראה לי משום שבעת התפילה הולכים למעלה בטלית גדול שזהו בגד חשוב לבן, על כן סומכים על זה, מה שאין כן בעת הסעודה שאין לובשים הטלית למעלה על כן לובשים בגדי לבן למעלה בסעודת שב"ק, ויפה מנהגנו בעה"י, עכ"ל.

~ ~ ~

פ"א הי' הרה"ק הררש"ב מפרשיסחא זי"ע בדאנציג לרגלי מסחרו והתווכח שם עם איזה אנשים כדרכו בקודש מאז כדי לעורר אותם בתשובה שלמה. ובקשו מהרבי הנ"ל באופן זה שאם ילך עמהם לטעיאטער אזי יעשו רצונו הטוב. וכאשר שמע זאת קשה הי' לפניו למלאות רצונם לאשר שהיא גזירה שאין יכול לעמוד בה בשום אופן. אך כשראה שאין לו עצה אחרת, ובפרט שידע היטב שע"ז יעוררם בתשובה רבה הבטיח להם זאת, רק לא עתה. ותיכף הלך הרבי זי"ל ללמוד בביהמ"ד בהתמדה גדולה כדרכו רק אמר שהוא יתן להם ידיעה למתי שיבוא אליהם. ויהי כעבור איזה שעות וראו שלא בא עוד ובקשו לחפשו חיפוש אחר חיפוש עד שמצאו אותו שיושב בביהמ"ד ולומד שם בקול גדול. ושאלו אותו מדוע שלא נתן ידיעה אליהם עד כה למתי שיבוא, וענה להם ששכח, והתחילו לדבר עמו שיקיים הבטחתו שהבטיח להם. ואמר כנים דבריכם ואלך עמכם. והלכו לדרכם כולם יחד.

וכאשר באו סמוך לבית הטעיאטער אזי צוה אותם הרבי שהם ילכו והוא יבוא אחריהם. וכך הוא שהם הלכו להטעיאטער והרבי הלך לבית הפרוזדור וישב שם בקרן זוית אחד והתחיל לבכות בבכיות ולקונן בקול מאד מאד, ולהגיד תהלים. ודרכם היה מאז אותן אנשים שעשו הסצענע הלכו לבוש בגדים לבנים ונרות של שעות היו דולקים וכה הי' מנהגם אז. ובתוך כך ראו שהרבי איננו בבית והתחילו לראות ולהביט אי' מקומו. ואי' שוכנו. וכאשר באו לבית הפרוזדור ראו ממש ששוכב בפישוט ידים ורגלים ובוכה מאד. ושאלו אותו מדוע אתה שוכב פה עלי ארץ ובוכה ושם בפנים כולם מרקדים ושמחים מאד.

וצעק הרבי אליהם בקול רבה ונורא. נעשה תשובה כי היום יום כיפור כי נרות של שעות דולקים וכולם הולכים בגדים לבנים הנקרא בל"א (קיטלען). וזעק כ"כ בקול גדול עד שמרוב הפחד סרו אנשים ממקום הנ"ל. ותיכף הלך עמהם הרבי זי"ע ישר לבית המדרש ודרש לפנייהם דברי מוסר דברים היוצאין מן הלב כדי שיהי' נכנסין ללב. וברוב חכמתו הקדושה המשיך לאט לאט לקרב את לבם לאבינו שבשמים עד שנעשו בימים מועטים בעלי תשובה גמורים. כה הי' דרכו בקודש בעת בואו לחו"ל לעשות כזה כדי להמשיך את לבבות בני' לאביהם שבשמים. ומזה נוכל להבין את גודל צדקתו ורב חכמתו הקדושה זי"ע ועכ"י.

(ספר שיח שרפי קודש)

המנהג הוא רק לעובדי ה' באמת

בס' רוח חיים (לרבי חיים פאלאגי סי' רס"ב)
דכדי שילבוש בגדי לבן צריך שיהיה שלם
בשלימות בכוונות, בכל הדברים בתפילות
ובברכות, ומפורסם בחסידות ובקבלה.

~ ♦ ~

וכן איתא בס' בכור שור (שבת קמה:) דבגדי
לבן אינם אלא לבני עליה שהשכינה מתדבקת
בהם תמיד, עיי"ש

~ ♦ ~

ועיין בספה"ק דגל מחנה אפרים (פר' וישלח)
וזלש"ק: הצילני נא מיד אחי מיד עשו. יש לומר
על דרך דאיתא במדרש (ילקוט שמעוני עובדיה)
לעתיד יתעטף עשו בציצית וישב בין הצדיקים
והקב"ה מושכו משם וכו' עיין שם, ויש לומר
שזה הוא מצוי גם כן בעולם הזה בעונותינו
הרבים שנתרבה השקר בעולם וכל אחד רוצה
להעלות במעלות שלומי אמוני ישראל ורואה
שהם מלובשים בגדי לבנים בשבת ולובשים
טלית בערב שבת במנחה ואומר היות אהיה
כמוהו, וזה שקשה מכולן שזה גורם אריכות
הגלות שהם נקראים ערב רב שהם מעורבים
בישראל וקשה להפרידן כמשל החטה המוץ
והתבן שבו שאינו דבוק כל כך להחטה הוא
מתפזר בקל אבל הפסולת שבחטה מתדבק
בהחטה וקשה להפרידה, וזה יש לומר שמרומז
הצילני נא מיד אחי היינו שהוא מעורב ומתדבק
בי מיד עשו ואף על פי כן הוא עשו וקל להבין.

~ ♦ ~

וע"ע בספה"ק הנ"ל (פרשת נח ד"ה ויהי)
וזלש"ק: ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים
אחדים. יש לומר בזה על דרך הלצה וגם כל
הענין מקודם ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה,
ונשרפה לשריפה, ונעשה לנו שם, הנה התורה
מרמזת בכאן על כת שקרנים ומתדמים לשלומי
אמוני ישראל ולבסוף אין להם קיום והם כלים
מאליהם כי שקרא לא קאי (שבת ק"ד.) והוא
מרומז בפסוק כי בתחלה ויהי כל הארץ שפה
אחת היינו דבוקים בשכינה גימטריא שפה
ודברים אחדים היינו מחמת שהיו דבוקים בה'

היה ביניהם אחדות גדול ולא היו מדברים אחד
בפה ואחד בלב רק הפה והלב היה אחד אבל
ויהי בנסעם מקדם היינו מקדמונו של עולם
כמאמר רז"ל (בראשית רבה ל"ח, ז') וימצאו בקעה
וגו' היינו שתעו ונפלו בבור עמוק וחושך ועוד
להם שמראים עצמם כצדיקים והוא שאמרו
ונלבנה לבנים היינו נלבוש בגדים לבנים כדמיון
הצדיקים הטהורים ונשרפה לשריפה להכות כף
אל כף בהתלהבות והכל הוא כדי לעשות לנו שם
כפשוטו ונבנה לנו עיר לכבוש עיירות תחת ידם,
וסופם ותהי להם הלבנה לאבן היינו בגדי לבנים
שהיו לובשים היה להם לאבן נגף ולמכשול
והחמר ר"ת חכם מופלא ורב רבנן (זוהר ג', רע"ה.)
שהיו מחזיקים ומראים בעצמם היה לחומר
כפשוטו לטבוע וליפול בתוכו, ויפץ ה' אותם
משם כי שם בלל היינו בעונותינו הרבים נתעורר
על ידם קטטה ומריבה ושנאת חנם ונבלל
שפתם שאין אחד יודע מה שהשני מדבר והבן:

~ ♦ ~

ועוד יותר בשו"ת פנים מאירות (ה"ב סי'
קנ"ב) כתב... ובפרט בזמנינו בעוה"ר תחתונים
למעלה ועומדים במקום גדולים, ונתקבלו
בקהילות גדולות ע"י שררות וכספיים
המכחישים, ומיד רוצים לדמות לאותן גדולים
שהיה מימי קדם שהיו מפורסמים לחסידי
וקדושי עליון, שכל מעשיהם היה לשם שמים,
והיו לובשים בגדי לבן, לא כן עתה שנתרבו יהורי
לב כל אחד אומר גדול וחסיד אני, ע"כ אהובי
ידידי ראוי להיות מכ"ת הצנועים והצנע לכת
וכו', ואם רוצה לצאת ידי שמים ראוי להתנהג
כשיבוא לביתו ללבוש בגדי לבן, ושם אינו
חושש כולי האי ליוהרא... עיי"ש עוד בלשונו
החריף.

~ ♦ ~

וכן יש לציין שבספר אלי רבא (סי' רס"ב
סק"ד) וכן בפמ"ג (שם א"א סק"ב) מביאין ראייה
מדברי הגמרא בשבת (קמז) שהרבנן מפומדייתא
הלכו עם בגדים בצבע שחור.

~ ♦ ~

ובס' פנים מאירים (עמ' ע"ו) מביא שפע"א
אמר הרה"ק מפערמישלאן זי"ע על אלו

כחוט השערה, והנה לפעמים יש א' שהוא לבוש כצדיק, אבל באמת הוא רחוק מאוד ממדריגת צדיקים, אשר על כן מבקשים מהקב"ה שיעורר מדת האמת, וידקדק במעשיו ויראה שהוא אינו צדיק, ולא ידקדק עמו כחוט השערה.

~ ♦ ~

ועיין בס' ילקוט הגרשוני (פר' ויצא) שפירש בדרך צחות את הפסוק והיו הקשורים ליעקב והעטופים ללבן וגו', שאלו שהם קשורים ודבוקים בהקב"ה ובמצותיו הם נחלת יעקב אבינו, והעטופים, אלו שמתעטפים בבגדי לבן אבל באמת אין תוכם כברים, ללבן, זהו מורשת לבן הארמי.

שלובשים בגדים לבנים, ואין תוכם כברים, שזהו שאמר הכתוב (פר' שמות) תבן אין ניתן לעבדיך, שתבונה ודעת דקדושה לא ניתן להם, אבל לבנים אומרים לנו עשו, הם אומרים שיעשו להם בגדים לבנים.

וכן מתאמרא משמ'י שפע"א הגיע א' לבוש בבגדי לבן, אבל הרה"ק חזה ברוח קדשו שאין תוכו כבור, נענה הרה"ק ואמר הנה ב"ג מדות של רחמים יש מדת 'ואמת', וידוע הקושיא דלכאורה מדת אמת הוא לא שייך לרחמים, כי אדרבה אז הקב"ה צריך ח"ו למצות עומק הדין ומי יעמוד לפניו בדין.

אך עתה נתיישב לי – אמר הרה"ק – כי הנה איתא בגמ' שהקב"ה מדקדק עם צדיקים

מנהג לבישת ה"שטריימל"

מקורו / טעמו / וסגולתו

אולם בסוף דבריו מוסיף כי בכמה מן הארצות שינו את הלבוש מחמת גזירת המלכות ואין שם חילוק בצורת הבגדים בין שבת לחול, וז"ל: "בזמנינו זה, על פי גזירת המלכות החלפנו תמונת הבגדים [בארצות אחדות], ושבת וחול תמונה אחתך להם אלא שההפרש בין זל ליוקר".

~ ♦ ~

בספר חמדה גנוזה (ח"א אות קס"א) הובא באריכות בשם הרה"ק הדברי חיים זי"ע, שיש לנו בקבלה שאברהם אבינו ע"ה הלך בשטריימעל וקאפטן עם שייך אין זאקן וחאלאט (גבריים לבנות ומלבוש עליון), והביא שם סיפור באריכות שפעם בא להרה"ק מלובלין איש אחד מלובש בשטריימעל וקאפטן ושייך אין זאקן וחאלאט, ונתן לו שלום ואמר לו שבתא טבא, וכששאל לו הרה"ק מלובלין מי הוא, השיב לו, אני הוא אותו שאמר לו הקב"ה לך לך מארצך.

אגב עיין בס' שיח שרפי קודש שמשכיל א' שאל את הרה"ק רבי בונים מפרשיסחא זי"ע האם גם אאע"ה הלך עם שטריימל, השיב לו הרה"ק איני יודע איך הלך אאע"ה, אבל בזאת

נהגו חסידים ואנשי מעשה לחבוש בשבת קודש כובע השונה בדוגמתו ובצורתו מימות החול, ועיין בד' הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספרו "פרי צדיק" (ח"ב לשושן פורים אות א'), "וע"ז נתפשט המנהג בישראל ללבוש בשבת על הראש כובע משונה בתוארה מאותה שלובשים בימי החול והיא מקפת הראש כעין עטרה, משא"כ בשאר הבגדים שמחליפין אותם רק במה שלובשים בגדים חשובים יותר, ולא בתמונה אחרת מיוחדת לשבת, מפני שהכובע ירמז על כתר תורה שניתן לנו בשבת מצד נשמע".

~ ♦ ~

אף ב"ערוך השולחן" (או"ח סי' תקנ"א סעיף י"א) כותב על חבישת כובע השטריימעל המשונה בצורתו מן הכובע של ימות החול. וזה לשונו: "זה כמה דורות מקודם שבשבת היתה תמונה אחרת לגמרי להבגדים בין עני בין עשיר. כמו שבחול היו נושאים כובע של "קלאפין" [מגבעת], ובשבת "שטריימעל", וכן שארי בגדים היה ניכר לכל שזה בגד חול כמו "קיטא", וזה בגד שבת כמו של משי..."

אני בטחו, שהוא הסתכל איך הלכו הגוים, ושינה את מלבושיו שלא ילך כמו הגוים.

~ ♦ ~

ובספר בית שלמה עמ' ה' (מהרה"ק השם שלמה זי"ע ממזנקאטש) מובא באריכות שבילדותו ראה בחלומו של מלך המשיח ואלהיו הנביא לבושים בשטריימלעך, והוועריך (הכיפה) של מלך המשיח היה של זהב, ושל אליהו הנביא היה של כסף, וסיפר חלומו לזקנו הרה"ק בעל בני יששכר זי"ע, ואמר שהוא חלום אמת.

~ ♦ ~

טעמ

מובא בתולדות "ערוגת הבושם" (ח"א עמוד ק) שבשבת הראשונה שהגיע ה"ערוגת הבושם" להעיר קליינווארדיין (ששימש שם כרב ואב"ד) קנו לו החסידים מתנה כובע ישועות שטריימעל" וה"ערוגת הבושם" היה מפקפק אם לחבוש השטריימעל או לא, והגם שרכי החסידות כבר היכו שורשים בליבו עוד בהיותו

בטשאנאווא בנוסעו להיכלי הצדיקים מסיגעט ומשינאווא, הרי עד אז עדיין לא חבש שטריימעל, משגברו הפצרות החסידים נענה להם וחבש השטריימעל, דבר שחרה אפם של המתחדשים בעיר, שהכירו שטעו טעות גדול כי סברו שהוא אשכנזי (שכן היה לבוש במלבושי אשכנז) והדבר היה על אפם וחמתם.

כאשר הרגיש בזה הערוגת הבושם, אמר, שעתה נתברר לו שהשטריימעל הוא בוודאי דבר טוב, כיון שרואה שהוא כצנינים בעיני המתחדשים והוסיף: דאפשר מהאי טעמא עושים השטריימעל משערות הנקראים "שפיצען" כי כקוצים חדשים (שפיצען) בעיני המתחדשים.

ועיין עוד בס' בוצינא קדישא (ח"ב אות רל"א)

שרביה"ק זי"ע אמר בשם אביו הק' זי"ע שאמר שטעם לבישת השטריימל אינו יודע, אבל מזה שהוא רואה שכל שיערה הוא כמדקירות חרב בעיני המתחדשים, הוא סימן שהוא דבר קדוש, עיי"ש באריכות.

~ ♦ ~

בס' ילקוט מהרי"א (הנהגות עמ' ר"ה) מביא בשם הרה"ק העטרת צבי והרה"ק רבי אייזק מזידיטשוב זי"ע שהראשי תיבות של שבת, הוא ש'טריימל ב'מקום ת'פילין.

ואגב, יש לציין שהשפיצען של השטריימעל הולכים משמאל לימין, אשר נראה כסתירה לדרכי החסידים להגביר צד הימין על צד השמאל, אך עיין בס' בית צדיקים-באבוב (עמ' רי"ב) מובא שסיפר הגה"ח ר' חיים קופערמאן זצ"ל, שפעם קנה הרה"ק ר' לייבוש מטארנא זצ"ל (בן הרה"ק משינאווא זצ"ל) לעצמו שטריימעל חדש, וציווה לעשות השפיצען הולכים מימין לשמאל בכדי שיהיה צד הימין למעלה, וכאשר ראה

הרה"ק רבי איציקל זצ"ל מפשעוורסק היה אומר בשם רבותיו שמקובל מהבעש"ט הק' זי"ע שכאשר השטריימעל מונח עם החלל למטה אז מעכבין את ההשפעה היורדת מן השמים, ועוד כמה ענינים בזה, והצדיקים הקפידו מאוד שהשטריימעל יהא מונח עם החלל למעלה.
(ס' זכות אבות - פשעווארסק)

אותו הרה"ק משינאווא זצ"ל, אמר לו שטעה בזה, כי הרי השטריימעל במקום תפילין הוא, וכמו בתפילין סדר הפרשיות הם משמאל לימין, משום שהוא לאותן למי שעומד כנגדו כי לגבי העומד כנגדו הוא מימין לשמאל, והוא הדין נמי בשטריימעל, צריכים השפיצען להיות משמאל לימין בכדי שלגבי העומד כנגדו יהיה הימין למעלה.

[אך בספר "ברכת חיים" (חלק ה' אגדה פרשת בא) להגאון ר' יצחק ירוחם זצ"ל מאלטשטאדט, כתב טעם נוסף על זה, כי בהיות השטריימעל עגול, בעל כרוחו נעשים השפיצען שמאליים במקום אחד, אלא שאם יקיפו את השטריימעל מימין למשאל יהיו שמאל על ימין מאחורי הראש, ואם יסובבו משמאל לימין יהיו שלא כשורה מלפניו, וכיון שאין אופן למנוע שיהיו

בספר ספרן של צדיקים (מערכת ז' אות א') מביא בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שבשב"ק יכולין להעלות אפי' דברים שפלים ונדחים לעבודתו ית', ולכן לובשים שטריימל שנעשה מזנב החיה, להורות שבשב"ק אפשר להעלות הכל לשם שמים.

בקובץ פרי הכרם (גליון ט"ז) מביא שבימי קדם היה השטריימלך עשוי מי"ג שפיצען, והוא כמנין אח"ד, בחינת שבת דאתאחדת ברזא דאחד.

ובס' החסידות – בעלזא (עמ' פ"ט) מובא בשם המהר"א מבעלזא שאמר בשם אביו הק' זי"ע שלבישת שטריימל הוא סגולה לבנים טובים.

כן ידוע שהרה"ק הקדושת יו"ט זי"ע פעל הרבה שילבשו שטריימלאך, וכן סיפר רביה"ק מסאטמאר זי"ע שאביוהק' היה מכנה את הרב החסיד רבי יעקב יוסף לעפקאוויטש ע"ה ר'בי אייזיק'ס טאטע' היינו על שם בנו הרה"ח רבי אייזיק ע"ה, ואמר רבינו – שקרא לו כן כי ר' יעקב יוסף לא הלך עם שטריימל, אך בנו הלך עם שטריימל, ע"כ חיבבו מאוד, וכן כידוע הבטיח הרבה ישועות בתנאי שילבשו שטריימלאך.

וכן הרה"ק העצי חיים זי"ע פעל הרבה על תלמידיו שילבשו שטריימלעך, וכן יש מכתבים ממנו בענין זה, וכן רביה"ק זי"ע עמל ויגע בהגיעו על אדמת אמעריקא שהחסידים ילבשו שטריימלעך, ויש הרבה סיפורים ידועים ע"ז.

סיפר הרה"ח ר' בנימין בערגער ע"ה מבעלזא, שהרה"ק מהר"ש מבאבוב זי"ע, אמר לו לחבוש שטריימעל בשבת, אע"פ שלא היה נהוג כן בגלילות שלו, שהיה דר ב"אויבערלאנד" ורוב היהודים שם לא לבשו לבוש חסידי, אפילו החרדים, אך בידעו שהדבר יעורר התנגדות מצד בני ביתו, כיון שבעיניה היה דבר מוזר עד מאוד, יעץ לו רבו הק' לחבוש תחילה את השטריימעל רק לביל שבת קודש בשעת קידוש.

אמנם למעשה השתמש ר' בנימין עם עצה מחוכמת, ומיד לאחר חתונתו החל לבוש את השטריימעל במשך כל ימות השבוע, ואשתו פרצה בבכיה גדולה, וגם שאר בני ביתה, וחשבו שיצא מדעתו רח"ל, וציוו עליו בהחלט שיסיר את השטריימעל מעל ראשו, והוא באחת שלא ישנה ממה שקיבל על עצמו, ושכן היו מלובשים צדיקים וקדושים מקדמת דנא, עד שלאחר זמן מה שטענו ביניהם, פנה אליהם בערמה, ואמר, הנה אם תשמעו לי ותסכימו בידי ושוב לא תפריעו לי, אז אעשה פשרה עמכם ואחבוש את השטריימעל רק בשבת קודש, וכמובן שהיה להם כהצלה גדולה שוויתר עכ"פ על ששת ימי החול, והסכימו על הפשרה, וגם הוא קיים דברו, ולא לבש השטריימעל רק בשבת קודש.

(קו' פרי הכרם - באבוב כ' טבת תשס"א)

השפיצען שלא כהוגן באחד מן המקומות, יותר נכון לבחור שיהיה שלא כהוגן במקום המצח כנגד עיני הנושא, כדי שיראהו וישא עין עליו, אבל אם יהיו נתונים מימין לשמאל וישכבו שמאל על ימין במקום העורף יהיו נסתרים מעיניו ולא יוכל לשומרם].

בספר פרי צדיק (דבריו מצוטטין לעיל) וזלש"ק: וע"ז נתפשט המנהג בישראל ללבוש בשבת על הראש כובע משונה בתוארה מאותה שלובשים בימי החול והיא מקפת הראש כעין עטרה.

ה"ערוגת הבושם" זי"ע הקפיד שלא להכנס בשטריימעל לבית הכסא, ומשראה אחד מבני ביתו שלא הקפיד, גער בו, פעם אחת נחרץ קצה השטריימעל שלא אותו בן בית שלא הקפיד בזה, ואמר לו רבינו: זה גמולך על שלא נזהרת שלא ליכנס עמו בבית הכבוד.
(תולדות ערוגת הבושם ח"א עמ' קל"ח)

לבישת בגדי משי

הנאה והתפארות מזה, אך אדרבה שע"י לבישת הבגד משי שבא מרימה יקח לו רמיזא דחכמתא לבוא למדת הענוה ושפלות האמיתית להתבונן במהות האדם שהוא עפר רימה ותולעה יסודו מעפר וסופו לעפר שסופו שיאכלו התולעים את בשרו, וזהו שהזהירו חז"ל מאד מאד הוי שפל רוח שתקוות אנוש רימה, זה מרמז על האנשים האלו שהם במדריגה הפחותה בחי' אנוש ומלבישים עצמם במשי הבא מרימה וכוונתם להתפאר בזה, שמן הראוי שיעלה על לבם מהו הענין של משי שהיא נארגת מן הרימה וכמו"כ במה הם נחשבים שהסוף יהיה שיאכל הרימה את בשרם ובמה יתגאו שהם רק עפר רימה ותולעה, ע"כ יתבוננו להשפיל עצמם בתכלית השפלות ויהיו גם בחייהם בבחינת ואני תולעת".

~ ~ ~

וכן הרשב"ב מליבאוויטש זי"ע (במאמר חסידות עמ' תתע"ב) מבאר טעם עפ"י סוד ללבוש בגדי משי בשב"ק.

~ ~ ~

אך עיין בס' קרבן שבת (פ"ו סי' ד') שיש ענין ללבוש בשבת בגדי פשתן דייקא, ובה מבאר ד' הגמ' על ר"י בר אילעי שלבש סדינין מפשתן, כי הוא מרמז על תכריכין, כי כשהאדם מתלבש לכבוד שב"ק ומתרחץ מענותיו, נעשה כאדם אחר תחיית המתים נקי מכל רבב, עיי"ש.

נהגו חסידים ואנשי מעשה ללבוש בגדי משי בשבת קודש,

ובס' הלכה למשה (עמ' ר"מ) מביא בשם הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע שהענין שהקפידו הצדיקים ללבוש בגדי משי, הוא כי ידוע שחסידים ואנשי מעשה לא אכלו דברים שצריכין בדיקה מתולעים, וכן הקפידו ללבוש רק בגדים שאין צריכים לבדוקם משעטנז, וע"כ הלכו עם בגדי משי.

~ ~ ~

בספר הקדוש "מגן אברהם" להמגיד הקדוש מטריסק זי"ע כותב על ענין לבוש בגדי המשי, וז"ל: "יש אנשים שפלים ופחותים שהם בבחינת אנוש דרגה התחתונה והפחותה.. ומלבישים עצמם בבגדי משי בימות החול כדי להתגאות ולהונות את הבריות שיסברו שהם אנשים חשובים ומכובדים ומעודנים שמעדנים עצמם כתולעת שני, והם מנקיי הדעת שראוי להם להתלבש בשיראין, אבל באמת שהם רחוקים מלבוש הזה כרחוק מזרח ממערב, ואין ראוי להם להתלהבש רקמה ובגדי משי בימי החול.

דהנה באמת הרשות נתונה ביד האדם ללבוש עצמו בבגדי משי אפילו בימי החול אך באופן שיהיה בבחינה זו שאמר רבינו הקדוש מעולם לא נהניתי מעוה"ז וכו', שלא יגיע לו שום

השטריימל הציל מאיסור חמ"ץ בפסח

הרה"ק מהרי"ד מבעלזא היה מעורר את אנשי שלומו שילכו לבושים בשטריימעל בחול המועד, באומרו שהוא דבר גדול, עד שפעם ניצל יהודי אחד על ידי זה מאיסור כרת, ומעשה שהיה כך היה: יהודי אחד היה רגיל לעשות מסחרים עם איזה פריץ, פעם נסע אליו בחול המועד פסח עם השטריימעל שלו, בהגיעו שמה פשט את השטריימעל בחדר החיצון ונכנס בחדר הפנימי, וישב ועשה חשבונות מסובכים עם הפריץ, בגמר הדבר, כיבד הפריץ אותו עם כוס יין שרף (של חמץ) ומרוב התעמקות בהחשבונות הקשים שכח היהודי לגמרי שפסח היום, אבל כשהלך לקחת את הכובע שלו כדי לברך את הי"ש, ראה את השטריימעל, ונזכר מיד שפסח היום, וניצל בעוד מועד מאיסור חמץ בפסח, נמצא שלבישת השטריימעל בחול המועד הצילתו מאכילת חמץ בפסח ר"ל.

(י"ג אורות ח"ב מערכת מהרי"ד מבעלזא)

הכונו !!! הכונו !!!

ביקרא דאורייתא הננו להודיע בזה לאברכי כוללינו החשובים שיחיו

**כי לרגל היוםא טבא לרבנן בה זכו אברכי הכולל פארי קהילתינו
להתעטר בנזר ההוראה**

**וגם לרבות מה שזכו עתה לסיים ולהבחן
על כל הלכ' יום טוב**

תיערך אי"ה

מסיבה של מצוה לגומרה של תורה

אי"ה מיד אחרי חג השבועות הבעל"ט

- פרטים יבואו -

בברכת התורה
הנהלת הכולל

זבל הרבה לספר

סיפורי אמת ולא סיפורי שקר

מבוא

הנה בעמדינו בפתח החג הקדוש – חג האמונה, החג אשר בו יש סגולה מיוחדת ונפלאה להשריש האמונה בלבבות בני ישראל, וכדכתיב בתורתנו הק' למען תספר באזני בן ובן וגו', והגדת לבנך וגו', כי ישאלך בנך וגו', וכי יאמרו עליכם בניכם וגו', וכפי שמבואר בספה"ק גודל הענין שיש בסיפור יציאת מצרים אשר בכוחו לעורר אותו הניסים שהיו בימים ההם בזמן הזה, ובראשם בספה"ק נועם אלימלך (פר' בא) בד"ה למען תספר וגו' וזה לשון קדשו: ולמען תספר באזני בןך היות כשהקדוש ברוך הוא ברחמיו עושה נס לישראל פעם אחת ונוקם להם מאויביהם אז נתעוררו הרחמים ומועיל אפילו לעתיד בכל דור כשישראל צריכין להנקם מאיזה שונא העומד עליהם להכבידם בעול שורה או מלך אז הקדוש ברוך הוא עושה נקמה בו כיון שכבר נתעוררו אותן הרחמים בענין כזה וזהו ולמען תספר כו' אשר התעללתי במצרים וכשתספרו זאת תעוררו אותם הרחמים וינקם לכם מאויביכם לבל יוכלו היצר לכם כלל והבן, עכ"ל ש"ק.

ולא זו אף זו, איתא בספה"ק שכל סיפורי הצדיקים הוא סגולה מיוחדת לעורר ישועות ורפואות, וכדאיתא בס' אגרא דכלה (פר' עקב) וזלש"ק: כתבו רבותינו הקדושים צדיקי דורותינו, בקבלה מבעלי רוח הקודש, כאשר יצטרך אדם לאיזה ישועה, כגון לרפואה ולהצלחה, ולעבור במצולות ים בלי מכשול, אזי יזכיר במו פיו, מעין אותו הניסים או בכיוצא בזה, שגשגו לצדיקי הדורות, לרבים או ליחיד וכו' ובהתעוררות סיפורי הניסים, כביכול יתגבר כח חסד עליון עליך וכו' ויושעו לעין כל, ואפי' בזולת זכותו, עכ"ל ש"ק.

ועיי' עוד בספה"ק נוצר חסד שקיבל מהרה"ק מאפסא זי"ע שפי' המשנה באבות (פ"ה מ"ז) שואל כענין ומשיב כהלכה, שהצדיק הרוצה לפעול איזה ישועה אז מסתיר הישועה באיזה סיפור אותו ענין כדי שלא יהיה קטרוג ע"ז, ובכך משיב כהלכה ומועיל את הישועה, עיי"ש בדבה"ק אריכות גדולה בזה.

ולכן ידוע ומפורסם שצדיקים קדושי עליון זי"ע שהעניקו חמה בקומתן בקדושתם ובגאונותם, השפיעו ישועות ומופתים גלויים על ידי סיפורי צדיקים, וכן ידוע שהרה"ק מהרי"א מזידטשוב זי"ע קודם שהתחיל לספר סיפורי צדיקים אמר תפילה

*

אך מאידך גיסא, יש הרבה סיפורי קודש שנשתבשו ונלקו בחסירות ויתירות, אשר לפי השקפה ראשונה נראים ממש נגד ההלכה, ולכן הרעישו צדיקי ומצוקי תבל זי"ע שאין להאמין לסיפורים אלו, כי ח"ו יצא מזה מכשול לרבים להתיר את האסור ולאסור את המותר, והיא בבחינת שגגת תלמוד עולה זדון, כי בדורות האחרונים יראו איזה סיפור או הנהגה של צדיק מסויים, ובזה יקלו ראש באיסורים חמורים, ויתלו עצמם באילנה רברבא ויאמרו כבר הותרה הרצועה ע"י צדיק פלוני וכדומה, ולכן הרבה צדיקים ביטלו והרעישו ברבים על סיפורי כזב ודברי שקר.

ועיין בספה"ק זכרון טוב (אות כ"ז) מהרה"ק רבי יצחק מנעשכ"ז זי"ע שהיה אומר בשם אביו (הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זי"ע) שאינו מחשיב שום סיפורים שמספרים מעשיות מצדיקים, כי הרבה מעשיות בדויים ומעורבים בטעויות, זולת המעשיות שמספרים מהבעש"ט זלה"ה, כי הגם אם לא היתה המעשה בפועל ממש, אבל בכוחו של הבעש"ט היה לפעול הכל.

ועוד יתירה מזו, אפילו כשסיפרו עובדות על צדיקים קדושים אשר אין לנו שום השגה להבין מנהגיהם ועניניהם, בוודאי שאין לנו שום קשר לעובדא זו, וצריך לדעת שאנו אין לנו לזוז אפילו כמלא נימא מדברי השולחן ערוך, וע"כ אין לספרם כי ההפסד יתירה על התועלת, ובוא וראה מה שכתב דברי הרה"ק העט"צ מזידיטשוב זי"ע (מובא בסוף בספה"ק סוד מרע ועשה טוב-קאמארא) וזלש"ק: ...ובפרט אם ראית אשר הרב עושה לעצמו איזה דבר שלא כדרך התורה, כגון אם מאחר זמן התפילה ומשנה הזמן שקבעו חכמים לכל דבר שבעולם וכו', הגם שהרב הוא צדיק מפורסם, לא תעבור אתה על דברי תורה ודברי חכמים ח"ו, אפי' תנועה אחת... ואפשר לפי מזג גופו וכוחו הוא עושה עפ"י משקל בריאותו... עיי"ש.

וכן עיין בספה"ק שארית ישראל מהרה"ק מוילעדינק (עמ' נ"ב) דאין ראוי מצדיק שעשה שלא כדיון, דלפעמים מזמינים לו כן מן השמים שיעשה שלא עפ"י דין, או שיהיה לו טעות בדברי תורה לתקן נשמות שפגמו מאוד, שתיקונם הוא רק ע"י טעות הצדיק, עיי"ש. ולפי"ז בוודאי שאין לנו שום שייכות בזה.

וכפי דמתאמרא אצל חסידים הראשונים: אז איינער וועט עסן ווי דער אפטער רב, און לערנען ווי דער הייליגער ריזי'נער, און דאווענען ווי דער בעלזער רב, וועט וואקסן א גרויסער עם הארץ!.. כי בודאי אין לנו שום השגה בעבודתם, ולכן צריך לדעת שהצדיקים וקדושי עליון נהגו לפי טעמם ונימוקם, ואנו אין לנו אלא כדברי ההלכה פסוקה, חוץ ממה שהורו בהוראה ברורה לדורות הבאים, וכל דבר שהוא נגד התורה אסור ללמוד ממנו או מחמת שאין אנו מבינים כלל עומקן של דברים, או מחמת שהוא שקר גמור.

גודל הטעותים והשיבושים נבעו בעיקר מב' סיבות:

א. כי הסיפורים והעובדות נמסרו מפה לפה ומאבות לבנים, ואף פעם לא נכתבו בצורה ברורה, אלא אם כן נתאספו מחסידים ששמעו מפי השמועה, וכך סיפרו עובדות מצדיקים מדורות הקודמים שחיו בזמנים רחוקים ודרו במקומות רחוקים, ולכן נפלה בהם הרבה טעותים. וכידוע הרה"ק הקדושת יו"ט זי"ע אמר בשם הרה"ק מצאנו זי"ע (וכן הוא מובא בס' דרכי חיים) שכשחסידי אומר 'בעיני ראיתי', אז יש סברא לומר שהוא לפחות שמע את זה, וכשהחסידי אומר 'באזני שמעתי', אז בוודאי לא היו דברים מעולם.

ב. כי לא הקפידו אלא בעיקר להוציא את ההתעוררות שיש בתוך הסיפור והמוסר השכל הגנוז בתוכה, ועל כן בשגה נשמטו פרטים קטנים אבל חשובים שבזה נשתנה בשגה כל הסיפור, וע"י שזה הוסיף וזה פחת נפלו הרבה שיבושים, ולכן הורו הצדיקים שאין לסמוך עליהם, וכדאמרו אין מורין הלכה מפי מעשה.

[וזאת למודעי, שלא באנו כאן להיטפל להספרים שנראה וניכר עליהם מקצה האחד ועד קצהו שהם פרי דמיונות של בעלי דמיונות מוכשרים, שהמציאו סיפורים על קדמונים כגון שלמה המלך או רש"י ורמב"ן או השר מקוצי וכדומה, שרובם ככולם נעשו מתוך מחשבה טובה בהתקופה שנתרבתה ההשכלה הארורה רח"ל, ורבים חללים הפילה ע"י הספרי מינות שמשכו את הלב, על כן היו אנשים חשובים וגם רבנים כמו הסופר הרב לעהמאן ז"ל וכדו' שישבו וחיברו סיפורי דמיונות וחלומות, כדי למשוך את לבבות הצעירים שלא ירעו בשדות זרות ח"ו, ואדרבה בתוך הדברים השחילו רעיונות של

מוסר לעורר את הלב, לדעת את העיקר ואת הטפל, אך לא על זה נסוב דברינו. (ואגב נציין מה שאמר הרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זי"ע שיש שני סימנים מובהקים בסיפורי שקר, א. שהוא תמיד ארוך ולא קצר, ב. שהוא תמיד נגמר בטוב ולא להיפך ח"ו. דו"ק ותשכח).

וכן לא באנו לקבץ סיפורים אשר נשתבשו שמותיהם או פרטיהם, אלא הסיפורים שנוגעים להלכה למעשה, כדי לראות איך שגדולי ישראל וקדושי עליון הכחישוהו בכל תוקף ועוז. ואפילו על עצם הסיפורי קודש שנשמעו מפי צדיקים, ג"כ אין להביא ראי' נגד ההלכה הפסוקה, וכפי שמוכח בס' י"ג אורות (ח"א עמ' תי"ב) מביא שהרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זי"ע סיפר שפע"א סיפר ג' אנשים להרה"ק מקאלאשיץ זי"ע סיפור על הרה"ק רבי לייב שרה"ס, וכל אחד סיפר את הסיפור בנוסחא אחרת, ואמר ע"ז הרה"ק מקאלאשיץ - שכולם מספרים את האמת שכך שמעו ממרן משינאווא, אלא שהצדיק אינו מספר תמיד באופן אחד מחמת ענינים שיש לו בשעת סיפור המעשה, וע"כ יש שינויים בין המספרים כי שמעו בזמנים שונים.

*

ועל כגון דא בכה רבי, ה"ה אבינו רועינו מרן רבינו הקדוש בעל הדברי יואל זי"ע, אשר ידוע ומפורסם אשר לגודל מדת האמת אשר נטבע בלבבו הרעיש מאוד נגד אלו הרוצים להצדיק מעשיהם הרעים או השקפותיהם המעוותים ע"י סיפורי צדיקים, בוא וראה לשונו הקדוש בספרו הבהיר ויואל משה (מאמר ג' שבועות ס"י קפ"ה) זלש"ק: וחסרי תבונה מתחשבים עם סיפורי מעשיות שרובם ככולם שקרים וכזבים, ומשתנים מפה אל פה בשינויים מן הקצה אל הקצה, ואם הקרים נכתבו אח"כ בספרים, סוברים שהוא ס"ת, וכבר כ' הרמב"ם ז"ל באגרת תימן על איזה ענין שחלק עליו וז"ל: שראוי לך לדעת שהדברים האלה וכיו"ב שוא וכזב, ולא יהיה לך לראיה לפי שתמצאם כתובים בספרים, שהמכזב כמו שהוא מכזב בלשונו, מכזב בקולמסו, ואין זה נמנע עליו, עכלש"ק.

ובפרט באותו תקופה כאשר החושך כיסה ארץ בימי הר"ס עולם, כשקמה בעוה"ר מלכות המינוות ושלטון הרשע בארצינו הקדושה, ורביה"ק הוציא חרב מתערה ומסר נפשו והשפיל עצמו עד לעפר ממש הכל כדי לפרסם דעת תורה האמיתית, ועיי' בס' משה היה רועה (ח"ד עמ' ק"ו) שרבינו בעל הדברי יואל זי"ע אמר לרבינו בעל הברך משה זי"ע: איך האב מקבל געווען פונעם טאטן ז"ל לא תגורו מפני איש, מ'וועט גיין מיטן אמת, אפילו ווען מ'וועט אלעס פארלירן, רייסט מען זיך נישט אוועק פונעם אמת, עיי"ש כל השיחה באריכות.

ועל כן מאוד נצטער האי צדיק נגשג שנגד דבריו הקדושים שנתבססו ונבנו על ראיות מוצקות מד' חז"ל והספה"ק, היו ממציאים תירוצים קלושים בנויים על סיפורי שווא ושקר ודברי כזב, כאילו שהיו צדיקים שהמליצו יושר על רשעי ישראל וחיבבו אותם, או שחיפו על עבירות זדונות כשגגות מרוב אהבת ישראל, ועל כן בכל שיחה ושיחה כשנסתובבה השיחה אודות סיפורים כעין אלו, רבינו נתלהב כלהב אש והרעיש ומחה עליהם, שישתקעו הדברים ולא ייאמרו. ועיי' מה שכתב בספה"ק ויואל משה (שם ס"י קע"ו) זלש"ק: והנה אומרים על הבעש"ט הק' ותלמידיו הקדושים ובפרט על הק' מבארדיטשוב שהיה דרכם להצדיק את הרשעים, יסכר פי דוברי שקר הדוברות על צדיק, על צדיקו של עולם הבעש"ט הק' ותלמידיו הקדושים מדברים עתק בגאווה ובזו, בשביל גיאותם שרוצים להתכשר בעיני העולם במה שמחניפין את הרשעים בשביל תועלתם, בזו יבזו את תלמידי הבעש"ט הק' לתלות בהם בוקי וסריקי ... עיי"ש שרבינו הק' זועק בדם לבבו נגד שמועות כזב.

אשר על כן ליקטנו כמה וכמה ספרים קדושים אשר הרעישו נגד סיפורים והנהגות שהם נגד ההלכה הפסוקה והמקובלת, או שנראים מתוכם לעשות את העיקר טפל ואת הטפל לעיקר, ובוודאי מתוכן יראה הקורא את גודל החשיבות לדקדק בכל קוץ וקוץ של הלכה.

בשו"ת באר עשק (סי' ע')
מבאר באריכות על גדולי הדור
שהתגוררו במדינת איטליא
שהיו מגולחי זקן, וכן מעיד על
אבי המקובלים הקדוש הרמ"ע
מפאנו זלה"ה בעל העשרה
מאמרות שהיה מסתפר בזקנו,
עיי"ש.

אך בשו"ת דברי יוסף
למהר"י אירגאס צ"ל (סי' כ"ה) מכחיש בתוקף
שמועה זו, והעיד שראו צורת הרמ"ע מפאנו שהיה
לו זקן מלא על כל גדותיו, וכן מביא עדות של
רבים.

דברי יוסף
סימן כה

נררשתי

לגלות דעתי על מ"ש
בעל דבר עשק נבטו
סימן ע' שחזר שנתן
טעם י' לזה ונפטר
חותם האנשים שגדלים י' תיקוני דיקנא ושאין
לגלחם חש' נמשכ' חזר וז' ח' לאו דמכתפת
לחנת דחכא לא שגני נדח בין יתבי ארעא קריט
יבין יתבי ארעא מסתנה וכו' עד ולפי הנראה הוא
דנח' עדיף טפי דלא חתח' להסכר בדיקנא
ועדיף נח' למנח' לה עכ"ד
וה תשובתי מנח' הוא כי גם השולל גם המשיב
עשים תכונות נלמד וז' הדין לבי המסכות
המקובל בין יחידיו כגולה לא לבי הדין המסורס
בתלמוד ובסופקים וליכר' בדין חני להשיב ק' לבי
דקד' וז' להרחות לעין כל התולין עכ"כ נז' כי
פסטי דבריו חן נכס משג ונא יקובלו אל
הסגל הישר הדין וידע דעת עליון י' הן קדס
יורדי' כי מה שחמרו המקובלים שאין לגלח
הדין חש' במסכרים חן בנותם ח' להות על
חכמי הגמרא שחזיניהו ע"י קבלתם ח' חלל הכל
מודים דמי שאומר שגלחו זקנו במסכרים עובר
בכל תשחית דברי הוא כופר בתורה שצ"פ
אבנם הענין הוא שגם נפידוס מכות התורה
נגלה ונסתר י' הנגלה הוא מה שגם
בהלמוד ובסופקים שכל חיינים לקיימו והוא
דבר השוא לכל נפש והנסתר הוא מה שגם
בזוהר ונשאר סיפרי המקובלים י' ונתקן זה של
המכתב לא נבטו חלל היידיים שרדים העומדים
כבוד ה' ח' חמם שר עמ' ההוא דחיתגלח
בדחיתגלח בזה י' אחרי מות
ועתה חומר כי הנה זה ההפס הורה בתחלת
דבריו ובסופן כי הוא לא ידע ולא שמע
ודברים שהם נבטו על עולם שאינם תחת ידו
ומהרש ש' הדין י' לתורה עליו ח' מלחו לנו
לעשות חלוקים מסכרתי נחמי דלא נמיר ולא
כדחיתגלח בזה י' אחרי מות
הלא זה הדבר אשר נעטערתו עליו כל ימי
על קבת חש' דוריו הקופים ללמוד
ענייני הקבלה וז' אחד שאלה כה משט הוא
מתבאר נח' חסותיהם נבטו קי קי קריא וקטלו
י' וי' והקדו ויורכו ויורכו מלגס חלוקי' ונעניי
ובמה עמיים ויחסי חן מן השיטה החנונית
וגם לזה זה היותם נבטי' שמים נבטתה היו כי
לא כל אדם וזה ח' רוב הפסדים העופקים נזו

סימן כה

החכמה ונפרט ספרי המעמיקים נה כי כלם הם
נכתי' י' וידע כי חוסר הנקיחות נהקדמות
הוא אחד מהמחשבה סיבות המונעים הלימוד
בהלכות ונח' הרבה מורה נח' ס'ר' ולפיכך
עכתי' תיבון חל כל המאכל נה ידוס י' ולא ידע
דבר גדול ח' קטון עד הכירו חת עכמו היותם בר
הכי לחדש ולשכלל נחמה על פי הקדמותיה
המקובלות י'
הכור אל תשכח מחזר תלמידי הרש"י זלה"ה
במה פעמים בזוהר ח' שמעתי ולא
חילת ודי נז' כי נמקום אחד הארכבתי י'
עוד תיזהל קח חזית נדבריו חלל הוא חזר
דעדיף בחובתו לחזר למנח' לה ונח' ח' חזר
חזר חשם שורות מדבריו חזר וז' והכונה
להמיר על עכמו מנח' שזכר חש' יק' חזר
תנ"ך עכ"ד י' והסתירה מנוהרת דמלי חומרה
וחלי עכ"ד שיד על מי שגזר חלל עדיף ח' חזר
ע"כ לומר דהוא עכמו הרגיש בחולשת חלוקי כי
חז' לו על מה לכסתר י'
עוד כעת שדרס וחקר על מנהג מוהר"ם
וזק"ל וידע על נכון דהוא מסתפר
נדיקניה מנחגי ח'טיל עכ"ד י' מדקחור הוב
מסתבר נדיקניה ולא קחמר מסתפר דיקניה מוכח
שלא העירו לו שהרמ"ז י' היה מסתפר כל זקנו
חלל מקצתה וז' ח' הוא מניח דחיה לנסתר דבריו
שבתגל נעלי דכחורה לחזר עדיף לנח' כי נחמי
דין החלוק כדון הכל הוא י'
ועוד חני חקרת על זה ממורה דנינין הכקן
נר' נעיר דיי' י' ע"ה והשיב לו וז' דבריו
נעל בעל עשק חן רחוי לסופר עליהם כי כנר
התעסקו עמו חלל ההוראה מנחג תשוב' שגזר
שג דלא כהלכתו וחלי דחמי נמנעוה בנות
הרמ"ז זלה"ה והוא נוקן מלל על כלגדותיו עכ"ד
והרי זו הכחשה נבטת על עדות י'
ועוד נשלח חס חיו חומרים חלל ח' הסוד
דהרמ"ז זלה"ה חזר לרס דע"י הסוד
רחוי להסתפר הוקן במסכרים נחוגה לחזר ח' חזר
היה עדות השייך לענייני וחלי יחתי' משינו כמו
ששייך הת הגדול הרמ"ז זלה"ה רביש' פ' כי תנח
על מה שכתבו קבת מפרשים נכס דרנטי מנח
חזרתי' עכ"ד חזר חני מחלוק שיכח זה מנח
יעו"ש כי ככל דבר זה חזר רחוי להמין שיכח מני
חזר גדול י' חלל עתה הסתמך לו חלל חזר חלל
שדקיה עושה מעשה ומסתפר נדיקניה חן ח' חזר
כל י' העיקר חללנו חן לחזר חלל מנח מנח
בדחיתגל בפרק י' נוחלן דשמח טעה הרואה ח'
המער ח' חס חלל חלל ח' הרמ"ז זלה"ה שחם
חל

תש' דברי יוסף שמכחיש בתוקף דברי הבאר עשק

תארת ע

עק

סמקיים דברי חכמים כ' מ' תורה שכתב ונכפ' פ' ולקדש עפענו ומסכתנו כמותר לנו . והרצו להחזיר
על עבנו כעלי חזינו ספיו וקר מוול' תכ' . כי אותו הדעת ואותה מחשבה כעלי חזינו . ולא לשאוב
מחשבות לעשות בוסב ובכפ' . ואם האר' וזה אחרי שכלל בחי' אמו ויכס כבוד ס' אשרי כל חוכי לו .
ואלא נפשי דרשתי וחקרתי היטב סדק סדק סדק סדק סדק סדק סדק סדק סדק סדק סדק סדק סדק סדק סדק סדק סדק
חיוף ראש' דיקנא הוא בראש' . ומסתפר בדיקנא פתגם א' טאליסא וני יאכל . באר' עשיל אכסורא
דדכא חסבתם האר' ונזק' חן חסנו דכבר וקביל ורדה אל עו יערת דכס האר' שנים רבות מני ספרד
סרוק ונזק' אשרי כל למדו' על הרמ"ע מנחג האר' רבו וכך נהג עד סוף ימיו וכל תלמידיו אחריו כמו
כי מורי הרב חסנו ונכדו ותלמידיו היה וכן הרב בעל מעבר וכן שהיית' לכ' מ' לא פעם ואמתי ושלם לכד
אחת היא עכ' אחרתי הפורע עמנו בדבר המותר פשוט פדויות קדוש יוס' . וכלכד דלא לעיין בעיני

תש' הבאר עשק בו מעיד שהרמ"ע מפאנו היה מסתפר בזקנו

וועיין בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' מ"ח)
שמבאר באריכות גודל האיסור לנגוע בזקן אפי'
במספרים, ומאריך גם בזה, עיי"ש.
ובקובץ פרי הכרם- באבוב מובא שהרה"ק
הדברי חיים זי"ע אמר: איך
אפשר לומר שהקדוש הרמ"ע
מפאנו סיפר זקנו, הרי
כשלומדים בספריו הקדושים
רואים מתוכו שהוא היה מעטור
עם זקן.
והרה"ק רבי שלמה
מבאבוב זי"ע אמר עי"ז
שכשזקינו הק' מצאנו למד את
ספרי הרמ"ע מפאנו, וזה שבעל
השמועה עמד כנגדו, ועל כן
ידע בבטחון גמור שח"י לא
גילח זקנו.

בענין לימוד בתשעה באב

בכתבי רבי משה מידנער
זי"ע (לקוטים שבסוה"ס אות כ"ח)
מסופר שהרה"ק מרוזין זי"ע
ציוה לא' מאנ"ש בתשעה באב
אחר הצהרים, שלמוד מסכת
משניות ויעשו סיום במוצאי
ט"ב ויאכלו בשר, ועל דבר
האיסור ללמוד בט"ב אחר
חצות זה אני לוקח על עצמי
כדי שיאכלו היהודים בשר,
עכ"ד.

ובס' אוצר ישראל - רוזין
מכחיש עובדא זו, וכותב

עמד בפני הרה"ק האוהב ישראל זי"ע והפריק לו את מה שכתב בספרו ליישב ד' האוהה"ק, שמיישב שהאוה"ח מיירי בבן ח' שלא כלו לו חדשיו, והרה"ק הודה לדבריו ונשקו על ראשו, ואמר שאם יזכה להדפיס ספרו 'אוהב ישראל' שנית, יצוה למחוק מה שכתב שם כי הוא שינוייא דחיקא, עכ"ל.

ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' ט') צועק

ככרוכי'א על דברי השטות הנ"ל, ומכחישו בתוקף מפני ב' דברים, א. כי בודאי שבן ח' שלא כלו לו חדשיו היינו נפל, ובודאי שאסור לחלל עליו שבת אפילו אם יחיה עוד שבת אחת, כי הוא בחזקת נפל, וא"כ בודאי לא נתכוין האוהב ישראל לזה.

ב. זה שהרה"ק אמר לו שאם ידפיס שנית את הספר יצוה להשמיטו, והוא שקר גמור ולא היו דברים מעולם, שהספר אוהב ישראל נדפס פעם

ראשונה מכת"י בזיטאמיד בשנת תרכ"א, והרה"ק מאפטא זי"ע נסתלק בשנת תקפ"ה.

❖ ❖ ❖

גודל ענין הלחיים לעילוי נשמה

בספר פאר יצחק מסופר על הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשויב זי"ע שפעם אחת חל היארציית של אמו ונשכח ממנו ועל כן לא התפלל לפני התיבה וכן לא אמר קדיש לטובת נשמתה, ואחר כך בלילה באתה אמו אליו בחלום ואמרה לו שעל לימוד המשניות ואמירת הקדיש וכו' היא מוותרת, אבל על מה שלא הביא לביהמ"ד על

שהסיפור היה שהרה"ק מרוזן אמר לא' מחסידיו שילמד מסכתא במוצאי ט"ב, ולא בט"ב שאסור ללמוד, וכן מובא עובדא זו בס' פסקי תשובה (סי' קצ"ד הערה ב').

❖ ❖ ❖

בענין מאכלות אסורות

ועיין עוד בספר כתבי רמ"מ (בליקוטים אות נ"ח)

שזקן א' סיפר להרה"ק בעל היסוד העבודה זי"ע

שפעם אחת הגביה הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע את הקערה עם המאכל, ואמר אם יש צד איסור במאכל זו אני מגביה אותו למעלה משורש התורה. והיסוד

העבודה לא היה מוכן לקבל עובדא זו בשום פנים ואופן, ואמר העכער פון די תורה איז נישטא, ומני אז לא רצה עוד לשמוע סיפורים אחרים מאותו זקן.

❖ ❖ ❖

בענין חילול שבת לחולה

בקובץ אוהל

מועד (שנה ב' קונטרס י') מביא ד' האור החיים הקדוש הידועין (בפ"י כי תשא) שמוותר לחלל שבת רק למי שיודעים שיוכל לחיות עד שבת הבאה, אבל מי שחולה ל"ע ויודעים שלא יכול לחיות עד שבת הבאה, אז אפי' אם הרפואות יועילו לו לעוד כמה ימים אסור לחלל עליו שבת, כי בגמ' איתא (יומא פ"ה:) מוטב שיחללו עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות אחרות, ווכידוע נלאו כל חכמי לב לבאר ד' האוהה"ק כי בשו"ע לא פסק כן, והדברים עתיקין.

וכותב שם בקובץ הג"ל - שתלמיד חכם א'

LIPIEC Oplatą Pocztowną Uszczona Ryczałtem

שנה שניה סיון תמוז ה'תרפ"ו חוברת ט"ו בשתי

אהר מועד

מאסף רבני לחדושי תורה בהלכה ואגדה ושו"ת להלכה ולמעשה בקרת ספרים וכו' בהשתתפות מרגן ורבנן חכמי הדור וגאונים הכ"י מפורסמים שלישי"א. וכת"י מנאנוי משישי"א וצ"ל.

י"ד ט"ו אגודת, איירי תורה ושו"ת"ה פנים אחת בחורש ערך מאתי

פנחס אליהו בלאטניר פשה יעקב ז"ל הערבסט חופ"ק איזביצה צ"ב. (פולניא)

מחלקת ההתייחסות של האהל מוסד"א אל הסוכנים הנכבדים:

בארץ ישראל (אגודת) Rabbi Melech Rubinsztein Jeruszalet Chief rabbi J. Schapotschnick 7 trostic Place old Mantague st, whitechapel e, 1 London

בירושלים: rabbin CH. M. Roller Pg. Neamtu " W. Schlesinger Uzhorob Szobrancerg, " S. Klejn J. Bacs Petrowasek " S. Roth Kiswarda Deak Terenc-ucca

באשכנז: Rabbiner S. Bengys Lappinen

בליטא: Rabbin I. B. Peiwelezonas Saukenia Sialiu ap, " S. L. Hurwitz 66 W. 118 th. st N, J, " N. Lewy 36 rue Ballu Paris " A. Rejnhold Anwers Wip, 54 " M. Stuhl Bauska " SZ. I. Lewitan Oslo " G. Hager Wien Karmeisel str, 4/45

המפיץ לשנה: 10 חז"ק. בירושלים 200. ב"ח"ל 2 דולרים. חוברת בודרת חז"ק א'. ל"ח"א ל"ח

המסדרים והמלידי התייחסות והקבוצים הנחה גדולה עד פתחה:

נסדור אל תאורס ויינבערג Nabor Braci Wajnberg Bilgoraj z. Lub. [Poland]

המסדרים: "OHEL MOED" Miesicznik Rabiniczny i Talmudiczny Redaktor P. E. Herbst Jabica z. Lub, skrz. pocz. 1 (polanb) redaktor i Wydawca P. E. Herbst

בענין ברכה לבטלה

בס' טעמי המנהגים (אות תקי"ט בהגה) מביא בשם ספר הואיל משה (סי' ט"ו) וז"ל: שמעתי משמים דגברא רבה הגאון"צ מצאנז צוק"ל שהיה מחמיר על עצמו תמיד במצות מרור במסירות נפש לאכול החריו בלתי נמלל, ולעת זקנותו ותשות כוחו הזהיר אותו הרופא שלא יעשה כן מחשש סכנה, ובשעת עשיית הסדר היה הכל מוכן לפניו גם המרור כדרכו תמיד, ובהגיע לקיים מצות המרור, אחז המרור בידו ובידך עליו בשם ומלכות, ובהגיע לאמור וציונו, סיים הברכה וצונו ונשמרתם מאוד

יתיקון דהיינו י"ש ומיני תרגימא כנהוג, על זה אינה מוותרת.

והגה"ק מנאסאד זי"ע היה מבטל סיפור זה בתוקף, והיה אומר שזה בדותא ושקר, כי אף שענין התיקון הוא גדול ונשגב, אבל האם שייך לומר שהוא יותר מלימוד משניות ואמירת קדיש, ועוד הלימוד מהרב הקדוש והגורא, ומוכרח שאיזה שיכור שהמשקה אהוב עליו המציא סיפור זו.

בענין מצות תוכחה

בס' בוצינא קדישא (ח"א אות ע"א) מובא

שפעם סיפר א' לרביה"ק בעל הדברי יואל זי"ע שבימי הרה"ק הקדושת לוי נתן איש פשוט א' לבדוק את התפילין שלו,

ונמצאו שהיו פסולין מעולם רח"ל, דהיינו שחסר אות וכדומה, והוכיח הסופר את האיש ההוא ואמר לו שמעולם לא קיים מצות תפילין, ובידך ברכות לבטלה, והיהודי הלז נשבר לבו בקרבו.

וכשהגיע הדבר להרה"ק מבארדיטשוב זי"ע הוכיח את הסופר על שגרם צער ושברון לב לאותו האיש, ורבינו הקפיד מאוד ע"ז ואמר: ישתקעו הדברים ולא ייאמרו, כי בודאי אותו הסופר עשה כתורה וכהלכה להציל את האיש מברכות לבטלה, והאם סלקא אדעתין שהרה"ק מבארדיטשוב יעדיף להכשיל אותו יהודי בחטא, והכל כדי שלא יישבר, ואמר באופן מוחלט שכל הסיפור בשקר יסודו, עיי"ש באריכות.

ובספר הואיל משה סימן ט' כתב, שמעתי משמים דגברא רבא הנאון הצדיק מצאנז צוק"ל שהיה מחמיר על עצמו תמיד במצות מרור במסירות נפש לאכול החריו בלתי נמלל. ולעת זקנותו ותשות כוחו הזהיר אותו הרופא שלא יעשה כן מחשש סכנה. ובשעת עשיית הסדר היה הכל מוכן לפניו גם המרור כדרכו תמיד, ובהגיע לקיים מצות המרור, אחז המרור בידו ובידך עליו בשם ומלכות, ובהגיע לאמור וצונו, סיים הברכה וצונו ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, והניחו מידו ולא אכל, ע"כ. וכן שמעתי מאנשים נאמנים ששמעו כן מפי איש אחד ירא את ה' שהיה אצלו בפסח וראה בעיניו (כט) שעשה כן:

דברי הטעות שנשתרבו בס' טעמי המנהגים

לנפשותיכם, והניחו מידו ולא אכל, וכן שמעתי מאנשים נאמנים ששמעו כן מפי אחד ירא את ה' שהיה אצלו בפסח וראה בעיניו שעשה כן.

ובספר דרכי חיים (סוה"ס) כותב בזה"ל: ומצוה לפרסם שמה שהדפיסו בסיפורים שונים, שרביה"ק [מצאנז] נטל בידו בפסח קודם הסתלקותו המרור ובידך עליו וציונו ונשמרתם את נפשותיכם ולא אכל המרור, הוא שקר גמור, רק אכל המרור וגם הכורך, והודה לה' שאפי' מה שהוא רק לזכר, אכל, עיי"ש. ויש לציין שידוע שרביה"ק זי"ע אמר שהספר דרכי חיים נאמן מאוד כי היה המשב"ק של הרה"ק מצאנז, והיה תמים גדול וירא ה'.

ואגב עיין בס' טעמי המנהגים החדש שמביא בשם הגאון בעל הפתחא זוטא ז"ל ליישב שמועה זו.

מצוה לפרסם סנה שהדפיסו בסיפורים שונים. סרצונו הק' זי"ע נטל צידו צפסח קודם הסתלקותו המרור ובידך עליו ולונו ונשמרתם את נפשותיכם ולא אכל המרור. הוא שקר גמור רק אכל המרור וגם הכורך והודה לה' שאפי' מה שהוא רק לזכר אכל זי"ע.

ההכחשה שנתפרסם בסוף ספר דרכי חיים

בענין ברכת שהכל על תפילין

בס' זכר צדיק לברכה (אות תרס"ט) מביא שרבינו הק' זי"ע סיפר שאביו הקדושת יו"ט זי"ע הקפיד שלא לטעום לפני הנחת תפילין דר"ת, וכן נהג רבינו. ופע"א אמר חסיד א' להקדושת יו"ט זי"ע ששמע שיש מימרא בשם צדיקים שיש ענין לשתות יי"ש דייקא לפני הנחת תפילין דרבינו תם, כיון שהיות שלפי שיטת ר"ת צריך לברך על התפילין שלו דדוקא, והנה אנו קיי"ל דלא מברכים,

אמנם היות דקיי"ל בלכות ברכות זעל כולם אם אמר שהכל יצא, על כן אפשר לצאת עם הברכת שהכל גם את התפילין.

הקדושת יו"ט נזדעזע ואמר לו: זה אינו מימרא של 'צדיקים' אלא של 'שיכורים', וכמובן זהו עמי הארצות גמורה, דמה שייך ברכת הנהנין לברכת המצות, עיי"ש.

בענין האיסור לבוא לידי נסיון

בשנת תרע"ב בפטרעקאוו יצא לאור הספר 'תפארת מהרא"ל' (תולדות על הרה"ק השפאלער זי"ע) ושם מובא מעשה באברך א' שרח"ל נכשל בשוגג באיסור א"א, והגיע להשפאלער זי"ע לבכות על מר גורלו ולבקש ממנו תיקון על חטאתו החמורה, והרה"ק אמר לו דברי המדרש (פר' קדושים) שסדר התשובה מי שהיה רגיל ללמוד דף אחד ילמוד שני דפים וכו', והוסיף לו הרה"ק – ועל מחשבתך לעקור דירתך משם, חס ושלום אל תעשה ככה, עכ"ל.

ובספר דברי תורה (מהד' א' אות ע"ח) מביא דבריו וכותב: ועמדתו

משתומם אוי לעינים שכך רואות, ותאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק האי סבא קדישא הנ"ל פה קדוש שיאמר דבר כזה נגד התורה ח"ו, שהאברך ישאר עוד במקום שנכשל בה, והלא מפורש בשו"ע (אע"ה"י סי' כ"ב סעי' י"ז) שאסור לדור במקום זה, וכו' וכו' והוא פשוט וברור לא יזכר ולא יפקד

לומר דבר כזה, ועיי"ש שהרה"ק מאריך לברר איזה סיפורי צדיקים יש להאמין ואיזה לרחק. ואגב כהיום כבר נתברר שהס' תפארת מהרא"ל עשה הסופר הבעל דמיון הידוע הרב יודל ראנבערג אשר ידיו רב לו בהמצאות סיפורי שווא ודמיונות תעתועים, הוא מחברו של הסיפורים אודות הגולם מפראג, הוא ממציא של ידער טאנץ פון בער', ועוד הרבה סיפורים שהמציא רק כדי להתפרנס.

יהודה יודל רוזנברג הגולם מפראג ומעשים נפלאים אחרים

שער "ספר הדמיונות" של תפארת מהרא"ל ושאר סיפורים

בענין קדושת תפילין פסולות

הגה"צ מטשענסקאוויתץ זצ"ל סיפר פע"א ברבים הסיפור כדלקמן: שהוא היה נוכח שם: בשנת תשכ"א התקיימה ברית מילה בבית מדרשו של רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע ועוד כמה רבנים השתתפו בה, ונסתובבה השיחה אודות המכשול

הרה"ק האוהב ישראל מאפטא זי"ע הובילוהו מלאכי מעלה לארה"ק, ובאישון לילה עוררו את השמש של הבית החיים בעיר טבריא שיבוא עמהם לפתוח את שערי הבית החיים, ובבוקר הגיע השמש וראה קבר חדש, והוא האבן המקובל ליד תלמידי בעש"ט הק'.

ורבינו אמר שאינו מאמין לסיפור זה, כי אם המלאכים היו יכולין להוביל אותו רבבות פרסאות, גם היה בכוחם להכניסו להבית החיים ולקבורו מבלי לעורר את השמש.

ובשעת מעשה ישב שם איש חשוב שהיה חסיד מאדמו"ר מסוויים, וטען כלפי רבינו שרבו מספר את הסיפור הזה ומאמין בה, נענה רבינו: הרי אין לי וויכוח אם להאמין לרבך, הרי כל מקורו של הסיפור הוא מהחלום של אותו שמש, נמצא שכל הוויכוח שלי עם רבך האם להאמין להחלום של שמש של הבית החיים או לא.

אך מן הענין לציין, שהגה"צ מנאנאש שליט"א מספר שהוא נתלוה לרביה"ק כשנסע לפקוד את הציונים הקדושים בערי הגליל, וזוכר בבירור ששרבינו עמד ליד קברי תלמידי בעש"ט הק', נגש להאבן הזאת המקובלת כקברו של הרה"ק מאפטא זי"ע ועמד שם כמה דקות בדביקות, כמו שעמד אצל כל הקברים האחרים.

בענין פיוטים באמצע התפילה

בס' אוהל שלמה (תולדות הרה"ק התפארת שלמה זי"ע) מובא שהרה"ק התפארת שלמה זי"ע היה בחג השבועות אצל רבו הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע וכיבדו שיעבור לפני התיבה, והתפארת שלמה אמר לרבו שהוא אינו נוג לומר פיוטים, והשיבו הרה"ק מקאזמיר שיגש לפני התיבה ויאמר רק התחלת הפיוטים והסיומים, עיי"ש.

והרה"ק המנחת אלעזר זי"ע בס' דברי תורה (מהדו' ג' אות כ"א) כתב: והנה דבר זה אין להאמינו שיצא מפי אותו צדיק מקאזמיר, ובפרט לומר שכן עשה התפארת שלמה, כי הרי בשו"ע (אורח סי' ס"ח) איכא פלוגתא האם מותר להפסיק באמצע התפילה וברכות ק"ש לומר פיוטים, אבל לדלג ולומר רק ההתחלה והסוף בוודאי דהוי הפסק, וא"כ בוודאי טעות גמור הוא.

הגדול שנתהוה במדינת אמעריקא שמכרו תפילין ומזוזות בלי הכשר, ובכך הכשילו אלפי ישראל בשגגה בהנחת תפילין פסולין מדי יום ביומו רח"ל, והגה"צ מציעשנוב עורר שצריך לדבר מזה ברבים ולעורר לב הציבור לזה.

והגה"צ מבארדיוב זצ"ל נענה ואמר שמשפטים בשם הרה"ק משינאווא זי"ע שפע"א עמד הרה"ק רבי מאיר מפערמישלאן זי"ע בחלון ביתו, והשואב מים שהיה איש פשוט מאוד עבר על פניו, והרה"ק קראו בשמו שיעלה לביתו, וכשנכנס לבית הרה"ק צעק עליו: די יונגאטש! פארוואס האסטו היינט נישט געלייגט קיין תפילין?, ואז כבר היה אחרי צאת הכוכבים, וההוא נחרד חרדה גדולה והתחיל לבכות ולהתנצל לפני הרה"ק שהיה מאוד טרוד לשאוב מים לגביר א' ועלן לא עלה בידו להניח תפילין.

וכשהשואב מים יצא מביתו, נענה הרה"ק: א פלא פון א זאך, הרי הוא כבר מניח כמה שנים תפילין פסולות, ואעפ"כ כיון שלא הניחם היום, האט מאירל גראד געשפירט!.

וכשרבינו שמע סיפור זה דפק על השולחן ונזדעק: די מעשה איז שקר, ואמר לו הרי הגה"צ מציעשנוב אמר שצריך לעורר על המכשול הגדול שיש ממכירת תפילין פסולין, ואתם תבואו ותספרו סיפור זה, ומינה יהיה מוכח שאפשר להניח גם תפילין פסולין ח"ו, ולכן – המשיך רבינו – דבר שהוא נגד השולחן ערוך, אני מסיק שכל הסיפור לא היה ולא נברא, מלהתייגע ולתרץ עובדא מפוקפקת זו.

כי הרי פירכא גדולה יש בסיפור זה, כי אם הרה"ק מפערמישלאן זי"ע ידע נאמנה כמה שנים שהשואב מים לא הניח תפילין כשרים, האם יש הוי אמינא שלא היה מעורר אותו להמכשול הגדול הזה, ורק עתה היות שלא הניחו הוא עורר אותו לזה, ודו"ק.

בס' זכר צדיק לברכה (אות תקי"י) מובא שבסעודת ל"ג בעומר שרביה"ק זי"ע ערך בשנים הראשונות עלי אדמת אמעריקא, נסתובב השיחה אודות הקברי צדיקים בארה"ק, ודיברו אודות הסיפור הנפוץ שאחר הסתלקותו וקבורתו של

בענין תפילין כשרים

בס' זכרון צדיקים (אאת ע"ו) מביא שפע"א סיפר איזה רב חשוב לרביה"ק זי"ע שפע"א הביאו להרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע תפילין שהאותיות נגעו א' בחבירו אשר לפי ההלכה הפרשיות פסולות לכו"ע, והרה"ק הניחם לכמה רגעים על מצחו, והאותיות נתרחקו א' מחבירו ונגעשה פירוד בין הדברים.

ורבינו מחה בתוקף על שהוא מספר סיפור

זה, ואמר לו: מובטחני שהמעשה הוא שקר, כי הרי הוא ממש נגד הלכה פסוקה בשו"ע, וכשהלה התחיל להתווכח עם רבינו שיש לו ראיות מוצקות שהוא שמעו ממקור נאמן, נענה רבינו בכאב: אם מעלת כבודו מתעקש שהסיפור הוא אמת, איני יודע אם מותר לסמוך על הפסקים של מעי"כ.

ואח"כ כשהוא

נכנס ביחידות הוכיחו רבינו ואמר לו: היתכן שמעי"כ יספר

כאלו סיפורים, ואפי' אי נימא שזה אמת, האם מותר לספר בכלל כאלו סיפורים.

בענין חומרות והידורים

בס' פניני הגרי"ז מובא (ועיי' במדור שולחן מלכים בגליון הנוכחי, שהגרי"א שטערנבוך שליט"א גי' הזכיר עובדא זו) שכידוע היה הגאון הבית הלוי מבריסק זצ"ל מאוד מקפיד בדקדוקי כשרות באפיית המצות ובחומרות עצומות כדרכו בקודש, ומסופר שפע"א ראה א' את גודל דקדוקו, נגש להגאון מבריסק וסיפר לו ששמע על גדול מפורסם א' שפע"א דקדק מאוד

באפיית המצות ונהג בו בחומרות יתירות, ושם לידו עמד יהודי תמים וידא שמים אשר לא היה ת"ח גדול, וכשראה גודל הדקדוקים והחומרות שאותו גאון נוהג במצותיו, נתמלא קנאה על שהוא אינו יכול ואינו יודע כל כך להחמיר, ובתוך הסיב פניו אל הקיר והתפלל להקב"ה בדברים היוצאין מן הלב שהיות שהוא איש פשוט ואינו בר אוריין על כן אינו יודע כ"כ להחמיר ולדקדק על כל קוץ וקוץ, על כן הוא מתחנן להקב"ה שיעזרהו שהמצות שלו יהיו נשמרים מכל חימוץ וחשש כמו המצות של רב האי גאון וגדול.

והגדול

ההוא שמע את בקשתו של אותו יהודי שנאמרה בתמימות, נגש אל היהודי ושאל לו האם הוא מוכן להחליף עמו את חבילת המצות, וכמובן שלשמחת היהודי לא היה גבולות, והחליף עם הרב את המצות, ובכך רצה אותו מספר לרמוז להגאון מבריסק

שלא צריך להחמיר כל כך בחומרות יתירות, כי הרי אותו גדול היה מוכן להחליף עם המצות של אותו ירא שמים ותמים.

אמנם להגאון מבריסק חרה היטב שהיהודי מבטל עם איזה סיפור את חומרותיו שנגעו להלכה, על כן ענהו על אתר: מכאן ראייה, שאכן תפילותיו של אותו יהודי נתקבלה בשמים, והוא קיבל את המצות של הגדול ההוא, אבל אי תימצוי לומר שלא צריך להחמיר למה נסתבב מן השמים שיקבל את המצות של הגדול? הרי לשיטתך המצות שלו גם היו כשירות אפילו אם לא דקדק

באריכות שכתוב בקרא (משלי ב) שכל באי לא ישובו, והרשעים לא ישובו, וח"ו להגיד שבשביל זה מעבב משרע"ה את הגאולה, עיי"ש שמבאר באריכות.

ענין השינה בעש"ק

ידוע בפי העולם שהרה"ק המגיד ממעזריטש זיע"א אמר שהוא מתפלל למה לא נכתב בהעשרת הדברות הענין לישון בעש"ק, ועיי' בס' דברי תורה-מונקאטש (מהדו"ט אות י"ג) שמביא מימרא זו שאומרים בשם המגיד ממעזריטש, ועיי"ש ששמע מאביו זצ"ל שהרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב היה מקפיד ומדחה את אלו שישנו בליל שב"ק בשעת הסעודה, עיי"ש באריכות.

אמנם עיין בס' זכר צדיק לברכה (אות תתכ"ט) שפע"א אמר א' לרבינו הק' מסאטמאר זיע"א מימרא זו, שאל לו רבינו על איזה מהעשרת הדברות היית מוותר כדי להכניס ענין זה, ואם היה כתוב בתורה הקדושה גרידא לא היה די בזה, ואף שמובא בספרים גדול הענין של השינה בעש"ק, אמנם הוא גוזמא להכניסו דייקא בין עיקרי הדת, עיי"ש.

ענין גלות אמעריקא

עיי' ס' זקנין ויאמרו לך (ח"א עמוד מ') שהרה"צ המקובל הריא"ז מרגליות זצ"ל סיפר לרבינו שפעם אחת באו כמה אנשים להרה"ק המהר"י מבעלזא זי"ע שחזרו מאמעריקא שישע עם חסידיו לשם ושם יקל מעליהם מצב הפרנסה, וממילא יוכלו להקים ולרומם מצב היהדות במדינה כולה, והרה"ק סירב ואמר שבמקום שלא דרכו תלמיד הבעש"ט הק' ושאר צדיקים לדורותיהם לא שייך לבנות מקום תורה כי קדמונים לא קידשו את המקום, ויעץ להם שילכו למדינת ליטא, ואכן אז לקחו את הרב הכולל רבי יעקב יוסף זצ"ל.

ורבינו ביטל את הסיפור ואמר שאינו מאמין לזה, ונתלהב ואמר שאסור להאמין לסיפורים כאלו, כי לית אתר פנוי מיניה והתורה הקדושה גם נמצאת בכל מקום, ואני בעזה"י מקוה לבנות שם מקום תורה, עיי"ש (ועיין להלן בגליונו במדור שולחן מלכים בענין זה).

בה כראוי וכנכון, אלא מכאן ראי' שהוא מעשה לסתור דבריו, ודפח"ח.

בענין קריאת המגילה כהלכתה

הרה"ח רבי יעקב עקיבא וויינשטאק הי"ו שהיה משב"ק אצל רביה"ק זי"ע סיפר שפע"א סיפר רבינו ששמע מאביו זי"ע שכשהיה בצאנו קרא הרה"ק מצאנו זי"ע בתורה, וקרא בפרשת בראשית את הפסוק ויקרא ה' אל האדם ויאמר לו איכה, ואמר 'איכה' (בניקוד האל"ף הצידי והכ"ף בקמץ), ותיקנו אותו והוא חזר עוה"פ על הניקוד הנ"ל עד שתיקנו אותו בפעם השלישית ואז קרא הרה"ק את הניקוד כתיקונה, ובודאי היה לו ענין כמוס בזה.

ואז נסתובבה השיחה אודות גירסא המסופרת שהרה"ק מצאנו זי"ע קרא את המגילה בפורים והתחיל את המגילה ויהי בימי אמרפל, במקום ויהי בימי אחשורוש, ואחר המגילה הכריז הרה"ק משינאווא שכל אחד צריך לחזור ולשמוע את המגילה כדת וכהלכה.

ורבינו אמר שהגם שיתכן שלהרה"ק היה ענין מסויים לומר ויהי בימי אמרפל במקום אחשורוש, אין אתנו יודע עד מה, אבל פשיטא לן שאח"כ אמר הרה"ק מצאנו אחשורוש כהלכתה, כי ח"ו לומר שהרה"ק לא יצא ידי חובת קריאת המגילה.

בענין תפילה על הגאולה

בס' אוהל שלמה (מבא לעיל) מובא שהרה"ק התפארת שלמה זי"ע אמר הטעם של אריכות הגלות בזמנינו, משום שהשכינה הקדושה רוצה ׳עשות קץ להגלות כמו ביציאת מצרים, שרק הצדיקים יצאו מהגלות, והרשעים ימותו בג' ימי אפילה, אך משרע"ה ומשיח בן דוד מנחמין אותה שתמתין עד שישבו ׳כל ישראל' בתשובה שלימה, עיי"ש.

ובס' דברי תורה-מונקאטש (מהדו"ט ג' אות כ"ד) כתב שהדברים האלו לא יאמרו, וח"ו להאמין שיצא זה מפי אותו צדיק הכהן הגדול מאחיו הרה"ק זי"ע... כי הדברים האלו המה נגד האמונה ביי"ג עיקרים אחכה לו בכל יום שיבוא, ומבאר שם

הבוגל'ים יחד

איין כולל מיט
אזויפיל רייכע פעולות!

ביומא דהילולא רבא
כ"ז ניסן

סעודת הילולא רבתי ומעמד האדיר
החזקת היסודות
למטות כולל עצי חיים לצדקת רבי מאיר בעל הנס

מוצש"ק פר' שמיני בהיכל ביהמ"ד הגדול דקרית יואל

דער באריסט 718.710.4966

על הצדיקים ועל הצדיקים

מבוא:

בעמדינו בימים הקדושים של חג הפסח הבאים לקראתנו לשלום, זכינו שחוץ מהמצוות הנעלים והנשגבים שיש בהג הפסח, אנו זוכים להתחיל בו מצות ספירת העומר החביבה, אשר גודל חין ערכה ידוע בספה"ק, וכמו שביאר בספה"ק דברי חיים שהמצוה ניתנה דווקא בין פסח לעצרת כדי להמשיך קדושת ליל הסדר לכל ימות השנה, ועוד הרבה מילין טבין גנוז בגווייהו.

המתבונן יראה שבמצוה הזאת מצינו כמה דינים שניתנו רק כדי להוציא מלבן של צדוקים, וכפי שביארו הספה"ק עשו סימן וזכר דווקא במצוה זו, כי היא באה מיד אחרי ליל התקדש חג כשבני ישראל זוכים לבחינת הדעת, ולאמונה ברורה, ולכן הימים מסוגלים להבין שתורתנו היא תורת אמת ולא תהא מוחלפת.

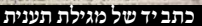
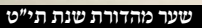
ואיתא בספרי (במדבר ק"ב) כי דבר ה' בזה זה צדוקי, ואת מצותו הפר זה אפיקורוס, ולכן באנו לשרטט ולתאר מי הם הצדוקים, מתי נוסדה כת זו? מה היתה שיטתם? מה היו מעשיהם? במה נחלקו עליהם חכמים? ומה היה בסופם?

התחלת החורבן

"אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק, הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם" (אבות א ג), משמעות דברי אנטיגנוס היתה שעל האדם לעבוד את בוראו מתוך כוונה לעשות נחת רוח ליוצרו ולא בעבור קבלת השכר המוכן ומזומן לו לעולם הבא ולתחיית המתים, אולם היו לו שני תלמידים בשם צדוק ובייתוס - הללו הבינו את הדברים כפשוטם שאין מצפה לאדם גמול על מעשיו, ועל כן פקרו וסטנו מן הדרך, ועל כן אמר אבטליון בהמשך (משנה יא) - "חכמים הזהירו בדבריהם" - לבל ישתמש הרב במילים שאינן ברורות, ויבואו התלמידים לידי מכשול.

ב"אבות דרבי נתן" מובא הסיפור בהרחבה, וז"ל: "אנטיגנוס איש סוכו היו לו שני תלמידים שהיו שונין בדבריו, והיו שונין לתלמידים ותלמידים לתלמידים, עמדו ודקדקו אחריהן ואמרו מה ראו אבותינו לומר דבר זה, אפשר שיעשה פועל מלאכה כל היום ולא יטול שכרו ערבית? אלא אילו היו יודעין רבותינו שיש עולם אחד ויש תחיית המתים לא היו אומרים כך, עמדו ופירשו מן התורה ונפרצו מהם שתי פרצות צדוקים וביתוסין, צדוקים על שום צדוק, וביתוסין על שום ביתוס, והיו משתמשים בכלי כסף וכלי זהב כל ימיהם, שהיתה דעתן גסה עליהם, שהיו צדוקים אומרים מסורת הוא ביד הפרושים שהן מצערין עצמן בעולם הזה, ובעולם הבא אין להם כלום.

מגילת תענית לפני כ-500 שנה

עיקר המחלוקת בעבודת המקדש

עיקר המחלוקת בין החכמים לצדוקים אשר הוזכרו בש"ס, היו בנוגע לעבודת המקדש וסדריו. ובספרי הדורות מבואר שזה נבע מעצם שיטות הצדוקים שדגלו בכך שהכהנים הם בכירי העם והקדושים ביותר מבין עם ישראל, ואשר כאמור לעיל הם היו הכהנים באותה תקופה, ובכך רצו להשתלט על כלל ישראל ולקבוע להם תורתם ושיטתם.

מאידך, להבדיל אלף הבדלות, דעת תורתנו הקדושה היא שחכמי התורה הם אלו שאמורים להורות את העם את המעשים אשר יעשון, וכן לפסוק דינים והלכות.

וכתוצאה מכך שראו החשיבות העיקרית

בעבודת הכהנים, הביאה אותם להחמיר מאד בדיני טומאה וטהרה הנוגעים לבית המקדש – חומרות שלא היו להן כל טעם ובסיס, ולא באו כי אם להדגיש את גדולת הכהנים ועבודתם על פני שאר העם וחכמיו. וכן המציאו איסורים חדשים בהלכות שבת בתוך בית המקדש.

וכן נטשה יסוד המחלוקת על שדעת תורתנו הקדושה שהנהגה בארץ ישראל

חשובה ונצרכת רק אם מקיימין בה את התורה הקדושה ומתנהגים על פי חוקיה, אך הצדוקים סברו שעצם הנהגת הארץ היא מצוה רבה וחשובה, אפילו אם אין הולכים בדרך התורה המסורה רח"ל, ואכן הם השתלטו על הנהגת המדינה וחילוליות.

ואכן המלחמה נמשכה מאות בשנים, כאשר גבר יד ישראל, וכל שיטתם נעקרה ונהרסה מבלי השאיר לה שריד ופליט, כי תורתנו הקדושה היא אמת ונצחית, וכדברי חז"ל שקרא לא קאי.

כת החכמים ו'הפרושים'

החכמים נקראו אז בשם "פרושים" על שם פרישותם מהעולם הזה, ושמירתם על דיני טומאה וטהרה, ופרשו גם ממגע עם הארץ, וכן נקראו כן על שם שפירשו את התורה שבכתב, על פי התורה שבעל פה אותה קיבלו איש מפי איש עד למשה רבינו עליו השלום.

מאידך, הצדוקים השתמשו בשם פרושים כדי לגנות החכמים ולהראות שאינם מעורבים בקרב העם, וכן בספר יוסיפון של יוסף בן מתתיהו אשר היה כהן, כותב שהוא בחר ללכת בדרכי הפרושים, וכלשונו – "כשהייתי בן י"ט שנה החיליתי לערוך דרך חיי לפי מנהג כת הפרושים".

והוא מתאר דרכי הפרושים בזה"ל: "הפרושים מסתפקים במועט, ומואסים את החיים

היקרים במאכל ובמשתה, ואינם רודפים אחר התענוג כלל, ואך מה שיוודים עם השכל הטוב אותו ישמרו לעשות בדיוק ובשקידה, נוהגים כבוד בזקניהם, ולא ישליטו על נפשם הגאווה לבטל דבר שהנהיגו הזקנים מקדם. ובשביל דעותיהם ומדותיהם אלה השפעתם גדולה על העם העושים בדברי עבודת ה' בתפילה וקרבות בכל מה שיורום הפרושים,

וגדול כבודם בערים בשביל מנהג חסידותם כן במעשיהם וכן בדבוריהם" (פרק קדמוניות ס"ח פ"א) "הפרושים אשר רב כוחם בפרוש התורה .. ומאמינים בהשאת הנפש, וכי נפשות הצדיקים חוזרות לגופתן, ונפשות הרשעים הולכות לגיהנום, אוהבים איש את רעהו, ורודפים שלום ודורשים שלום הבריות" (מלחמות ס"ב פ"ח)

ואדרבה במס' עירובין (פרק ו' משנה ב') משמע שהצדוקים הם פרשו מלהתגורר בין שאר העם: "אמר רבן גמליאל מעשה בצדוקי אחד שהיה דר

צדוקים - נקראו כך - מפני שהיו צדיקים בעיניהם:

ניסוך המים - רמז לשפלות. כמאמר חז"ל, מים הולכין למקום נמוך. וזה ענין הצדוקים שהיו אומרים, אין ניסוך המים מן התורה, והוא גסות הרוח. ויובן מה שאמר הרבי ר' בינע ז"ל, דנקראו צדוקים - על שם שהיו צדיקים בעיניהם, עכ"ד. הובא ברמתיים צופים'. ויובן, דהיו צדיקים בעיניהם, וזהו גסות הרוח וכנ"ל.

(קול מבשר)

אמנם בית חשמונאי התחיל לסטות מדרך הישר, והמלכים לא היו צדיקים ויראי שמים, אז החלה התקופה הנוראה בימי מלכותם של מלכי בני חשמונאי האחרונים ומלכי בית הורדוס, שרובם ככולם השתייכו לכת הצדוקים.

ועל כך כתב הרמב"ן (בראשית מט י): "זוהי היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידיו עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מישראל, ואף על פי כן נענשו עונש גדול .. ואף על פי שהיה בזרע שמעון עונש מן הצדוקים, אבל כל זה מתחילה חשמונאי הצדיק לא עבדו אלא בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם מדה כנגד מדה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריתום".

אכזריות המלך יוחנן הורקנוס

לאחר נצחון בית החשמונאים על היוונים מלכו בארה"ק – מתתיהו ובניו יהודה, יונתן, ושמעון, אשר היו צדיקים וקדושים, ולאחר מות שמעון מלך בנו יוחנן הורקנוס (הנקרא גם אלכסנדר ינאי), בתחילה נהג כאבותיו בדרכי התורה והמסורה ושימש בכהונה גדולה שמונים שנה (וי"א ארבעים), עד שנהפך ליבו ללכת בדרכי הצדוקים והרע את מעשיו בעיני אלוקים ואדם.

ובגמרא קידושין (סו.) מבואר באריכות שנתהפך ליבו לרע מחמת ששמע שחכמי ישראל מלעזים עליו שפסול עליו לכהונה. בעקבות אותו

מאורע רצח נפשות רבות מישראל ובראשם חכמי הדור, ובימיו נתן לצדוקים השלטון ויהרגו נפשות רבות וטהורות ללא משפט, בעקבות אכזריותו ברחו לארץ מצרים רבים מחכמי ישראל ובראשם זקן החכמים רבי יהושע בן פרחיה.

לאחר מות יוחנן (ג' אלפים תרס"ח לבריאת העולם), ישב על כסאו בנו יהודה אריסתובלוס, גם הוא כאביו נמנה על כת הצדוקים והלך אחר תאוות ליבו הרע, מרוב עסקו

עמנו במבוי בירושלים, ואמר לנו אבא מהרו והוציאו את כל הכלים למבוי עד שלא יוציא ויאסר עליכם".

הצדוקים לאורך ימי בית שני

הנה תקופת המחלוקת בין הפרושים לצדוקים נחלק לכמה תקופות, הראשונה, עם הקמתה של כת הצדוקים בראשית ימי בית שני ועם תחילת שלטון היוונים, באותם ימים היתה יד הפרושים החכמים תקיפה, ועדיין לא הרימו הצדוקים את ראשם בעזות, ופרסמו בחשאי את שיטתם.

אך עם התגברותה של שלטון היוונית בארץ ישראל נמנו הצדוקים על ראשי המתיוונים, כי שיטת ותרבות יון שנתבססה על תענוגי והבלי עוה"ז תאמה מאוד לשיטתם, ובהוראת מלכי יון קיבלו הצדוקים שלטון רב ושררה בארץ, אך באותה תקופה עדיין לא עלתה בידם להתרבות בכמות.

והתקופה השנייה בתחילת שלטון בית חשמונאי בארץ הקודש, מלכי בית חשמונאי הראשונים היו צדיקים ונאמנים לה' ולתורתו ודחו את הצדוקים מכל וכל, וכן עד אז היו רוב הכהנים גדולים ממשפחת בית צדוק, ואילו החשמונאים נמנו על משפחת בית יהויריב, ומני אז נלקחה מידי הצדוקים הכהונה הגדולה, שהרי החשמונאים לקחו לעצמם כהונה ומלכות גם יחד, ובכך הופרה מזימתם.

ארון קבורה ממתתיהו בן יהודה אחרון מלכי החשמונאים

בתענוגות תבל לא חפץ בכהונה גדולה והחל למוסרה לכל המרבה במחיר, והיתה זו תחילת הפירצה של מכירת הכהונה הגדולה, שהמשיכה עד לחורבן הבית, אך לא ארכו ימי מלכותו וימות כעבור שנתיים למלכותו.

מטבעות מינאי המלך

בימי חושך ואפילה

אחריו מלך אחריו אלכסנדר ינאי, אשר על אף שבתחילת ימיו אהב את הפרושים, כעבור זמן קצר הלך אחרי הצדוקים, ימי מלכותו מלא בדמים רבים אשר שפך ברוב רשעותו, חמישים אלף איש נרצחו בהוראתו, ובראשם שמונה מאות מגדולי הפרושים שנצלבו וילדיהם נשחטו לעיניהם! הוא הכהן הגדול שאיתא בסוכה שניסך מים על הארץ ורגמוהו כל העם באתרוגיהם, ובימיו

הקימו הצדוקים סנהדרין משלהם, וכתבו ספר "גזרתא" ובו חקקו את גזירותיהם והעונשים האכזריים ביותר, וכן בנה ינאי מחיצות וגדרות בבהמ"ק, כדי להסתיר מעיני העם את הנעשה בעבודת הקרבנות ע"י הכהנים הצדוקים.

*

אך לא אלמן ישראל, וכלל ישראל זכו בתוך ימי

האפילה להאור הנשגב של התנא האלוקי רבי שמעון בן שטח, שהיה אח לאשת המלך, הלא היא הצדקנית שלומית אלכסנדרה (הנקדאת שלומציון המלכה), ועי"ז היה רבי שמעון מצליח לבטל גזירות רבות שריחפו מעל ראשי כלל ישראל.

אך תקופת מלכותו של ינאי היתה בעליות וירידות, כי לעתים היה נוטה לטובת הצדוקים, ולעתים בהשפעת גיסו נוטה לטובת הפרושים, וכדמצינו בגמרא שפעם אחת רבי שמעון בן שטח הוכרח לברוח לחוץ לארץ מחמת זעמו של המלך, אך מאידך גיסא היה תקופה שהצליח רבי שמעון להשתלט בדרכי חכמה על הסנהדרין של הצדוקים ולהחליפם בדיינים פרושים.

רבי שמעון הצליח גם לבטל את ספר הגזרות שלהם, וכן להשיב את רבי יהושע בן פרחיה לארץ ישראל, אותו יום כ"ח טבת בו התבטלה הסנהדרין של הצדוקים, נקבע היום ההוא ב"מגילת תענית" ליום שמחה לדורות.

תקופת המלכה שלומציון

כעבור שמונה עשרה שנה מת המלך ינאי הרשע, ובהוראתו התמנתה אשתו הצדיקת שלומית אלכסנדרה (שלומציון) למלכה על ישראל, לפני מותו אמר ינאי לאשתו – אל תתיראי מן הפרושין ולא ממי שאינן פרושין, אלא מן הצבועין שדומין לפרושין, שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס (סוטה כב:) ופירש רש"י – אל תתיראי מן הפרושין, שהפרושין היו שונאין אותו לפי שהרג מן החכמים הרבה ונהפך להיות צדוקי

כדאמר בקידושין (דף סו), וכשמת היתה אשתו יראה מהן שלא יעבירו המלוכה מבניה, והיתה אומרת לו לבקש מלפניהם עליה, ואמר לה אל תתיראי מן הפרושין שצדיקים הן ולא יגמלוך רעה, ולא לבניך

שלא חטאו להם, ולא ממי שאינן פרושין – שהן אוהביי.

כאמור, הצדיקת שלומית מסרה את השליטה לידי החכמים, ואותן תשע שנים שהתקיימה מלכותה היו שנות ברכה לארץ

עיי' בס' זכרונות אדמור"י בעלזא (ח"ג רל"ג) שפע"א אמר הרה"ק המהר"ד מבעלזא שמעולם לא ידע הטעם שאוכלין 'בארשט' בחג הפסח, וחקר ודרש אצל הרבה גדולים ולא ידעו טעמה, עד שא' מגדולי ליטא אמר לו שלפי שכתוב כל מחמצת לא תאכלו וגו', והצדוקים אמרו שכל דבר שהוא חמוץ אסור לאכלו בפסח, ע"כ אכלו דווקא דבר זה שחמוץ להוציא מליבם של צדוקים, ע"ש.

הצדוקים להרים ראש בזכות קשריהם עם השלטונות.

אנטיגנוס בנו אל אריסתובלוס המתין לשעת הכושר, ועלה על ירושלים וכבשה מידי דודו הורקנוס, ואף כרת את אוזנו של הורקנוס כדי לפסלו מן הכהונה, ונתמנה למלך, אולם לא ארכו ימיו כמלך וכהן – קיסר רומי הורה להרגו, ומינה את הורדוס העבד האדומי למלך בירושלים, בכך נכרתה המלכות משושלת בני חשמונאי, ומאז ועד חורבן הבית (103 שנים) מלכו הורדוס וזרעו אחריו.

כבוד הכהונה מושפלת

במהלך שנות מלכות הורדוס הצליחו הצדוקים לקנות בממון רב את הכהונה גדולה ולמנות א' מהפיקרים.

החכמים מצאו נחמה פורתא במצב השוור – ולמרות שרוב הכהנים הגדולים היו צדוקים – מלבד תקופות קצרות ומקרים בודדים, התנהלה עבודת המקדש כרצון חכמים, כי רוב העם הכיר בתורת האמת והקשיבו לדברי החכמים, והכהנים הצדוקים, פחדו לשנות מהוראת החכמים בפרט בנושאי עבודת המקדש.

וכדאיתא במסכת סוכה (מג:): "פעם אחת חל שביעי של ערבה להיות בשבת, והביאו מרביות של ערבה מערב שבת, והניחום בעזרה, והכירו בהן בייתוסין (רש"י – הרגישו תלמידי בייתוס והן צדוקים, ואינם מוידים בערבה, שאינה מפורשת מן התורה) ונטלום וכבשום תחת אבנים. למחר הכירו בהן עמי הארץ (רש"י –

הקודש, וחכמי ישראל בנו מחדש את גדרי התורה וגזירותיהם שנפרצו, וזכו לרומם את קרן התורה והיראה.

למלכה שלומית היו שני בנים – הגדול הוא הורקנוס שנטה לצד הפרושים, אך היה אדם חלש במזגו, והשני אריסתובלוס היה גיבור חיל, את הורקנוס מינתה המלכה לכהן גדול, ואת אריסתובלוס הכתירה כשר הצבא על כת הצדוקים ושלחה אותם מירושלים, כדי למנוע מחלוקת, והצדוקים הושפלו והודחו.

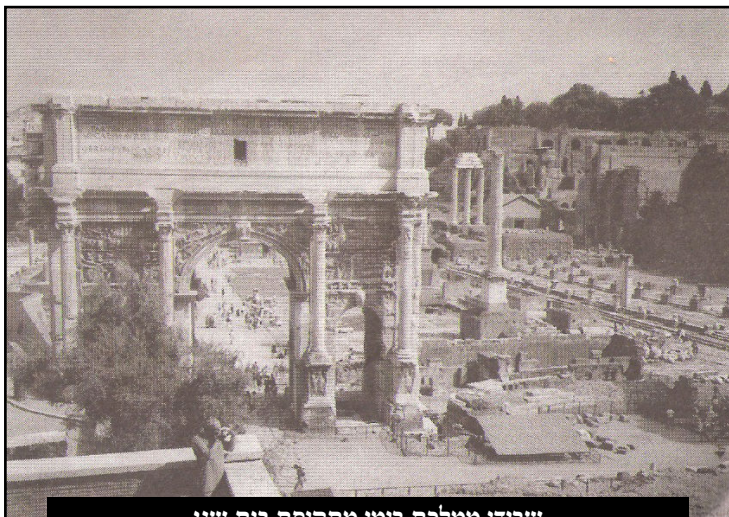
*

אך ויהי אין ויהי אלא לשון צער, שנות השובע הסתיימו עם מותה של המלכה שולמית, והורקנוס רצה למלוך, אולם אריסתובלוס הופיע בראש צבאו וכבש את המלוכה מידי. ועשו שלום ביניהם וסיכמו שהורקנוס יוותר על המלוכה ונוותר במשרתו ככהן גדול, אך השלום לא האריך ימים ובירושלים פרצה מלחמת אחים עקובה מדם כששני האחים נלחמו ביניהם על המלוכה.

שלוש שנים נמשכה המלחמה, המערכה הוכרעה שפומפיוס שר הצבא ממלכות רומא הגיע לירושלים, ואחד מספרי המקורות כתב גירסא שנצחונו של הורקנוס על אחיו אריסתובלוס היה בעצם יום שבת קודש, כי אז נמנע אריסתובלוס מלהשיב מלחמה, משום שהצדוקים סברו שאסור לחלל שבת אפילו בשביל פיקוח נפש.

השר פומפיוס גירש את אריסתובלוס לרומי, והמליך את הורקנוס, או אז התברר גודל השבר

כשהחשמונאים כמו ידיהם נטעו את זרע הפורענות, וגרמו לתחילת השלטון הרומאי בארץ ישראל, למרות שבמראה חיצונית כיהן הורקנוס כמלך וכהן גדול, הציבו הרומאים נציב בארץ ישראל אשר כביכול שימש רק כמשנה למלך אך למעשה שלט בפועל, כך שבעשרים ואחת שנות ימי מלכותו של הורקנוס אשר הוא עצמו היה מכת הפרושים, הצליחו

שרידי ממלכת רומי מתקופת בית שני

שלא היו בקיאים באיסור טלטול, והם היתה ידם עם הפרושים), ושטמוס מתחת האבנים, והביאום הכהנים וזקפום בצדי המזבח, לפי שאין בייתוסין מודים שחיבוט ערבה דוחה את השבת.

וכפי שהמפרשים מבארים שמדברי הגמ' ורש"י נמצאו למדים שאפילו עמי הארצות שאפילו באיסור טלטול לא היו בקיאים, הכירו לדעת היכן נמצאת האמת ותמכו בפרושים ולא בצדוקים, וכשהצדוקים ניסו לערער על מצווה או מנהג מסויים, הורו חכמים לנהג דווקא מתוך פרסום ותכונה רבה, וכמו שכתב הריטב"א – "והנכון

שמצות ערבה חמורה היתה בעיניהם להקפיד בה לעשות לה פרסום שהיא מן התורה במקדש מפני הביתוסים שהיו חולקים בה".

ועוד איתא בגמרא במסכת יומא (יט:): "מעשה בצדוקי אחד שהתקין מבחוץ והכניס (העלה את הקטורת על האש עוד כשהיה בהיכל כדעת הצדוקים, ולא על פי הדין שיש להעלות את העשן רק בתוך קודש הקדשים). ביציאתו היה שמח שמחה גדולה, פגע בו אביו, אמר לו: "בני, אף על פי שצדוקין אנו – מתיראין אנו מן הפרושים" (והגמרא ממשיכה לספר על עונשו של אותו כהן).

הרי לנו שאפילו הכהנים הצדוקים חששו מהפרושים ונתייראו מלשנות מדיני התורה.

סילופי הצדוקים

אך מאידך גיסא, היה כבוד התורה מושפל כשהחכמים היו צריכים להשביע את הכהן גדול ביום הקדוש והנורא שלא ישנה מדברי החכמים, וכן מצאו במס' יומא שהיו צריכים לקרוא להכהן פסוקי נ"ך שלא יירדם, מחמת גודל בורותם לא

ידעו ללמוד לבד, וכדאיתא במשנה (יומא) "זכריה בן קבוטל אומר פעמים הרבה קריתי לפנו בדניאל. וכדי בזיון וקצין!

וכן מעמד הכהונה הלך והתדרדר מדחי אל דחי – וכדאיתא בס' יוסיפון הצדוקים הקימו "חבר כהנים גדולים" וכן "חבר בני כהנים גדולים", והללו עשו כל אשר לאל ידם כדי לערער את יסודות הדת בארה"ק, אותם "בעלי זרוע" בלשון חז"ל (יקרים, ואבירים בלשון יוסיפון), השתלטו על כל התרומות בביהמ"ק ודאגו שייגיעו רק לידיהם, כך נותרו כהנים רבים עניים ורעבים ללחם.

וכן עמלו הצדוקים לחבל במצות קידוש החודש, הם היו שוכרים עדי שקד כדי שיעידו על קידוש החודש בכדי שתחול קביעות החודש לפי דעתם וכדאיתא במס' ראש השנה וכך יחול חג השבועות ביום ראשון כפי שיטתם הקלוקלת, והחכמים בחכמת תורתם ניהלו נגדם מלחמת חורמה.

*

וכן הא דאיתא (יומא) אודות הכהן הגדול שיצא מבית המקדש במוצאי יום הכיפורים, כשהוא מלווה בעם רב, והנה כשהבחינו

המלווים בשמיעה ואבטליון, עזבו את הכהן הגדול והלכו אחרי התנאים הקדושים, כשבאו שמעיה ואבטליון ליטול רשות מהכהן הגדול להפד וללכת לביתם – מכאן אנו רואים שחכמי ישראל הקפידו בכבודם של הכהנים למרות מעמדם הירוד – אמר להם הכהן "ייתון בני עממין לשלם!" – שהרי היו בני גרים – אמרו ליה ייתון בני עממין לשלם, דעדין עובדא דאהרן, ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עביד עובדא דאהרן.

קשר רשעים

בימי שלטונות של אגריפס השני – שהיה רשע והלך אחר תענוגיו – הצליחו הצדוקים להקים לעצמם שוב סנהדרין משלהם בראשותו של הכהן הגדול חנן בן חנן, ובה פסקו דינים כרצונם, כאמור, היו דיניהם אכזריים ביותר, שהרי פירשו "עין תחת עין" כפשוטו, וכן דין שריפה על ידי שריפה על המוקד, כפי שהעיד ר' אלעזר ברבי צדוק (סנהדרין נב:) על מעשה שהיה בבת כהן שחטאה, "והקיפה חבילי זמורות ושרפה.. אמר רב יוסף: בית דין של צדוקים הוה". ונגד דעת התורה שדרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, שרק שורפין אותה בפתילה ורתחת.

והעולה על כולנה – העזה אותה סנהדרין לקבל עדויות על קידוש החודש כדי שיוכלו

לקבוע את הימים כאוות נפשם. וזהו הפירוש בדברי המשנה (ר"ה א ז) "אמר רבי יוסי מעשה בטוביה הרופא שראה את החודש בירושלים הוא ובנו ועבדו משוחרר, וקבלו הכהנים אותו ואת בנו ופסלו אותו ואת עבדו וכשבאו לפני בית דין קבלו אותו ואת עבדו

ופסלו את בנו". על כל המאורעות האלו תיקנו חז"ל את הברכה "השיבה שופטנו כבראשונה" אליה הצטרפה לאחר מכן הברכה ולמלשינים" כשהמלה "מינים" מכוונת כלפי הצדוקים.

רבי יוחנן בן זכאי נגד הצדוקים

בחסד ה', לא האריכה ה"סנהדרין" המרשעת הזו ימים, והמלכות רומי זעמה על הסנהדרין שדנה דיני נפשות, ללא רשותו, והוא הורה לבטלה, וגם את הכהן הגדול חנן בן חנן העבירו מכהונתו, ומינה תחתיו כהן אחר.

בראש המערכה עמד נשיא ישראל רבי יוחנן בן זכאי, ומובאים בדברי חז"ל (כגון בסוף מס' דים), וכן הא דאיתא בתוספתא (פרה ג) מעשה בצדוקי אחד שהעריב שמשו ובא לשרוף את הפרה, וידע בו רבן

יוחנן בן זכאי ובא וסמך שתי ידיו עליו ואמר לו – אישי כהן גדול מה נאה אתה להיות כהן גדול, רד טבול אחד, ירד וטבל ועלה, אחרי שעלה צרם לו באזנו, אמר לו – בן זכאי לכשאפנה לך! אמר לו כשתפנה! לא שהה שלשה ימים עד שנתנהו בקבר, בא אביו לפני רבן יוחנן בן זכאי, אמר לו – לא נפנה בני אלא מפני שהעריב שמשו.

והמפרשים ביארו שאותו כהן גדול צדוקי הקפיד על שיטתם של הצדוקים שלא לעשות את הפרה האדומה כי אם לאחר טהרת הערב שמש, לכן טבל סמוך לשקיעת החמה, כדי שייטהר בהערב שמש ויוכל לעסוק בעשיית הפרה, אולם רבן יוחנן בן זכאי שמע על כך וכשעלה מן הטבילה, הניח את ידיו עליו כדי לטמאו, ואף לגלג על שיטתו, בנוסף על כך גם צרם באזנו כדי להפחידו או כדי לעשות בו מום ולפסלו מן הכהונה, הכהן איים על ריב"ז שהוא מתכוון להשיב לו כגמולו כשיתפנה אליו, אולם הוא מת ואביו בא להודות בפני ריב"ז.

*

הכהנים הגדולים שלא היו ראויים לשמש

בכהונה גדולה היו מתים בכל שנה ושנה כשנכנסו לקודש הקדשים. וכדאיתא בגמרא יומא (ה). שימשו בבית שני שלוש מאות כהנים גדולים, משא"כ בבית ראשון, שהיו צדיקים כיהנו רק שמונה עשר כהנים.

אמנם בתלמוד ירושלמי (יומא) איתא שבבית שני היו שמונים וארבעה או שמונים וחמשה כהנים גדולים, ובתוס' ישנים (שם) שהירושלמי מתייחס רק לאלו שמתו, אולם היו רבים שנפסלו לכהונתם על ידי טומאה וכדומה, ולכן הוצרכו להתחלף בכהנים אחרים.

סופם של הצדוקים

עננים שחורים החלו להתפשט על הארץ – הבית עמד לפני חורבנו, והצדוקים הרשעים הקימו

מטבעות שרשום עליו בכתב עברי "יוחנן הכהן הגדול ראש חבר היהודים" זה ה' אחרי שנעשה צדוקי והציג עצמו כראש הסנהדרין [חבר היהודים]

הסילופים של הצדוקים

כפירתם במסורת חז"ל, גרם להרבה מחלוקת בינם ולהבדיל בין החכמים בנוגע להבנת מצוות התורה, ונציין את רק המחלוקות העיקריים.

א. קביעת חג השבועות - הצדוקים פירשו את הפסוק "ממחרת השבת" על השבת כפשטה, שלא כחכמים שפירשו ממחרת הפסח.

ב. קרבנות תמיד - לשיטת הצדוקים יחיד מתנדב קרבנות תמיד וכן מוצית השקל, ולדעת חכמים באים משל ציבור.

ג. מצות נסכים - לדעת הצדוקים מנחת נסכים לא היה קרב על המזבח אלא נאכל לכהנים, ולדעת החכמים הוא קרב על המזבח.

ד. קטורת ביום הכפורים - הצדוקים סברו שהיה צריך לעשות מקודם ענן הקטורת ואח"כ להכנס לקודש הקדשים, ולדעת חכמים רק אחר שהכה"ג נכנס עשה את הקטורת.

ה. שבעת ימי המילואים - הצדוקים המציאו שיש לחגוג את שבעת ימי המילואים בכל שנה, ולדעת חכמים ימים אלו נחגגו רק בימי משה רבינו ע"ה.

ו. ניסוך המים - לשיטת הצדוקים אין מצות ניסוך המים בחג הסוכות, ולדעת חכמים הוא א' ממצות החג.

ז. חבטת הערבה בהור" - לשיטת הצדוקים אין מצוה זו קיימת, ולדעת חכמים היו חובטין הערבה בהושענא רבא.

ח. תפילין של ראש - לשיטת הצדוקים הניחו את התפילין בין העינים ממש (וי"א שעשו תפילין עגולות), ולדעת חכמים המצוה היא על הראש נגד העינים.

ט. טבילת עזרא - לשיטת הצדוקים לא נהגו בטבילה זו, ולדעת חכמים נהגו והחמירו בה.

י. מצות חליצה - לדעת הצדוקים צריך החולץ לירוק בני היבם ממש, ולדעת החכמים מול פניו.

יא. עונש נזיקין - לדעת הצדוקים עין תחת עין מתפרש כפשט, ולדעת חכמים הוא תשלומי כסף.

יב. עדים זוממים - עד זומם נהרג רק אם כבר הרגו את הנידון, ולדעת חכמים דווקא כאשר זם ולא כאשר עשה.

חבורת יחגי בריוני' שהקימו מרידה במלכות רומי. ובכך נחתם את גזר הדין על ארץ הקודש ועל בית המקדש, וכדאיתא בגמרא במסכת גיטין (פרק הניזקין) רבן יוחנן בן זכאי חזברח בצניעא אל מחוץ לחומות ירושלים, והצליח להציל בבקשתו מידי אספסיינוס את יבנה וחכמיה, ואת שושלת רבן גמליאל, ובכך ניצלה התורה הקדושה מידי כליון רח"ל, והתורה עברה ליבנה ומשם יצאה הוראה לעולם.

ומאידך אז נכרתה כת הצדוקים מן העולם, ונתקיימה התפילה וכל המינים כרגע יאבדו, וכפי שחוקרי הדורות כותבים לא נמצאו שום ספרים ומכתבים אחר החורבן המעידים שעדיין נתקיימה שיטת הצדוקים כלל. חוץ משני ספרים עלובים "ברית דמשק" ו"מגילת המקדש", שתוכם מוכיח שנכתבו בידי כהנים שפרשו מבית צדוק.

הקראים

כעבור אלף שנה קם בבבל אדם בשם ענן, והקים את הכת הקראים שהאמינה רק בתורה שבכתב, ואף שלפי טענתם לא היו ממשיכים בשיטת הצדוקים, אולם הרמב"ם כתב שהם המשך מאותה שיטה מסולפת וכלשונו: "ומני אז צמחו אלה הכתות האזרות קהילות המינים אשר ייקראו בארץ הזאת - רצוני לומר: מצרים - קראין, ושם אצל החכמים צדוקין וביתוסין, והם אשר החלו להטיל דופי בקבלה, ולפרש הכתובים כפי מה שיראה לכל אדם, מבלי השמע לחכם כלל, בניגוד לאומרו יתעלה: "על פי התורה" וכו' "לא תסור וכו'".

וכן כתב רבי עובדיה מברטנורא (במס' ידים פ"ד מ"ו): "ועד היום הזה נשארו מהם פליטים במצרים בדמשק ובקוסטאנטינ"א, והם לשיכים בעינינו ולצנינים בצדנו, ואנו קורים להם קראים, לפי שאין להם אלא המקרא בלבד", אמנם שאר הפוסקים כלל אינם מזכירים את הצדוקים בזמן הזה.

ויה"ר שבמהרה בימינו יבנה בית המקדש, ונזכה לראות כהנים בעבודתם ולויים בשירם ובזמרים, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה במהרה בימנו.

די רבי'ס כולל!

דער מאטע ו"ל האט מחדש געווען דעם כולל עצי חיים בחיים חיות. ער האט דאס געפילט פאר א הייליגע זאך, ווייל ער האט געוואוסט און געדענקט פון דערהיים ווי דער זיידע (מרן העצי חיים) ו"ל האט זיך געפלאגט מיט דעם ביו ער האט דאס אויפגעשטעלט. דאס איז נישט געגאנגען אזוי פשוט. דער זיידע ו"ל דער קדושת יום טוב האט אים אנגעזאגט פארן הסתלקות, ער האט געפילט פאר אזוי וויכטיג, אז דאס איז געווען איינס פון די זאכן וואס ער האט אנגעזאגט, אז מען זאל מאכן א כולל אין ארץ ישראל פאר אנשי שלומינו.

מתוך דברות קודש פון מרן רבינו שליט"א
דינער הראשונה לטובת כוללנו

סעודת ההילולא רבא

סעודת הילולא רבתי ומעמד האדיר
החזקת היסודות
לטובת כולל עצי חיים לצדקת רבי מאיר בעל הנס

מועצ"ק פר שמיני בהיכל ביהמ"ד הגדול דקריית יואל

זהגותר ממני

בענין שיורי מצה של האפיקומן

ענינו / מקורו / מעמו

מבוא

הנה איתא בגמ' מס' סוכה (דף לה.) שיורי מצוה מעכבין את הפורעניות, ומבואר בטור ובב"ח (סימן רצ"ט) דכן הוא גם בשיורי מצות ממש, ובילקוט שמעוני (רמז ר"ח) איתא, משארותם אלו שיירי מצה ומרור, צרורות בשמלותם ר' נתן אומר וכי לא היה שם בהמה והלא כבר נאמר וגם הערב רב עלה אתם וכו', ומה ת"ל צרורות בשמלותם על שכמם אלא שהיו ישראל מחבבין את המצות, וכתב בפי' זית רענן שם דאף דעברה לילה הראשונה וכבר עברה מצות מצה ומרור מ"מ שיורי מצוה הם, וכן נתפשט המנהג בתפוצות ישראל לשייר חתיכה מן האפיקומן לשמרה, וכן נהג רביה"ק זי"ע שאחר אכילת אפיקומן בליל ב' נתן להמשב"ק חתיכה קטנה שיצנעו לשמירה, ע"כ אמרו ללקט מן ספרי הפוסקים המנהגים בזה ולקבצם לפונדק אחד.

אין בזה איסור נוקב ביו"ט:

הראשון שמביא מנהג זה הוא המגן אברהם הלכות יו"ט (סי' ת"ק סק"ז), מותר לנקוב חתיכת האפיקומן בפסח לתלותו דלא כיש מחמירין ע"כ, ובחק יעקב בהלכות פסח (סימן תע"ז) כתב, ונהגו לשבור חתיכה מהאפיקומן ולנקוב אותו ותולין אותו, ואין בו משום חשש איסור מה שמנקבין אותו ביו"ט, וכ"כ במג"א סי' תק"ז ס"ק ז', ע"כ, ובמשנ"ב (שם ס"ק ט"ז) ג"כ מביא הלכה זו וז"ל: לעשות נקב בחתיכת האפיקומן בפסח לתלותו נראה דלכו"ע מותר אפילו בסכין, ומ"מ לעשות בו נקב עיגול או משולש כמגן דוד יש להחמיר עכ"ל.

אי הוה ביזוי אוכלין:

בספר קיצור השל"ה (מס' פסחים) בהנהגת הסדר מביא מנהג זה וז"ל: יש נוהגין ליקח חתיכות מהאפיקומן ועושין בו נקב ותולה אותו בקיר, ותולה כך כל השנה, ולא נמצא מנהג זה בשום ספר, ולפענ"ד לא שפיר עבדי דהוי ביזוי אוכלין כדכתב בשו"ע סי' קע"א, ובפרט שתולין החתיכה של

האפיקומן במסמר, אלא אם רוצה לקיים המנהג יקח דבר מועט מהאפיקומן לנשוא אצלו בכיסו ר"ל בתוך ההויזין זעק בלי"א ע"כ. וכנראה שלא הגיעו לידו המגן אברהם שיצא לאור בשנת תנ"ב, שנה אחת לפני הקיצור השל"ה בשנת תנ"ג.

אכן בשו"ת שבות יעקב (ה"ג סי' י"ב) לבעל החק יעקב (הובאו דבריו בשע"ת) בתשובה לשואל אחד משיב על טענה זו וז"ל, ועל ששאלתני טעם על תלות האפיקומן לא שמעתי לדבר טעם, ובקיצור שני לוחות הברית כתב שאין לעשות כן שהוא ביזוי אוכלין, ולא ידעתי מה ביזוי יש בזה ומעולם ראיתי מרבתי ואבותי שנהגו כן, וכ"כ במג"א (א"ח סי' ת"ק סק"ז) שנוהגין כן דלא כיש מחמירין, עכ"ל.

זכרון ליציאת מצרים

ובשבות יעקב מסיים דבריו בנתינת טעם למנהג זה ומסיק שם: ואין כאן ביזוי מצוה והוא זכרון ליציאת מצרים, ולפי טעם זה יהיה צריך לתלותו ולא לישא עמו כיון שטעם המנהג הוא משום שעל ידה יהיה נזכר ביציאת מצרים.

מסוגל לשמירה ולכל הענינים

גם מוזכר מנהג תליית שיורי האפיקומן במקור חיים (סי' תע"ז ס"ב) והביא הדברים בטעימו הנזכר שהוא זכר ליציאת מצרים ומוסיף עוד סגולה, וכה הם דבריו: מנהג לתלות חתיכה ממצה אפיקומן בכותל זכר ליציאת מצרים, גם מסוגל לשמירה על

הדרך כמבואר בספרים עכ"ל, חזינן מזה דאין צריכים דוקא לתלות, וכן מסיק בקיצור השל"ה שהבאנו לעיל בסוף דבריו וז"ל והוא סגולה

להצילו מן הגזלנין, ולהבריה הקליפות ממנו, כי מצא לשון מריבה, כי התרגום של מסה ומריבה היא מצותא, או יקח דבר מה מהאפיקומן ויניח בביתו במקום מוצנע ומטעם הנ"ל, עכ"ל.

וכן הביא זה במד' תלפיות (עוד אפיקומן) בשם ספר התשבי, דיקח דבר מהאפיקומן וישא אותו אצלו והוא סגולה להנצל מן הגזלנים ולהבריה הקליפות ממנו, וכ"כ בספר אלה המצות (מצוה יט) פוק חזי מנהגן של ישראל דתורה היא להיות כל אחד שיודע במנהגו מבלי שידע טעמו ונמקו עמו יוליד עמו כזית מצה של מצוה ואומרים עליו שהוא מסוגל לשמירה ולכמה מקרים בין בים בין ביבשה, ואפילו בין האומות יש ששואלין בשביל כאב הראש ואומרים שהוא בדוק אצלם.

מקור מהזוה"ק:

ובערך שי (סימן תע"ז) הביא מקור להמנהג דאיתא בזוה"ק בזה"ל: מצה אמאי (אתקריאת מצה) אלא הכי תנינן, שדי בגין דאמר לעולמי די דיאמר

לצורתנו די, אף הכי מצה בגין דקא משדד דמברחת לכל סטריין בישין ועביד קטטה בהו כגוונא דשדי דמזוזה דמברח לשדים ומזיקים דתרעא אף הכי איהי מברחת לון מכל משכני קדושה ועביד מריבה וקטטה בהו כמה דאת אמר מסה ומריבה ע"ד כתיב מצה, והא מסה בסמך איהו אלא תרגומו דמסה איהו מצותא, עכ"כ.

ובערך השולחן (סי' תע"ז סק"ד) כתב בזה"ל:

איש אחד שלא היה לו בנים בא לחו"ז הרה"ק ר' יודא ממעלין זצ"ל בליל פסח אצל הסדר, לקח בידו הקדושה חתיכת אפיקומן ונתנו לאיש הזה ואמר לו, וצפונך תמלא בטנם (תהלים י"ז י"ד) כי אפיקומן הוא צפון, יהיה שבאותו שנה היה לו ישועה.

(חמדה גנוזה ח"ב דף קנ"ח)

ויש שלוקחין חתיכה אפיקומן ונוקבין אותו ותולין אותו בצואר, ואין בזה איסור אך מילתא יתירתא הוא ולא נהגנו כך, נראה מדבריו שבליטא (מקום מגוריו) לא נהגו כן.

אבל אצל מאורי החסידות מצינו שנהגו במנהג זה, וכן מצינו בספר דרכי חיים ושלוש מנהגי הרה"ק המנחת אלעזר ממונקאטש (מנהגי ליל פסח אות תר"ז) בזה"ל אצל רבינו היה מתקיים תדיר בביתו מוצנע בכלי חתיכות ופרוסות של אפיקומן משנה לשנה עוד מאביו הקדוש (הדרכי תשובה זי"ע).

וגם בשפת אמת (פסח תרנ"ב) מביא מנהג זה ופירוש וז"ל: ליל שימורים וכי' לדורותם, שביליל פסח נשאר שמירה על כל ימי השנה, כמו שהיה אז שמורים לדורות, כמו כן בכל שנה נשאר שמירה מלילה זו לכל ימי השנה, וזה רמז האפיקומן להשאיר חלק מהמצה על כל השנה" וכן כתיב למען תזכור ע"י לחם עוני זה כל ימי חיך עכ"ל. וכבר כתבנו (לעיל) שכן נהג רביה"ק זי"ע לשמור חתיכה מן האפיקומן.

סגולה להשקיט הם מזעפו:

בספר כתר שם טוב (ח"ג עמ' 175) כתב וז"ל, יש נוהגים לקחת פרוסה מהאפיקומן ועושין בה נקב, ותולין אותה כל השנה על קיר הבית, ויש אנשים

ששומרים חתיכה ממנו בכיס בגדים, ומאמינים שאם הם הולך וסוער להשליך בים חתיכה זו

תרופה מיוחדת היה להרה"ק ר' יעקב ממעלין בן הרה"ק מראפשיץ זצ"ל, למי שחלה בחולי הקדחת שנתן חתיכת מצה מהאפיקומן שלו, והחולאת כלעומת שבאה כן הלכה לגמרי.

(בית היין מעליץ)

וינוח הים מזעפו, וכן הביא מנהג זה בספר דרך ישרה (דף פג ע"ב) נהגו בני עליה שמשירין מאכילת מצה זו של אפיקומן, ומניחין בבית יד של בגדו צרורות בשמלותם של חיקם, לשמירה לחיבוב מצוה, ויורדי הים באניות כאשר המה ראו סער גדול בים, יטילו מן המצה של האפיקומן אשר בחיקם אל הים, ויעמוד הים מזעפו.

וכן הביא באורחות חיים (ספינקא) סי' תע"ז

(ס"ק א') בשם ספר יפה ללב דטוב ליקח מאפיקומן לישא אצלו בחיקו והוא סגולה להנצל מהגזלנים ולהבריא הקליפות ולהשתיק הים מזעפו שישליך ממנה לד' רוחות הספינה, והוא רמז הכתוב (תהלים ד, ט) מ'כל צ'רה ה'צילני ר"ת מצה, ומסיק שם וז"ל ואם יהיה מן בציעת המוציא שבירך בה ב' ברכות יותר טוב, עכ"ל.

וכן בספר חיים לראש (דף ק"ב ע"ב) מהגאון ר'

חיים פאלאגי הביא שישליך לד' רוחות הספינה, ומנהג זה מוזכר גם בקונטרס מקום שנהגו לבעל שו"ת ויקרא אברהם

סגולה לפרנסה

ובליקוטי מאיר הביא בשם ספר אלפא ביתא,

דלהניח משנה לשנה אפיקומן בביתו מסוגל לפרנסה ומסוגל לכמה דברים כמו מזוזה בבית, כן אפיקומן בביתו.

ובהגדת טוב דברך מהגה"ק מקאשוי זי"ע ג"כ כתב סגולה זו וז"ל: דהנה יעקב אבינו לקח ברכת יצחק מעשו שהוא השפעת הפרנסה ויתן לך וכו' מטל השמים ומשמני הארץ וכו', ושם כתיב (בראשית כז, לה) בא אחיך במרמה ויקח ברכתך ופי' הרה"ק רמ"מ מרימנוב זי"ע דתיבת במרמה בגימ' אפיקומן, ולפי"ז יובן מה שהאפיקומן מסוגל לפרנסה שהרי יעקב קיבל עי"ז הברכות ולכן משארין מן האפיקומן לכל השנה כדי שתהיה הברכה שרויה בבתינו כל השנה.

מאיזה מצה משתתפים מליל א' או מליל ב'?

ובמנהגי פראנקפורט כתב מספר כח יהודה וז"ל: ויש כמה טעמים ורמזים שנעשים בזה הלילה בליל שימורים על כל השנה בשמירה מעולה, בעז"ה, ולכן נוהגין עמא דבר ונתפשט המנהג אחר אכילת אפיקומן שיקחו חתיכה קטנה מאפיקומן בשני לילות של פסח לתוך כיסם ונושא אצלם כל השנה עד פסח הבע"ל, משמע מזה דלוקחין משני הלילות.

ובשו"ת משנה שכיר (או"ח ח"ב סי' קכב) נשאל ע"י שואל אחד לפי מה דנוהגין לשייר מהאפיקומן, מאיזה אפיקומן ישייר מליל א' או מליל ב' כי לא מצא מבואר, וכתב השואל שמופלג אחד אמר לו שירא שמים יוצא ידי שניהם לשייר מהאפיקומן דשני הלילות, ע"כ דברי השאלה, והשיב לו הגאון המשנה שכיר עפ"י דברי הירושלמי (יבמות פ"ז ה"ג) שכל היכא דהלכה רופפת בידך פוק חזי מאי עמא דבר, וכפי ידיעתי המנהג היא לשייר רק בליל ב'.

וכתב עוד דנראה לו עפ"י דברי הראש בערבי פסחים דנוהגין לאפיקומן דין הפסח, גם לענין דין נותר יש לה להאפיקומן דין כנותר, וכמו שבפסח אסור להותיר ממנו, כמו כן אסור להותיר מהאפיקומן ונאכל לגמרי, וזהו הטעם שאין משיירין ממצה של ליל הא', והא דמקילין לשייר מליל ב', יען

דבליל ב' לאו דאורייתא הקילו בזה, וכמו שלענין לאכלו קודם חצות אין מקפידין אלא בליל א' ולא בליל ב', ולענין השיור לא הקפידו בליל ב' אבל בליל א' נראה פשוט דאסור, ולא יפה אמר המופלג הנ"ל דירא שמים יוצא ידי שניהם, ועל זה נאמר (אבות) אל תצדק הרבה, ע"כ.

סיפר לי הרב מבארנוב זצ"ל, כי בעת שהיה המשפט של הגביר ר' הענין צוקער בעיר פעסט (כי העלילו עליו אשר הסית אנשי בליעל לשרוף את ביתו וחנותו לקבל הרבה פרס) והגביר ר' הענין הוא אוהב נאמן וידיד של הרב [מבארניב] ושלא טעלגראף אל הרב לירושלים שיתפלל עבורו והרב שלח לו ממצה אפיקומן שלו, וצוה שיחזיק המצה בידו בעת שיעמוד לפני שופטי נפשו, ואמר כי מצה היא ר"ת מ'כל צ'רה ה'צילנו (תהלים נד, ט) וגם מצות מצה בגימ' רע"ו, שהוא ר"ת ו'באויבי ר'אתה ע'ני, ואמר שבעיר מגורו בארניב בחן כמה פעמים שנתן לחולי לאכול ממצה אפיקומן ופעל לטובה, כמו לחולה שליקורץ ושגועון רח"ל, וגם ר' הענין מפעסט שלח לו טעלגראמע כי ברוך ה' יצא זכאי במשפט.

(מגדיל ישועות מלכו)

פ"א בא איש לפני הרה"ק רבי נפתלי הירצקא מראצפערט זי"ע, והיה קובל במרירות לבו על הני עכברי רשיעא שבאו ונתרבו בביתו, והם אוכלים ומפסידים לו את הכל וכל פעולה שעשה נגדם לא הועיל כלום, וצוה עליו הרה"ק ליתן להם לאכול "אפיקומן" ועי"ז יחדלו לאכול ולהפסיד לו, כי אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, ואסור לאכול אחריו, וכן עשה והרפו ממנו העכברים.

(אמרי דבש)

ומסיק שם בשולי המכתב, דאם כן מה יעשו אנשי ארץ ישראל דאין להם רק לילה אחד, האריך יקיימו המנהג דהרי אסור להותיר מהאפיקומן של ליל א' "ולא ידעתי מנהגן" עכ"ל.

אולם בכף החיים הגם שהיה דר בירושלים הביא מנהג זה (סי' תע"ז סק"י) בשם רבותינו תקיפי דארעא, א"כ יש לנו עדות על קיום מנהג זה גם בארץ ישראל, ומביא שם ג"כ מספר יפה ללב וז"ל נהגו בני עליה דמשיירין ממצת האפיקומן, דשומרין ממצה של אפיקומן ומניחין בבתי יד של בגדיו צרורות בשמלותם אל חיקם לשמירה לחיוב מצוה עכ"ל.

עוד כתב בשו"ת משנה שכיר הנ"ל, דעל פי הנ"ל נראה פשוט דאסור לאכול מהאפיקומן המשויר דדינו כנותר, וכן המנהג לשרפו בכל ער"פ עם שריפת החמץ.

אולם כבר הבאנו לעיל מכמה גדולים שלא שרפו את המשויר וכן שנתנו לאכול מהם לחולים וכדו', וכן העיד בס' מנהגי פראנפורט בשם ספר כח יהודה וז"ל: וראיתי מא"א זצ"ל שמקפיד על אותו חתיכה לשמור ולהניחה בשבת הגדול הבע"ל אותו אפיקומן תוך המאכל שאנו נוהגין לאכול בכל שבת קודש מאכל הצינמא בקדירה שקורין בל"א קוניין שאל"ד ומסתמא הוא מנהג קדמונים עכ"ל.

ולסיומא דמילתא נעתיק דברי המהר"ם שיק בגודל אכילת המצה והיא שמירה מן המזיקין, וז"ל: הא כלחמא עניא, הגי' והדקדוקים מפורשים רק כך נראה לפרש, דהנה בסוף כתב הבעל הגדה חד גדיא דזבין אבא בתרי זוזי, והכוונה נראה לפרש עפי"מ שכתב בתורה ונתתם על המשקוף ועל שתי המזוזות, כי כבר ידוע כי אותיות מזוז"ת הוא זוז מות כי זז מות מישראל ונשאר מות למצרים, ועי"כ נקרא הלילה הזאת ליל שימורים מן המזיקין, וא"כ מש"ה גם כן נזכרין לשון רבים זוזי, כי מועט רבים שנים, וזהו שאמר בעל הגדה דזבין אבא הוא הקב"ה בתרי זוזי, דהנה כל ענין יצי"מ חוזרים ומתחדשים כל שנה ושנה תמיד נקרא ליל שימורים.

ולכאורה צריך להבין, כעת אין לנו מצות להזות דם הקרבן פסח על המשקוף שמורה על שתי המזוזות, וא"כ במה יזוז מות מבינינו, וד"ל דגם כן עכשיו בשעת אכילת מצה, בזה יזוז המות מבינינו, וע"ז מפרש הבעל הגדה ואמר כל דכפין ייתי ויכול היינו בזה שנאכל מצה לחמא עניא יהיה נזוז מבינינו ויהיה אנו נשמר מן המזיקין, ולזה אמר השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל כי מאחר שיזוז המות מאתנו וודאי נהיה חיים וקיימים לשנה הבאה, ודו"ק.

לעי"נ

האשה החשובה

מרת **דבורה ב"ר שלמה יודא ע"ה**

דאסקאל

נלב"ע ח' אדר תש"ע

ת.נ.צ.ב.ה.

בניני התורה

בנאים וחידושים בגמרא מסכת יומא
הלמד במסגרת חברת "יסודי התורה"

נערך ונסדר ע"י א' המג"ש שליט"א

הלכות העולים לדינא, וביאור אגדת חז"ל:

"עומדים צפופים ומשתחווים רוחים"

יותר מ 12 מליון זכרים בשעת הקרבת קרבן פסח

מרובה כ"כ שהיו האנשים עומדים באויר, ואין רגליהם נוגעות בקרקע מגודל הצפיפות, ועם זה היה נעשה להם נס שבבואם להשתחוות היו משתחווים ברווחה, באופן שהיה אחד רחוק מחבירו ארבע אמות, ולא ישמע האחד דברי הוידוי של חבירו.

[וע"ע לקמן בדברי מהרי"ל שגם כן מבואר שהנס היה בכל הג' רגלים].

יותר מ 12 מליון זכרים בהקרבת קרבן פסח

כתב בספר דרשות לחם שלמה, (אב"ד שטלוויא, עמוד קל"ג) דדבר זה ראו גם בשחיטת קרבן פסח, שפעם אחת מנו הכליות ומצאו כפלים כיוצאי מצרים, ועל כל פסח לא היה פחות מעשרה מנויים, ונמצא דהיו שם י"ב מליונים זכרים ועוד יותר, ואיך החזיקה אותם העזרה בג' כתות, והכת הג' לא היה רק מועטים, ואם כן היו כמעט כולם בעזרה בשני כתות, ואיך היו כולם שם במקום קטן וצר, וגם כל מקום המקדש אין מציאות בטבע שיחזיק אוכלוסין כל כך, ועל כרחך דהיה מועט מחזיק את המרובה.

בגמרא (דף כ"א.) "דתנן עשרה נסים נעשו בבית המקדש...עומדים צפופים ומשתחווים רוחים".

ופרש"י "וכשמשתחווים ונפלים נעשה להם נס והמקום מרחיב... שלא ישמע איש וידוי של חברו שלא יכלם", עכ"ל.

ועל סמך זה כתב התשב"ץ במגן אבות (אבות פ"ה משנה ה') שנס זה לא נעשה ברגל כי אם ביום כפור, שהטעם שמשתחווים רוחים משום שלא ישמע וידוי של חבירו, והרי ברגל לא מתודים, אלא ודאי נעשה ביום הכפורים בלבד, עוד כתב שם דלא מסתבר שהיה ברגל כי יש לו תשלומים כל שבעה, ומן הסתם לא היה צפוף כל כך.

אולם ברש"י באבות (שם) כתוב שהנס נעשה כדי שלא ישמע אדם תפלת חבירו, אם כן סרה טענתו הראשונה של התשב"ץ.

וכ"כ בילקוט מעם לועז (אבות) "והנס השמיני 'עומדים צפופים ומשתחווים רוחים', שבשעה שהיו ישראל עולים לרגל באחד משלש הרגלים, שהם פסח שבועות וסוכות, וכל אחד היה מביא עמו קרבן לבית המקדש, והעם היה

והנה כמה הלכות עולים לדינא מהגמרא בסוגיין, ונצטט אחדים מהם:

אבותינו הקדושים בכל רגל ורגל, כדי שיהיה זכותם עומדת לנו ולזרעינו עד עולם אמן".

היחיד מתודה בלחש, והש"ץ בקול רם

בשור"ת הרמ"ע מפאנו (סימן קב שאלה ג') כתב שהשליח צבור צריך לומר הוידי בקול רם, וכתב (שם) שאע"פ שהיחיד טוב שיתודה בלחש, וכדתנן עומדים צפופים ומשתחוים רווחים, ופירש רש"י כדי שלא ישמע איש את וידויו של חבירו ולא יכלם, לפי שהיחיד צריך לפרש החטא, אבל שליח צבור שמתודה באופן כללי בעד כולם צריך להשמיע קולו לדבים, למען יזכרו וישובו, כי היכי דתהוי להו כפרה, ושליח צבור שמנמיך קולו בשעת הוידי גוערים בו, ואם הוא מוסיף בו מדעתו כמו שנהגו יחידים בלחש הרי זה טועה, ולא עוד אלא שהוא פוגם ונפגם, הילכך משתקים אותו בניזיפה ע"כ.

טעם הזכרת נשמות ביום טוב אחרון של

פסח וסוכות

כתב בספר קב הישר (פרק פ"ו) מצאתי כתוב בשם מהרי"ל ז"ל: ושמעתי טעם הגון למה מזכירין נשמות במדינות פולין באחרון של ימים טובים, דע כי אחת מעשרה ניסים שהיו במקדש הוא שכל ישראל היו נכנסים לבית המקדש ג"פ בשנה, בחג המצות, ובחג השבועות, ובחג הסוכות, והיו עומדים צפופים ומשתחוים רווחים, וזהו היה נגד הטבע.

והענין כך כי כל רגל ורגל, היו באים נשמת אברהם יצחק ויעקב לבית המקדש של מעלה עם כל נשמות הצדיקים, והמקדש של מטה היה מסתלק, והיה הבית המקדש של מעלה יורד למטה, ומקדש של מעלה הוא רוחני, ולכן היה יכול לקבל כל כלל ישראל, ולכן עכשיו שחרב הבית בעונינו צריכין אנו להזכיר נשמות

בספרים הקדושים מצאנו כמה וכמה בחינות לפרש עומק דברי חז"ל אלו "עומדים צפופים ומשתחוים רווחים", למה באמת היה צריך להיות עומדים צפופים, ולא נעשה הנס שיעמדו רווחים, וכן למה הוצרכו לנס זה.

והרבה בחינות נשנו בזה ללמד על הכלל כולו יצא עבודה בדרך ה', ונצטט אחדים מהם:

"משתחוים" אם כל אחד מוותר לטובת חבירו, בייגט זיך צו צום חבר, "רווחים" ווערט גרויס (נעשה רווחה)".

אפילו בשעה ש"עומדים צפופים" היו

"משתחוים רווחים" בפנימיות הלב

כתב בעבודת ישראל לפרש בהקדם מה שפירש ר' יחיאל חתן הבעש"ט "וכל קומה לפניך תשתחוה", כי מלך בשר ודם רואה רק לעינים, ולכן ההשתחוואה אליו הוא במעשה הגוף דוקא, אבל לפני הקב"ה יכולים להשתחוות בכניעת פנימיות הלב, ואפי' כשהגוף עומד בקומה זקופה. וז"פ וכל "קומה" אפי' בקומה ג"כ לפניך תשתחוה.

וז"ש התנא ג"כ "עומדים צפופים" ואעפ"כ באותו הזמן היו "משתחוים רווחים" שהיו משתחוים בביטול אצלו ית'.

אגרא דכלה דוחקא

יש להבין מה המעלה בכך ש"עומדים צפופים", ולמה לא נעשה נס שגם יעמדו רווחים, כתב החתם סופר לפרש ש"עומדים צפופים" על מנת לקבל שכר על כך, וכפי שאחז"ל (ברכות ו') "אגרא דכלה דוחקא", פירוש עיקר קבלת השכר של הבאים ללמוד בשבת שלפני הרגל הוא שכר הדוחק והצפיפות.

[ובפשטות לומדים שהנס היה ש"משתחוים רווחים", אך הוא כתב דהנס היה ש"עומדים צפופים", דזה שהיה משתחוים רווחים פשוט הוא, דמקום הארון אינו מן המדה, פירוש דדבר רוחני אינו תופס מקום].

אם כ"א עומד על שלו נעשה צפוף ודחוק...

איתא בשם הבעש"ט "עומדים" אם כל אחד עומד על שלו "צפופים" נהיה צפוף ודחוק

"עומדים" - בקומה זקופה, "צפופים" כאילו

דוחק בביכול רגלי השכינה...

ובשם השל"ה הקדוש איתא לפרש "עומדים" אם עומדים בקומה זקופה בגדלות וגאווה "צפופים" נעשה המקום צפוף וצר, כאילו דוחקים בביכול רגלי השכינה "ומשתחווים" אלה שמחזקים את עצמם בענוה והכנעה, "רוחים" יש להם שטח נרחב מסביבם.

"העומדים" בעוה"ז בקומה זקופה "צפופים"

הם למעלה...

כתב בספר אור פני משה (עמוד נ"ח) וז"ל נפל במורשי לבבי, ואפשר ראיתי בספר והוא עומדים צפופים וכו', ר"ל אותם בני אדם שהם עומדים בעולם הזה בקומה זקופה, אז צפופים הם למעלה בבואם שם בראות מעשיהם נכתבים בספר, ולרמוז צפופים ר"ת צ'לם פ'נה ו'פתחי פ'יהם י'סגור מ'לפתוח, כי לא נשכח דבר ממעשיהם. אמנם ומשתחווים דייקא ר"ל אותם אשר הם שוחים עפר בעוה"ז, רוחים להם שם, ולרמוז רוחים ר"ת ר'ואים ו'שמחים ח'לקם י'נתן מ'שלם, כי לא התענגו בעוה"ז כדי לנכות להם שם ודו"ק.

דרך התשובה, קודם עומדים צפופים ואח"כ

משתחווים רוחים

כתב בספר אור עינים (אות ת', בשם נוצ"ר חס"ד פ"א מ"ה) עומדים צפופים באויר ומשתחווים רוחים בעת הוידי והתשובה, כשהוא מזכיר עונותיו, וממשיך שפע ואור, כי כן דרכי התשבה לסגף עצמו בתענית ושק ואפר ובכיה והספד, ואח"כ השמחה והנועם ושפע אור אלוקי שבא אחר זה, ומשתחווים רוחים בהרחבת המוחין, וזהו עיקר התשובה להרבות זכיות בשמחה ונועם השם.

עומדים צפופים - נמצאים בעת צרה,

ומשתחווים לה, אז ורוחים

כתב במדרש שמואל (אבות פ"ה מ"ה) כי יש כאן לימוד גדול לכלל ישראל, כאשר יעמדו ישראל במצב של "עומדים צפופים" - הצרות

לוחצות אותם, הם עומדים בשעת דחק, לחץ מצד אויב ונוגש - אז אם יהיו "משתחווים" - פונים אל ה', מרכינים ראש וחוזרים בתשובה, אז יזכו ל"רוחים" - לצאת למרחב ולהיחלץ מצרותיהם.

כמו שאנו אומרים בהלל (תהלים קט"ז ג' ד') כאשר "צרה ויגון אמצא" אז "בשם ה' אקרא" ההמשך הוא (פסוק י"ב) "מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי" ומיד אחר כך פסוק י"ג "כוס ישועות אשא".

"עומדים צפופים", כדי שלא להסתובב בשעת התפלה

מתאמרא משמיה דהגאון רבי מאיר שפירא ז"ל ראש ישיבת חכמי לובלין, שראה אחד חמתהלך בכיהמ"ד אנה ואנה ואינו עומד על מקומו, ענה ואמר לו מגיע לך "מי שפרע", וכאשר תמה הלה על דבריו, אמר לו בדרך צחות, הנה חז"ל אמרו (בבא מציעא דף מ"ד ע"א) מ"י שפרע מאנשי דור המבול וכו' יפרע ממי "שאינו עומד בדיבורו", ואתה הרי אינך עומד בדיבורך, שהרי כשאתה מדבר ומתפלל אתה מתהלך לכאן ולכאן, עכ"ד

*

ובספר שיה צבי מוסף על זה בדרך צחות, עפי"ד הגמרא בסוגיין דאחד מעשרה נסים שנעשו בכיהמ"ק עומדים צפופים ומשתחווים רוחים, ולכאורה למה לא נעשה נס שיהיו עומדים רוחים, כשם שהיו משתחווים רוחים, אמנם אילו היו עומדים רוחים היו הרבה מהם מתהלכים ומסתובבים בשעת התפלה במקום המרווח שביניהם, לכך חפץ ד' להטיב ולמנוע שלא יבואו לידי כך אלא יעמדו על מקומם לפיכך היה הנס שבשעה שהיו עומדים היו צפופים, ורק בשעת השתחוויה נעשה ריווח ביניהם להשתחוות, והבן.

צדקתם עומדת לעד

בשם מאות משפחות אנ"ש פה בארץ הקודש, נישא אלומות גודש,
להביע ברכת חודאח, מריחוק מקום וקירוב ליבאח.

לכבוד נדיבים רודפי צדקה וחסד

אנשי שלומינו בכל קצוי תבל הע"י

אשר נטלו חלק בעין יפה וברוח נדיבה בהוצאות האדירות של
חלוקת ה"קמחא דפסחא - ידי חסד"
שע"י מפעל החסד "ידי משה"
לצדקת רבי מאיר בעל הנס כולל עצי חיים

**ואודות התרומות ההגונות הצלחנו להאיר בתי
מאות נצרכים מאנ"ש בחלוקת אוכל ומזון בהרחבה
לקראת חג הפסח הבעל"ש**

ישאו ברכה מאת ה' ותהי משכורתם שליומה, וזכות המוצוה לצדקת רבי מאיר
בעל הנס יגן בעדם להתברך בכל משאלות לבם לטובה,
ויזכו כולם לחג פסח כשר ושמח, עושר ואושר וכל טוב עד ביאת המשיח, בב"א.

העברכים בהוקרה והערכה, אסיירי התודה והברכה
הנהלת מפעל קמחא דפסחא - ידי חסד

בשם מאות העשפחות בקרב קיט"ל ד'סאטמאר ב"ב
שנהנו עהחלוקה הגדולה לחג הפסח

א

מכירת חמץ לנכרי בזמנינו הוא מכירה גרועה

מודעת זאת שהרבה פוסקים יצאו לערער על אופן מכירת חמץ לנכרי בזמנינו שאינו מכירה מעליא, והבט וראה מה שכתב במחצית השקל (או"ח סימן תמח ס"ג) אולם כל זה לא יועיל ולא עלתה ארוכה לשבר בת עמי לעת כזאת, אשר נודע ביהודה ובגויים שהמכירה היא רק להפקיע איסור חמץ, אף החרדים על דבר ה' ומוכרים בלב שלם, מכל מקום אין דעת הגוי לקנות המקום ולא החמץ, ואם כן במה נקנה החמץ לגוי? כיון דגם החצר אינה נקנית לו, כיון דאין חפץ לקנות החצר כלל. ולבי אומר לי דדוקא בימים הקדמונים שהיה דבר זה במכירת חמץ לגוי דרך מקרה, והיה המכירה בלב בין אצל הישראל המוכר ובין אצל הגוי הקונה, אבל עתה בעו"ה הן רבים עתה עמי הארץ שגם בעיניהם הדבר רק מצות אנשים ומנהג אבותיהם בידיהם, 'כל שכן שאין דעת הגוי לקנות כלל', בעניויותי הדבר קשה בעיני הרבה ומה אעשה ולחלישות שכלי בעו"ה לא ידעתי לתקן, אם לא שנסמוך על מה שכתב הרב בית יוסף בשם הר"ן (בסימן תלא) כיון דבלאו הכי אין החמץ ברשותו וכו', וכמו שכתב המגן אברהם,¹ אך אין זה מספיק לענ"ד, עכ"ל.

החמירו שלא להשתמש בחמץ שנמכר רק במה שנקנה מסוחרים

ומבואר שאופן המכירת חמץ בזמנינו היא דחוקה, ואינה מכירה מעליא, וכידוע שמהאי טעמא החמיר הגאון מוויילנא ז"ל שלא לקנות לאחר הפסח חמץ שנמכר לנכרי, ונהגו רבים להחמיר כמותו, כאשר כתב במעשה רב (הלכות פסח סימן קפא) אחר הפסח אין ליקח מן השוק מה שאופין מקמח של ישראל ומשמרים וי"ש ושכר של ישראל, 'כי המכירה גרועה' על כן לא יקנה, רק שיהא משל אינו ישראל, או הקמח של ישראל אם אינו לתותה, וי"ש ושכר של ישראל לא ישתה עד שיעשה מחדש, עכ"ל. אמנם תמוה דבביאור הגר"א (סימן תמח ס"ג) משמע שדעתו דמהני מכירת חמץ 'כיון שמוכר לו בלא הערמה', עיי"ש. ואם כן צ"ע למה החמיר בזה מכיון שהמכירה גרועה, והרי לשיטתו הוי מכירה גמורה.²

¹ וז"ל: ועוד כיון שהחמץ אינו ברשותו אלא שהתורה אוקמה ברשותו (כדברי הגמ' במס' פסחים ו:). בגלוי דעתא סגי כמו שכתב בבית יוסף סימן תלא, עכ"ל.

² והנה כי כן כתבו הפוסקים לענין מכירת בהמות לנכרי להאכילה חמץ בימי הפסח, דאיתא בשולחן ערוך (או"ח סימן תמח ס"ז) אסור ליתן בהמות לאינו יהודי להאכילה בימי פסח, אם הוא יודע שמאכיל אותה פסולת שעורים שהוא חמץ. והטעם בזה כי אם הנכרי יאכילנה חמץ בפסח, נמצא שהיהודי נהנה מחמץ בפסח, ואסור ליהנות בפסח אפילו מחמצו של נכרי, וכתב במשנה ברורה (סקל"ג) ואם אי אפשר לו באופן אחר המנהג במדינתנו 'למכור בהמה לנכרי' כדן על פי הקנינים המבוארים ביו"ד סימן שכ וכו', עכ"ל. ובשערי תשובה (סק"ז) הביא בשם הפנים מאירות הטעם שמוותר אפילו בנתינה לנכרי בלי מכירה גמורה, כי בזה שהעכו"ם מאכיל בהמות חמץ בפסח להנאת עצמו עושה, שאם לא היה נותן חמץ היה חיוב עליו לזנוז בדבר אחר. ואולם מביא עוד שם בשם זקינו הבכור שור (פסחים כא) כמה טעמים שאסור למכור קודם פסח בהמות שלו

ואפשר לבאר שמה שהחמירו שלא להשתמש אחרי הפסח בחמץ שנמכר לנכרי, הוא רק במה שנקנה מסוחרים שיש ברשותם חמץ הרבה, שגדול החשש שלא הפקירו באמת ובלב שלם כל סחורתם ששווה מאות ואלפים, ואם יקרה שיבוא הנכרי באמצע הפסח לקחת הסחורה בודאי יעכב בעדו, שכידוע האדם להוסיף אחרי ממונו, ועל כן החמירו שלא לקנות חמץ כזה אחרי הפסח, אבל כל איש בביתו שיש לו רק מעט חמץ, בודאי שהפקירו ומכרו לנכרי בלב שלם, ואף אם יבוא הנכרי לתוך ביתו באמצע הפסח לקחת החמץ, וודאי לא יעכב בעדו שאין לו בזה הפסד מרובה, ובכגון זה לא החמירו, וכן משמע מלשונם שכוונתם רק מסוחרים יי"ש במידות אדירות, וכמו שכתב בשולחן ערוך הרב (סימן תמ"ט) בשם הלבוש, ישראל "שיש לו חמץ הרבה". וכן במעשה רב מיירי מלקנות מעשה מאפה מקמח שמכרו הסוחרים, אבל בביאור הגר"א מיירי מאיש שאינו סוחר, שבודאי מוכר לנכרי חמצו בלי שום הערמה.

ב

דברי הבכור שור דכיון שהאיסור הוא רק מדרבנן ע"כ הם התירו מכירה כזו

והנה בבכור שור (פסחים דף כא) כתב להמליץ על מכירה זו, וז"ל: להנה מעיקרא דדינא פירכא על מכירת החמץ הנהוג, הלא מוכחא מילתא דהערמה טובא שזה הקונה לאו גברא דאורחא מעולם לקנות כך, וזה אין דעתו למכור כך ועל הרוב הקונה הוא עני וקונה בכמה מאות חמץ, כנהוג עתה שאין מוכרים אלא בדבר מועט, ושאר הוכחות טובא, ונ"ל דכיון דהאיסור מדרבנן הוא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי, וכל אחד מבטל חמצו בלב שלם כמו שכתבו הפוסקים דצריך ליתן כל ממוניה ולא יעבור על לא תעשה וכל שכן איסור חמור

והחמץ שדרכם לאכול, בכדי שיאכל בהמות חמץ כל ימות הפסח, ושוב חוזר ולוקח אותם מאינו יהודי, 'משום דמוכחא מילתא דהערמה טפי ולא גמר ומקנה', עכ"ל. מבואר שהחמירו גם במכירת בהמות לנכרי למשך ימי הפסח בשביל שמחזי כהערמה.

וכמו כן החמירו לגבי מכירת בהמות לנכרי לעשות בה מלאכה בשבת, דאיתא בשולחן ערוך (או"ח סימן רמ"ט) אסור להשכיר או להשאיל בהמות לאינו יהודי כדי שיעשה בה מלאכה בשבת, שאדם מצווה על שביעת בהמות, והוסיף הרמ"א אבל יכול להשכירה או להשאילה ולהתנות שיחזירה לו קודם השבת, אבל לא מהני אם מתנה עם האינו יהודי שתנוח בשבת, כי האינו יהודי אינו נאמן על כך. והמשיך המחבר ואם השאילה או השכירה לאינו יהודי והתנה עמו להחזירה לו קודם השבת ועיכבה בשבת, יפקירה בינו לבין עצמו קודם השבת, או יאמר בהמותי קניה לאינו יהודי, כדי שינצל מאיסורא דאורייתא, והוסיף הרמ"א ואם רוצה יכול להפקירה בפני ג' בני אדם כדין שאר הפקר, ואפילו הכי אין שום אדם יכול לזכות בה, 'דודאי אין כוונתו רק כדי להפקיע מועליו איסור שבת' וכו'. (וע"ע מה שכתבו המחבר והרמ"א שם בסעיף ה).

ובביאור הלכה (ד"ה רק שיפרסם) הביא מה שכתב בכנסת הגדולה בשם מהר"ם אלשקר בשם רבינו יוסף גאון, דאסור לבר ישראל שיעשה הערמה עם האינו יהודי וכו' שימכור לו בהמה, וסיים על זה וכל הדברים יגיעים 'ואין אני רואה דרך ישרה שיבזר לו האדם בזה', ומכל מקום אותן מקומות שנהגו להתיר וסמכו על אותן המתירין הנח להם לישראל וכל בעל נפש יחוש לעצמו, עכ"ל. וגם הצמח צדק (סימן לה) צוח על זה שבשאת נפש 'מוזכרין סוסייהן בכונה כדי להפקיע מהם איסור שבת'. וכן הביא דברי הגאון רבי שלמה קלוגער זללה"ה בספרו טוב טעם ודעת (סימן קסג) וז"ל: בנידון מכירת בהמה למלאכה בשבת דהוי איסור תורה, ובשל תורה לא מהני המכירה דהוי הערמה, עיי"ש. ומסיים שם בביאור הלכה שעל כן אין להקל בענין זה כל כך כי אם בשעת הדחק, וגם אז יראה שיהיה השטר עשוי כדין תורה על פי הוראת חכם ובפרסום כמו שכתב רמ"א, והבוטח בה' ומקיים רצון התורה דלמען ינוח שורך וחמורך וגו' כפשטיה ואינו עושה שום תחבולות לענין שבת, אשריו, ובדאי הקב"ה יתן לו עכור זה הצלחה בנכסיו בששת ימי המעשה, עכ"ל.

והגם שבספרי הפוסקים ישנם מתירים וישנם חולקים, ובפרט בדבר המחובר לקרקע כגון "ארענדעס" (כתי מרח) שנמכרו על ידי שטר מכירה, שנחלקו בזה מן הדברי חיים זי"ע שיצא בזה דהתיירא, ולעומתו מן החתם סופר זי"ע שהחמיר בדבר המחובר לקרקע משום מראית עין, אבל בעצם המכירה לא ערערו אף שנעשית להינצל מאיסור תורה.

כזה, ולא נשאר כי אם איסור דרבנן שצריך לבערו מן העולם, הם אמרו והם אמרו להיתר מכירה זו כמו שכתב כך בתוספתא (מובא ברא"ש במס' פסחים פ"ה), עכ"ל. הרי לך מפורש בדבריהם שאופן המכירת חמץ בזמנינו היא דחוקה, ואינה מכירה מעליא.

הערת בעל התניא על דברי הבכור שור, ואופן ההיתר לשיטתו

אמנם הרה"ק בעל התניא זללה"ה לא ניחא ליה בדברי הבכור שור, וז"ל בקונטרס סדר מכירת חמץ (הנדפס בסוף שולחן ערוך הרב חלק א"ח): נודע בשערים המצוינים בהלכה אשר הרבה מספרים הראשונים ז"ל לא יצאו לאור הדפוס עדיין בימי האחרונים ז"ל הט"ז והמג"א והנמשכים אחריהם עד עתה קרוב לדורות אלה, כנראה בעליל מספר שיטה מקובצת על כמה מסכתות וכיוצא בו, ולזאת ודאי אין לסמוך להקל למעשה על הקולות שנמצאו בדברי האחרונים ז"ל ופרט באיסור תורה חמור כחמץ שהחמירה תורה בבל יראה ובל ימצא, ומי שעולה על דעתו שמכירת חמץ הוא מדברי סופרים לפי שהמנהג שהכל מבטלין החמץ ואומרים כל חמירא ליבטל ולהוי הפקר וכו', שגגה הוא בידו, כי חמץ הנמכר אינו בכלל ביטול והפקר, מאחר שדעתו עליו לחזור ולזכות בו אחר הפסח כמבואר בתשובת הרשב"א (ח"א סימן ע) בשם הירושלמי (פ"ב פסחים ה"ב) וכן פסקו הרמ"א בדרכי משה (סימן תמה סק"א) ובפרי חדש (סוף סימן תמה), ולזאת אם המכירה אינה כדת עובר עליו בבל יראה ובל ימצא.

וממשיך בדבריו, ולזאת אין תקנה אחרת למכור בהקפה אלא להיות יד ישראל אחר באמצע, שלא יהיה להישראל בעל החמץ שום עסק בעולם עם האיני יהודי הקונה חמץ, ולא יהיה האיני יהודי נשאר חייב כלום לבעל החמץ אלא לישראל אחר שלא היה החמץ שלו עדיין מעולם,³ עיי"ש שמאריך באופן תנאי המכירה שצריך להיות מכירה גמורה בלי שום הערמה.⁴

³ כוונת דבריו, שהנכרי יעמיד ערב קבלן ישראל שמתחייב לשלם לבעל החמץ את יתר הכסף שלא קיבל מהנכרי.

⁴ וכיוצא בזה כתב הרה"ק בעל התניא זללה"ה בקונטרס סדר מכירת בהמה המבכרת (הנדפס בסוף שו"ע הרב חלק א"ח אחרי קונטרס סדר מכירת חמץ), לגבי דין בהמה המבכרת שנמכר לנכרי כדי שהולד לא יתקדש בקדושת בכור, שהמכירה צריכה להיות באופן הנ"ל, וז"ל: ומענין לענין באותו ענין דמכירת חמץ לנכרי, באתי כמזכיר גם כן ענין מכירת בהמה המבכרת לנכרי, כי לא רבים יחזמו להבין אמרי בינה שברא"ש וש"ע (יו"ד סימן שכ) להקנות אוזן הפרה וגם מקום הפרה בפרוטה שיקבל מהנכרי וכו', ולמכור בהקפה ולזקוף המותר במלוה אינו מועיל כדלעיל גבי מכירת חמץ, והלכך לפי מנהגינו שאין נוהגין במכירת האוזן אלא למכור כל הפרה, צריך ליזהר מאוד להתנהג במכירת בהמה המבכרת כבמכירת חמץ ממש, דאיסור קדשים בחוץ חמור ככל יראה וכל ימצא דחמץ דענוש כרת ח"ו וכו', ויקבל מהנכרי זהב א' דמי קדימה וכו', ועל המותר יקבל ממנו חתימות יד ישראל, איך שנכנס בערב קבלן בעד הנכרי בעד הסך המגיע ממנו לבעל הפרה, עיי"ש באורך דבריו.

והגם שמדברי השולחן ערוך משמע להדיא שהקנין נעשה גם בדבר מועט, כמו שכתב בהלכות פסח (א"ח סימן תמ"ח ס"ג) חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה וכו', ואם מכרו או נתנו לגוי שמוחוץ לבית קודם הפסח וכו', ובלבד שיתנו לו מתנה גמורה בלי שום תנאי, או שימכרנה לו מכירה גמורה בדבר מועט. וכתב בחוק יעקב (סקט"ז) בדבר מועט ואין לחוש לביטול מקח (כי לא שילם השווי של החמץ), כי אגן שהדי שהישראל גמר ומקני לו כדי שלא לעבור אבל יראה ובל ימצא וכו', עכ"ל. וכן כתב המחבר לגבי בהמה שמבכרת (יו"ד סימן שכ ס"ו) בזמן הזה מצוה לשתף עם העכו"ם קודם שיצא לאויר העולם כדי לפטרו מן הבכורה, אף על פי שמפקיע קדושתו, הכי עדיף טפי כדי שלא יבא לידי מכשול להנות ממנו בגיזה ועבודה וכו', והקנין יהיה 'שיקבל פרוטה' מהעכו"ם ויקנה לו המקום שהבהמה עומדת שם והמקום יקנה לו חלק באם. וביאר הש"ך (סק"ט) שיקבל פרוטה, ואין צריך שיתן העכו"ם מעות שוה הראש או הריאה, אלא סגי שיקנה בפרוטה, ואף על

מרן החת"ס זי"ע לחלק יצא בין מכירת חמץ למכירת בכור

עוד נקדים מה שהעיר מרן החתם סופר זללה"ה בתשובותיו (יו"ד סימן שי) על מה שכתב המחצית השקל לערער על מכירת חמץ שלנו, 'כיון שאין דעתו של עכו"ם לקנות' כי העכו"ם סובר שהיהודי אינו עושה אלא על דרך מצות אנשים, וכל שאין דעת העכו"ם לקנות לא מהני וכו', וז"ל: אמנם לפענ"ד הקושיה מעיקרא ליתא מתרי טעמא, חדא מה לי אם דעת הגוי לקנות או לא, 'אנן לא בעינן להקנות לגוי, אלא להוציא מרשותו של ישראל', ולא דמי למכירת בכור שעיקר הכוונה שיזכה הגוי בבהמה, אבל בחמץ עיקר הכוונה שלא יהיה חמצו של ישראל, וכל שיצא מרשותו של ישראל אפילו רק בדרך הפקר אינו עובר עליו, והרי ישראל גמר ממכרו והוציא מרשותו באמת, והא דמשמרו בבית היינו לצורך העכו"ם, ואילו רוצה העכו"ם להוציא החמץ ולהשליכו לחוץ לא ימחה הישראל בידו כלל, אם כן מה לי שלא יהיה דעתו של גוי לקנות וכו', עכ"ל.

ויש להקשות בהא טובא, חדא על אומרו שאנן לא בעינן להקנות לגוי אלא להוציאו מרשותו של ישראל, והרי מכירה הוא רק כשיש מוכר שבדעתו למכור וקונה שבדעתו לקנותו, אבל כאן שאין היהודי מתכוון למכור ואין הנכרי מתכוון לקנותו, אלא 'להוציא מרשותו של ישראל', אם כן הלא אינו נקרא מכירה כלל, ועוד יש להבין מאי שנא בכור מחמץ, שהרי גם גבי בכור אין עיקר המכירה אלא כדי שבשעת הלידה לא תהיה בהמת ישראל, ועיקר הכוונה הוא להוציאה מרשות ישראל שהלא גם בהמת הפקר פטור מבכורה, ואם כן מה לי אם דעת הנכרי לקנותו או לא, ובמה נשתנה מכירת חמץ משאר מכירות שמהני אפילו שאין בהם דעת קונה ומקנה.⁵

עיקר טעם ביטול והפקר חמץ הוא כדי שלא יעבור בבל יראה ובל ימצא

ויתבאר על פי מה שיש עוד לתמוה, מה כל הרעש הזה שהרעישו הפוסקים על מכירת חמץ לנכרי שאינה מכירה גמורה אלא הערמה, ומדוע לא ערערו גם על מה שתקנו חז"ל לבטל החמץ אחר הבדיקה על ידי אמירת כל חמירא דאיכא ברשותי וכו' ליבטל ולהוי כעפרא דארעא, דביטל זה היא מדין הפקר (עיין תוס' פסחים דף ד: ד"ה מדאורייתא, ורא"ש פסחים פ"א ס"ט, ור"ן בריש המס' ד"ה ומהו), וכיון שביטלו מעתה ואילך אין החמץ שלו יותר, והלא הרוצה להפקיר את נכסיו ואומר הרי נכסי כעפר אין בזה כלום אלא צריך להפקיר כדין המועיל, ואם כן מה נשתנה ביטול חמץ שאפילו שאמר לשון זה בינו לבין עצמו נחשב כהפקר גמור ויצא החמץ מרשותו ובעלותו מדאורייתא, ואינו חייב על חמץ זה באיסור בל יראה ובל ימצא, ולא תקנו להפקיר את החמץ בהפקר גמור כדיני הפקר ממש.

אמנם כבר כתב מרן החתם סופר זללה"ה בתשובותיו (יו"ד סימן שי' ד"ה ומה) וז"ל: דע כי אינו דומה הפקר דחמץ להפקר דעלמא, דאין הפקר אלא דומיא דשמיטה והיינו שיוציא הבהמה מביתו או יפתח דלתי הדיר ויאמר כל הרוצה ליטול יבוא ויטול, ויהיה הפקר גמור ממש שיכול לשלוט בו ידי כל אדם, ועיין בברייתא דמייתי רמב"ן

פי ששווה יותר כפלים, אפילו הכי אין לחוש משום ביטול מקח דאנן סהדי שהישראל גמור ומקני לעכו"ם כדי להפטר, תוס' פרק בתרא דמס' עבודה זרה (דף עא. ד"ה רב אשי), עכ"ל.

⁵ עיין פתחי תשובה (יו"ד סימן שכ סק"ד) שמביא בשם שו"ת עה"ג (סימן כה) דפשיטא ליה דמנן התורה מהני להפקיר פרה מבכרת לפטרה מבכורה, רק רבנן לא עבד האי תקנתא, דחיישינן שמא יערימו כנו בחמץ משום שאין כל הדעות שוות, עיי"ש. ואמנם בטורי אבן (ר"ה יג.) הוכיח בפשיטות דהפקר לא מהני. ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן שי) כתב דנעלם מהגאונים הנ"ל תוספתא מפורשת (בכורות פ"ב) דבהמות מוזכר (בהמת הפקר) והקדש, ובהמת גר שמת ואין לו יורשין פטורה מהבכורה וכו'.

(פ' בהר ד"ה ולבהמתך ולחיה) כשהגיע שעת הביעור היו מחוייבים להוציא מבתיהם ולהניח ברחוב העיר, ועיי"ש היטב. ובהפקר כזה לא שייך הערמה וכו', 'אבל חמץ אין צריך הפקר כזה' כיון דאסור בהנאה ואין ברשותו ורחמנא עשאו כאילו ברשותו וכלפי זה הקיל קרא ואמר לא יראה לך, פ' לא יהיה נראה בעיניך כאילו הוא שלך, והאי ירא'ה דקרא דרש כמו לבי ראה וכמו נראה לי, לא יהיה נראה 'בעיניך' שהוא שלך, וסגי אפילו הוא בתוך ביתו רק שבלבו מבטלו באמת שאינו שלו, ואילו יבוא אחר מן השוק לזכות בו לא ימחה בידו, כל זה במחשבת לבו באמת וזה סגי מן התורה וכו', ובזה שייך ערמה כי מי ירד במעמקי לבו, על כן אסור חכמים אפילו במפקיר ממש (ותקנו שצריך לחפש אחרי כל פירור חמץ במחבואות ובחורים, ולבדוק ולהוציא מכל גבולו, ולעשות לו כמשפט המבואר בסימן תמה, ובסימן תלא), אבל בבכור נזהרו חז"ל (שיהיה הפקר גמור כמו שמיטה), עיי"ש בדבריו הקדושים.

וביאור דבריו הק' הוא שיש הבדל וחילוק בין הפקר החמץ לכל שאר הפקר, דהנה משעה שהחמץ אסור מאז אין החמץ שייכות לו, ואף כשאינו מבטלו ומפקירו אין החמץ שלו ואין לו שום זכות וחלק כמבואר במס' פסחים (דף ו; וברש"י ד"ה דלאו ברשותיה). והטעם כי חמץ הוא איסור הנאה ואיסור הנאה אין לו בעלים, ומה שאמרו חז"ל שצריך האדם להפקיר את חמצו ולבטלו כעפרא דארעא, הוא משום שעשהו הכתוב כשלו לענין לעבור עליה בבל יראה ובל ימצא, ועל כן צריך להפקירו כדי שלא יעבור עליה בבל יראה ובל ימצא, אבל אינו צריך להוציאו מביתו שיהא הפקר גמור שיכול לשלוט בו ידי כל האדם, שהרי בלאו הכי אין החמץ שלו כלל, ואם כן במה שמסיח דעתו ממנה שוב אינו עובר על בל יראה ובל ימצא, מה שאין כן בהמה שמבכרת שמוותרת בהנאה והרי היא שלו, על כן צריך להפקירה כדין כמו שמצינו לגבי שמיטה שיכול כל אדם לקחת אותה, ורק בזה יוכל להסיר ממנה בעלותו. ומעתה מובן למה לא ערערו הפוסקים על מה שאין מפקירין החמץ כדין, מכיון שאינו צריך להפקירו כדין, אלא כדי להוכיח שהסיח את דעתו מהחמץ.

ביאור ההבדל והחילוק בין מכירת חמץ למכירת בהמה מבכרת

ומעתה יתכן לומר שזהו החילוק וההבדל שבין מכירת חמץ למכירת בהמה מבכרת, כי גבי מכירת חמץ אף אם אין בדעת הנכרי לקנות, אבל כיון שאחר שהגיע זמן ביעור חמץ שוב אינו שייכות להיהודי אפילו כשלא מכרו לנכרי, דעיצומו של יום מפקיע ממנו הבעלות של חמצו, ומעתה ואילך חל עליהם איסור הנאה, אלא שמכל מקום העמידה התורה את החמץ ברשותו להיות שמו נקרא עליו כדי שיעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא, אבל אליבא דאמת אין לו שום בעלות ממון בחמץ זה (ועל דרך שכתב במגן אברהם (סימן תמח סק"ד) כיון שהחמץ אינו ברשותו אלא שהתורה אוקמה ברשותו בגילוי דעתא סגי), על כן אמרינן שמשפיק בזה שמגלה דעתו קודם שהגיע זמן הביעור שאין רצונו כלל שיהיה החמץ שלו, כדי שלא יהיה שמו נקרא עליו ולהפקיע מעליו איסור בל יראה ובל ימצא, וגילוי דעת זה נעשה על ידי שמקנה ומוכר את החמץ לנכרי, ואף שאינה קנין גמור המועיל מדיני תורה, מכל מקום לית לן למיחש על זה מכיון שאינו אלא לגילוי דעת, ולא להוציא בעלות ממון ממוכר ללוקח, כי בלאו הכי אין לו כבר בעלות עליהם משעה שחייבת בביעור.

ועל פי זה יתבאר על נכון דברי החתם סופר שיצא לחלק בין מכירת חמץ למכירת בהמה שמבכרת, כי העיקר ויסוד של מכירת חמץ הוא שבזה שמוכרה לנכרי מוכיח שמסיח דעתו מהחמץ ואינו רוצה שיהא שמו נקרא עליו, ואין עיקר כוונתו שהנכרי יקנה ממנו החמץ, שהרי החמץ אינו שלו כלל, ועל כן מה לי אם דעת הגוי לקנותו או לא, הרי אנן לא בעינן להקנות לגוי אלא להוציאו על ידי מכירה זו מרשותו של ישראל כדי שלא יעבור עליהם בבל יראה ובל ימצא, אבל במכירת בהמה שמבכרת שהיא שייכות לו ולא נפקא מרשותיה כלל, על כן אינה יכולה לצאת מרשותו ולעבור לרשות הנכרי אלא על ידי קנין גמור כדינה של תורה, או על ידי הפקר גמורה כמו בשמיטה שיד כל אדם תוכל לזכות בה.

ישוב קושיית הרה"ק בעל התניא זללה"ה

ובזה יתיישב קושיית הרה"ק בעל התניא זללה"ה על דברי הבכור שור שסבירא ליה שהמכירה מועילה משום שהחמץ נתבטל כבר מדאורייתא ואינה רק חמץ מדרבנן, ומקשה שהחמץ שמוכר לנכרי אינה יכול להתבטל כלל, מכיון שגלוי וידוע שדעתו לחזור ולקנותה אחר הפסח, וכיון שלא נתבטל נשאר על החמץ איסור מדאורייתא ועובר עליה בבל יראה ובבל ימצא, וחזרה קושיה לדוכתא האיך מועלת מכירה גרועה כזו להוציא החמץ מרשותו.

אמנם לפי דברינו לא קשה מידי, שביטול בעלותו של היהודי על החמץ, אינו על ידי הביטול, כי גם בלי הביטול נפקע בעלותו מהחמץ, שתיכף משהגיע זמן איסורו הוציאה התורה את החמץ מרשותו, אלא כיון שהתורה החזירה לו את החמץ שיהא שמו נקרא עליהם רק לענין איסור בל יראה ובל ימצא, ועל כן צריך למכרה לנכרי להוכיח שהסיח את דעתו מהם ואין ברצונו שיהא שמו נקרא עליהם, וגילוי דעת זה מהני גם אם לא ביטלו, ואם כן אף שיחזור ויקנה אחרי הפסח החמץ מהנכרי בחזרה, מכל מקום כעת לפני הפסח אינו שלו כלל, ואין שום עצה שבעולם שיוכל האדם להחזיר לעצמו הבעלות על חמצו בשעת איסורו, ומכירה זו נחשבת כמו ביטול והפקר, ועל דרך שכתב במגן אברהם (סימן תמ"ד ס"ד) שאומר כן דאדעתא דנכרי אפקריה, אדעתיה דכולי עלמא לא אפקריה. ומרן החתם סופר זללה"ה כתב בתשובותיו (או"ח סימן שיז) וזל"ק: הישראל מכר חמצו לנכרי בזול, והפקיר מותר הממון ששמו החמץ מפני שדעתו קרובה שיחזור לו אחר הפסח, ומכל מקום אם לא ירצה להחזיר לו 'הרי הוא מכור מכירה גמורה', ואף על פי שיש בו כדי אונאה וביטול מקח (כי מכר דבר ששוה כמה מאות בכמה פרוטות), מכל מקום כיון שקרוב לודאי יחזיר הגוי וימכרנה לו אחר הפסח, על כן אפילו אם לא יחזירנה לו אין בו ביטול מקח וכן כתב הש"ך (י"ד סימן שכ סק"ו) עיי"ש, עיי"ש בדבחה"ק.

ונמצא שמכירה זו שמכר בזול לנכרי כל חמצו מועיל בצירוף הפקר שמפקיר מותר הממון במידה שהגוי אינו מחזירה לו, שיחשב למכירה גמורה, ועל כן חמץ שנמכר אף שלא ביטלה מקודם מהני שלא יעבור בבל יראה ושלא יאסר אם עבר עליו הפסח, כי גילה דעתו על ידי המכירה שאינו רוצה בחמץ זה בשום אופן ועל ידי זה אין שמו נקרא עליו, מה שאין כן במוכר לנכרי בהמה כדי להוציאה מקדושת בכורה, או שלא יעבור איסור תורה של שביתת בהמתו, או כדי לפטם בהמה בחמץ בפסח, כל אלו המכירות צריכות להיות מכירה גמורה בכל דיני קנין בין כסף ובין משיכה כדי להוציא בהמה זו מרשות המוכר, כי אינה יוצאה רק על ידי קנין גמור ממוכר ללוקח כאשר האריכו בזה שם מפרשי השו"ע, ואינו דומה למכירת חמץ אשר אין צריך לחשוש בעת המכירה האם יוצא מרשותו של מוכר על ידי קנין זה, כי כשהגיע זמן איסורו ממילא יוצא מרשותו ואינו תלוי ברצונו.

המכירה גמורה הוא וכל המפקפק ראוי לגערה

ופירות הנושרין מדברינו, שאסור לערער על מנהג בני ישראל כשרים שנהגו למכור החמץ לפני הפסח לנכרי, וכלשונו הזהב של מרן החתם סופר זללה"ה (או"ח סימן קיג) וזל"ק: ועל פי זה נהגו בכל תפוצות ישראל למכור החמץ לנכרי המכיר ומחזירו אחר הפסח, אך ימכרו כדינו היינו בנתינת כסף ומשיכה (שהנכרי יעשה משיכה עם החמץ) לביתו ממש, והאחריות על הלוקח, (ועל ידי זה קנה הנכרי החמץ בקנין זה, שבין לשיטת רש"י והרמב"ם שנכרי קונה בכסף ובין לשיטת ר"ת ושאר ראשונים דנכרי קונה רק במשיכה ולא בכסף נחשב מכירה זו לקנין המועיל) וכו', ואם אי אפשר להוציא החמץ מביתו של ישראל הרי משכיר לגוי חדרו על ט' או י"ד ימים ומוכר החמץ אגב שכירת קרקע בשטר, שגוי קונה קרקע בשטרא, ובפראנקפורט דמיין הדפיס מורי ורבי הגאון בעל הפלא"ה זצ"ל נוסח שטר בלשון הקודש, ואחריו מורי ורבי הגאון מו"ה נתן אדלער זצ"ל בשינוי, והוא נדפס בסוף קונטרס הסמ"ע, ואני תקנתי השטר בלשון אשכנזי ובדפוס ע"י ר' בער פרענק בסדר הגדה בוויען, ובי"ד צדק דפראג תיקנו קצת בנוסח אחר ונדפס בהגדה דפראג, וכל אפי' שווין, המכירה גמורה הוא, וכל המפקפק ראוי לגערה, עכלה"ק.

היו נכונים!

פרי צדיק ע"ץ חיים ולוקח נפשות חכם

בחייז
ובמותו

ע"י החזקת צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל עצי חיים
ביומא דהילולא רבא כ"ז ניסן

מדור למשך חסבר

בשפתי צדיקים

עמ' ע"ב

רבותינו שהיו מסובין (ב)

עמ' ע"ח

משולחן מלכים

עמ' ק"ג

בשפתי צדיקים

סיפורי צדיקים, שבעתים מזיקים,

מלאים זיו ותוגה מביקים

שריפת חמץ

פעם בא מכתב מהגביר היילפרין להרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע, ששר אחד אומר שאם לא יתנו לו עד חגאותיהם שני מאות אלף רובל כסף, אזי יוציא חס ושלום גזירות רעות על שונאי ישראל, לכן מבקש מהרב הקדוש ר' אהרן ומאחיו הצדיקים, שישתדלו לאסוף הסכום הנזכר, והוסיף הגביר היילפרין שגם הוא עצמו יתן לזה נדבה הגונה. וכאשר הקריאו המכתב לפני הרב הקדוש, ענה ואמר מה זה מטריד אותי בהבליו, ואמר לו, האיש הכותב שלו ר' נחום בער, הלא כלל ישראל תלוי בזה, ושוב ענה לו כנ"ל, ואח"כ שלח הגביר הנ"ל ציר מיוחד להרב הקדוש לטשערנאביל אודות הנ"ל, וענה הרב הקדוש גם לשליח כדברים האלה, ואמר לו השליח מה אשיב לשולחי דבר, תנו לי דברים בכתב כדי להוכיח שהייתי אצל כבוד קדושתכם, ואמר הרב הקדוש לר' נחום בער, שיתן לו דברים אחדים בכתב, ולא רצה הכותב לכתוב, כי חרה לו איך דוחה בקשת דבר גדול כזה, ואמר הרב הקדוש אל השליח, שוב אל האיש אשר שלחך ואמור לו שלא ידאוג עבור זה, ויעסוק בעסקיו, ואחר כך בא מכתב לטשערנאביל גם מאחיו הרה"ק מהר"י מסקווירא זי"ע, שיראה להשתדל עבור זה, וגם כן לא השגיח, ובערב פסח היה המנהג בטשערנאביל, שכל העם היו מביאים חמצם להרב הקדוש ר' אהרן והוא היה משליך אותם להאש, ואיש אחד היה אווז קדירה של חרס, אשר שם היה מונח חמצו של הרב הקדוש, ולקח הרב הקדוש את הקדירה מידו והשליך אותה לאש, ואמר להאיש: אחי סוברים שעם מעות מבטלים גזירות רעות, לא, אך עם זה מבטלים גזירות רעות, וראה הרב הקדוש שהיה תמיה בעיני האיש, ושאל אותו הרב הקדוש: אמרת הפיוט של שבת הגדול, והשיב הן, ואמר לו הלא כתיב שם, ולמה אכילת חמץ לשש שעות, זכר לחפזון שכינה

להעביר גזירות רעות. ואמנם בחג הפסח באה השמועה כי מת השר ונתבטלו הגזירות.

שליחי מצוה בהליכה ובחזרה

צדיקים היו מספרים שבעת שהיה החתונה הגדולה באוסטילא שלח הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע עם בנו הה"ק ר' משה מקאריב פתקא להרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע עם פיניווער רענדיל לפדיון, ופקד עליו שישים עיניו לראות מה יעשה עם הפתקא ועם הפדיון. וכשבא לדירתו של הרה"ק המגיד מטשערנאביל זצוק"ל היה הדלת סגור אך מפני כבודו הכניסוהו ונתכבד שם בכבוד גדול למרות שהיה עדיין אברך צעיר לימים, וכשנתן את הפתקא והמעות נטל את הפתקא וכרכו סביב אצבעו ובירך אותו כשהפתקא סביב אצבעו, והיה הרה"ק המגיד מטשערנאביל זצוק"ל לכוש שבעה וועסטליך, והמעות של הפדיון נטל והניחם בהוועסטיל הסמוך ביותר לגופו הקדוש, ובשובו חזרה לבעלזא דרש ממנו אביו הרה"ק שיאמר לו מה עשה הרה"ק המגיד מטשערנאביל זצוק"ל עם הפתקא והפדיון, ואמר לו שכרך את הפתקא סביב אצבעו, אמר על זה הרה"ק מבעלזא בודאי שהיה קל יותר לכרך כשהפתקא שלי סביב אצבעו, וכשסיפר לו שהניח המעות בהוועסטיל הפנימי, אמר הרה"ק מבעלזא שיש לו הנאה גדולה מזה, ואמר לבנו אם תרצה לידע מה שהוא עושה עם המעות האלו, בא ואספר לך, שהרה"ק מלובלין זי"ע היה נוהג בעת אפיית המצות מצוה לפסח שהי' מברר את המצות על חלק מהם אמר שהם צדיקים, ועל חלק מהם אמר שהם בינונים ועל חלק אמר שהם רשעים, ופעם אחת בערב פסח בעת אפיית המצות אירע שלא היו שום מצות שיאמר עליהם שהם צדיקים, וכמובן שהיה לו עגמת נפש גדול מזה, שהיה כבר ערב פסח ולא היה לו עדיין מצות שיהיו כרצונו, ופתאום הגיע

ז"ע שפקד לו דווקא ליסע לארץ ישראל ולא על סתם גלות, היינו שיסע מעיר לעיר שג"כ נקרא גלות, על פי מה שאחז"ל (מכות ז): שמי שנתחייב מיתה אפי' בבי"ד וברח לאר"י חוזרין דינו וכ"ש באונס בידי שמים בשוגג. (אוצר יד החיים)

הדאגה לא היתה לריק

כשהרה"ק רבי אליעזר זוסיא מסקולען ז"ע היה בטשערנאוויטץ בימי מלחמת העולם השנייה, ויהי שם רעב בארץ בעת ההוא לפני בוא חג הפסח, להרבי עלה אחרי טורח ומאמץ רב לאסוף כמה מאות פונט חיטין, שקבע אותם לאפות בהם ממצות לעניי העיר, אך משום שהקומץ לא השביע את הארי, ולא הי' כמות מספקת לכל הנצרכים, לכן חילק כבר שבועיים לפני פסח לכל אחד מזה אחד, כדי שעכ"פ יהי' להם במה לצאת את אכילת כזית מצה כליל התקדש החג, כך עמדו הקהל בין השורות לקבל את המצה מאת הרבי.

ובהגיע תור אברך אחד לקבל את המצה, אמר להרבי שהוא בא בשליחות אביו "האדמו"ר מסערעט" ושהוא צריך שלשה מצות שלימות, הרבי ניסה לשכנעו שיסכים לקחת רק מצה אחד, היות שהכמות מצומצמת והביקוש גדול עד למאוד, ובקושי יתאפשר למלאות ידי כל הנצרכים שיהי' עכ"פ מצה אחד לכל משפחה ומשפחה, אבל האברך עמד בשלו באמרו שהוא נצטוו מאת אביו שלא יקבל שום תירוצים ולא ילך לדרכו עד אשר יקבל שלשה מצות, הדבר הי' לחידה סתומה להרבי ולמקורביו, אבל מ"מ נתן הרבי להאברך שלשה מצות כדי לקיים מצוה לשמוע דברי חכמים, ערב פסח אחר חצות היום הגיע שליח להאדמו"ר מסקולען ובידו חבילה להרבי, הבני בית פתחו את החבילה ולהתפעלותם המרובה מצאו בתוכה שני מצות שלימות ומחודרות, השליח הסביר להם שהאדמו"ר מסערעט לקח במכוון שני מצות יותר מכל האנשים, בידעו ומכירו גודל המסירות נפש של האדמו"ר מסקולען, חשב שאפשר שיחלק כל המצות שאפה כדי לספק את כל הנצרכים, ובתוך כך לא ישאיר כלום לו לעצמו ולמשפחתו ולמשפחת בנו האדמו"ר מסקולען שליט"א לפיכך לקח מבעוד מועד שני מצות מיותרות, שיוכל לשלחם להרבי ערב פסח, ומן המותר להוסיף שאכן צדק האדמו"ר מסערעט, וכפי שחשב כן הי' באמת.

שליח מהרה"ק המגיד מטשערנאביל צוק"ל וחבילות מצות בידו להרה"ק מלובלין צוק"ל, וכמובן שנעשה שם שמחה גדולה, והזמין הרה"ק מלובלין להשליח הזה שישאר אצלו על הסדר, וסירב השליח באמרו שבדעתו עוד להיות על הסדר בטשערנאביל, ומיד נעלם משם. וסיים הרה"ק מבעלזא צוק"ל לבנו אם תרצה לידע מה שעושה עם המעות שבועסטיל הזו, תדע שבמעות אלו הוא מפרנס שלוחים כאלו שבכוחם לילך מטשערנאביל ללובלין בערב פסח אחרי אפיית המצות, ועוד לבא בחזרה לטשערנאביל על הסדר, ועל כן כששמעתי שהניח המעות בהוועסטיל הפנימי היה לי מזה הנאה גדולה.

גלות תיקון לאכילת חמץ בפסח

שמעתי עובדא שהיה בעיר לבוב באיש עשיר מופלג ומסחרו במי דבש, ופעם אחת בחוה"מ פסח עשה מסחר גדול על דבש עם אדון אחד ושכח בשעת המסחר אם היום חוה"מ פסח ושתה כוס שכר, וכשיצא לחוץ נזכר תיכף שהוא פסח, והלך תיכף להג' ז"ל מלבוב וביקש מאתו שיסדר לו תשובה על זה ושאל אותו הרב אם נוסע לפעמים לאיזה צדיק, והשיב שנוסע לפעמים לבעלזא להרה"ק מהר"י זי"ע, וציווה לו שיסע כעת ג"כ להרה"ק מבעלזא ונסע תיכף לשם והי' שם על שני הימים האחרונים של פסח, וסיפר לו תיכף את צרתו מה שאירע לו, ואמר הרה"ק מבעלזא שלאחר יו"ט יסדר לו דרך תשובה, לאחר יו"ט השיב לו שהתשובה על זה הוא ליסע לארץ ישראל, ונסע לביתו ושהה בביתו זמן מה עד שעשה איזה הכנה דרבה שיוכל לנסוע לאר"י, ובא ללבוב ליטול רשות מהגאון אב"ד לבוב ז"ל, ושאל אותו הגאון ז"ל על התשובה שקיבל מהרה"ק מבעלזא ז"ל והשיב לו שציווה לנסוע לאר"י, ועמד הגאון ז"ל בתחילה קצת בתימה מה ענין תשובה זו לעבירה זאת, אכן תיכף נזכר שאומרים העולם בשם הגר"א ז"ל שהכוונה מה שאיתא במדרש איכה על הפסוק "גלתה יהודה מעוני" דדרש במדרש על מה שאכלו חמץ בפסח והראה הגר"א ז"ל רמז לזה הדרש בתורה שלא מצינו בתורה בהטעמים על הפסוק "ונכרתה" טעם "גרשיים" רק בחמץ בפסח, להורות כי לזה מועיל גלות, וסיים הגאון הנ"ל שעשה הגר"א ז"ל בזה הדרש מטעמים כאשר אהב, ואני אמרתי שכונת הרה"ק מבעלזא

קול התאחדותינו

רבותינו שרהי מסובין

ליל התקדש חג הפסח

בצל רבותינו הקדושים עצי התמרים זי"ע

- המשך -

כמעשנו בראשונה כן בשניה, נמשיך גם בשנה זו להעתיק מה שעלה שוב בידינו בעזה"י ללקט נפזרים, מדרכי ומנהגי רבותיה"ק זללה"ה עצי התמרים, אשר האירו לארץ ולדירים, עת אשר ישבו מסובין בסדרים, בליל התקדש החג ליל שימורים, ומראיהם כפני מלאך ה' מאירים כספירים, כוזהר הרקיע מזהירים, רשפי אש קודש מעוררים, בלב יראים וישרים, אשר ישועות הש"י ונפלאותיו מספרים, ואם כי בכל ימות השנה היה דרכם בקודש של רבותינו הק' להיות עצירים, ועבודתם לגבוה היו תמיד בהצנע הסתר בתוך ההסתרים, לא הלכו בגדולות בריבוי בשיעורים, וגם עת הצעת דברי תורתם היו מאוד נזהרים, שלא לגלות דברים נסתרים, אמנם לא כן בליל שימורים, נשתנה הלילה הזה והיה מיוחד בעשר עיטורים, עת היו מסובים בביתם ומעיני כל נעלמים וטמורים, אשרי מי שראה פניהם המאירים, לשמוע ולראות דברים ברורים, בכל סדר הלילה מהא לחמא עניא עד אחר שיר השירים, כל עצמותם תאמרנה בקיום המצוות בכל האברים, איך מסרו נפשם לאכול מצות ומורורים, ואכילת האפיקומן בדבקות עצומה שקוע בהרהורים.

יכלה הנייר מכל עבריהם, לספר מה שזכו לראות לדורותיהם, כל אחד בדרכו הקודש המיוחד לפי שורש נשמותיהם, לכל המורא הגדול אשר עשו לעיניהם, מורא גדול זו גילוי שכינה חופפת על פניהם, זקוקים דנורא נשמעו מפיהם, למען נספר לדור אחרון לבניהם אחריהם, להנחיל זאת למורשה לפניהם.

מרן הגה"ק בעל ישמח משה זיעועכ"א

יבוא ולא יקנה את החמץ ועי"ז יגרמו לו היזק גדול.

כראות ר' פנחס שהערל לא בא בזמנו לקח את כל חמצו ונסע לאיהעל וסיפר למרן הישמח משה את כל הענין, מרן הישמח משה ז"ל הרגיעו, ועזב את העגלה ברחובה של עיר והפקירה והלך לו לדרכו. אחרי החג בטוח היה ר' פנחס שאבד את כל הונו שהרי הפקירו ברחוב העיר, אמנם כאשר חזר להמקום שהשאיר שם רכושו אורו עיניו כאשר מצא את העגלה כאשר

מרן רבינו בעל דברי יואל זי"ע סיפר עובדא ששמע ממשמשו של הרה"ק רבי מענדל מדעעש זצ"ל בעל מעגלי צדק, שאירע אצל מרן הישמח משה זי"ע.

ידוע שהי' למרן הישמח משה זי"ע תלמיד ושמו ר' פנחס מסאמאטער ז"ל, והוא הי' תלמיד חכם חשוב ובעל מקובל, והיה מסחרו ביין, והיה דרכו בערב פסח למכור חמצו לנכרי, פעם אירע שהנכרים שבעירו הציקו לו ודיברו על לב הערל שהי' רגיל לבוא לקנות את חמצו, שלא

יכול להיות נזהר עם כל החומרות וההידורים רק צריכים לסייעתא מן שמיא, ומאז הרפה קצת מן החומרות הגדולות.

וכעין זה יסופר על חתנו הגה"ק בעל ארי' דבי עילאי זי"ע, כי היה מתנהג בהרבה חומרות בפסח, ולא אכל שום תבשיל שנתבשל בחג, זולת מה שנתבשר ונאפה עוד קודם החג, ועל כן היו מוכרחים לבשל ולאפות לו הכל עוד לפני הפסח, ופעם אירע כי באחד ימי חול המועד הגישו לפניו בשר אינדיג שנתבשל לפני יו"ט, וכאשר התחיל לקלוף ולהפריש את עורה מבשרה, והנה מצא תחת העור חטה אחת מדובקת בין העור והבשר, וכראותו את זאת השתומם למאוד ואמר: הנה אין מן הדרך שימצא חטא תחת העור של אינדיק, ועל כן הדבר תמוה מה ענין חטה זו תחת העור, ואיך הגיע שמה, אין זה כי אם אצבע אלוקים היא, להראות לי אות ולעוררני שלא אחמיר ע"ע כל כך. (אמרי דבש (דף ק"י))

הניחה בערב יו"ט ולא נחסר משם דבר ולא חצי דבר, והערלים שעמדו שם אמרו לו בלשון תמיה: שאין זה פלא שמצא את כל חפציו כאשר הניחם שם, כי הרי שכר שני זשאנדארען שישגיחו על החמץ במשך כל ימי החג, ועל כן נשאר הכל בשלימות, ר' פנחס הרגיש כי זה היה מכוחו של רבו מרן הישמח משה זי"ע שהרגיעו בער"פ שיבטח בה' והכל על מקומו יבוא בשלום.

☆

כבר הבאנו בשנה שעל"ט כי מרן הישמח משה התנהג בימי חג הפסח בחומרות רבות ומופלגות עד מאוד, וכן לא אכל מצות רק הכזיתים בשני לילות הראשונות, וגם אז החמיר בעצמו מאוד בשעה שאכל המצות הפריסו מפה מיוחדת כדי שלא יכול כלום במאכלו, והארגז שהיו מונחין שם המצות היה ארגז חדש שלא השתמשו כלל לחמץ, ופעם אחד מצאו באמצע ימי הפסח חתיכת חמץ בזו הארגז, והבין הישמח משה מזה שבשר ודם אין

מרן הגה"ק בעל ייטב לב זיעועכ"א

הייטב לב שאמר על עצמו שהוא יכול לעשות טובה לאיש אפילו רחוק אלף פרסאות, ולו אינם יכולים לעשות טובה, וזאת הי' קודם פטירתו, והי' דיבורים הללו פליאה גדולה בעיני הנגיד מו"ה משה ארי' הנ"ל, ואח"כ כשהלך האיש הנ"ל רץ אחריו מו"ה משה ארי' שיאמר לו מהיכן הוא, וסיפר לו שהוא ממדינת ענגלאנד מעיר לאנדאן, והוא שם אפטייקער, ואמר לו שהי' חולה מסוכן מאוד וחלם לו שבא לבי"ד של מעלה, ושם הי' דנים אם ישאר בחיים או לא, ובין כך ראה שמוליכין איש אחד לגיהנום שהי' יותר גדול ממנו, וחשב בעצמו כש"כ מה יהי' עמו שעבר על חילול שבת ושאר איסורים חמורים, ושום מצוה לא קיים, והי' לו פחד גדול, ובין כך ראה שבא איש קדוש שהי' תוארו כמלאך ה'

עי' בכתבי כ"ק אא"ז הרה"ק מזמיראד צוק"ל, וז"ל: פעם אחת לא היה לכ"ק זקני מסיגעט (ה"ה מרן הייטב לב זי"ע) דגים על חג הפסח, ואמר מה זה שאינן לנו דגים על החג הלא עיקר היסוד מהדגים הוא הי"ג מכילין דרחמים, והרמז לזה כי דגיים ראשי תיבות י"ג מ'כילין ד'רחמין, ועל זה נמי אומרים מגיד, ונכוון בזה כוונת הדגים, כי "מגיד" גם כן ראשי תיבות הנ"ל. (חמדה גנוזה (עמ' מ"ה) בית היין (דף קצ"ג אות רפ"א))

☆

סיפר הגה"ק מנאסויד זי"ע מעשה נפלאה מהגה"ק בעל ייטב לב זי"ע שהי' אצלו איש אחד במעמד הלז, ושם הי' ג"כ אביו של הגה"ק מנאסויד ה"ה מו"ה משה ארי' פריינד מסיגוט, ושמע ג"כ ממרן

ומיד הקיץ את עצמו, ונעשה בריא אולם, וסיפר זאת לבני ביתו, ואמר להם כמו שאמר לו מרן הייטב לב שיהי' טוב ויקבל עליו שיהי' יהודי על צד היותר טוב, וכן עשה, ובא לעיר וויען וחקר שם היכן עיר סיגוט, ומצא שם איש אחד מסיגוט, ובא עמו למרן הייטב לב, ועליו התכוון הרה"ק באמרו שהוא יוכל לעשות טובה אפילו על אלף פרסאות, ועמו אינם יכולים לעשות טובה, שהי' הרה"ק חולה ואינם יכולים לעשות עמו טובה לומר תהלים וכדו'.

מרן רבינו בעל דברי יואל זיעזעבי"א

הנוראה, כאשר נשאו ר"ל יהודים רבים בלי קרוב וגואל וכולם יחדיו הרגישו עצמם בבית רבינו כאילו בביתם.

ויסופר שפע"א בא' מימי חול המועד פסח, באותה שנה שרבינו ז"ל היה אלמן ל"ע, ישב רבינו ז"ל בבית מדרשו וערך את שולחנו בסעודת חול המועד, על שולחנו הסבו כמה בחורים שנשארו בסאטמאר לימי החג ולא נסעו לביתם, והנה הרגיש רבינו כשחילקו את מנות הסעודה שאחד הבחורים שישב בקצה השולחן לא קיבל את המנה, ושאל רבינו למה לא נתנו להבחור היושב בקצה השולחן את המנה, והשיבו שכבר לא נשאר לו מנה בבית התבשיל, כשמוע רבינו תשובה זו נתחווירו פניו וקם ממקומו ונכנס לחדרו והסתגר לזמן מה והתמרמר: "היתכן שהגעתי למצב כזה שבביתי לא נתנו ליהודי לאכול ושיהודי יצא מביתי רעב", ואחר שיצא מחדרו ראו על צורתו הק' שעניו היו נפוחות מבכי מגודל צערו על שנבצר ממנו לקיים מצות הכנסת אורחים כדבעי.

אולם בלילות הסדר הי' משתדל מאוד לצמצם ככל האפשר את מספר האורחים, באומרו להם שיתארחו בחג הפסח בבית קרוביהם וידידיהם, ודרכי רבינו נשגבו מבינתינו ואין איתנו יודע עד מה טעמיו ונימוקיו.

צבאות, וזאת הי' מרן הייטב לב, ושאל להרה"ק מי הוא, והשיב לו מעיר סיגוט, ושאל הייטב לב את האיש אם החזיק עכ"פ איזה מצוה, ואמר לו שבליל פסח עשה הסדר ג' שעה רצופים, וסיפר עניני יציאת מצרים, ועל זה המליץ עליו הייטב לב, ואמר שיציאת מצרים הוא דבר גדול מאוד, אם מאמין עכ"פ בזה גם כן הוא טוב, ועל זה אמר לו הרה"ק, היתכן דעל זה מאמין ועל שבת ושאר איסורים אינו מאמין, והשיב לו הלה שעל זה לא הי' לו השגה.

סיפר הרה"ח ר' חיים אלטער בראך שליט"א שהי' משב"ק אצל מרן רבינו ז"ל, שבשנה אחת אמר לו אח' מהמשב"ק, שמרן ז"ל נוהג לדבר ביום י"ד אייר בין הערביים מענין אכילת מצה בליל ט"ו, ובשנה האחרת הי' הוא משב"ק ביום י"ד אייר, ונתן דעתו לשמוע האיך שמרן זצ"ל מדבר מזה, אולם בכל הזמן של אחה"צ לא שמע כלום שמדבר מענין זה, והי' לפלא בעיניו דבר זה, אולם בעת שלבש מרן ז"ל את החגורה לתפילת מנחה, אמר לו מרן ז"ל "הא בלילה צריכין לאכול מצה", ואז הבחין שבין הערביים זמן הקרבת הפסח מדבר מרן ז"ל מענין זה, ומה מאוד עמקו מחשבותיו הקדושים. (מבאר רבותינו, ש"ד, גל' ל"ז)

כידוע קיים רבינו מצות הכנסת אורחים כל ימיו בהתאמצות גדולה, ותמיד הי' ביתו פתוח לרווחה, והנאה מרובה נראה על פני קדשו בראותו אורחים מסובים בביתו, בשנים כתיקונם היו סמוכים על שולחנו עשרות ולפעמים מאות אורחים, בין האורחים היו יהודים שאינם גרים בניו יארק, ובפרט יהודי ארה"ק אשר הגיעו לארה"ב לבדם, והיה גם אנשים אשר אכלו בקביעות בבית רבינו, זקנים חולים אשר אין להם קרובים, ובפרט אחרי המלחמה

קרובים וכו', ואם לאו קיבל רשות להיות מיושבי שולחן הסדר, ורבינו הידר שיהי' גם אורח מבני מערבא, ולפעמים כשהי' מפצירין בו יותר מדאי לא הוטב הדבר בעיניו שיוצרך לסרב (ופע"א אמר שאצל אביו מרן הקדושת יו"ט אף אחד לא הרהיב עוז בנפשו להפציר בו להיות מיושבי הסדר שלו ואם אמר פע"א שאינו מרוצה לא הפצירו עוד הפעם).

ברבות השנים נמסר דבר סידור האורחים להמשב"ק, וגם חתנים תלמידי הישיבה זכו להיות נמנים בין המסובין ולפעמים נתנו רשות גם לבחורים מופלגים שהצטיינו ביותר בלימודיהם בישיבה שיוכלו לשבת בשולחן הסדר של רבינו.

במשך השנים זכו כמה מתלמידי הישיבה אשר היו חתנים להיות אורחי רבינו בליל הסדר, ופע"א בעת שלמדו בישיבה מסכת פסחים, הוזמנו לשולחן הסדר של רבינו כל מי שעמד לנסיון על כל המסכת, ורבינו אמר אז בצחות לשונו: "מי שיחזור על ה'פסחים'", היינו שיחזור על מסכת פסחים, הוא נותן לו ברכתו שלעולם לא יצטרך להיות חלילה "חוזר על ה'פתחים'".

מעשה בתלמיד אחד מעיר סאטמאר שהתלונן לפני רבינו שבבית אביו אי אפשר לו להיות בליל התקדש החג יען שאחותו לא מתלבשת בבגדי צניעות כראוי ואי אפשר לו לעשות ברכה נגדה, והסכים רבינו שיבוא להסדרים שלו.

תלמידי רבינו הטילו גורל על חמשה עשר תלמידים שיזכו להיות בליל א' של פסח, וחמשה עשר תלמידים על ליל ב', ועפ"י רוב חשקה נפשם של התלמידים להיות בליל א' יען שבליל ב' באו החסידים ותושבי העיר לשמוע ספירת העומר מפי רבינו ורבים הקדימו עוד לבוא בעת עריכת הסדר ונתהוה קצת דוחק ולא יכלו לעקוב בפרטיות אחר כל תנועה מרבינו ז"ל, משא"כ בליל א' לא נכחו שם רק הקרואים. ועובדא הוה בשני בחורים תלמידים מופלגים שעלה עליהם הגורל לליל ב' ורצו

ובענין זה יסופר כי כן הי' דרכו בקודש של מרן הק' מצאנו שלא הרשה לשום אחד להיות אצל הסדר שלו בלילי פסחים, רק את מי שהוא בעצמו הזמין מקודם החג, ובשנה אחת הגיע מרן הקדושת יו"ט זי"ע לצאנו בערב פסח, והי' ברצונו להיות אצל הסדר של הרה"ק, ואמר לו הרה"ק מצאנו, אילו הייתי עוד יכול לשלוח אותך לביתך עוד קודם הפסח, הייתי משלח אותך.

ובדרכו נהג מרן רביה"ק זי"ע שלא הרשה להיות אצל עריכת הסדר הקדוש רק מי שהוא נתן רשות מקודם, ולא עשה חילוק בזה אפילו להמקורבים ביותר, והסביר הגה"צ רבי שמואל בראך שליט"א אבד"ק נאנאש בדרך אפשר הכוונה בזה, על פי הידוע דלצדיקי הדור מביא אליהו הנביא זל"ט חתיכה מן הקרבן פסח, ולא רק הצדיק אוכל, רק אפילו מי שמאמין שהצדיק אוכל הקרבן פסח נמי נחשב כמי שאכל, והא הפסח אינו נאכל אלא למנויו, ועל כן צריך הצדיק לדע מי ומי האוכלים על שולחנו, כדי לחשוב כמה מינוים יש על הקרבן פסח, ומי יבוא בסוד קדושים. (מבאר רבותינו, ש"א, גלי ל"ט)

☆

לפני המלחמה הי' שולח את כל הבחורים לבית אבותיהם, וכן לא הניח לכל מי שיש לו אשה ובנים להיות סמוך על שולחנו אלא שיערכו הסדר בביתם, ואף בשנים הראשונות לבוא רבינו לארה"ב שהיו שם הרבה בחורים פליטי מלחמה עניים ומדוכאים יתומים גלמודים, בלי אב ואם ובלי משפחה, אשר בכל שבתות ומועדי השנה היו סמוכים על שולחן רבינו, אבל בלילי הסדר מי שרצה להיות מיסב על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן גם בחג הפסח, הי' צריך ללכת בעצמו לרבינו ולבקש ממנו הורמנא דמלכא להיות נמנה בין המסובין בליל התקדש חג הפסח, ומקודם חקר רבינו את המבקש אם אין לו

עכשיו בלא"ה אין נפק"מ, אולם רבינו אמר לו "ברצוני שתלך עכשיו קודם הסדר, כי קשה עלי מאוד להתיישב לשולחן הסדר כשאני יודע שיהודי מתרעם עלי בלבו, ולכן אבקשך להודיעו זאת עוד עכשיו בלילה קודם הסדר".

ואף גם זאת בהיותו בצל חרב הצוררים בשנת תש"ד כאשר ערך את הסדר במרתף ששכרו ע"י הרה"ח ר' שלמה טרעביטש ע"ה אף בעת ההוא לא היתה מרגוע לנפש רבינו מזה שאף אורח אחד אינו מיסב על שולחן הסדר שלו כאשר הורגל תמיד בכל שנה ושנה, ואחר אפיית המצות באותו ערב פסח ביקש רבינו את המשב"ק הב' אפרים קאפאלאוויטש הי"ד שיחפש איזה אורח לליל הסדר ויצא המשב"ק מן הבית ופגש בחור אחד מחשובי התלמידים של רבינו, והזמינו בשם רבינו להיות אורחו בליל הסדר, בתנאי שהענין יהיה בסוד מבלי להגיד לשום איש.

גם בערב חג הפסח תש"ה כשרבינו שהה בשווייץ, אמר רבינו לפני לכתו לאפיית המצות לבעל האכסניא שלו הרה"ח ר' משה גראס ע"ה, שרוצה לדעת מראש שמות האורחים שיסבו עמו בעת עריכת הסדר, ור' משה מסר לרבינו שמותיהם, בשעות המאוחרות נודע לרבינו כי ניתוספו עוד אורחים, שאל רבינו את ר' משה הלא נדברנו לפני אפיית המצות רק על אותו מספר האמור, ומדוע הוסיפו אחר אפיית המצות עוד אורחים, מכל זה נראה כי ענינים מענינים שונים הי' לרבינו בדבר הזמנת אורחים ללילות הסדר, ואנחנו לא נדע עד מה.

(מענין לענין באותו ענין, באותו ערב פסח תש"ה, שאל רבינו את בעל האכסניא אם הזמין לשולחן הסדר את תלמיד חכם פלוני מפליטי המלחמה מפוילן אשר שהה אז בשווייץ, ורבינו אמר לר' משה גראס, כי אם לא הזמינו עדיין, ימנע מלקרוא לו, מלבד אם אין לו היכן להסב בליל הסדר, ר' משה התפלא מאוד על דברי רבינו כי פעמים הרבה ראה איך

להחליף לליל א' ולא הסכים רבינו ע"ז, ואמר שיערכו את הסדר בליל א' ביחידות בבית התבשיל ולא יהינו לבוא, וכאשר נשאל רבינו על תלמיד שלישי שגם עליו עלה הגורל בליל ב' ורצה להחליפו לליל א' התיישב רבינו והסכים לו, והיה זה לפלא על הסכמת רבינו, ואחר הסדר נתוודע כי באמת עלה בגורל לליל א' ואחד התלמידים שעמד בשעת הטלת הגורל החליפו על דעת עצמו לטובתו, ואז הבינו למה אותו הסכים רבינו שיהי' בליל א'.

כאמור היה דעת רבינו לצמצם מאוד את מספר האנשים הבאים בצל קורתו בליל הסדר לראות את עבודתו בקודש, ופעם אחד הרהיב א' עוז בנפשו, ושאל את רבינו, הלא אומרים "כל דכפין ייתי ויכול", ומדוע סוגר רבינו הדלת בליל הסדר, ורבינו השיב לו נאמר, כי בכל ימות השנה ממהרים אנשי שלומינו לגמור הסעודה בבית, כדי לבוא לעריכת השולחן, אמנם בליל התקדש החג רצוני שהציבור לא יעשו בחפזון את הסדר, אלא ישבו בביתם, ויכניסו אמונה בלב בני משפחתם. (מחזור דברי יואל לפסח)

☆

פע"א הי' בחור א' שרצה להיות סמוך על שולחן רבינו בליל הסדר, ורבינו שאלו באיזה מקום אתה אוכל בכל יו"ט, והשיב שיש לו קרוב באיסט-סייד, ובהיות שכבר היו אז הרבה אורחים מוזמנים אמר לו רבינו שגם בימים הראשונים של פסח יהי' אצל קרובו, והנה א' מאנ"ש שדר באיסט-סייד בא בליל א' דפסח להתפלל תפילת ערבית והלל בבית מדרשו של רבינו, ובעת ברכת גוט יו"ט אמר לו רבינו שבבואו לאיסט-סייד ילך לבית האיש ששם מתאכסן הבחור הלז, ויאמר לו בשמו שיוכל לבוא אצלו לסדר ליל שני, אמר האיש ההוא לרבינו כי עכשיו ממחר עצמו לעריכת הסדר כי יש לו דרך ארוכה לעבור את הגשר, ואפשר שיאמר לו זאת מחר בבוקר כי

שרבינו משתעשע בפלפולא דאורייתא ומדבר באריכות בחידושי תורה עם הרב הנ"ל, ועל כן שאל את רבינו מדוע לא יזמינו, השיב לו רבינו "בימות השנה הפשוטים אפשר לי לפלפל עמו בדברי תורה, אמנם בליל התקדש החג עיקר עבודתו של האדם לקבוע אמונה בלב ולטהר את הדעות, אבל תלמיד חכם זה אינו בעל דעות ישרות ובפרט בעיני אמונה, ואיני רוצה שיסב עמי בליל קדוש זה", אבל למעשה בא אותו ת"ח לבקש מר' משה שיזמין אותו אל הסדר, ועפ"י פקודת רבינו הזמינו אותו כדי שלא לביישו, וברכות הימים הובנו דברי רבינו כאשר אותו תלמיד חכם עלה לאר"י והצטרף להרבנות בממשלת הכופרים ואז הבינו כוונת רבינו באומרו שאין דעותיו ישרות).

לשנה הבאה בשנת תש"ו כאשר רבינו כבר התגורר בירושלים ויסד שם ישיבה ות"ת לפליטי הגולה, ולפני חג הפסח היה מצבו דחוק באופן נורא ולא ידע מאין יקח מעות לצרכי החג, הציע לו א' מתלמידיו שאם מצבו כל כך קשה אונלי יוותר על האורחים לחג הפסח, ויתחלקו האורחים אצל אנשים אחרים, אמר לו רבינו "אי אפשר לי לחוג את חג המצות בלי אורחים, כי זה כל חיותי, כי כשם שאי אפשר לאדם לחיות בלי אכילה ושתיה ושינה, כך אי אפשר לחיות מבלי לקיים מצות הכנסת אורחים", אך ה' לא יעזוב חסידיו ובפתע פתאום הגיע מארה"ב אל רבינו סכום של שלשת אלפים דאלער, אשר שלח הרה"ח ר' שלמה בראווער ע"ה תלמיד רבינו, ולרבינו הוקל על החובות והי' לו לכל צרכי החג ואפילו לקנות מלבושים חדשים להבחורים הפליטים הסמוכים על שולחנו, והי' בדיחא דעת' מאוד מזה בכל ימי הפסח.

☆

עבודה גדולה ומיוחדת במינה ראה ראינו אצל רבינו בעת אכילת האפיקומן אשר אכלה בהתלהבות עצומה ובדביקות, ובליל התקדש החג שנת תש"א (בק"ק סאטמאר) סיפר רבינו המעשה הידוע ששמע מאביו מרן הקדושת יו"ט זצ"ל, שבהיותו

בצל רבו רבינו בעל דברי חיים זצ"ל בחג הפסח, זכה לשמוע מפה קדשו ששמע מהרה"ק מראפשיץ זי"ע שהעיד שראה אצל רבו הק' מלובלין שאכל כזית מקרבן פסח מה שהביא לו אליהו הנביא והיו רואים בעין איך שעל שפמו של הרה"ק נטף שומן מבשר הפסח, ואחרי שסיים הרה"ק מצאנו את דבריו אכל מיד את האפיקומן בהתלהבות נוראה, עד שנדמה למסובין שאוכל כזית מקרבן פסח, ואף הן היו רואין כמו שומן של בשר צלי כעין נוטף מעל פני קדשו. וסיים אז רבינו בזה"ל: הנה אאמור' היה אומר שאצל מרן הק' מצאנו היו רואים כל המסובים שאוכל את האפיקומן, כאילו אוכל בשר חם וכאילו שומן הבשר נוטף על זקנו מבשר קרבן הפסח, וגם אצל אבי ז"ל ראה ראינו איך שהוא אוכל את האפיקומן בהתלהבות ובדביקות עילאה כאילו אוכל מבשר הפסח. והיה הדבר לפלא בעיני תלמידי רבינו ז"ל, ונזכרו כי באותה לילה דיבר רבינו ז"ל הרבה מענין זה, שצדיקי הדור גם הם המנויים על קרבן פסח, כגון בפסקא פסח שהיו אבותינו אוכלים וכו' הקשה רבינו הלא גם היום אוכלים הצדיקים מרבן פסח (נדפס בהגש"פ מהר"י ט"ב), וגם כשקרא "צפון" קודם אכילת האפיקומן דיבר מזה, והעידו מתלמידי רבינו ז"ל שאח"ז ראו על רבינו ז"ל בשעת אכילת האפיקומן שאכלה בדביקות ובהתלהבות עצומה ועשה בידי תנועות שונות יותר מהרגלו.

ופעם אחת בעת אמרו "יחץ" ביאר רבינו את ענין הטמנת האפיקומן, כי ידוע שאלהו הנביא מקריב קרבן פסח בכל שנה, וצדיקי הדור הם המנויים לקרבן פסח, ועין בעין ראו שכמה צדיקים וקדושים מיחזי כמו שאכלו ממש מבשר קרבן פסח, ולפי זה אפשר לומר שמצניעין את האפיקומן, כיון שמקוים להיות מאותן שיזכו לקבל מקרבן פסח של אליהו הנביא, ועל ידי זה לא יצטרכו לאכול מצה של אפיקומן שהיא

בתו הרבנית הצדקנית מרת רחל ע"ה עם אחיו של רבינו ז"ל הגה"צ רבי זלמן לייב זצ"ל הי"ד אבדק"ק סיגוט, מרן ז"ל נסע מסיגוט לקראלי להחתונה שהתקיימה בחודש כסלו תר"צ לפ"ק, ונשאר שם בצל קדשו של דודו מרן רבינו בעל דברי יואל כמה חדשים עד אחרי חג הפסח, וכך זכה להיות סמוך על שולחנו בליל הסדר, ולחזות מקרוב עבודת קדשו, אשר עשרות שנים אח"כ עוד דיבר מזה בהתרגשות גדולה.

ולחיבת הקודש נעתק בזה משיחת קודש שתיאר מרן ז"ל מזכרונותיו מאותם ימים מאירים בפתחה לתלמידי ישיבותינו הק' בניו יארק ביום ל"ג בעומר תשנ"ה בביהמ"ד הגדול בקרית יואל, וזל"ק "איך דערצייל דאס פאר די בחורים וואס איך האב זוכה געווען צו זעהן מיט מיינע אויגן אז דער יונגער דור דער נייער דור וואס האט נישט זוכה געווען צו קענען דעם פעטער זכרוננו לברכה זאלן וויסן וואס דער צדיק איז געווען, ווען איך בין נאך געווען א קינד בין איך געווען ביים סדר פונעם פעטער זכרוננו לברכה אין קראלי, ווען ער האט געענדיגט פירן דעם סדר זענען זיך צינויף געקומען ביי איהם אין שטוב א גרויסער ציבור אידן, און דער פעטער האט דעמאלטס געזאגט מיטן גאנצן ציבור אינאיינעם "שיר השירים" פסוק בפסוק, מיט אזא התלהבות בדמעות שליש, ביז עס איז געווארן טאג, עס האט זיך אונז דעמאלטס אלע געדאכט אז מ'האלט שוין זיכער נאך די גאולה שלימה, איך קען דאס קיינמאל ביז היינט נישט פארגעסן".

רבינו סיים את זכרונותיו מאותם הימים בלשון קדשו: "דעמאלטס האב איך אנגעהויבן צו פארשטיין וואס די גמרא זאגט אז מ'קען זיין דבוק צו השי"ת, כאטש וואס ער איז אן "אש אוכלה" אבער דורך דעם וואס מ'איז דבוק צו א ת"ח איז מען דבוק אין השי"ת ממש, דאס האבן מיר געשפירט".

זכר לקרבן פסח, אלא יאכלו מקרבן פסח ממש, לכן נהגו להצניע את האפיקומן. ואחר כך כשהגיע רבינו לומר "צפון", ונטל בידו את האפיקומן, הקשה רבינו אם זוכים לקבל מהקרבן פסח של אליהו הנביא, מדוע צריכים לאכול את האפיקומן, אולם אפשר לומר שבאמירת "צפון" ואכילת מצה של האפיקומן מרמזים שרוצים להצפין את המדריגה, שזוכים לאכול מהקרבן פסח עצמו, בשר ממש, עכ"ל. ותלמידי רבינו נזדעזעו מאוד בשמעם הדברים הקדושים האלו מפורש יוצא מפי רבינו. (מחזור דברי יואל לפסח)

☆

כידוע היה דרכו של רבינו הק' להסתיר כל עבודתו מעין הרואים, אבל שונה היה דרכו בעת אכילת הדגים בשבת קודש, שאז היה נראה לעין כל גודל עבודתו בקודש שהיה מתלהב עד למאוד, והיה דרכו להכות על השולחן בידי הקדושים וכמה פעמים צעק: שא שא!, והיה תואר פניו משתנים מגודל התלהבותו ודבוקותו.

ואירע פעם אחת בשבת חול המועד פסח בעיר סאטמאר, שהגה"ק הגאב"ד רמ"א פריינד ז"ל לא היה לו בביתו חמין (טשאלענט) לסעודת שבת קודש, על כן הלך לסעוד אצל מרן רבינו הק', אבל חשב בנפשו שחבל שאין רבינו אוכל דגים בפסח, רק הנקרא "פאלשע פיש" הנעשה מבשר, שהרי לא יזכה לראות עבודת רבינו באכילת הדגים, אבל לגודל תמהונו הבחין שהיתה עבודתו בקודש כמו סכל שבת קודש בשעת אכילת הדגים בלי שום שינוי כלל.

☆

בשנה העעל"ט הבאנו מה שהזכיר מרן רביה"ק בעל ברך משה ז"ל מה שעיניו ראו את עבודתו הק' של דודו מרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל באמירת שיר השירים בליל התקדש החג אחר עריכת הסדר, היה זה כשמרן רבינו בעל דברי יואל השיא את

ארגון שיעורי תורה

שעל ידי

התאחדות אברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ס מרן אדמו"ר הגה"ס שליט"א

סרית יואל - בני ברק

מודעה רבא לאורייתא

הננו מודיעים בזה סדרי שיעורי תורה הנאמרים בימי חוה"מ פסח הבעל"ט
בבית מדרשינו בשיכון

אחה"צ בין מנחה למעריב

יום ד' א' דחווה"מ

מורינו הגה"צ

ראש ישיבתינו שליט"א

בדרוש פלפול מוסר ואגדה

יום ה' ב' דחווה"מ

הרב ר' ישראל אייכנשטיין שליט"א

בנושא: קידוש חדשים ומועדות בזמן הזה

מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן האם קידוש החדש בזמן הזה
נעשה ע"י בני ארץ ישראל או לא והמסתעף

זמן תפילת מעכה

בשעה 6.45 בדיוק

לפנה"צ בשעה 12.00

בימי ד' ה' ו' - א' ב' ג' דחווה"מ

הרב יחיאל מיכל אברהם פרידמאן

שליט"א

הלכות השכיחים בעניני שכירות פועלים

עובד החוזר באמצע המלאכה /
תלמיד שלא בא ללמוד / פועל
שחלה / ביטול תור אצל הרופא /
ביטול נסיעה בטעקסי / פיטורים
מוצדק ואינו מוצדק לפני המלאכה
או באמצע המלאכה / ביטול שמחה
באולם / סופר או מוגיה שקלקלו /
אברך שחסר מהכולל / ועוד

"אבות ובעים" יתקיים כל יום חוה"מ

בין השעות 1:00 - 2:00

ונזכר להגדיל תורה ולהאדירה ולהרמת קרן התורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו
ומלכינו כ"ק מרן רבינו שליט"א בראשינו בב"א

בברכת שמחת יו"ט

הגבאים

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

פנימי — קיג — בלתי חוגג

ערב שביעי של פסח תשס"ט לפ"ק

ביקור הגאון הגדול רבי אליהו שטערנבוך שליט"א

ראב"ד אנטווערפן

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

וציזה רבינו להביא מיני פירות לכבוד

*

רבינו: פון וואו זענט איר פון דערהיים?

ראב"ד אנטווערפן: די מאמע איז א ליטווישע, זי איז פון מינסק.

רבינו: דאס איז ווייט-רוסלאנד.

ראב"ד אנטווערפן: יא, און דער מאמע ע"ה איז פון קעשינא, דארטן זענען געווען משארתקובער חסידים.

רבינו: דאס איז צוויי אנדערע וועלטן.

ראב"ד אנטווערפן: ביידע זיידעס האבן געוואוינט אין שווייץ, האט מען זיך משדך געווען.

כ"בין געווען פאר צוויי יאר צוריק אין קעשינא, אמאל איז דארט געווען זעכציג בתי מדרשים, היינט איז ליידער נישטא גארנישט.

רבינו: דעמאלטס ביי די קריג איז דאס געווען ראמעניא, בעסעראביא, שפעטער איז דאס צוריק געגאנגען קיין רוסלאנד, הרב צירלזאהן (הגאון ר' יודאליב ז"ל, היה רב הכולל במדינת בעסעראביא ובעמח"ס גבול יהודה) איז געווען דארטן רב.

ראב"ד אנטווערפן: ס'איז דארט געווען א גרויסע פאגראם, איז דעמאלטס דער זיידע אוועק פון דארטן, ער האט פשוט מורא געהאט צו בלייבן, די גלחים האבן אנגעדרייט דעם פאגראם.

רבינו: וואס מאכט איר עפעס גוטס?

ראב"ד אנטווערפן: ברוך השם, הודו לה' כי טוב, מיר זענען דא אויף יו"ט ביי מיין איידעם אין מאנסי.

רבינו: וואס איז מיטן בריאות הגוף?

ראב"ד אנטווערפן: געלויבט דעם אויבערשטן, אזוי ווי א אלטער איד.

רבינו: דער אויבערשטער זאל געבן יארן, מזאל זיין נאך עלטער.

ראב"ד אנטווערפן: אם ירצה ה'.

יעדעס מאל וואס מ'קומט דא אין קרית יואל זעהט מען ווי ס'וואקסט דא בליעה"ר.

רבינו: יא, ברוך השם, ס'וואקסט דא, און אין מאנסי אויך, איבעראל.

וואס איז אין אנטווערפן? דארט וואקסט אויך?

ראב"ד אנטווערפן: דארט וואקסט נישט, ס'ווערט אויך שוואכער, דארטן איז געבויט די פרנסות אויף דיאמאנטן, און יעצט גייט נישט דיאמאנטן, במילא איז יעצט שווער דארטן.

רבינו: הייסט דאס אז אסאך גייען אוועק פון דארטן?

ראב"ד אנטווערפן: יא, מ'ציחת זיך קיין לאנדאן, כאטש וואס דארטן האט זיך אויך איבערגעדרייט די פרנסה, אבער די ממשלה דארטן שטיצט זייער שטארק.

רבינו: די רעגירונג האט דאס אויך אנגעדרויט, די פויערן זענען נישט געווען צופרידן, האט מען אלץ יעדעס יאר געמאכט פון די אידן א שיער לעזאזל, זיי זאלן אויסגיין די בעס אויף די אידן.

נישט נאר אין קעשינא איז אזוי געווען, נאר איבעראל אין רוסלאנד איז אזוי געווען, דער צאר האט דאס נאך אזוי אנגעפירט, אבער אין קעשינא איז געווען נאר גרויסע פאגראמען, איז עס אזוי פארבליבן מיטן נאמען 'קעשינאער פאגראמען' ס'איז געווען גרויסע מהומות, אסאך אידן זענען דעמאלטס אנטלאפן קיין אמעריקא, א מיליאן אידן פון רוסלאנד זענען געקומען קיין אמעריקע, דעמאלטס האט אמעריקע געהאט אפענע גרעניצן, ס'איז געווען טאקע אסאך חסידים פון דער טשערנאבלער גזע, עס איז געווען פון האראנסטייפלער חסידים, טשערנאבלער, טריסקער חסידים, און נאך.

ראב"ד אנטווערפן: איבעראל איז געווען בתי מדרשות פון די חסידים.

רבינו: און דאס וואס מ'איז אנטלאפן איז אויך געווען איינס פון די סיבות פון די פאגראמען, ער האט געוואלט אז די אידן זאלן עוקר זיין.

היינט איז נעבעך נישטא פון זיי, זייער ווייניג זענען געבליבן, נאר יחידים פון זיי זענען פארבליבן אידן לדורות.

ראב"ד אנטווערפן: דעמאלטס איז געווען אין ניו יארק רבי יעקב יוסף (יאזעף ז"ל מוולנא, רב הכולל בניו יארק).

רבינו: ער האט נישט מצליח געווען, ווייל די קצבים האבן זיך געקריגט מיט איהם, ער האט זיך אנגעהויבן מיט די קצבים.

ראב"ד אנטווערפן: ס'איז אינטערסאנט, אין לאס אנדזשעלעס איז געווען הרב אדלער (הרח"ג ר אליעזר ז"ל) ער איז געווען א קאזין מיט מיין שוואגער (הראב"ד הוא חתן המקור ברוך מסערעט וויזשניץ ז"ל) רבי נפתלי חיים אדלער (הרב"ג כ"ק אדמו"ר האמרי חיים מוויזשניץ ז"ל, ובן חורג לכ"ק אדמו"ר המקור ברוך ז"ל) - איז ער אמאל געווען אין חיפה, האט ער דערציילט אז דער סאטמאר רב (מרן רבינו בעל דברי יואל) זצ"ל האט אים געזאגט אז רבי יעקב

יוסף איז געווען א איד א גרויסער צדיק - א תלמיד פון רבי ישראל סאלאנטער - ער האט געמיינט לשם שמים, אבער ער האט געוואלט מתקן זיין די גאנצע וועלט (ולכן לא עלתה בידו להעמיד הדת על תילה), אבער איך - האט דער סאטמאר רב געזאגט - האב געמאכט א ווינקל האב איך מצליח געווען.

רבי יעקב יוסף האט נישט געקענט לייזן די גאנצע שחיטה וואס איז געווען אונטער די יוניאן, האט ער געפירט א מלחמה מיט דעם פרעזידענט פון זיי.

רבינו: יא, מיט די יוניאן'ס, און זיי האבן אים צוגרונד געלייגט.

ראב"ד אנטווערפן: ביז אפאר יאר איז ער געווארן א שבר כלי.

רבינו: דער פעטער ז"ל (מרן רבינו בעל דברי יואל) האט דאס געזאגט דאזי ברבים, אז ער דארף האבן א ריין ווינקל, און נאכדעם צושפרייט זיך דאס.¹

ער - רבי יעקב יוסף - האט געוואלט מתקן זיין גאנץ ניו יארק, ער איז געווען זייער א ערליכער.

חתנו הרח"ג ר' חיים יוסף פיוג שליט"א: דער שינאווער רב ז"ל און אלע צדיקים האבן נישט געוואלט שיקן דאזי קיין מענטשן, זיי האבן מורא געהאט.

1

ואלו הדברים אשר אמר דרש בעל דברי יואל ז"ל באסיפת התייסדות להתאחדות הרבנים, ביום ב' שמות תשט"ו, וולש"ק: "ואחת מן הסיבות העיקריות היתה משום שרצו לתקן את כל יהודי המדינה, אשר זאת היא מן הנמנע להחזיר למוטב את כל אוכלסי המדינה היהודיים", עכתד"ק.

ולחיבת הקודש נעתיק עוד מדברות קדשו (בפ' ויגש עמו רס"ו) ז"ל: "הנה רואים כאן באמעריקא שבאו לכאן בשנים הקודמים הרבה מאוד אלפים יהודים ובתוכם כמה יראים ושלמים תלמידי חכמים ויראי ה', ולדאבוננו היתה כאן ירידה גדולה ונוראה, שמאבות גדולים וטובים ירדו למדריגה תחתונה כל כך עד שכמעט לא נשאר למנו זכר בישראל ח"ו וכו', והסיבה העיקרית לזה היה, מפני ששים קהילה לא עשו בפני עצמן ת"ת כשירה על דרך הישן וכו' ואותן שכבר עשו (מאדענער חתך) עם שינויים ופשוטות שונות ובערבויות גדולה ביהד עם בני הדור אשר כבר לא היו במעמד טוב ביהדות, ולא האחד דומה לחבירו, וע"י שנתערבו עמהם נתמוגז עמהם במידותיהם ובתהלוכותיהם עד שנעשו כמותם לגמרי, וע"כ נווה אחור וירדו לשפל ח"ו", עכל"ק.

ראב"ד אנטווערפן: מ'פלעגט דאס אמאל רופן עמא-ריקא.

רבינו: דער צאנזער רב - דער דברי חיים - האט געזאגט אז דער לעצטער גלות ווען זיין גלות אמעריקא. ער האט אמאל אויסגעזעצט, ווי די תורה איז אליין געגאנגען אין גלות, אין שפאניא, און פראנקרייך, און דייטשלאנד, און האט געזאגט אז דער לעצטער גלות וועט זיין גלות אמעריקא.²

דער גארליצער רב האט אמאל געזאגט פאר'ן שינאווער רב זאל קומען קיין אמעריקא, און ער האט געזאגט אויף זיך, אז אויב ער פארט אליין וועט מען אויף אים מיינען אז ער פארט וועגן געלט. "אבער דו ביזט דאך א איש אמת",³ האט ער איהם געבעטן ער זאל פארן קיין אמעריקא.

די וועלט זאגט אז מ'איז געקומען דעמאלטס צום בעלזער רב צו רבי יהושע'לע, אז מ'זאל מוהן עפעס וועגן אמעריקע, האט ער געזאגט מ'זאל גיין קיין ליטא, דעמאלטס איז מען געפארן קיין ליטא ברענגען רבי יעקב יוסף קיין אמעריקע, אזא מימרא איז דא אין דער וועלט.

הגרי"ח: ווייל רובא דרובא זענען געווען רוסישע אידן, וועט ער אזוי מער נתקבל ווערן.

רבינו: רבי יהושע'לע האט געזאגט אז ער וויל נישט פארן, ווייל מ'איז נישט געווען קיין תלמידי בעל שם הק'.

מ'זאגט אז אמאל האט מען געזאגט פארן פעטער ז"ל אז דאזיג איז אמעריקע קען מען נישט אויפמוהן פאר אידישקייט, ווייל מ'איז נישט געווען דא קיין תלמידי בעש"ט הק', האט ער עס נישט געוואלט אפקויפן, נאר

ער האט געזאגט "אז דער באשעפער איז דא קען תורה אויך זיין דא", מ'קען דא אין אמעריקע אויך מוהן. **הגרי"ח:** ער איז לכתחילה געקומען קיין אמעריקא וועגן די מוסדות אין ארץ ישראל, מ'איז דען געווען דעמאלטס א חשוב צו בלייבן?

רבינו: ניין, דאס ערשטע יאר האב ער נאך געטראכט פון צוריק פארן, אבער ווען ער האט באשלאסן צו בלייבן דא, האט ער באשלאסן אז מ'קען יא, און מ'וועט דא אין אמעריקע בויען אידישקייט, ער האט אויפגעקערט אמעריקע, מ'איז נישט צוגלייבן וואס היינט איז דא אין אמעריקע, מ'האט זיך אזאנס נישט געקענט פארשטעלן אמאל, דאס אידישקייט, דאס ערליכקייט, תלמוד תורה'ס, ישיבות, ערליכע אינגלעך, ערליכע מיידלעך, נשים צדקניות, בני ישיבות אין ערליכע בעלי בתים.

הגרי"ח: אפילו די מאדערנע קרייזן.

רבינו: יא יא, אפילו מאדערענע, מ'איז משפיע. מ'איז געווען נעכטן (י"ט ניסן) די יארצייט פון רבי אהרן קארלינער, ער האט געמאכט אכציג טויזנט בעלי תשובה, ער איז אינגאנצן אלט געווען זעקס און דרייסיג יאר ווען ער איז נפטר געווארן (כשנת תקל"ב), זיין אור הקדושה האט אזוי געשיינט אז מ'האט משפיע געווען אויף אלעמען,⁴ ער האט נישט געהאט א בעלי תשובה ארגאניזאציע...

הגרי"ח: ער פלעג אליין ארום פארן, ער איז דאך געווען א מגיד.

רבינו: מ'איז אויך געקומען צו איהם, און ער האט געשיקט שליחות'ן, ער האט אריינגעברענגט אין אידישע הערצער א אור א לעכטיקייט, מ'איז נישט שייך דאס מסביר צו זיין.⁵

2

עיינן בס' י"ג אורות (ח"א עמ צ"ו) שמביא מימרא זו בשם הרה"ק רבי סיני מזמיגראד זי"ע, שהרה"ק מצאנו אמרו פע"א לפני קידוש בדביקות נלהבה.

3

ידוע מה שהעיד עליו אביו מרן הדברי חיים בתשובותיו (ה"ב א"ח סי א): "בני הרב וכו' האבדק"ק שיטאווא שלדעתי אינו משנה הדיבור אפילו יהבו ליה כל חללא דעלמא וכו', ועדותו נאמנה עלי מאוד, כי ידעתי שלא יזכר בעד כל חללי דעלמא".

4

ועל מציבת קבורת הרה"ק מקארלין חרות בין מעלותיו מדה נעלה זו: "אשר זכה וזיכה את הרבים במסירות נפש על זה לפי שכלו לזכות את ישראל והיה מוכיח לרבים בתוכחת מגולה ואהבה מוסתרת לקרב את ישראל לאביהם שבשמים וליחדם ביחוד גמור".

5

ועיין בספר שמוע שלמה (חלק התלחות) שמביא שתלמידו ומ"מ הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע כשהספיד את רבו אמר שהטעם

ראב"ד אנטווערפן: איצט איז א באזונדערע זמן וואס מ'קען מקרב זיין אידן – איך ווייס נישט פון דאזיגן נאר איך רעד פון אייראפע – זיי זעהן אז אלעס איז צוקלאפט, ס'איז גארנישט, איך רעד שוין נישט פון ציוניזם, נאר אפילו פון אלעס, מ'זעהט אז ס'איז נישט געבליבן גארנישט, אז א מענטש וויל האבן א ביסל אידיאל, גייט ער צו תורה, אסאך ווערן היינט נתקרב צו אידישקייט, אמאל איז די וועלט געווען געכאפט צו השכלה.

רבינו: צווישן די ערשטע און דער צווייטע וועלט קריג איז געווען שרעקליך אין אידישקייט.

ראב"ד אנטווערפן: גאנץ גאליציע איז קאליע געווען.

רבינו: ס'איז געווען אסאך אידן תלמיד חכמים און יראי השם, וואס זייערע שטיבער זענען ארויס געבערד לתרבות רעה, ס'איז געווארן אויסגעליידיגט די בתי מדרשים, מ'איז געווארן פארדארבן, ס'איז געווען שרעקליך.

ראב"ד אנטווערפן: היינט זענט מען אז די השכלה איז גארנישט, די גרעסטע משכילים זענען דאך די דייטשן ימ"ש, און אלעס איז גארנישט.

*

הגר"א הזכיר לפני רבינו שזוגתו הרבנית תחי' זקוקה

לרפואה

רבינו: מצה איז דאך א רפואה, מיכלא דאסווא (וזה"ק ב' קפ"ג ב), און נשים זענען דאך אויך מצווה געווארן אויף מצה (קידושין לד.), קומט אויס אז די רפואה איז אויך פאר זיי.

ראב"ד אנטווערפן: לויטן גאון (הגר"א מוילנא ז"ל, חובא מעשה רב אות קפ"ה) איז מצה א מצוה גאנץ יום טוב.⁶ און

שהקב"ה סילקו מן העולם קודם זמנו, מפני שהיה יכול להחיות את כל העולם למוטב, כי מי שדיבר עמו אפילו במילי דעלמא נהפכו מעיו בקרבו לחזור למוטב, והיה נוטל הבחירה ממנו.

6

ע' במעשה רב (בתוספת אות קפ"א) שבי"ט האחרון אבל סעודה ג', ואף שלא אכל בשאר יו"ט, אך מפני חביבות מצות אכילת מצה שזמנו הולך לו.

דער חזקוני איינער פון די ראשונים האלט אויך אזוי (שמות יב, יח) אז ס'איז א מצוה צו עסן מצה,⁷ חובה לגבי מצוה רשות קרי ליה (כ"ב בשו"ת הת"ס י"ד סי' קצ"א לגבי נידון (1).

הגר"ח: ס'איז אבער געווען וואס אפילו אין שבת האבן זיי נישט געגעסן מצה, און זיי האבן מבטל געווען עונג שבת און יו"ט.

רבינו: דער ישמח משה האט מאקע נישט געגעסן קיין מצה גאנץ פסח נאר צו די כויתים, מ'האט מורא געהאט פון חשש חמין, חמין איז דאך במשהו.⁸ אין ליטא האט מען גענוצט מאשין מצות?

ראב"ד אנטווערפן: כ'זוייס אז דער בריסקער רב (הגאון רבי יצחק זאב סאלאווייזק ז"ל מברסק-ירושלים) האט מורא'דיג מחמיר געווען, דער חזון איש האט אויך

ועי' בשו"ת משיב דבר מהנצי"ב (י"ד סי' ע"י) ושו"ת יפה ללב (ח"ב סי' רע"ה) שכתבו דבר פלא שלפי דברי הגר"א ז"ל דהמברך אשר קדשנו במצוותיו וציונו על אכילת מצה בשאר ימי החג לא הוי ברכה לבטלה, אמנם הרבה אחרונים חולקים בדבר זה.

7

ו"ל החזקוני: "יש לך דברים שמקבלים שכר בעשייתן ועונש כשאין עושין אותן, כגון מצה בליל הראשון, ויש לך דברים שמקבלים שכר בעשייתן ואין מקבלין עונש כשאין עושין אותן, כגון מצה מליל הראשון ואילך, וזמ"מ כמצות עשה מצות תאכלו שבעת ימים כתיב, כלומר אם אכל מצה כל שבעת הימים קיים הוא את הפסוק של שבעת ימים מצות תאכלו", ע"כ.

8

בס' תהלה למושה (דף י"ב) כתב הגה"ק רבי יוקל מוואלאווא ז"ל, שק"ו מרן הישמוח משה ז"ל הי' מחמיר מאוד בחג המצות, שלא אכל מצות כל ימי הפסח מלבד הכויתים אשר החיוב לאכול בליל א' ובליל ב' של פסח.

עוד מביא שם שבשנותיו האחרונים שינה הישמוח משה מנהגו, והתחיל לאכול מצה בכל ימי החג.

ועי' בס' דרכי הישר והטוב (דף ל' ע"ב) שמביא מכתב שכתב הרה"ק מליסקא זי"ע ל'אבד"ק סערענטש זי"ל: "הנה הרב הגאון מאהעל זצ"ל ידעתי בבירור וגמור שלא אכל מצה רק בב' לילות של החג כ"ב זיתים כפי המבואר בשו"ע או"ח... ע"כ כזה כל הרוצה לבחור יבחר אם לנהוג כפי שנהג הרב הצדיק מאהעל...", עיי"ש.

ועי' בגליונינו לחג הפסח העל"ט במדור "רבותינו שהיו מסובין" מה שהארכנו בענין זה.

מוראדיג מחמיר געווען דווקא נישט נוצן מאשין מצות, אבער אין ירושלים איז דאך יא געווען מאשין מצות.

רבינו: אבער וואס איז געווען אין אינדערהיים?

ראב"ד אנטווערפן: אין ענגלאנד פלעגט מען אויך האבן מאשין מצות, אבער מ'פלעגט מאכן האנט מצות.

רבינו: וועגן וואס האט בריסקער רב מחמיר געווען אויף מאשין מצות, ווייל ס'דארף זיין לשמה?⁹

ראב"ד אנטווערפן: דער עיקר איז, ווייל אויב מאכט מען אזוי ווי אונזערע זידעס האט מען סיעתא דשמיא, אבער זיך פארלאזן אויף נייע זאכן, איז דאך אזוי שווער זיך צו פארלאזן מ'זאל ניצול ווערן פון א משהו חמין, אבער אז מ'טוהט אזוי ווי משה רבינו האט געטוהן און אזוי ווי אלע האבן געטוהן, האט מען סיעתא דשמיא.

איך בין געווען ביים בריסקער רב ביי באקן זיינע מצות, מיט אזא מין פחד... ער האט געטריבן די ארבעטער'ערס, דער חזון איש האט אויך געבאקן האנט מצות, אבער כ'זויים רבי זעליג ראובן בענגיס (גאב"ד העדה החרדית ירושלים) און די ירושלימ'דיגע רבנים וואס קומען פון ליטא האבן גענוצט מאשין מצות.

רבינו: רבי פנחס [עפשטיין ז"ל] (ראב"ד העדה החרדית ירושלים) האט אויך גענוצט מאשין מצות.

ראב"ד אנטווערפן: אבער אסאך איז תלוי וועלכע מאשין איז דאס, מאשין איז א שם כולל, אמאל איז געווען דער מאשין נאר אויף אביסל, שפעטער איז דאס געווארן פון אנהייב ביז'ן סוף (ווי' לקמן הערה 15).

הגר"ח: ווען דער אמרי בינה (הגאון רבי מאיר אויערבאך ז"ל) האט געוואוינט אין קאליש איז ער געווען פון די אוסרים, און שפעטער ווען ער איז ארויף געקומען קיין ירושלים, האט ער דאס איבער געקוקט, און איז אויך געווען פון די מתירים.

9 עיין בקונטרס 'מודער רבא לאורייתא' שאחד מעיקרי הטענות לאסור המאשין מצות היתה, כי ע"י המאשין יחסר מחשבת לשמה בלישה עריכה ואפי', שהם העיקרים בזה לדעת הפוסקים, כי במעשה האיש המוגלגל את המאשין לא נערכה העיסה ע"י האדם, אלא בכח כח כחול, וא"כ לא נחשב מעשי ידי אדם, וא"כ הא"י יחול כוונתו לשמה.

רבינו: רבי שלמה קלוגער איז געווען פון די אוסרים,¹⁰ און אזוי אויך דער דברי חיים (בתשו' דברי חיים ח"א סי' כ"ג – כ"ד), אבער דער כתב סופר האט מתיר געווען,¹¹ וועגן דעם איז אין אונגארין טאקע געווען מאשין מצות, די אשכנז'ישע אידן האט טאקע געגעסן מאשין מצות.

ראב"ד אנטווערפן: רבי יוסף שאול [נאטאנאוהן ז"ל אב"ד לעמבערג] האט אויך מתיר געווען.¹²

רבינו: דאדיז איז דאס אונטער געגאנגען, ביי די היימישע קהילות איז שוין נישטא קיין קונים דערויף, די ווינער קהילה האט דאדיז (בוויליאמסבורג) געהאט מאשין מצות, און ס'איז שוין געענדיגט מיט דעם.

ראב"ד אנטווערפן: אויך ביי אונז אין אנטווערפן ווערט פארקויפט די האנט מצות מער ווי די מאשין מצות.

רבינו: מ'האט עס אנגערופן מאשין מכ"ת...
ראב"ד אנטווערפן: דער צאנזער רב האט דאס זייער שטארק גע'אסר'ט.

רבינו: ער שרייבט אויף דעם "חמין גמור".¹³

10 הגאון רבי שלמה קלוגער הוציא לאור קונטרס מיוחד בשם 'מודעה לבית ישראל' ובשער הקונטרס נכתב: "כולל תשובות מגאונים ורבני הדור לאסור המצות אשר בציקים נערך ע"י מאשינע על חג הפסח, למען ידעו בית ישראל להזהר ולעמוד על נפשם, שלא יבטלו ח"ו בחשש איסור חמין בפסח, ובחשש איסור לבטלה, וינהגו כימי עולם וכשנים קדמוניות, נדפס בפקודת הגאון אורי ישראל וקדושת מופת הדור רשכבה"ג בקש"ת מוהר"ר שלמה קלוגער נר"ו מבראדי, ועל הוצאות החכמים היקרים הרבנים הגבירים דק"ק קראקא יע"א, לזכות את הרבים".

ובמכתב הגאון ר"ש קלוגער כשמתיהס לטענת המתירים שסומכים על רבני אשכנז שהתירו, כתב וז"ל: "ואין ללמוד מהם מכמה טעמים וכו', אל תשנו מנהג אבותיכם, הם יעשו מה שלבם חפץ כדרכם, ואנחנו נלך בעקבות רבותינו ומהם לא נוז ימין ושמאל".

11 וז"ל הכתב סופר: "והסכמנו לאפות עליה כי הכל בוריוות ביותר מועל ידי עוזרים אדם", עיי"ש.

12 הגאון רבי יוסף שאול נאטאנאוהן ז"ל בעל שו"א ומשיב הוציא לאור קונטרס בשם 'ביטול מודעה' לבטל דברי הקונטרס 'מודעה לבית ישראל' שיצא לאור ע"י הגאון ר"ש קלוגער כנ"ל.

ביי מאשין ציצית איז ער אויך געווען א קעגן, ס'שטייט דארט אין א תשובה (ש"ת דברי חיים ח"ב סי' א') אינטערסאנט, אז די מאשין איז פארברענט געווארן, ¹⁴ ביי חמין שרייבט ער אז ס'איז אסור מטעם הכמוס ער האט מקבל געווען פונעם שווער פונעם ברוך טעם, ער האט נישט געוואלט מוזאל זיך מפלפל זיין אויף דעם. ¹⁵

ראב"ד אנטווערפן: איינער איז געקומען דערציילן פאר בריסקער רב (הגרי"ז ז"ל מכריס-ירושלים) א מעשה וואס איז געווען ביי זיין זיידן דער בית הלוי (אבד"ק מכריס), וואס האט אויך געהאט אסאך חומרות ביים מצות באקן, די מעשה איז געווען אז ביי אים אין שטאט אין מכריס איז געווען א איד וואס איז אמאל

13

ו"ל מרן הדברי חיים: "אך די לאסור במה שכתב הגאון רמ"ז נר"ו (ה"ה הגאון רבי מרדכי זאב איינגעזיגט ז"ל מלעמבערג מח"ס מפרשי חיים וס' מוק גיבורים) שראה בעיניו המאשין וכו' אי אפשר לגרור היטב הנדבק בו וכו', אולם גם לדעתי הרבה טעמים עפ"י דין לאיסור, אך הם כמוסים אתי, כאשר כן קבלתי מפי חותני הגאון מליפניק זצ"ל שבכמות אלה הדברים אין לגלות הטעם רק לפסוק הדין בהחלט והשומוע ישמע וכו', ולכן בדרך החלט אני אומר לכם כי העושה מצות על כלי זה היא חמין גמור, עכ"ל".

14

ו"ל הד"ח (שם בתשובה): "ובטוח אני לראות מהרה במפלת המאשין, וכל השואל ממני בזה אודיע שלדעתי המה פסולים". ובשבני הגה"ק רבי משה מבארדיוב ז"ל - המסדר ומו"ל שו"ת דברי חיים, בחיי המחבר מרן הדברי חיים - הדפיסו שנית את השו"ת בחיי אביהם הגה"ק מבארדיוב ז"ל, הוסיפו שם הערה וז"ל: "א"ה, לא עברו ימים מועטים, ונשרף כל בית המאשין בהפסד גדול, והיה לאות".

15

כ"ב מרן רבינו ז"ל בספרו הק' ויואל משה (מאמר א סי' קמ"ה) וזלש"ק: "ובשהתחילה השעוריה בעולם על דבר המאשין מצות, והיה פלוגתא בין החכמים מערכה מול מערכה, זה אסור וזה מותר, וכאז"ל כתב טעמו ונימוקו, בכל פרטי העשויות של המאשין, ומרן הגה"ק מצאנו החליט לאסור מהמחמם טעם הכמוס וכו', ורבים תמיהים מדוע לא גילה טעם ההלכה, והיו גדולים שחתרו להבין טעמו ונימוקו בסברות שונות, ולפענ"ד ד"ת עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, כי בחלק ב' (סי' א) בענין המאשין ציצית, כתב שאי אפשר להתיר המאשין בשום אופן כי אופני המאשין משתנים בכל יום, ואם יצא מאשינען בחיתר יעשו גם מאשינען אחרים כמתכותם באופן שבוודאי אסור ומי יאמר להם דבר, וכו', ע"כ הלילה להתיר מאשין במצוה דאורייתא, עיי"ש מה שהאריך בזה, ומובן שטעם זה הוא גם במאשין מצות, עכ"ל"ק ביואל משה.

געקומען צום רב און געזאגט אזוי, איך ווייס נישט די אלע חומרות וואס דער רב מאכט, איך פארשטיי נישט אין דעם, ווי אזוי מ'מאכט דאס, און וועגן וואס מ'מאכט דאס, אבער כזויל עסן מצות. פרעגט אים דער רב וואט טוהט איר צו דעם, זאגט דער איד איך זאג צום רבוננו של עולם, "דו האסט דאך געהייסן אז מ'דארף עסן מצה, בערב תאכלו מצות, כ'בעט פון דיר אז איך זאל האבן כשר'ע מצות", נאכדעם וואס טוה איד, כ'האב גע'כשר'ט דעם אויוון ביי מיר אינדערהיים, און איך מיט מיין ווייב מאכן דעם טייג, און מ'איז מתפלל אז די מצות זאלן זיין כשר, און אזוי האב איך מצות.

דערציילט יענער פארן בריסקער רב, אז ווען דער בית הלוי האט דאס געהערט, איז ער אזוי נתפעל געווארן פון אזא תמימות פון א איד, און זאגט פארן איד "לאמיר זיך בייטן די מצות".

יענער האט געוואלט מיט דעם זאגן פאר'ן בריסקער רב אז דער גרויסער כח פון תפילה פון א ערליכער איד, איז נאך מער פון אלע חומרות... האט אים בריסקער רב געזאגט "מאקע, ער האט געהאט א כח פון תפילה, ער האט זוכה געווען צו כשר'ע מצות, ווייל ער האט דאך באקומען דעם זיידנ'ס מצוות... כזווייס נישט ווי אזוי זיינע מצות זענען געווען, אבער א כח אין תפילה האט ער געהאט אז ער האט באקומען מהודר'דיגע מצות פונעם בית הלוי".

רבינו: און סיגעט איז געווען ראש הקהל רבי משה ארי' (פריינד ז"ל, בנו של הגה"ק רבי יושע מקראלי ז"ל, אביו של הגה"ק מנאסיר ז"ל), ער איז געווען א עושר א שתדלן, ער האט אסך געטוהן ארויס צו נעמען אידן פון תפיסה, און באפרייען בחורים און יונגעלייט פון מיליטער. אמאל ערב יום הקדוש האט ער געהערט אז אידן זענען ארעסטירט, און ער האט געהאט א צוטריט צו די הויכע פענסטערס, האט ער געקלערט 'ער וועט ארויפגיין, און ס'וועט נעמען איינס צוויי זיי ארויס נעמען און באפרייען, ביז דערווייל איז ער ארויפגעגאנגען אין איז געווען מיטן איינעם און מיט א צווייטן ס'איז נישט געגאנגען אזוי לייכט, אזוי איז ער דארט אפגעזעצן א גאנצן טאג פון ערב יום הקדוש,

ווען ער האט ארויס גענומען די אידן איז שוין געווען פארנאכט'ס, ער האט שוין נישט געקענט עסן, און נישט געגאנגען אין מקוה, און נישט געדאוונט מנחה, איז ער געווען זייער צובראכן ס'איז דאך ערב יום הקדוש, וויאזוי קען זיין א איד זאגט נישט קיין ווידוי... גארנישט געמוהן.... נישט געגעסן סעודת המספקת... אזוי אריינצופאלן אינעם הייליגן טאג, און ס'האט איהם זייער גערודערט.

איז ער געגאנגען צום זיידן דער ייטב לב – ער איז דאך געווען רב אין שטאט – און האט זיך זייער אויסגערעדט אויף דעם וואס ס'האט מיט איהם פאסירט ערב יום הקדוש, זאגט אים דער ייטב לב "איך האב יא געדאוונט מנחה, און כ'האב יא געגעסן סעודת המפסקת, און כ'האב געהאלטן א דרשה, אפשר מוישן מיר זיך..." איז ער שטיין געבליבן און געזאגט "אויב דער רבי זאגט אזוי, וויל איך נישט מוישן..."

*

ראב"ד אנטווערפן: יום טוב פסח איז א אינטערסאנטער יום טוב, אזויפיל חומרות, אידן האבן אזויפיל מסורת, דער יו"ט איז מחזק די מסורת פון אמאל.

רבינו: דאס איז א געוואלדיגע זאך, דאס אז מ'לעבט מיט מסורת אבות, דאס האלט אפ א מענטש...

ראב"ד אנטווערפן: און יעצט איז געקומען דער יצר הרע און ער שיקט אוועק די מענטשן אין די האטעל'ען, א גרויסער חלק פארט אוועק, איבעראל שרייבט מען אז ס'איז בלתי שרויה און ס'איז בלתי... כאילו מלאכים וואלטן ווען געשטאנען דארטן און געהיטן... עס האקט אפ די מסורה, די קינדער זעהן שוין נישט די אלע זאכן וואס מ'האט זיך איינגעוויינט אמאל.

רבינו: ווי אזוי קען מען דארטן טוהן אזוי ווי מ'דארף צו טוהן?! א טאטע זיצט ביי זיך אין שטוב און פירט א סדר, מען איז מחנך די קינדער, למען תספר באזני בנך, אזוי דארף דאך צו זיין!

ראב"ד אנטווערפן: דא איז דאס נישט אזוי שטארק, אבער אין אירופא איז מוראדיג אין דעם ענין.

רבינו: אין אמעריקא האט זיך דאס אויך שטארק אריינגעכאפט, נישט דאחי, אבער אין די שטעט, א בעל בית'שער איד פארט זיך אוועק אויף גאנץ יו"ט, מ'לאזט איבער די גאנצע שטוב פארקויפט פארן גוי.

ראב"ד אנטווערפן: ביי אונז איז געווען א איד רבי יוסף שוחט [ח"ה הרה"ח ר' יוסף ווייס ז"ל, שו"ב], פלעגט ער זאגן אז די אלע גרויסע הכשרים זענען אזוי ווי דצ"ך עד"ש באח"ב... מ'קוקט פון דערווייטנ'ס זעהט דאס אויס ווי די מלאכים היוצאים מן התקיעות (ששמותיהם נרמזים בראשי תיבות הפסוקים), מ'קוקט גענטער זעהט מען אז ס'איז מכות...

די אלע זאכן, מ'קוקט אין צייטונג שטייט ס'איז בלתי שרויה און בלתי אזוי, דער רב שטייט אונטער די האטעל, און יענער רב שטייט אונטער דעם און גיט א הכשר, אבער אז מ'קוקט נאנט זעהט מען מכות... אזוי האבן מיר דערציילט אידן וואס זענען שוין געווען אין די האטעל'ען יו"ט פסח.

רבינו: דאס איז דער פראבלעם פון 'באקוועם אין אידישקייט', ס'איז איז געווארן אזא מין מהלך אין דעם הילוך החיים. דאס רירט אן אין זייער אסאך זאכן, ביי די סארט אידן איז דאס אין אוועק פארן אויף פסח, און ביי די אנדערע אידן איז דאס אין אנדערע זאכן, מיזוכט באקוועמליכקייט אין די אידישקייט.

א מצוה דארף אנצוקומען מיט כח, מיט געלט, מ'דארף זיך פלאגן פאר א מצוה, צו זיין א איד איז נישט לייכט, מ'דארף זיך צו דעם מומשען.¹⁶

ראב"ד אנטווערפן: יעדע מצוה איז אמאל אנגעקומען אנדערש, למשל מצות, היינט דארף מען צו

16

ידועים דברי הוזה"ק (תרומה דף קכ"ה). עה"פ ויקחו לי תרומה, האי מאן דבעי לאשתדלא במצוה ולאשתדלא ביה בקב"ה, אצטריך דלא לישתדל ביה בריקניא ובמגנטא, אלא אצטריך ליה לבר נש לאשתדלא ביה כדקא יאות כפום חילי, בגין דלא זכי בההוא עובדא לאמשכא עליה רוחא דקודשא אלא באגר שלים, בגין דרוח מסאבא אייהו אודמן תדיר במגנטא ובריקניא ואודבן בלא אגרא, ורוח קודשא לאו הכי, אלא באגר שלים ובאשתדלותא רב סגי וברעותא דלביה ונפשיה, עיי"ש. ועיי' מ"ש מרן ז"ל בזה בברך משה חלק שמות (ע"ג ע"א ו"א).

וויסן וואו צו באשטעלן, מ'באשטעלט מצות אויפ'ן טעלעפאן, און מ'דינגט זיך פארוואס ס'איז אזוי טייער, דאס איז דער נוסח אין אנטווערפן, אבער אמאל, אז א איד האט געבאקן מצות איז ער געקומען מיט דער גאנצער משפחה. מ'האט געקוקט ווי אזוי דער מאמע האט געשוויצט און ווי אזוי ער גרייט זיך אן.

רבינו: דאדי איז טאקע דא א גרויסער ציבור אידן וואס קומען אליינס אין בעקעריי צו באקן, מ'רעדט דערפון.

איך אליינס פאר אראפ צו שניידן ווייץ, ס'זאל זיין שמירה משעת קצירה (ש"ע הרב סי' תנ"ג סי"ט), מ'מוטשעט זיך אפ, ס'איז א געוואלדיגע גוטע הרגש אין די דריי וואכן (בין י"ז בתמוז ל"א אב) זיך אנגרייטן צום יו"ט פסח, ס'איז דעמאלט'ס די גרויסע היצן...

ראב"ד אנטווערפן: ס'מאכט א רושם אויפן עולם.

די גמרא זאגט דאך (בבא מציעא פה:) ביי חינוך, אז רבי חייא האט אליינס געפאנגען די הערשן און אזוי געשריבן אויף די פארמעט חמשה חומשי תורה, אזוי האט ער אלעס אליינס געמאכט פון אנהייב, אז ס'זאל זיין בקדושה ובטהרה.

רבינו: ס'איז דא א גרויסער ציבור וואס גייט אליינס...

הגדה"י: וואו? צום שניידן?

רבינו: צום באקן. און אויך ווען מ'האט געשניטן דעם זומער דאדי אין לאנג אייעלענד, זענען געווען פערציג פופציג אידן וואס זענען געשטאנען דערביי, מ'איז געפארן פון דא און פון וויליאמסבורג, ס'איז געווען א הנאה, ארויזאנא איז שוין ווייטער (וקשה לכאורא לנסוע לשם, ולכן נוסעים רק רבנים ודיינים להשגיח על מלאכת הקצירה).

המן האט געזאגט פאר אחשוורוש (אסתר ג, ח) ואת דתי המלך אינם עושים, אז די אידן זאגן א גאנצע יאר שח"י פח"י, שבת חיום, פסח חיום (מגילה יג:), ס'איז טאקע אזוי, פסח חיום איז טאקע א גאנץ יאר.¹⁷

נפטר רבינו ממונ: א חג כשר ושמה, זייט געזונט מיט אלעס גוטן און ברכה און הצלחה.

וליוהו רבינו בירידות רב

נפטריו לשלום

ונראה לי בס"ד משום כי לצורך הפסח יש עסקים הרבה אשר נעשים במשך השנה כולה, והיינו בתחלת הקיץ אחר ניסן הוא זמן קצירת חיטים והם יוצאים לשדות חבורות חבורות, אם נשאלם להיכן תלכו, יאמרו לקצור חיטים בידניו שיהיו שמורים בשביל מצה, ואי אפשר ליקח חיטים מן השוק אלא צריך שמורה משעת קצירה, ואחר שנים ושלשה שבועות חוזרים והולכים לשדות אם נשאלם מה תעשו שם, יאמרו גם כן בשביל קצירת חיטים למצה, והלא כבר עשיתם קצירה, יאמרו לא עשינו באותה הליכה ראשונה, יען כי ירדו גשמים ונפסלו השבילים שהיו יבשים, ועתה אנתנו הולכים להפש שבילים שהיו עודם לחים בזמן ירידת הגשם, ואחר שלשה וארבעה שבועות חוזרים והולכים, אם נשאלם להיכן תלכו, אומרים בשביל קצירה, כי אותם חיטים שקצרו בהליכה שניה אחר עמל וטווח כשהבאנו אותם בא עליהם מים מן הנהר ונפסלו, ולכן אנתנו חוזרים וקוצרים מחדש, באופן כי משך שלשה חדשים אייר סיון תמוז מעבירים אותם בעסק זה של חיטי דפסחא, אח"כ בחדש אב יוצאים לכרמים שבכפרים, אם נשאלם להיכן תלכו, אומרים להביא ענבים לעשותם יין לחג הפסח, שצריך לבצורם בידניו ולתקנם בידניו בכלים כשרים וזוהו העסק מעבירים כל חדש אב כולו, אח"כ באלול חוזרים ויוצאים לכרמים ונשאלם להיכן תלכו, אומרים להביא תמרים לעשותם חרוסת לפסח וגם לאכילה בתוך פסח, כי לא נוכל לקנות תמרים מן השוק לאכלם בפסח, ומעבירים כל חדש זה בעסק זה, אח"כ חדש תשרי כולו ימים טובים ומועדים, אח"כ יבא חשוון נבקשם לעבודת המלך והם נשמטים, באומרים עסק גדול יש לנו בחודש זה בחיטי דפסחא, שצריך לברר החיטים על השלחנות משעורים ושאר מינין, וחודש זה ראוי לעסק זה שאינו לא קר ולא חם ולא יהיה יזעה בידים, אח"כ יבואו ימי החורף שכולם שלג ומטר וקר שאי אפשר ליקחם לעבודת המלך, וכשיגיע אדר שהוא ימים מוכשרים וטובים למלאכה נשמטין מידניו באומרים עסק גדול יש לנו בחודש זה להיכן הרחיים חדשים בשביל חיטי דפסחא, ולקצור אותם ולתקן מושבם, ולטחון החיטים. אח"כ יגיע ניסן, אומרים עסק גדול מאוד יש לנו בצרכי פסח, הן באפיית המצות, הן בהעלאת הכלים, הן בשאר הכנות לצורך פסח, נמצא כל השנה נשמטים מעבודת המלך, באומרים שעוסקים בצרכי פסח, ולכן זכר פסח דוקא על השמטה כדולה שחא. ואומרים שבת חיום היינו כי השבת הוא בכל שבוע, עכ"ד.

ע"י בס' ספר בניהו בן יהוידע מהבן איש חי מ"ש לפרש בן באריכות נפלאה וז"ל: "בגמ' (מגילה יג:) דמפקי לשתא בשח"י פח"י. פירש רש"י וז"ל שח"י ר"ת שבת חיום, פח"י ר"ת פסח חיום. ויש להקשות בשלמא שבת מצויה בכל שבוע, לכן אמר מפקי לשתא כולה בשבת חיום, אך פסח הוא בניסן דוקא, ואיך אמר מפקי לשתא כולה ביה,

הזפינו!

יצא לאור עולם הספר אשר רבים
חיכו לאורו וכבר ספו ותמו מן השוק
זה כמה שנים ועכשיו זמינו להדפיסו אידרא

ספר

עצי חיים

ב' חלקים על התורה ועל מועדים

מסודר מחדש באותיות מאירות

מראי מקומות עם מפתחות
וליקוטים חדשים מתורתו
של מרן רבינו זצללה"ה
שלא ראו עדיין אור הדפוס

מכירה הראשית אצל המו"ל
הרב שלום אליעזר טייטלבוים

יהא ניתן
להשיג בחנויות
הספרים ובבתי
מדרשינו ומו"ס
ב"פ ק"י בשבוע
הבא

קחו ברכה אל תוך בתיכם!

ביקור גומלין אצל הגאון הגדול רבי אליהו שטערנבוך שליט"א

ראב"ד אנטווערפן

בבית האכסניא במאנסי יע"א

האט נישט מקפיד געווען אויף עסן אפיקומן פאר חצות.⁴

אבער דער חתם סופר אליינ'ס מייטש (דרשות ח"ב עמ' ע"ה), ואכלתם אותו בחפזון (שמות יב, יא), אז ס'קען זיין מ'זאל זיין אזוי פארקאכט מיט סיפור יציאת מצרים, אז מ'זעט מוזן אריינאכאפן פאר חצות עס עסן בחיפזון, אזוי זאגט דער חתם סופר, אבער דער פסוק רעדט דארטן פון קרבן פסח אליין וואס מ'דארף עס עסן פאר חצות.

אויף כרפס וואס האט מען גענוצט?

ראב"ד אנטווערפן: ביי אונז אינדערהיים האט מען גענוצט קארטאפל, און אין וויזשניץ האט מען גענוצט רעמעך.

רבינו: אז מ'האט גענוצט קארטאפל האט מען געמאכט א גאנץ יאר בורא פרי האדמה אויף קארטאפל?

ראב"ד אנטווערפן: יא, ס'איז דאך דא די ראפשיצער קינדער וואס מאכן א שהכל.

רבינו: אונז מאכן מיר אויך א שהכל אזוי ווי ראפשיץ, דער ישמח משה האט נאכגעטון דעם ראפשיצער רב.⁵

4 כן הובא במנהגי החת"ס, וראה גם בהקדמה לס' ליקוטי חבר בן חיים (ח"ג) מתלמיד החת"ס.

5 בס' תהלה למשה (דף י"ב) מובא וז"ל: מורי זקני הגה"ק בעל ישמח משה זלה"ה לקח לכרפס בליל פסח תפוחי אדמה ובירך פרי האדמה, ואחרי זה סיפר לו נכדו מרן הייטב לב איך ששמע שהגה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע הי' מברך שהכל על תפוחי אדמה, עמד וחשב איזה רגעים ואמר לו 'אולי האמת עם הרב מראפשיץ, ולקח ספר הערוך והראה לו ששם כתוב 'מנהגין ופטריות שקורין טארטאפל' ומובן שזה נתחלף עם מה שאנחנו קורין 'קארטאפל' והוא התפוחי אדמה, ועליהם מברכים באמת שהכל. ומאז שוב לא בירך הישמח משה על התפוחי אדמה, וכמדומני שלקח פעטרייזל לכרפס מיום זה והלאה.

ראב"ד אנטווערפן הזכיר את שם זוגתו הרבנית תחי' חזקיה לרפואה שלימה

רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן זי זאל זיין געזונט און שטארק, מצה דארף דאך צו זיין א רפואה (בוה"ק (דף קפ"ג): נקרא המצה מיכלא דאסווא), מצי"ה איז בנימטריא חיי"ם טובי"ם.

ראב"ד אנטווערפן כיבד את רבינו לברך על היין

רבינו: ביי ענק האט מען מקפיד געווען צו עסן די אפיקומן פאר חצות?¹

ראב"ד אנטווערפן: לכתחילה האט מען יא מקפיד געווען. די צווייטע נאכט האט מען נישט מקפיד געווען אין וויזשניץ.²

רבינו: ביי אונז אויך נישט.³

און אפילו די ערשטע נאכט איז אויך נישט אזוי איבעראל, ס'איז דא וואס זאגן אויפן חתם סופר אז ער

1 וז"ל המחבר (שו"ע סי' תע"ז סעי' א) "ויהא זהיר לאכול קודם חצות".

2 עי' בשו"ת שבסוף ס' אמרי נועם (ח"ב על המועדים תשובה ד) שכתב וז"ל: "מה שראינו אנשי מעשה אשר בליל ב' דפסח נתעכבו באכילת מצה ואפיקומן עד אחר חצות, ולכאורה הוא נגד פסק השו"ע...", עיי"ש מה שכתב ליישב שביו"ט שני שעיקרו רק מדרבנן אין לחוש.

3 עי' בספה"ק מנחם ציון מהרה"ק הרמ"מ מרימאנוב ז"ל, שכתב וז"ל: "ועל כן מצניעין את האפיקומן קודם חצות לכל ירגישו בו הקליפות, ואחר חצות לוקחים אותה משם", עכ"ל, וז"ל וזאמרה בליל ב' דפסח.

וכן ידוע מנהג רבינו ז"ל בעל דברי יואל, שבליל א' הקפיד לאכול את האפיקומן לפני חצות, ובליל ב' הקפיד על אכילת כזית מצה הראשונה שתהי' לפני חצות (ובשנתיו האחרונות מודג גם בליל ב' באכילת האפיקומן). ועי' במחזור דברי יואל לפסח בליל ב' אצל אכילת האפיקומן

דאס אז מ'מאכט אויף קארטאפל א שחכל איז נאכנישט אזוי געפערליך, ס'גייט נאך מיט, אבער אין ראפשיץ האט מען ביים סדר גענוצט קארטאפל אויף כרפס, און מ'האט געמאכט בורא פרי האדמה, האט דער בלאזבער רב (הרה"ק בעל צבי לצדיק ז"ל) געפרעגט דעם דזשיקובער רב (הוי"ז הרה"ק רבי אליעזר ז"ל אביו של הותנו הרה"ק רבי משה מראזאדאוו ז"ל) א פינעפטע מנה נשתנה... א גאנץ יאר מאכט מען אויף קארטאפל שחכל, און פסח ביינאכט מאכט מען בורא פרי האדמה...

א' הנכבדים: דאזי איז געווען רבי נתן האראוויץ א ראפשיצער אייניקל, האט ער נאכגעזאגט פונעם ראפשיצער רב א ווערטל אויף וואס ס'שטייט ביי די הגדה 'כרפס מ'נעמט א פעטעריויל, אז מ'נעמט דעם פעטער [מלשון פעטעריויל] דאס זענען עשו און ישמעאל, און מ'טונקט זיי איין אין זאלץ וואסער און מ'מאכט א האדמה...

ראב"ד אנטווערפן: ביי די דזשיקובער קינדער אויב מ'האט געוואלט עסן א גאנצע שיעור, א כזית מרור, האט מען אזוי נאכגעקוקט, כאילו מ'מאכט א עבירה...

רבינו: דער פעטער ז"ל איז דאך געווען בזיווג ראשון א איידעם אין פלאנטיש (אצל הרה"ק רבי אברהם חיים ז"ל נכד הרה"ק מדזשיקוב ז"ל), האט ער זיך באהאלטן א ביסל מרור אז ער זאל האבן גענוג פאר א כזית... ווייל אין דזשיקוב איז מען מקיל אז מ'נעמט נישט קיין כזית צו מרור, דער אמרי נועם שרייבט אין א תשובה (בסוף ח"ב תשובה ג') אז מ'דארף נישט האבן קיין כזית.⁶

דער רא"ש (מס' פסחים פרק ערבי פסחים סי' כ"ה) זאגט אז מ'זאל עסן א כזית ווייל מ'מאכט א ברכה על אכילת מרור, און א אכילה איז א כזית, איז דאך א סימן אז

6 ע"י בתשובה בסוף ספר אמרי נועם שאחרי שמפלפל בדברי הרא"ש והשג"א, מסיים וז"ל: "וכן הי' נוהג אא"ז הרב הצדיק מראפשיץ זצ"ל שהיה אוכל פחות מכזית ומברך עליו, וחכמתו עמדה לו".

וכן איתא בשו"ת ארץ צבי (סי' פ"ה) שכתב וז"ל: שמעתי בשם הרה"ק רבי שלום מבעלז זצ"ל שהורה שאפשר לצאת במוצות אכילת מרור אפילו בפחות מכזית, ולברך עליו על אכילת מרור, וכן הורו הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זצ"ל וכו' והדבר מפורסם בכל מדינות גאליציע, עיי"ש.

בעצם די אכילה דארף נישט זיין א כזית, נאר צוליב די ברכה דארף מען א כזית.⁷

דער זיידע ז"ל אין עצי חיים (שו"ת סי' ג') רעדט וועגן א חולה וואס קען נישט עסן א שיעור מרור, ברענגט ער דארט דעם רא"ש מיטן שאגת ארי' (סי' ק), און פארענטפערט דארטן די קשיות פונעם שאגת ארי' אויפן רא"ש, און ער בלייבט דארטן אז אויב ער קען נישט יוצא זיין די ברכה פון א צווייטן, קען ער מאכן א ברכה אפילו אויף פחות מכשיעור, און ער זאל אינזין האבן אז די ברכה איז נישט קיין חובה נאר ס'איז א נדבה.⁸

ראב"ד אנטווערפן: דער שאגת אריה (סי' ק) זאגט אז לויטן רא"ש ביי אכילת כורך וואס מ'מאכט נישט א ברכה מיטן לשון 'אכילה', דארף מען נישט נעמען א כזית, און אנדערע זאגן אז וויבאלד מרור איז נישט ראוי לאכילה, דארף בכלל נישט זיין א כזית.

דער שווער (בעל המקור ברוך ז"ל) האט אויך געזאגט אז די פרויען זאל נעמען אביסל פון די מרור א משהו, זיי זענען געווען דזשיקובער אייניקלעך.

רבינו: אין דזשיקוב איז מען נישט געשלאפן אין סוכה, טאמער האט איינער איינגעדרימלט אין די סוכה, האט מען אויפגעוועקט ער זאל נישט נכשל ווערן... מ'האט איהם געוועקט 'נו, סוכה...'.⁷

7 וז"ל הרא"ש: "אכלן להצאין יצא, ומלבד שלא ישהה בו בין אכילה לחברתה יותר מכדי אכילת פרס, משום שמברך על אכילת מרור, צריך שיאכל כזית, דאין אכילה פחות מכזית, אבל בירקות הראשונות (היינו כרפס) שמברך עליהם בורא פרי האדמה בעלמא, ואין מזכירין עליהם אכילה, אין צריך כזית", ע"ב.

8 שבסוף דבריו מבאר העצי חיים מש"כ החוות דעת (סי' ק"י), דבכל הברכות אדעתא דנדבה מותר לברך ולהודות אפי' כל היום, ואדעתא דחוב אסור, ומשעם זה יש לדון זכות על האומרים במעמדות ובקשות ברוך אתה ה', דווקא דרך חוב אסור, עיי"ש עוד.

ועי' גם בשו"ת אבני נזר (סי' שפ"ג) שכתב שהולל מחוייב לאכול אפי' פחות מכשיעור, ויכול לברך, ולרווחא דמילתא - מסיק - שבעת שיצטרך לאכול המרור ילמוד תיקף לפני אכילתו דיני מרור המובאים ברמב"ם, ויאמר בפיו בשם ומלכות לשון הרמב"ם שכתב 'כשאוכל מרור יברך ברוך אתה וכו' על אכילת מרור' - ויאכל תיקף בלי הפסק - עיי"ש.

ראב"ד אנטווערפן: דער גאון (הגר"א מוילנא ז"ל) איז געווען אין תפיסה וועגן דעם גר צדק (הגר אברהם בן אברהם שנעק"ה בחג השבועות), מ'האט איהם ארעסטירט אויף דעם וואס ער האט באהאלן דעם גר צדק, ס'איז געווען דעמאלטס סוכות, איז ער ארום געלאפן א גאנצן טאג, כדי ער זאל נישט איינשלאפן חוץ לסוכה, מ'זעהט דאך אין גמרא (נדרים 10:) שבועה שלא אישן שלשת ימים מלקין אותו וישן לאלתר, אז ס'איז נישט מעגליך נישט צו שלאפן אזויפיל מעג, וועגן דעם האט ער אלעס פראבירט אז ער זאל נישט איינשלאפן.

רבינו: דער ערשטער בעלזער רב דער שר שלום אפילו ווען ס'איז געווען א רעגן האט נישט געוואלט שלאפן חוץ לסוכה. און דער צווייטער בעלזער רב רבי יהושע'לע איז שוין נישט געשלאפן אין סוכה (מחמת הקור הגדול שהי' שם), מ'זאגט אז רבי יהושע'לע איז געווען א חלוש.

*

ראב"ד אנטווערפן: כ'האט געוואלט פרעגן איז טאקע אמת – מ'האט מיר אזוי געזאגט אין אנטווערפן – אז דער פריערדיגער סאטמאר רב (מרן רבינו בעל דברי יואל) זי"ע האט אין די לעצטע יארן געגעסן אין די סוכה שמיני עצרת?

רבינו: דאחי אין אמעריקא האט ער געגעסן אין די סוכה, ער האט געזאגט אז ס'איז אים געווען באקוועמער ווי אין בית המדרש.⁹

ראב"ד אנטווערפן: נישט עפעס א שינוי אין הלכה? **רבינו:** ניין, נאר ס'איז געווען פראקטיש, אזוי האט ער געזאגט.

9

ברבות השנים (משנת תשס"ו ואילך) שנתרבו הקהל בליעה"ר וחלחץ זו הדחק היה גדול בבית המדרש שהיה לרבינו בביתו, ובביהמ"ד הגדול לא היה יכול לערוך את השולחן, כי הוציאו הספסלים משם בכדי שיוכל רבינו לערוך שם ההקפות, לזה ערך רבינו את שולחנו בליל שמו"ע בסוכתו הגדולה שהיתה יותר גדולה מביהמ"ד שבביתו, וכשנכנס לסוכה אמר בפיו שהוא מחמת דוחק המקום בבית מדרשו, ופע"א סיפר רבינו שזקינו מרן הייטב לב ז"ל בעת שהאוויר בחג היה צח וזך, וגם כאשר לא באו לכבוד החג כי אם מתי מעט, אבל ג"כ בסוכה בשמיני עצרת, ואמר שאוכל בסוכה בגלל האויר הטוב, כדי שלא יהא נראה שאוכל שם בכדי לקיים מצות סוכה.

א' הנוכחים: ער האט געזאגט אז מ'זאל צודעקן די סוכה מיטן שלאק?

רבינו: ניין, ער האט נישט געהייסן צו דעקן מיט די שלאק.

דאס אז שמיני עצרת האט מען נישט געגעסן אין די סוכה איז אויך איינס פון די זאכן וואו די חסידים האבן מיקל געווען, ביימאג האט מען יא געמאכט קידוש אין די סוכה.¹⁰

ראב"ד אנטווערפן: חסידים זענען אויך מיקל ביי חדש (דנפסק בשו"ע (א"ח סי' תפ"ט סי' י') אסור לאכול חדש אף בזמן החג).

רבינו: דאס האט א מילתא בטעמא.

ראב"ד אנטווערפן: וועגן דעם ב"ח?

רבינו: יא, מ'פארלאזט זיך אויפ'ן ב"ח וואס האלט אז ס'איז נישט נוהג קיין חדש בשל עכו"ם,¹¹ די סיבה איז, ווייל אזוי האט מען פרישע מעהל, און ווען נישט דארף מען האלטן די מעהל אויף א לאנגע צייט, און אלץ חשש פון תולעים האט מען מורא געהאט (עי' בשו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' תרנ"ה שהזכיר חשש תולעים בקמח ישן, עיי"ש).

ראב"ד אנטווערפן: כ'זווייס אז חסידים מאכן אינגאנצן אוועק דעם איסור פון חדש.

רבינו: יא, יא, דער בעל שם הק' און אלע תלמידים האבן זיך אזוי געפירט, לכבוד דעם ב"ח האט מען

10

בס' משמרת שלום (קאלידינאו) כתב ששמע שכמה קדושים מתלמידי המגיד ממעוריש לא אכלו בסוכה כלל בשמ"ע, רק ביום אחר התפילה היו מקדשים בסוכה ואוכלים פת הבאה בכיסנין ונפטרו לבייתם, עיי"ש. והגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ל ערך מערכה שלימה בספר משיב צדק לברר דעת הצדיקים שנהגו כן, ועי' במחזור דברי יואל שפע"א עיין בזה רבינו בעל דברי יואל ז"ל ועבר עליו מתחילתו ועד סופו, והפליא מאוד את הקונטרס ואמר שדבריו נכונים מאוד.

11

ו"ל חב"ח: "המנהג פשוט במלכותינו לנהוג היתר, ואף גדולי תורה שהיו לפנינו מוהר"ר שכנא ז"ל ומוהר"ר שלמה לוריא ז"ל ותלמידיהם לא היו אוסרין ושותין השכר שנעשו מתבואה שלא התירו העומר, ומסיים דווקא מי שהורגל בשאר פרישות ומפורסם לחסיד רשאי לנהוג לאיסור.

אויסגעקליט דעם גינהם,¹² און ווייל ס'איז אין חוץ לארץ און בשל עכו"ם, ס'איז ביידע קולות צוזאמען, איז מען מתיר (ועי' מ"ש מרן ז"ל בדברי יואל – סוגיות (סוגיא דחדש) לכבוד חג השבועות תשכ"ח מאות ו' והלאה).¹³

ראב"ד אנטווערפן: מ'האט מיך טעלעפאנירט פון ארץ ישראל נאכפרעגן אויף א געוויסע זאך אויב ס'איז חדש צי נישט. פרעג איך וואס גייט אייך עס אן, ענק זענען דאך חסידים, זאגן זיי אז ס'איז דא א דיעה – דער אחיעזר ברענגט דאס אראפ – אז ס'איז דא עקסטערער פסוק אז ווען ס'קומט אן אין ארץ ישראל און ס'ווערט דארטן געענדיגט, איז פונקט אזוי ווי ס'וואלט געוואקסן אין ארץ ישראל, במילא איז דא אויף דעם א איסור חדש אין ארץ ישראל.

אין ארץ ישראל זענען די חסידים אויך מחמיר אויף חדש.

רבינו: אין ארץ ישראל איז כמעט נישטא קיין חדש, אלעס וואקסט פריה ס'איז שוין נשרש קודם לעומר ס'איז פון די ווארימע מדינות.

ראב"ד אנטווערפן: איך רעד פון תבואה וואס קומט פון אינדרויסן, דער פראבלעם פון חדש איז ביי די גאר קאלטע מדינות וואס קען נישט פריער וואקסן, און מ'לאזט עס וואקסן זומער דארטן קען זיין די שאלה. **א' הנוכחים:** וויפיל מעג דארף זיין נשרש קודם?

12

בס' זכרון טוב (שני תפילה אות י"א) הביא שהבעש"ט הק' שאל בחלומו על חדש בומן הזה האין חדין, והשיבו לו שלאחר פטירת הב"ח ציגנו הגיהנום ארבעים יום לכבוד הב"ח, ובבוקר עמד הבעש"ט ושלה להביא שכר מן החדש ושתהו, ואמר כדאי הוא הב"ח שמתיר לסמוך עליו.

13

ומן הענין לציין דבריו הנפלאים של האבני נור (בתשרי בחלק ח"מ סי' קטו) שמתייחס בין השאר לאתרוג קורפו, ודעתו נוטה לאיסור, ומובה וזה שהחסידים נתלו באילן גדול שהרה"ק מלובלין זי"ע השתמש בו, והוא הרי היה רואה מקצה העולם ועד סופו ולכן כינו אותו בשם החווה, וא"כ וודאי גם ראה בתוך האתרוג אם הוא מורכב או לאו. ע"ז משיב בחכמה שאינו ראייה, ידיעה שהרה"ק מלובלין העלו שכר על שולחנו בין פסח לעצרת אפי' מן החדש, ואמר כי הוא נכד של מרן הב"ח והוא מתיר חדש בזה"ל, והוא הולך בדרכיו, ואם כנים הדברים, אפשר לומר שלמעשה האתרוג קורפו מורכבים הם, והרבי מלובלין גם בזה סמך על זקינו הב"ח שהוא מתיר מורכב כידוע וא"כ אין כאן שום ראייה, עיי' ש.

רבינו: לגבי דעם איז דריי טעג, ס'איז דא זאכן וואס זענען צוויי וואכן.

א' הנוכחים: איז דאך וועגן דעם אליין אלעס גוט? **רבינו:** אין הכי נמי, ס'איז טאקע אויך דא ווייץ וואס איז נישט חדש, אבער ס'איז דא וואס מ'פלאנצט אין שפעט.

ראב"ד אנטווערפן: דאזי איז יא שכיח חדש? **רבינו:** ס'ווענדט זיך אין וועלכע מקומות, און מ'דארף וויסן וועלכע מקומות איז אזוי, ס'איז דא מקומות וואס מ'קען צוויי מאל א יאר איינפלאצן, מ'שניידט אין מ'פלאנצט איין נאכאמאל, ביי זיי איז דא א שאלה פון חדש, אזוי ווי דער מגן אברהם (שם סק"ז) זאגט אז אין פוילן זענען רוב תבואה שוין פון נאך פסח.

ראב"ד אנטווערפן: דער גאון (הגר"א ז"ל) האט זייער שטארק מקפיד דערויף, און ער שרייבט 'זכר הכו על קדקדו כל האחרונים ושגגה יצאה מתחת ידו'.

רבינו: אבער אין אמת'ן דאס איז די סיבה פאר וואס מ'האט מיקל געווען אויף חדש אויך, ווייל מ'האט מורא געהאט פאר תולעים, אז מ'זאל מקפיד אויף חדש דארף מען לאזן שטיין די תבואה כאמט א האלב יאר, מאכט זיך ווערים אין דעם.

איבעראל זענען דא חסידים און ליטווישע, און די ליטווישע זענען שטארק מקפיד, אנטווערפן איז א קליינער קיבוץ גליות פון אלע מינים.

ונסתובה השיחה אודות מקומות מושב בני ישראל בכל

המדינות

רבינו: דער זיידע (האדמו"ר האמרי חיים זצ"ל חו"צ של רבינו שליט"א) איז געווען אין אראד אין ראמעניא ווי דער דמשק (ח"ה הדמשק אליעזר מוויזשניץ ז"ל אחיו של האמרי חיים ז"ל) איז געווען, אראד האט געהייסן א פארדארבענער שטאט נישט פון היינט, נאר פון יארן צוריק¹⁴ און איינער האט איהם געזאגט אז אראד איז געווארן בעסער, ס'איז שוין אידיש. האט ער געזאגט "בעסער?! פארדארבענער מאראראשער אידן האבן זיך

14

כידוע שבני העיר נתקלקלו רח"ל כי שם התגורר המשכיל הידוע אהרן הוריער שר"י, אשר הטאן החת"ס זצ"ל יצא מלחמת חורמה נגדו וקרא אותו בשם 'אחר' כי הוא ראשי תיבות של שמו.

געצויגן אויף אראד, און אז מ'מעג נאך ביי זיי עסן, זאגט מען אז ס'איז בעסער!¹⁵

ראב"ד אנטווערפן: יעדער מדינה האט זיך זיינע זאכן, למשל געשטאפטע גענז וואס איז געווען איינגעפירט אין אונגארן,¹⁵ אבער אין בוקאווינא איז דאס נישט געווען.

רבינו: אין אונגארן איז געווען א סאך שענער אידישקייט, ווי אין בוקאווינא, אין בוקאווינא איז געווען זייער שוואך אידישקייט.

ראב"ד אנטווערפן: ס'איז זיכער אזוי, כ'זועל דערציילן א ווערטל, אז אין אונגארן האט זיך איינער גע'שמד'ט רח"ל, און זיין טאטע וואס האט געוואוינט אין בוקאווינא, האט געוויינט 'אוי וויי, ער וועט דאך עסן געשטאפט'!

רבינו: אין בוקאווינא האט מען געזאגט אז מ'ווייל זיין א איד קען מען זיי א איד, מ'דארף נאר וועלן...

א איד א מחלל שבת האט געהאט א גרויסן פראבלעם, ס'איז געווען שמיני עצרת און מ'דארף דאך גיין אין שוהל זאגן 'יזכור', אבער מ'דארף דאך גיין אין געשעפט אריין, האט ער זיך אנגעשטרענגט און געקומען נאכ'ן געשעפט צו 'יזכור', האט ער געזאגט 'מ'דארף נאר וועלן, אז מ'ווייל העלפט דער

15

כידוע היה מבוכה גדולה בענין האוונות פטומות, וגדולי אונגארין התירו לאוכלו ע"י בדיקת הוושט (כמבאר ב"ד סי' ל"א) ועיין תשרי מהר"ם שיק (א"ח סי' רמ"ט) תשובה ארוכה בענין זה, אך רוב האנשים שדרו באינטערלאנד שהלכו בדרך החסידות לא אכלום, ויש לציין שחז"ל מהשאלות שנתהוה בענין נקיבת הוושט היה גם צדיקים שהתנגדו לזה משום צער בע"ח כדמובא בספר דברי שלום - סטראפוב (עמ' קצ"ג).

ועיין בספח"ק אגרא דכלה (פר ורא) מה שמחמיר מאוד על אכילת געשטאפטע גענז, ומסיים: ע"ב שומר נפשו ירחק מזה, עיי"ש. ועיין בשו"ת אבני צדק שמחמיר גם בזה, עיין בשו"ת מראה יחזקאל (סי' ע"ט) שככתב תשובה להרה"ק הבני יששכר וכו' מרעיש על ענין האוונות הפטומות, וכן עיין בדרכי תשובה (סי' ל"ג סק"א) שמאריך בזה, עיי"ש באריכות.

ועיין בס' מקוה ישראל (אות כ"ה) שמאריך מאוד לברר דעת הצדיקים בזה, ומביא שם שהגה"צ מאינטערדאם ז"ל התיר רק 'שיטען די גענז' דהיינו להשליך ליד העופות אבל לא 'שטאפען די גענז' דהיינו לתחוב בידים לתוך הגרון, ומעתיק שם מכתב מהרה"ק משינאווא שהתיר באופן בזה, עיי"ש.

אויבערשטער.../ ער האט אפילו נישט געוואוסט אז ער טוהט א עוולה, דער עולם איז געווען זייער מגושם. דארט האט מען אין שבת געבאקן א פרישע חלה אויף שלש סעודות... ס'האט זיך אנגעהויבן די גרויסע ירידה דארטן ווייל ס'איז נישט געווען דארטן קיין ישיבות.

ראב"ד אנטווערפן: אין אונגארן איז געווען כבוד התורה האט זיך אנגעהאלטן אידישקייט, און דארט ווי מ'האט געלאכט פון די רבנים, איז ליידער געווען פארקערט, כ'האב אמאל געהערט פון מיין פעטער אז ער איז אמאל געפארן אין פוילן האט ער געהערט ווי אזוי איין איד זאגט פאר א צווייטן אז ער האט א שאלה, ס'שטייט (תהלים קמ"ט, ו) לעשות נקמה בגוים, פארוואס שטייט לעשות נקמה בגוים, ס'דארף ווען שטיין לעשות נקמה ברבנים, זיי האט דאך דער רבוש"ע מער פיינט... נאר עיקם הכתוב כמה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו (פסחים ג.)... און אלע האבן געלאכט. ס'איז געווען אזא שיינער ווערטל, דאס כבוד התורה איז געווען במל דארטן און וועגן דעם האט אזוי אויסגעזעהן די יונגע דור.

אבער אין גרויסווארדיין איז געווען איינער דער ראש הקהל...

רבינו: פון משפחת אולמאנן זענען זיי געווען.

ראב"ד אנטווערפן: יא, ער איז געווען א איד וואס איז געווען א תלמיד חכם א מיליאנער, ער האט געקענט שפראכן, ווען דער מלך איז געקומען איז ער אקעגן געגאנגען, גאר א גרויסער מענטש, אבער ווען ס'איז אריינגעקומען אפילו דער קלענסטער שוחט, האט ער אים אויפגענומען שייק, 'אה, דער שוחט איז דא', דאס הייסט כבוד התורה, ס'איז געווען ביי אים געוואלדיג דאס ענין פון כבוד התורה.

רבינו: אין יעדן שטעטל אין אונגארן האט מען געקויפט דעם רב די האנט, בפניו האט יעדער געזאגט 'דער רבי', און דאס האט געהאלטן אידישקייט.

*

הגר"א חרדה לרבינו על בואו

ונפרד רבינו בכרכת גוט שבת וברכת רפואה שלימה לזוגתו

הרבנית תחי'

ביקור הגאון רבי נחמן יהיאל מיכל שטיינמעטץ שליט"א

דומ"ץ סקווירא ב"פ בעמח"ס שו"ת 'משיב נבונים'

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א - בקרית יואל יע"א

הגרני"מ: יא, ווייל לויט דעם טעם אז מ'דארף געבן משלוח מנות כדי יענער זאל האבן וואס צו עסן, איז דאך יענער נישט שולדיג אז ער איז א אבל ר"ל.

רבינו: די וועלט האט אנגענומען אז מ'שיקט נישט קיין משלוח מנות, שלום עליכם איז נאך הארבער. **א' הנוכחים:** און וואס איז די הלכה וועגן שאילת שלום פאר'ן דאווענען?

רבינו: פארן דאווענען שטייט אויך מ'זאל נישט זאגן (שו"ע או"ח סי' פ"ט ס"ב).

הגרני"מ: נאר ביי פגע בו מעג מען זאגן (שם).

רבינו: שטייט אז גרים א גוט מארגן מעג מען (כ"כ הד"מ שם ב"מ ס"ט סק"א).

*

הגר"מ הראה על חתנו נ"י נין ונכד לרה"ק מליסקא ז"ל **וואמז:** ס'איז דא וואס עסן דאך נישט קיין מצות (במשך חג המצות הוין מלילי התקדש החג) ווייל דער ישמח משה נישט געגעסן. כ'האב געהערט אז דער ייטב לב האט אויך נישט געגעסן.

חתנו נ"י: מיין זיידע (הרה"ק מליסקא ז"ל) האט אויך נישט געגעסן.¹

רבינו: דער ייטב לב האט אמאל יא געגעסן און אמאל נישט.

מיין זיידע פון מיין מאמע'ס זייט דער וואלאווער רב (הנה"ק רבי אהרן טייטלבוים ז"ל) האט נישט געגעסן קיין מצות.

1

בהדמנות סיפר פעם מרן רבינו הק' בעל דברי יואל זי"ע שכאשר שאלו את הרה"ק מליסקא ז"ל למה הוא נוהג לא לאכול מצות בכל ימי יו"ט פסח הלא שמענו אומרים שרבו הישמות משה שינה מנהגו בסוף ימיו, והשיב שמה שראה בעצמו הוא נוהג אחריו, ולא מה שהוא שומע מאחרים ולא ראה כמו עיניו.

כשנכנס הגרני"מ שאלו רבינו: איר זענט נאך אין יאר?

הגרני"מ: יא, כ'בין נאר אין יאר (ע"פ אביו הרה"ח ר' מענדל ע"ה).

רבינו: וועגן שאילת שלום פרעג איך ודנפסק בשו"ע (יו"ד סי' שפ"ו ס"א) שאין אחרים שואלים בשלומו כל י"ב חודש[.].

וכברו רבינו לישב

הגרני"מ: ס'איז א מחלוקת הפוסקים וועגן זאגן שלום (שהזכיר הרמ"א (שם) דיש מקילין האידנא בזה)

רבינו: אין שולחן ערוך שטייט אז ס'איז אסור (וכן משמע ממסקנת הרמ"א, וכן דעת הש"ך והמ"א), און אפילו דער רמ"א וואס ברענגט אז ס'איז דא וואס זענען מקיל, דאס איז נאר לגבי זאגן 'גוט מארגן', אבער נישט לגבי זאגן 'שלום עליכם' (כ"כ הבאר היטב שם סק"ב), און די וועלט ווייסט נישט די הלכה.

הגרני"מ: דער אמת איז, אז ס'איז היינט אביסל גרינגער, אמאל איז געווען שלום געבן א ענין פון שאילת שלום, היינט ווען מ'זאגט שלום עליכם איז עס אזוי ווי זאגן גוט מארגן.

רבינו: ס'איז א חידוש, ווייל נישט געבן משלוח מנות וואס ווערט דערמאנט אין הל' פורים (סי' תרצ"ו סי' ברמ"א) דאס ווייסט די וועלט יא, און דער מקור פון דעם איז דאך דער איסור פון שאילת שלום (כמו שהרמ"א בעצמו בהל' פורים ציין לעיין בהל' אבילות (יו"ד סי' שפ"ו) ששם נזכר איסור שאילת שלום), און דעם איסור פון שאילת שלום ווייסט נישט דער וועלט.

הגרני"מ: משלוח מנות איז אויך א מחלוקת אין די פוסקים.

רבינו: ס'איז אסאך גרינגער.

חתנו ניו: דער מענקער רב (הנה"צ רבי שלמה זלמן פרדמאן ד"ל בעל חמד משה) האט אונז פארציילט אז דער עצי חיים – ער איז דאך געווען א תלמיד פון אים – האט שפעטער געוואלט משנה זיין, צוריק אנהייבן נישט צו עסן קיין מצות.

רבינו: אזוי? כ'האב דאס נאכנישט געהערט.

ביים זיידן דער ייטב לב איז עס געווען אזוי, ווי אזוי ס'איז אים געפעלן די ווייץ, אמאל יא און אמאל נישט.

הגרני"מ: דער חתם סופר שרייבט אין א תשובה אנחנו מקפידים אז ס'זאל נישט געדויערן ביז צום אריינלייגן מער פון צוויי דריי מינוט, ס'זעהט אויס אז מ'האט געדארפט האבן געוואלדיגע סיעתא דשמיא.

רבינו: הייבן הייבט זיך דאס אן ביי די ווייץ.

הגרני"מ: מ'זאגט דאך נאר פון אור לשמים (פ' צו עה"פ חלק) אז מ'דארף דאך מלאכים זאלן היטן מ'זאל נישט נכשל ווערן.²

ס'איז דא אבער א אינטערסאנטע זאך, מ'זעהט ביי אלע תלמידי בעל שם טוב הק' – מסתמא אין סאטמאר אויך – אז ווען ס'איז געקומען אחרון של פסח האט מען געזוכט מיקל צו זיין מיט אלע קולות.

2

עיון בספה"ק מאור עינים שדייק מלשונו של האר"י ל"ה הנה"ר ממשוה חמין שהוא לשון נפעל שהוא נזהר ע"י אחרים דהו"ל מי שזהיר, אך הענין הוא דכיוון שלא שייך שאדם בעצמו ישמור עצמו ממשוה חמין, וזקוקים לרחמי שמים שיוכל להשמור מינה ומקצתה, וז"ש "הנה"ר" שע"י שהשי"ת עוזר לו שיוכל להזהר ממשוה חמין בפסח, ודו"ק.

ובס' ערוגת הבושם (פר צו) מבאר עפ"י מ' שאמרו חז"ל (אבות פ"ד) כל העושה מצווה אחת קונה לו סניגור אחד, היינו שנברא מלאך ע"י אותה מצווה, והנה ושמרתם את המצוות הוי"ו וי"ל דאיתו המלאך הנברא ממצוות עשה זו הוא שליח מאת המקום ית"ש שישמרנה ממשוה חמין, ומביא קודם ד' האור לשמים שכ' בדרך זה, עיי"ש ותמצא נחת.

ובעין זה ה' מרגלא בפומא דהה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע בשם הרה"ק ר' אורי מסטרעליסק זי"ע דבאמת כשמוחרים מים עם קמה קשה עד למאוד שלא יחמיץ, אלא כיון שהקב"ה רואה שישארל מכינים את עצמם בזריות ובקדושה לאפות המצות כראוי וכמון כדי לקיים מצות מצה בהידור, הרי הוא שולח מלאכים מן השמים שישגיחו שלא יתחמץ העיסה.

רבינו: מ'האט אויך געגעבן מצות פשוטים, און אין סיגעט האט מען אויך געגעסן מצות פשוטים.

הגרני"מ: דאכט זיך אז אין זרע קודש (לאחרון של פסח) ווערט דערמאנט אז דאס איז צו ווייזן דעם כח פון כלל ישראל אז מ'מוהט נישט פסל'ן קיין אנדערער איד.

רבינו: יא, ער זאגט אז גאנץ פסח האט דאס אויס אויסגעזעהן אזוי ווי א פירוד, דער האט נישט געגעסן וואס דער אנדערער האט יא געגעסן, וועגן דעם מאכט מען שפעטער א אחדות פארקערט ווי ביז יעצט.

דער מהר"ם א"ש (מובא בס' זכרון יהודה) האט מחמיר געווען, ער האט געהאלט אז ס'איז א זילתא פארן יום טוב, אז יו"ט שני איז אנדערש.

הגרני"מ: אלע פרעגן דאך די קשיא אז ס'איז א זילתא פארן יום טוב.

רבינו: און דער תירוץ אויף דעם איז, אז די אלע זאכן זענען נישט מצד די הלכה, נאר חומרות. וואס האט מען דען געמוהן, מ'האט אראפ געלייגט די מצות אויפן טיש, מ'האט געבראקט, דאס זענען זאכן וואס אנדערע אידן מוהן דאס א גאנץ פסח.³

הגרני"מ: דער שערי תשובה שרייבט (פוס' ת"ס) אז די אידן וואס עסן קניידלעך אין יום טוב, און די אידן וואס עסן נישט קניידלעך אין יום טוב, אויף ביידע 'אני קורא עליהם ועמך כולם צדיקים', ווייל די מיינען שמחת יום טוב און די מיינען נזהר צו זיין פון חמין.

די אשכנז'שער אידן האבן זיך ממש מוסר נפש געווען אויף דעם, ס'איז דא פוסקים וואס האלטן אז מ'דארף אפילו נישט קיין התרת נדרים – אזוי שטייט אין קרן לדוד – וועגן שמחת יום טוב ממש.

די גאנצער חומרא פון קניידלעך איז זייער א שווערע חומרא.

3

ומקור הדברים הוא בס' דרך פיקודיך (ל"ת י"ב) כל דבר שאדם עושה מצד החומרא יותר משורת הדין, מהראוי שלא להתחזק בחומרא הווי ביום אחרון של פסח, דכיון שנהוג החומרא הווי גם ביום האחרון, א"כ מחזיק הדבר לחמץ גמור, ולא נחא למאריהו (ירושלמי) לומר הכי, עכ"ל.

רבינו: ס'איז נישט אזא שווערע חומרא.

הגרני"מ: אזוי?

רבינו: יא, וויל ס'איז שטארק שכיח אז אין די טייג זאל בלייבן מעהל.

הגרני"מ: אפילו היינטיגע צייטן?

רבינו: יא, היינטיגע צייטן, אפילו ביי א דינע טייג. יעצט האט מיר איינער געזאגט אז מ'האט גענומען מצה, און מ'האט געזען אז ס'האט ווייסע פינגעלעך, און ער האט דאס אוועק געשיקט אין די לעב'ס (לבודקס), און מ'האט אים געזאגט אז ס'איז ממש מעהל, כ'האב דאס יעצט געהערט, און כ'האב געזאגט 'כמה גדולים דברי חכמים'.⁴

הגרני"מ: דער שו"ע הרב (בתשובה סי' ו') שרייבט אז אמאל איז געווען דיקע מצות און די טייג איז געווען גוט אויסגעקעמט.⁵

רבינו: היינט אז מ'מאכט עס שנעל און עס איז נישט אזוי גוט אויסגעקעמט קען בלייבן מעהל.

*

הגרני"מ: כ'האב געזעהן אין פרי מגדים, וואס שרייבט אויף א פלאץ (א"ח סוס"ד תפ"ד בא"א) אז מ'עסט נישט פסח קיין קנאבל, און ער ווייסט נישט דעם טעם. פונקט איז געזיצן ביי מיין שיעור א עלטערער איד ר' אברהם ראזנבערג, האט ער געזאגט, וואס הייסט מזוייטס נישט פאר וואס מ'עסט נישט קנאבל? ביי אונז אין

ראמעניא ווען מ'האט איינגעפלאנצט קנאבל האט מען געגאסן אסאך ביר...⁶ מ'זעהט אז יעדע זאך האט עפעס א מקור.

למשל מילעך און פיש איז דאך היינט אסאך גרינגער פון אמאל, ס'איז נישט קיין שאלה על פי שולחן ערוך, און דאך זענען דא וואס זענען מחמיר אויף דעם.

רבינו: ביי מיין שווער (כ"ק האדמו"ר מוויזשניץ שליט"א-בני ברק) עסט מען נישט קיין פיש, דער ייטב לב האט יא געגעסן, ער האט געהייסן מ'זאל פארעהנגען די פענטסערס, מ'זאל נישט זעהן פון די גאס ווי אזוי מ'זיט צו עסן פיש.

אמאל אז מ'האט געוואלט אז די פיש זאלן זיך האלטן פריש, האט מען געלייגט ספירמאס - א אלטער פאמענט פון פאר הונדערט יאר (כ"כ בפרי מגדים א"א סוס"ד תמ"ז).

הגרני"מ: אסאך האלטן אז פיש איז א שאלה פון שמחת יום טוב, דער שו"ע הרב (א"ח סי' רמ"ב סעי' ו') ק"א אות ד' ברענגט אז ס'איז א שאלה פון א דאורייתא.

רבינו: דער ייטב לב האט נישט געפירט קיין סדר ברבים, ביידע טעג נישט, און ס'איז דא וואס ווילן זאגן אז דאס איז וועגן די פיש, ווייל אין מארבאראש זענען געווען וויזשניצער - קאסובער חסידים וואס האבן

6

כדוגמת ענין זה יוספר מעשה באחד שהביא מייערן לרבו הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זצ"ל למצות כרפס לליל הסדר ונפרד מהרה"ק וחזר לביתו, בשעת ביעור חמץ צוה הרה"ק להביא את המייערן ולשורפו עם החמץ, העומדים שם תמהו, אבל מי יבוא להרהר אחר רבו, כעבור כמה שעות הגיע היהודי בבהלה וסיפר שהמשרתת שלו שאלה אותו האם הוא מרוצה מן המייערן, שכן הם גדולים ויפים היא אף גילה לו את סוד הצלחתם, היא השקתה אותם בשכר!... נחרד האיש הן השכר היא חמץ, והמייערן אסורים לפסח, והרה"ק ישתמש בהם חלילה לכרפס! ומיד נסע בבהלה חזרה לבעלז, ושם הרגיעו אותו וסיפרו לו שהרה"ק שרף את המייערן בביעור חמץ. הכל ראו בכך מופת גלוי, נענה הרה"ק ואמר: "לא עשיתי כן משום שידעתי שהמייערן השקו בשכר, וכי מנין לי לדעת זאת, אך זאת ידעתי שאסור לנו לשנות מדרכי אבותינו וכיון שראיתי שהביא מייערן לכרפס, אמרתי לנפשי, וכי מתי השתמשו אבותינו במייערן לכרפס, אין זה אלא שמשוהו כאן אינו כשורה לכן צויתי לשרפו".

4

וב"כ המחצית השקל (סי' ת"ח) וז"ל: אך לפעמים אותו קמח הוא באמצע המצה מבפנים, כי לפעמים נשאר ע"ג העיסה כשהיה קשה מעט קמח, וע"י שמוגלגלין אה"ב העוורים את חתיכות העיסה לעשות ממנו מצה, ומעגלין אותו, בא אותו קמח תוך המצה וכו', לכן אין מזהיחין למאן דנוהג חומרא זו.

5

שבעל שו"ע הרב כתב בתו"ד דמה שהפוסקים לא הזכירו חומרא זו, היינו משום שלא היה מצוי כלל אלא בעיסה קשה שהיא גילושיה יפה ובדורות הראשונים היו שוהין הרבה בלישה וגלגול עד שהיה גילוש יפה, עד לפני כעשרים שנה נתפשטה וזירות זו בישראל קדושים למחר מאוד בלישה מזה נצמח חסרון זו שמצוי קמח על הרבה מצות מעליהם כנראה בחוש למדקדקים באמת, עכ"ד, עיי"ש עוד.

נישט געגעסן קיין פיש, און ער האט נישט געוואלט אז מ'זאל זעהן אז ער עסט פיש, ער האט נישט געפירט מיש ברבים, עד כדי כך...

ביי די פלעצער וואס ס'איז געווען א טייך דערנעבן, און מ'האט אליינס געכאפט פיש, דארטן האט מען געגעסן, דארטן ווי מ'האט געדארפט ברענגען פון אנדערע פלעצער איז שוין געווען א פראבלעם.

אין סיגעט איז געווען א וואסער אין שטאט.

הגרני'מ: אמאל איז בכלל געווען א שאלה אויף די גרויסע וואסערן, די גוים פלעגן אריין ווארפן דארט חמץ.

רבינו: די זעלבע איז געווען אין די ברינע'מס, ס'איז געווען גוים רשעים, וואס פלעגן אריינזארגן אין די ברינעס אריין ברויט, האט מען נישט געהאט קיין וואסער, וועגן דעם האט מען אנגעגרייט וואסער פריער, מ'האט אויך מורא געהאט טאמער ס'איז אריינגעפאלן חמץ במשך די יאר.

דאזיג איז בעסער ס'קומט פון קוואלן, נישט פון אזוי ווייט (ועי' בשדי חמד מע' חמץ ומצה ס' ג' אות ט"ו, וכן בשו"ת מנח"י ח"ז סי' ל').

*

הגרני'מ: היינט איז אפשר דרא אין אלע זאכן, מיט מצות און מיט אלע זאכן, און שו"ע (סי' תנ"ט מנ"א סק"ב בשם תשובות הרשב"א) ווערט דערמאנט אז ס'האט געדוירט ביים רמב"ם צו טראגן די מצות מער פון פופצן בתים, און היינט...

רבינו: נישט נאר אין רמב"ם'ס צייטן איז געווען אזוי, נאר פאר זיבעציג יאר צוריק אויך.

כ'האב געהערט פון טאטן ז"ל, ווי אזוי מ'האט אמאל געבאקן מצות, היינט וועט דאס קיינער נישט גלייבן...

דער גאנצער פאטענט אז מ'לייגט אריין די מצות אין אויוון מיט א שטעקן איז אמאל אינגאנצן נישט געווען, יעדע מצה האט מען עקסטער ארויף געלייגט אויף א שויבעל (מרדה) און מ'האט דאס עקסטער אראפ

געשאקלט אין אויוון אריין, און שפעטער האט מען עס מיט דעם ארויס גענומען.

יעדער וואס האט זיך געוועלגערט זיין טייגל האט דאס אליין געלעכערט - געשטיפלט האט דאס געהייסן - און איז געשטאנען אין די רייע איינער אונטערן צווייטן, איבער צו געבן זיין מצה פאר'ן שיכער, ער האט אריינגעלייגט און ער האט ארויס גענומען.

די אויווענעס אמאל זענען נישט געווען אזוי הייס ווי היינט, מ'האט געהייצט מיט האלץ אן קיין קוילן איז דער אויוון געווען אסאך קעלטער, און ס'האט געדויערט אסאך לענגער ס'זאל זיך אפבאקן די מצה, היינט באקט זיך אפ א מצה נארמאל דרייסיג סקונדעס.

הגרני'מ: מ'האט גע'כשר'ט אויף פסח דעם אויוון פון א גאנץ יאר...

רבינו: אמאל ווען מ'האט געהאט א האלצערנע מרדה, אז מ'לייגט דאס אריין אין אויוון ווערט דאס הייס, און מ'האט נישט געקענט מאכן פאר יעדע מצה א אנדערע מרדה... און מ'האט אויך נישט געקענט אריינקריכן אין אויוון אריינלייגן דארט יעדע מצה, איז וואס זאל מען טוהן... זאל מען נישט באקן מצות?

כ'האב שוין פארשטאנען פארוואס דער ישמח משה האט נישט געגעסן קיין מצות גאנץ פסח, נאר די ערשטע נאכט האט ער געגעסן עס איז דאך א חיוב מדאורייתא (עי' לעיל הערה 8).

הגרני'מ: און די זעלבע זאך די חלפים, איז דען געווען אמאל אזעלכע חלפים ווי היינט?

רבינו: אינדערהיים - נישט פאר צוויי הונדערט יאר, נאר פאר'ן קריג - האט מען אנדערש געשטעלט א חלף ווי היינט, א שעה אנדער האלבן האט געדויערט צו שטעלן א חלף, מ'האט אריינגעלייגט דעם חלף אין א פרעם, אזא 'קלעצל' האט דאס געהייסן, דרייסיג מאל אויף איין זייט, מ'האט געציילט ממעלה למטה, ניין און צוואנציג, אכט און צוואנציג, און דרייסיג מאל אויך אויף די אנדערע זייט, היינט געדויערט דאס צען מינוט, א שוחט וואס קען נישט צושטעלן א חלף אין צען מינוט איז נישט קיין שוחט...

הגרני"מ: ס'איז געווען א גרויסער מחלוקת ביי די צייטן פון תלמידי בעש"ט וועלכע חלף צו נעמען, היינט איז בכלל נישט די צייטן.

רבינו: ביים רבי'ן ר' בער'ס (המגיד הק' ממעזריטש ז"ל) תלמידים איז עס געווען,⁷ און שפעטער, און אין דעם האבן די חסידים געווינען, ס'איז נישטא היינט אין די גאנצע וועלט א חלף נאר אזוי ווי די חסידים האבן געהאלטן.

הגרני"מ: איינער האט מיר אמאל געזאגט – כ'מיינ רבי אהרן פאללאק (סופר סת"ם) – אז ער האט געזעהן דעם חפץ חיים'ס פרשיות, און ס'איז נישט געווען אזוי ווי די היינטיגע פרשיות, ס'איז נישט געווען די מעגליכקייט צו דעם.

רבינו: די בתים זענען היינט שענער פון אמאל, אמאל איז נישט געווען קיין עור שור, נאר בתים פון 'דקות',

7

ער אותן הימים היו שוחטים עם סכנים שאינם מלוטשים, היינו שעשוים מברול על ידי חיתוך, וא"א לעשותם גם חדים וגם חלקים, ועפ"י רוב היו שוחטים בסכנים חלקים ולא חדים, והיה חשש שהיה וגם חשש דרסה, שעל השוחט לדחוק קצת את הסכין שיוכל לשחוט, ומאז הנהיגו לשחוט בסכנים מלוטשים, היינו שנעשו מברול מהותך, וענין החלפים שתיקן המגיד הק' ממעזריטש ותלמידיו הק' נזכר בשו"ת שבסוף שו"ע הרב (סי' ז') וז"ל: ותוכן הענין בקצרה, יען כי הנה רוב השוחטים בסכנים שאינם מלוטשים, המומחים משחיוון הסכין להיות חדה הרבה, ואז אינה חלקה כ"כ, וטעמם ונימוקם עמם שאם תהא חלקה לא תהא חדה כ"כ, וקרוב לבוא לידי דרסה אם לא יוליד ויביא הרבה מאוד וכו', ומסיים בסוף התשובה ואף שימצאו שוחטים אומנים שיוכלו להשחיו אף סכין שאינה מלוטשת להיות חד וחלקה, אך לא כו"ע גמירי אומנות זו, וכו', משא"כ במלוטשים קל הדבר להאומנים בלי שום שהות כלל, עיי"ש עוד.

וכשבני קהילת בראד עשו חרם נגד החסידים ביום כ' סיון שנת תקל"ב הזכירו התגרותם להסכנים המלוטשים שהנהיג המגיד הק' ממעזריטש ותלמידיו, ואסרו אז לשום שוחט לשחוט כפי רצון החסידים. ובס' שמן הטוב נדפס מכתב מהרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג שכתב לקהילת בראד ושמ' הוא מוכיחם על שרודפים כמה את החסידים בשביל הסכנים המלוטשים. – אמנם כעבור תקופה קצרה התפשטה השחיטה בסכנים מלוטשים בכל תפוצות ישראל, ואין מי שיהרהר אחריה.

און מ'האט עס געמוזט קלעבן, היינט קען מען מאכן אן קיין קלעב בכלל.⁸

און די ריבוע הבתים וואס מ'קען היינט מאכן, די טעכנאלאגיע שטעלט דאס צו אויף די מילימעטער, נאך ווייניגער ווי א מילימעטער, א צענטל מילימעטער, אזעלכע שיינע בתים וואס ס'איז דא היינט איז נאכנישט געווען, מ'האט די כלים צו דעם. א מילימעטער איז שוין בדיעבד,⁹ וואו איז דאס געווען אמאליגע צייטן, נישט נאר אז מ'האט דאס נישט געקענט מאכן, נאר מ'האט דאס נישט געקענט אפילו מעסטן, די תפילין זענען געגאנגען בירושה, און זיי האבן זיך אויסגעבויגן.

אזעלכע שיינע אתרוגים וואס היינט איז דא איז אמאל נישט געווען, מ'ברענגט אסאך, און מ'קען זיך אויסוועלן, אינדערהיים איז געווען פלעצער ווי קהל האט געקויפט א אתרוג, און דאס גאנצע שטעטל האט יוצא געווען מיט דעם.

הגרני"מ: אין שולחן ערוך (או"ח סי' תרנ"ח ס"ט) שטייט דאך שוין אזוי.

רבינו: אין די ראשונים ווערט דאס שוין דערמאנט (כ"ב הרשב"ם בב"ב דף קל"ז ד"ה ואם לאו, והביאו הרא"ש במס' סוכה פרק לולב הגזול סי' לא).¹⁰

א חסידישער איד א גרויסער מזהדר במצוות, האט געהאט א אייגענע אתרוג, אבער אלגעמיין אין שטאט איז מען געגאנגען אין בית המדרש, און מען האט אתרוג געבענטשט איינער נאכן צווייטן.

8

הנה מה שנהגו לדבק את הבתים מבואר בהסכמת מרן החתם סופר לספר קסת הסופר משום שאם פרוד אפילו כמלוא מחט סידקית באויר לא מרובע, ולכן נהגו לדבקים. אמנם ראה בסידור מבעל שו"ע הרב שכתב ליקח סכין חד ולהפריד בין בית לבית מלמעלה עד למטה ממש כדברי השו"ע (סי' ל"ב סעי' מ). ועי' בבאזה"ל (שם) שמסכים לדעת החי"א שאם ניכר ששייר מעט בחריצין בשל ראש אף שאין פרודות לגמרי די בזה וכשר. ובמומניו אפשר לעשות הבתים שיהיו מחוברות יחד אפילו בלא דבק.

9

בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ב) כתב וז"ל: "ורגיל אני להקל בדיעבד עד רוחב מילימטר לכל היותר", וב"כ בחלק י' (סי' קנ"ו את ב).

מיין טאטע ז"ל האט געהאט געקויפט אטרונים פאר די קינדער אפילו פאר די בר מצוה, כ'האב געהאט ד' מינים אלץ יונגל אויך.

הגרני"מ: אין שולחן ערוך (סי' תרנ"ז ס"א) שטייט דאך אזוי קטן היודע לנענע דארף מען אים קויפן.

רבינו: אויף דעם וואלט מען אים נאך געקענט געבן, נאר די פראבלעם איז וועגן צוריק מקנה זיין, איך מיין אז דאס איז געווען דער פראבלעם. אפילו אז דער טאטע האט שוין אטרוג געבענטש, און דעמאלטס גיט ער דעם אטרוג פאר קינד, אזוי ווי די גמרא זאגט (סוכה מה). אבער צו הלל און צו די נענעוועים נעמט מען דאס צוריק, דער עיקר מצוה איז דאך די נענעוועים, איז דאך דעמאלטס די שאלה אז ס'איז נישט שלו, ווייל ער האט עס מקנה געווען פאר'ן קטן (עי' במהרא"ט"ב דרושים ח"א (עמ' קלא) מה שהאר"ק רבינו שליט"א בזה).

הגרני"מ: ס'איז היינט אפשר דרא, איז די שאלה פארוואס קויפט מען טאקע נישט ד' מינים פאר די קינדער, מילא אינדערהיים האט מען נישט געהאט.

רבינו: איך האב געקויפט פאר מיינע קינדער.

הגרני"מ: אזוי? דער רבי האט געקויפט פאר אלע קינדער, אונטער בר מצוה אויך?

רבינו: יא, פאר אלע קינדער, מיין טאטע האט מיר אויך געקויפט ד' מינים.

הגרני"מ: [בדרך צחות] מ'זעהט זיך אויס אז מ'האט מורא צו קויפן וועגן נתייקר השער...

רבינו: כ'וועל זאגן, ברוך השם, מ'לעבט היינט אין אמעריקע, ס'איז א געוואלדיגע חסד פון השי"ת אז אידן זענען מהדר במצות.

אינדערהיים, אין די קלענערע שטעט, מונקאטש איז געווען א אידישע שטאט, צי סיגעט צי סאטמאר, און גרויסווארדיין, זיי זענען געווען אידישע שטעט, אידישע פערטלעך וואו אידן האבן געוואוינט, אבער אין די גרויסע שטעט, אין פעסט צי אין בוקארעסט, אז א איד איז ארויס אין גאס האט ער זיך אוועק געלייגט די פיאזות אין זייט, שבת איז מען נישט ארויס מיטן שטריימל אין די הויפט גאסן.

הגרני"מ: דער רבי געדענקט זיכער אז פאר פינעף און צוואנציג - דרייסיג יאר צוריק איז נישט געווען אפשר דרא חול המועד אזוי ווי היינט, רוב מענטשן זענען נישט געגאנגען א שטריימל מיט א בעקימטשע חול המועד.

רבינו: כ'געדענק אלץ קינד איז מען געגאנגען ארבעטן.

הגרני"מ: ס'איז געווען טאקע א דבר האבד.¹⁰

רבינו: היינט ווערט ב"ה טאקע בעסער.

הגרני"מ: מ'זעהט אין חתם סופר וואס רעדט וועגן די ירושלמי אז מ'האט געגעבן חול המועד נאר כדי מ'זאל קענען זיצן און לערנען, זאגט ער דארט מכאן שאיסור קלות ראש חמור מאיסור מלאכה. ב"ה היינט איז אפשר דרא, אידן זיצן און לערנען.¹¹

רבינו: ישראל קדושים הן, מ'קומט זיך צוזאמען אין בית המדרש, מ'קומט צואמם און מ'זאגט און מ'הערט, ס'האט א השפעה אויפן דור, יא, יא! ס'האט א השפעה, ווען נישט, זאל דער אויבשטער אפהיטן ווי אזוי ס'וואלט ווען אויסגעזעהן.

הגרני"מ: אין אלע ענינים איז אזוי, אין צדקה איז אויך אזוי, ס'איז אסאך מער פון אמאל.

רבינו: אינדערהיים איז געווען אין יעדן שטאט אידן גבירים און ארימעלייט, און די ארימעלייט זענען ממש געשטראבן פון הונגער, זיי האבן נישט געהאט וואס צו עסן, און ס'איז נישט אנגעגאנגען, און די זאכן איז ב"ה היינט בעסער.

10

מרת רבינו בעל דברי יואל ז"ל היה מורה למי שהי' מוכרח לילך לעבודתו בחוה"מ בכדי שלא יאבד מקור פרנסתו, שמוות לו לעבוד, אבל לא יקבל את השכירות, עי' במחזור דברי יואל להג הפסח, - אמנם במשך הזמן נעשה שינוי גדול לטובה בזה.

11

עי' בשו"ת חתם סופר (ח"א סי' א) שכתב, אודות פתיחת ההנות בחול המועד, נתקלקלה השורה בכל המקומות בעו"ה ונתפשטה המספחת מימים ימימה ולא ישמעו, ע"כ מוטב שיהיו שוגגין, וכו', אבל אם יש ביד מעלתך לעמוד בפירצה וכו', אשריך, ע"כ.

ושוב דברו בענין לבישת השטריימל ברהובות קריה אצל

הגוים

רבינו: ווען דער דער פערטער ז"ל איז געווען אין פעסט עפעס וועגן בריאות, און האט געדארפט דורך גיין די הויפט גאס, איז ער געגאנגען נאר מיטן קאפל, א הוט האט ער נישט געוואלט אנטוהן, איז ער געגאנגען מיטן קאפל.¹²

הגרני"מ: אין שולחן ערוך (פי' תקנ"ד סעי' י"ז) ווערט דערמאנט אז תשעה באב מעג מען גיין מיט שיד אויב מ'זייט בין העכו"ם, היינט קען מען דאס נישט מתיר זיין, ווייל די גוים גייען דאך אויך אנגעטוהן ווי אזוי זיי ווילן.

כ'האב אמאל געהערט פון מיין שווער, אז אמאל האט מען געטראפן דעם זכרון יהודה אויף די עלטערע יארן ווען ס'איז געווען זייער הייס, און ער זיך אנגעטוהן דעם הוט, האט מען אים געפרעגט פארוואס דארף ער אנטוהן דעם הוט, האט ער געזאגט, איך גיי שעפן לופט וואס דער רבונן של עולם גיט מיר, ווי אזוי קען איך זיצן אן א הוט, ס'איז דאך נישט קיין דרך ארץ.

רבינו: ער האט זייער געקערעכצט "איך קען יעצט נישט לערנען, און קען כאטשיג זיצן מיט דרך ארץ פאר'ן רבונן של עולם".¹³

דער בני יששכר ביי די מאמרים אויף סוכות (מאמר י'), זאגט ער א חילוק פון א איד און א גוי, וועגן אויס טוהן

12

וויש לציין שבס' תפארת משולם (עמ' תשע"ט) מובא שהגה"צ מסטאניסלאוו ז"ל סיפר שבשעה שחלתה הרבנית הצדקנית מרת חוה ע"ה מחברתו של רביה"ק בזיו"ר, נסע רבינו עמה לעיר וויען למשך כמה שבועות לדרוש ברופאים, ונתאכסן בבית ש"ב החסיד רבי צבי אשכנזי ע"ה, ופע"א במוצש"ק רצה רבינו לצאת עם בעל האכסניא, והוא אמר לרבינו שכאן אין נהוג ללכת עם שטריימל בחוצות העיר, וע"כ צריך ללבוש הכובע, סירב רבינו ללבוש הכובע במוצש"ק והלך עם הקאפל.

13

ע"י בס' גבעת שאול מוהגה"ק רבי שאול בראך ז"ל אב"ד קאשוי (פר' וירא) שהביא עובד זה, ועיי"ש מש"כ בזה. וע"ע בשערי תהלה (מומור ל"א) מ"ש מרן רבינו שליט"א לפרש בזה בשיעור תהלים לפני תלמידי הישיבה.

א רעזשוואלקע, ער רעדט דארט ארום פון אור המקיף,

אז א איד גייט מיט א אור המקיף.¹⁴

ס'איז אינטערסאנט געווען, ווען דער טאטע ז"ל פלעגט אריינקומען אין בית המדרש צו מנחה אינדערוואכן איז ער געבליבן מיט רעזשוואלקע, אסאך מאל איז געווען אזוי, ס'איז א בגד עליון, איז ער געבליבן מיט דעם צום דאווענען.

הגרני"מ: ביים בענטשן איז די הלכה אזוי אין שולחן ערוך.

רבינו: ויתעטף (כ"כ המג"א (סי' קפ"ג סק"ה) בשם הב"ח דירא שמים לא יברך במצנפת רק ישים הכובע על ראשו ויתעטף בכבד העליון).

הגרני"מ: אסאך בחורים פרעגן מיר אז זיי זיצן מיט די האלמאלעך אין ישיבת, צי ביי מנחה דארף מען אויסטוהן די האלמאלעך און אנטוהן די רעקלעך.

רבינו: אז זיי גייען מיט דעם א גאנצן טאג איז דאך גוט, אזוי ווי מ'זייט מיט דעם בשעת'ן לערנען.

הגרני"מ: כ'האב זיי געזאגט די זעלבע זאך, מ'קען נישט זאגן אז די לערנען איז נישט חשוב עפעס, אזוי ווי ס'איז געווען אסאך וואס האבן נישט געוואלט גיין אין מקוה פאר תקיעות שופר ווייל די שחרית איז נישט מטמא, עכ"פ אז מ'זיצט א גאנצן טאג און מ'לערנט מיט די האלמאלעך איז דאס גוט אויך אויפן דאווענען.

ונסתובבה השיחה אודות הליכה למקוה לכבוד שב"ק כשיו"ט חל בערש"ק.

14

והלש"ק: ועפ"ז תבין מה שאמר הרב הקדוש מהר"פ הנ"ל יצחק"ל [אמרי פנים החדש מנחת"י מערכת תורת האדם את קס"ו] אשר יכול האדם להתבונן המבטח מה בין ישראל לגוי ממנהיגיהם, דמנהיג ישראל שהבגד העליון (תקרא טוה"ק א איי"ן הו"ל בלשון אשכנז) הוא להם בגד כבוד ולבוש יקר, וכשהולך איש נכבד לבית הכנסת או אפילו אל בית אדם חשוב הולך דוקא מלובש בבגד העליון כי זה כבודו, ואצל הגוים הוא בהיפך אפילו כשהוא מלובש באיזה בגד עליון שקורין אייב"ר רז"ק מחמת הקור וכיוצא, בהליכתו לבית שרים נכבדים מפשיט מעליו את הבגד העליון כי הוא להם להרפה, ואמר הרב הקדוש הנ"ל כי זהו הטעם דישאל יש להם אור מקיף והוה כבודם ותפארתם משא"כ הגוים אין להם מקיף (כמש"ל בסוד והתחש היה ערום) הבן, עכ"ד.

רבינו: א גרויסער עולם גייט דא אין מקוה, אזוי ווי הייאר איז געפאלן דאנערשטיג און פרייטיג.

הגרני"מ: אין סאטמאר איז מען געגאנגען אין מקוה פארן סדר?

רבינו: יא, פאר צווייטן סדר, פאר דעם ערשטן סדר גייט מען דאך ערב יום טוב (וסמכו על טבילה זו שהוא סמוך לבניסת היום).¹⁵

*

ודיברו אודות המנהג לאפות מצות בליל יו"ט כשחל ערב

פסח בשבת

רבינו: דער חתם סופר האט טאקע אזוי געטוהן, ער האט געבאקן מצות יו"ט ביינאכט (מנהגי חת"ס פ"א אות י').

הגרני"מ: מ'דארף האבן צו דעם מורא'דיגע סייעתא דשמיא, מ'איז דאך שוין ממש יום טוב, כ'האב נישט

15

ופע"א ביאר רבינו שליט"א טעם מנהג אבותינו הקדושים נב"מ לטבול במקוה בליל התקדש החג קודם הסדר, וי"ל בטעם הדבר על פי מה דאיתא במדרש (שמו"ר פ"ט ס"ה) בפסוק וכל ערל לא יאכל בו, שרצו בני ישראל לאכול מהפסח שעשה משה שהיתה ריחו נודף, ואמר אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלין, מיד נתנו עצמן ומלו ונתעבר דם הפסח בדם המילה. והרה"ק השר שלום מבעלזא זללה"ה הביא ראיה מדברי המדרש דבני ישראל אחר שמלו הלכו אז גם לטבילה, דאיתא בגמרא (פסחים צב:) הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר, וצריך טבילה, עכ"ל. ולפי זה יש לומר כי מזה הטעם נוהגים לילך לטבילה קודם הסדר, לזכר למה שבמצרים הוצרכו לטבילה קודם הקרבת קרבן פסח.

אמנם עוד דברים בגו על פי דברי הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה בטעם הדבר שנוהגים חסידים ואנשי מעשה לילך לטבול במקוה בכל יום. על פי מה שכתב במגן אברהם (או"ח סימן תר"ו סק"ה) בשם המהרי"ל, שיש לטבול במקוה בערב יום הכיפורים משום תשובה, דהוי כגר שמתגייר. והנה אמרו חז"ל (אבות פ"ב מ"י) ושוב יום אחד לפני מיתתך, אם כן בכל יום צריך לשוב בתשובה, על כן צריך בכל יום לטבול במקוה, עכ"ל. והנה בקרבן פסח כתיב (שמות יב ט) כל בן נכר לא יאכל בו, ופירש"י מי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, ולכן בשעת לקיחת הפסח עשו תשובה. וכמבאר במדרש (שמו"ר פט"ז ס"ב) משכו וקחו לכם, הה"ד (ישעיה ל ט) בשובה ונחת תושעון, והיו צריכים לטבילה משום תשובה, ולזה והגין בליל התקדש החג לטבול קודם עריכת הסדר, לזכר שהיו טובלין קודם עשיית הקרבן פסח משום תשובה, ורמז לדבר כתיב (שמות יב ט) וביום הראשון מ'קרא קודש, ראשי תיבות מקו"ה, לרמז שראוי לו לאדם לטבול ולטהר עצמו ברגל.

געזען אז די שפעטערדיגע תלמידים זאלן אויך אזוי טוהן.

רבינו: בכלל האבן די אשכנזים דארטן נישט נאכגעטוהן, און אויך דארף מען האבן צייט צו באקן מצות און צו פירן אז סדר.

הגרני"מ: לויט ווי עס ווייזט אויס פון די תשובות האט ער געבאקן זייער ווייניג.

רבינו: אוודאי האט ער געבאקן נאר וואס ער האט געדארפט האבן יעצט צום סדר.

הגרני"מ: בכלל איז געווען א גרויסע מחלוקת צי מ'זאל עסן ערב פסח מצות, אין ריוזשין האט מען בכלל נישט געגעסן ערב פסח מצות.

רבינו: אזוי? די ראשונים ברענגען דאס צו אז מ'איז יוצא נאר מיט 'ערב פסח מצות' (ועי' בסור ס' תנ"ח ובכ"י שם).

הגרני"מ: דער מקור איז א ירושלמי (הובא בסור שם).

*

הגרני"מ: אין דעם חתם סופר'ס צייטן איז נאכנישט געווען 'מאשין מצות' ס'האט זיך אנגעהויבן שפעטער.

רבינו: אין כתב סופר'ס צייטן האט זיך דאס אנגעהויבן, און כתב סופר איז דא א תשובה, און ער איז מתיר, כ'האט פונקט היינט געזעהן פון רבי שלמה קלוגער די 'מודעה רבה לבית ישראל', רבי יוסף שאול דער שואל ומשיב האט מתיר געווען, זיין שוואגער רבי מרדכי זאב האט גע'אסר'ט.¹⁶

*

הגר"מ ביקש ברכת רבינו שלא יכשל בדבר הלכה

רבינו: דער אויכישטער זאל העלפן יהיו לרצון אמרי פי, מ'זאל האבן סייעתא דשמיא.

ונפרד רבינו ממנו לשלום

ובירכו ברב ברכות

16

עי' לעיל בשיחת קודש של רבינו שליט"א עם הגאון רבי אלי' שטערנבוך שליט"א, ומשם תדרשנו לטובה.

קהל יטב לב ד'סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בני ברק

בא ברזך ה'

בכבוד התורה, נקדם בזאת השורה, האי גברא רבא ויקרא, מרביץ תורה,
עובד ה' ביראה טהורה, דולה ומשקה מתורת רבותיו לאחרים,
וממעתיקי השמועה מפי כ"ק מרן רביה"ק זי"ע,
בנש"ק

הרה"צ רבי שמואל בראך שליט"א

אנדק"ק נאנאש

לרגל הופעתו בשערי עירינו

יהא בואו לברכה, ומחג הפסח יתמשך לו בהמשכה,
בריות גופא ונהורא נפישא, אריכות ימים מתוך הרחבת הדעת דקדושה,
וכל טוב סלה

המקבלים פניו בהדרת כבוד

הנהלת הקהילה

התודה והברכה

לידידינו

החפץ בעילום שמו הי"ו

על אשר נדב סכום הגון להוצאת גליונינו

לטו"נ מרן הגה"ק רבינו משה
בן הגה"ק רבינו חיים צבי זי"ע
עלה בסערה השמימה כ"ו ניסן תשס"ו לפ"ק

התודה והברכה

לידידינו הרבני הנכבד והנעלה

מוה"ר אלימלך קליין הי"ו

על אשר נדב סכום הגון להוצאת גליונינו

ישא ברכה מאת ה' וצדקה מאלוהי ישעו ויתברך ממועון הברכות
בהשפעות טובות וכל מילי דמיטב

לעי"נ

האה"ח מרת

אסתר פארקאש

ע"ה

ב"ר מנחם ישראל ע"ה

נלב"ע ה' אדר תשל"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

לעי"נ

הרה"ח ר'

בנימין פארקאש

ז"ל

ב"ר עקיבא ז"ל

נלב"ע כ"ט אדר תש"ע

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמות

האה"ח

מרת ראס"א יאקאב

ב"ר טובי' ע"ה

נלב"ע כ' ניסן

הונצח ע"י בנה

מוה"ר חיים אליעזר

יאקאב הי"ו

לעילוי נשמות

האה"ח

מרת רחל לעווי

ב"ר זאב ע"ה

נלב"ע ט"ו ניסן

הונצח ע"י בנה מוה"ר

אלי' זאב לעווי הי"ו

אב"י בעיה"ב ווינא

לעילוי נשמות

הגה"ח

ר' יעקב שלום

פריינד

ז"ל

ב"ר ישראל ז"ל

נלב"ע כ"ג ניסן

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמות

הרה"ח ר' שמועון

מאשקאוויטש

ז"ל

ב"ר יעקב משה ז"ל

נלב"ע כ' ניסן תשס"ט

הונצח ע"י

בני המשפחה שיחיו

חלק מהוצאות הדפוס

נתנדב

ע"י ידידנו הרבני הנגיד הנכבד והמפואר, יפה פרי תואר

מזה"ר **יוסף זאב וואלדמאן** הי"ו

אב"י בטאראנטא יע"א

לרגל שמחתו בהכנס בנו היקר יניק וחכים
הב' ברוך וואלדמאן נ"י
לעול התורה והמצוות

יה"ר שיזכה לראות ולרוות ממנו ומכל יו"ח רב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת,

ולע"נ האשה החשובה מרת חיה ע"ה

בת הגה"צ ר' שרגא שמואל שניצלער זצ"ל אב"ד טשאבע

גלב"ע ביום י"א ניסן תשס"ט לפ"ק

התודה והברכה

לידידנו היקר והמפואר, יפה פרי תואר

מזה"ר **שמואל מאיר אילאוויטש** הי"ו

על אשר נדב סכום הגון ונכבד
להוצאת גליונינו

לרגל שמחת הולדת בנו נ"י למזל טוב

יה"ר שיזכה לראות ולרוות ממנו ומכל יו"ח רב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וכל טוב סלה

המברכים בלונ"ה

המערכת

התודה והברכה

לידידינו היקר והנעלה

הר"ר

יהונתן בנימין

הלוי יאזשעף

הי"ו

על אשר נדב סכום הגון
להוצאת גליונינו

ישא ברכה מאת ה' ובכל אשר יפנה ישיביל ויצליח
מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת וכט"ס

התודה והברכה

ידידינו הרבני הנכבד והנעלה

מוה"ר

בצלאל הכהן דים

הי"ו

על אשר נדב סכום הגון
להוצאת גליונינו

לעי"נ אביו הרה"ח ר' אברהם מאיר
ב"ר צבי אלימלך הכהן ז"ל
נלב"ע כ"ט אדר

ולעי"נ אחותו האה"ח מרת שרה רבקה
ב"ר אברהם מאיר ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

התודה והברכה

ידידינו האברך החשוב והנעלה

הר"ר חיים בראדי הי"ו

אב"י בעיה"ב לאנדאן יע"א

על אשר נדב סכום הגון
להוצאת גליונינו

לעילוי נשמות זקינו

הגה"ח ר' יעקב שלום פריינד ז"ל

ב"ר ישראל ז"ל

נלב"ע כ"ג ניסן

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת

ליפשא

טאבאק

ע"ה

בת ר' חיים ז"ל

נלב"ע י"ז ניסן

הונצח ע"י בניה וחלציה שיחיו

הכורנו

מִי צָדִיק ע"ץ חַיִּים וְלוֹקָח גִּפְשׁוֹת חֶמֶם

**בחייה
ובמותו**

ע"י החזקות צדקת רבי מאיר בעל הנס
כולל עצי חיים
ביוזמה דהילולא רבא כ"ז ניסן

ליומא דהילולא רבא